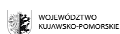

Załącznik nr 30 do Regulaminu konkursu : Źródła finansowania wydatków (w projektach partnerskich załącznik jest wypełniany odrębnie dla każdego partnera ponoszącego wydatki w projekcie).

Nazwa źródła finansowania wydatków	Wydatki kwalifikowalne
Środki wspólnotowe	
Krajowe środki publiczne, w tym:	0,00
- budżet państwa	
- budżet jednostek samorządu terytorialnego	
- inne krajowe środki publiczne, w tym:	0,00
- Fundusz Pracy	
- Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych	
- inne	
Prywatne	
Suma	0,00
w tym EBI	

Instrukcja do wypełnienia tabeli (w projektach partnerskich załącznik jest wypełniany odrębnie dla każdego partnera ponoszącego wydatki w projekcie)

Środki wspólnotowe	Należy wskazać wartość zakładanego dofinansowania ze środków wspólnotowych (co do zasady wartość środków wspólnotowych nie może być wyższa niż 85% wartości projektu). Wartość pola "Środki wspólnotowe" nie może być wyższa niż wartość pola "2. Wnioskowane dofinansowanie" z punktu E.2.B. "Podsumowanie budżetu" zatwierdzonego wniosku o dofinansowanie projektu. Wartość pola powinna odpowiadać wartości pola "3. Wkład UE" z punktu E.2.B. "Podsumowanie budżetu" zatwierdzonego wniosku o dofinansowanie projektu (w projektach partnerskich zakładających wydatki partnera dotyczy to sumy ww. pól z wypełnianych załączników Źródła finansowania wydatków).
Krajowe środki publiczne, w tym:	Pola nie należy wypełniać. Pole sumuje się automatycznie wartościami z wierszy „budżet państwa”, „budżet jednostek samorządu terytorialnego” oraz „inne krajowe środki publiczne”.
budżet państwa	Należy wpisać wartość zakładanej dotacji celowej z budżetu państwa. Poziom dofinansowania projektu z budżetu państwa jest określony dla danego Działania/Poddziałania w SZOOP i wynosi od 0% do 15% wartości projektu. Suma pól „Środki wspólnotowe” i „budżet państwa” powinna być równa wartości pola „2. Wnioskowane dofinansowanie” z punktu E.2.B. "Podsumowanie budżetu" zatwierdzonego wniosku o dofinansowanie projektu (w projektach partnerskich zakładających wydatki partnera dotyczy to sumy ww. pól z wypełnianych załączników Źródła finansowania wydatków).
budżet jednostek samorządu terytorialnego	Pole należy wypełnić w przypadku wniesienia wkładu własnego finansowanego z budżetu JST.
inne krajowe środki publiczne, w tym:	Pola nie należy wypełniać. Pole sumuje się automatycznie wartościami z wierszy "Fundusz Pracy", "Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych" oraz "inne".
Fundusz Pracy	Pole należy wypełnić w przypadku wniesienia wkładu własnego finansowanego z Funduszu Pracy.
Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych	Pole należy wypełnić w przypadku wniesienia wkładu własnego finansowanego z PFRON.
inne	Pole należy wypełnić w przypadku wniesienia wkładu własnego finansowanego z niewymienionych wyżej źródeł finansowania (np. NFZ czy środki Ministerstwa Zdrowia).
Prywatne	Pole należy wypełnić w przypadku wniesienia wkładu własnego ze środków prywatnych wnioskodawcy.
Suma	Pola nie należy wypełniać. Pole sumuje się automatycznie wartościami wprowadzonymi w wierszach "Środki wspólnotowe", "Krajowe środki publiczne, w tym:" i "Prywatne".
w tym EBI	Pola nie należy wypełniać. Pole jest nieaktywne w przypadku projektów realizowanych w ramach części RPO współfinansowanej z EFS.

- Suma wartości pól "budżet jednostek samorządu terytorialnego", "inne krajowe środki publiczne, w tym:" i "Prywatne" musi być równa wartości pola "2. Wkład własny" w kolumnie "Ogółem" w punkcie E.2.C. "Źródła finansowania wkładu własnego" zatwierdzonego wniosku o dofinansowanie projektu (w projektach partnerskich zakładających wydatki partnera dotyczy to sumy ww. pól z wypełnianych załączników Źródła finansowania wydatków).
- Wartość pola "Suma" musi być równa wartości pola "Koszty ogółem (1.1 + 1.2)" w kolumnie "Ogółem" w punkcie E.2.B. "Podsumowanie budżetu" zatwierdzonego wniosku o dofinansowanie projektu (w projektach partnerskich zakładających wydatki partnera dotyczy to sumy ww. pól z wypełnianych załączników Źródła finansowania wydatków).

Załącznik nr 31 do Regulaminu konkursu: Obowiązki informacyjne beneficjenta (załącznik nr 10 do umowy)

OBYWIAZKI INFORMACYJNE BENEFICJENTA

1. Jakie są Twoje obowiązki informacyjne jako beneficjenta?

Aby poinformować opinię publiczną (w tym odbiorców rezultatów projektu) oraz osoby i podmioty uczestniczące w projekcie o uzyskanym dofinansowaniu musisz:

- a) **oznaczać znakiem Unii Europejskiej, znakiem Funduszy Europejskich oraz herbem województwa kujawsko-pomorskiego:**
 - i. **wszystkie działania informacyjne i promocyjne dotyczące projektu** (jeśli takie działania będziesz prowadzić), np. ulotki, broszury, publikacje, notatki prasowe, strony internetowe, newslettery, mailing, materiały filmowe, materiały promocyjne, konferencje, spotkania,
 - ii. **wszystkie dokumenty związane z realizacją projektu, które podajesz do wiadomości publicznej**, np. dokumentację przetargową, ogłoszenia, analizy, raporty, wzory umów, wzory wniosków,
 - iii. **dokumenty i materiały dla osób i podmiotów uczestniczących w projekcie**, np. zaświadczenia, certyfikaty, zaproszenia, materiały informacyjne, programy szkoleń i warsztatów, listy obecności, prezentacje multimedialne, kierowaną do nich korespondencję, umowy;
- b) **umieścić plakat** w miejscu realizacji projektu;
- c) **umieścić opis projektu na stronie internetowej** (jeśli masz stronę internetową);
- d) **przekazywać osobom i podmiotom uczestniczącym w projekcie informację, że projekt uzyskał dofinansowanie**, np. w formie odpowiedniego oznakowania konferencji, warsztatów, szkoleń, wystaw, targów; dodatkowo możesz przekazywać informację w innej formie, np. słownej.

Musisz też dokumentować działania informacyjne i promocyjne prowadzone w ramach projektu.

2. Jak oznaczyć dokumenty i działania informacyjno-promocyjne w ramach projektu?

Jako beneficjent musisz oznaczać swoje działania informacyjne i promocyjne, dokumenty związane z realizacją projektu, które podajesz do wiadomości publicznej lub przeznaczyłeś dla uczestników projektów. Musisz także oznaczać miejsce realizacji projektu.

Każdy wymieniony wyżej element musi zawierać następujące znaki¹:

Znak Funduszy Europejskich (FE)	Herb Województwa Kujawsko-	Znak Unii Europejskiej (UE)
--	----------------------------	------------------------------------

¹ Informację o możliwości uzupełnienia zestawienia o inny znak znajdziesz w podpunkcie 6.3.

złożony z symbolu graficznego, nazwy Fundusze Europejskie oraz nazwy programu, z którego w części lub w całości finansowany jest Twój projekt.	Pomorskiego złożony z symbolu graficznego i nazwy Województwo Kujawsko-Pomorskie	złożony z flagi UE, napisu Unia Europejska i nazwy funduszu, który współfinansuje Twój projekt.
<p>Przykładowe zestawienie znaków – układ poziomy:</p> 		

Wzory z właściwymi dla RPO WK-P oznaczeniami są dostępne na stronie internetowej programu – www.rpo.kujawsko-pomorskie.pl. Znajdziesz tam także gotowy wzór dla plakatu, z którego powinieneś skorzystać. Nie ma obowiązku zamieszczania dodatkowej informacji słownej o programie, w ramach którego realizowany jest projekt oraz o funduszu współfinansującym projekt. Zestaw znaków zawiera wszystkie niezbędne informacje.

W przypadku reklamy dostępnej w formie dźwiękowej bez elementów graficznych (np. spoty/audycje radiowe) na końcu tej reklamy powinien znaleźć się komunikat słowny.

3. Jak oznaczać miejsce projektu?

Twoim obowiązkiem związanym z oznaczaniem miejsca realizacji jest umieszczenie w trakcie realizacji projektu, w widocznym miejscu, co najmniej jednego plakatu identyfikującego projekt.

Jeśli chcesz, możesz również umieścić tablicę pamiątkową przy swoim projekcie, ale nie jest to obowiązkowe.

3.1 Jak duży musi być plakat i z jakich materiałów możesz go wykonać?

Plakatem może być wydrukowany arkusz papieru o minimalnym rozmiarze A3 (arkusz o wymiarach 297×420 mm). Może być też wykonany z innego, trwalszego tworzywa, np. z plastiku. Pod warunkiem zachowania minimalnego obowiązkowego rozmiaru może mieć formę plasz informacyjnych, stojaków reklamowych itp.

Pomyśl o tym, by odpowiednio zabezpieczyć plakat tak, by przez cały czas ekspozycji wyglądał estetycznie. Twoim obowiązkiem jest dbanie o to, aby informacja była cały czas wyraźnie widoczna. Uszkodzony lub nieczytelny plakat musisz wymienić.

3.2 Jakie informacje musisz umieścić na plakacie?

Plakat musi zawierać:

- nazwę beneficjenta,
- tytuł projektu,
- cel projektu (opcjonalnie),
- wysokość wkładu Unii Europejskiej w projekt,
- zestaw logo – znaki FE i UE oraz herb województwa kujawsko-pomorskiego,
- adres portalu www.mapadotacji.gov.pl (opcjonalnie).

Przygotowaliśmy wzór plakatu, który możesz wykorzystać:

Na plakacie możesz umieścić także dodatkowe informacje o projekcie. Ważne jest, aby elementy, które muszą się znaleźć na plakacie, były nadal czytelne i wyraźnie widoczne.

W wersji elektronicznej wzór do wykorzystania jest dostępny na stronie: www.funduszeuropejskie.gov.pl/promocja i na stronie internetowej programu – www.rpo.kujawsko-pomorskie.pl.

3.3 Kiedy i na jak długo powinieneś umieścić plakat?

Plakat musi być wyeksponowany w trakcie realizacji projektu. Powinieneś go umieścić w widocznym miejscu nie później niż miesiąc od uzyskania dofinansowania. Plakat możesz zdjąć po zakończeniu projektu.

3.4 Gdzie powinieneś umieścić plakat?

Plakat powinieneś umieścić w widocznym i dostępnym publicznie miejscu. Może być to np. wejście do budynku, w którym masz swoją siedzibę albo w recepcji. Musi być to przynajmniej jeden plakat.

Jeśli działania w ramach projektu realizujesz w kilku lokalizacjach, plakaty umieść w każdej z nich.

Jeśli natomiast w jednej lokalizacji dana instytucja, firma lub organizacja realizuje kilka projektów, może umieścić jeden plakat opisujący wszystkie te przedsięwzięcia.

3.5 Jakie informacje powinieneś umieścić na tablicy pamiątkowej?

Tablica musi zawierać:

- nazwę beneficjenta,
- tytuł projektu,
- cel projektu,
- zestaw logo – znaki FE, UE oraz herb województwa kujawsko-pomorskiego,
- adres portalu www.mapadotacji.gov.pl.

Przygotowaliśmy wzór tablicy, który należy wykorzystać:

Wzór tablicy znajdziesz w internecie na stronach www.funduszeuropejskie.gov.pl/promocja i na stronie internetowej programu – www.rpo.kujawsko-pomorskie.pl.

Tablica pamiątkowa nie może zawierać innych informacji i elementów graficznych.

3.6 Jak duża musi być tablica pamiątkowa?

Tablice pamiątkowe mogą być albo **dużego formatu**, albo mieć formę **mniejszych tabliczek**.

Wybór właściwej wielkości tablicy powinien być uzależniony od rodzaju projektu, jego lokalizacji oraz planowanego miejsca ekspozycji tablicy. Niezależnie od rozmiaru zwróć uwagę na to, by znaki i informacje były czytelne i wyraźnie widoczne.

Tablice pamiątkowe dużego formatu są właściwym sposobem oznaczenia przede wszystkim inwestycji infrastrukturalnych i budowlanych. Minimalny rozmiar wynosi 80x120 cm (wymiary europalety). Jeżeli tablica pamiątkowa jest położona w znacznej odległości od miejsca, gdzie mogą znajdować się odbiorcy, to powinna być odpowiednio większa, aby odbiorcy mogli odczytać informacje. W przypadku projektów związanych ze znacznymi inwestycjami infrastrukturalnymi i pracami budowlanymi, rekomendujemy, aby powierzchnia tablicy pamiątkowej nie była mniejsza niż **6 m²**.

Mniejsze tabliczki pamiątkowe możesz wykorzystać tam, gdzie szczególnie istotne znaczenie ma dbałość o estetykę i poszanowanie dla kontekstu przyrodniczego, kulturowego lub społecznego. Na przykład małe tabliczki mogą posłużyć dla oznaczenia realizacji projektów np. wewnątrz pomieszczeń, w pobliżu obiektów zabytkowych. Rekomendowany minimalny rozmiar tablicy pamiątkowej to format **A3**. Rozmiar tablicy nie może być jednak mniejszy niż format **A4**.

3.7 Kiedy powinieneś umieścić tablicę pamiątkową i na jak długo?

Tablicę pamiątkową musisz umieścić po zakończeniu projektu – nie później niż 3 miesiące po tym fakcie.

Tablica pamiątkowa musi być wyeksponowana minimum przez cały okres trwałości projektu. W związku z tym musi być wykonana z trwałych materiałów, a zawarte na niej informacje muszą być czytelne nawet po kilku latach. Twoim obowiązkiem jest dbanie o jej stan techniczny i o to, aby informacja była cały czas wyraźnie widoczna. Uszkodzoną lub nieczytelną tablicę musisz wymienić lub odnowić.

3.8 Gdzie powinieneś umieścić tablicę pamiątkową?

Tablice pamiątkowe dużych rozmiarów powinieneś umieścić w miejscu realizacji Twojego projektu – tam, gdzie widoczne są efekty zrealizowanego przedsięwzięcia. Wybierz miejsce dobrze widoczne i ogólnie dostępne, gdzie największa liczba osób będzie mogła zapoznać się z treścią tablicy.

Jeśli projekt miał kilka lokalizacji, ustaw kilka tablic w kluczowych dla niego miejscach.

Tablicę pamiątkową małych rozmiarów powinieneś umieścić w miejscu widocznym i ogólnie dostępnym. Mogą być to np. wejścia do budynków.

Zadbaj o to, aby tablice nie zakłócały ładu przestrzennego, a ich wielkość, lokalizacja i wygląd były zgodne z lokalnymi regulacjami lub zasadami dotyczącymi estetyki przestrzeni publicznej i miast oraz zasadami ochrony przyrody. Zadbaj, by były one dopasowane do charakteru otoczenia.

Jeśli masz wątpliwości, rekomendujemy, abyś ustalił, jak rozmieścić tablice z IP.

3.9 Czy możesz zastosować inne formy oznaczenia miejsca realizacji projektu lub zakupionych środków trwałych?

W uzasadnionych przypadkach możesz zwrócić się do IP z propozycją zastosowania innej formy, lokalizacji lub wielkości oznaczeń projektu. Jest to możliwe wyłącznie w przypadkach, kiedy ze względu na przepisy prawa nie można zastosować przewidzianych w *Załączniku* wymogów informowania o projekcie lub kiedy zastosowanie takich form wpływałoby negatywnie na realizację projektu lub jego rezultaty.

Po zapoznaniu się z Twoją propozycją IP może wyrazić zgodę na odstępstwa lub zmiany. Pamiętaj, że potrzebujesz pisemnej zgody. Musisz ją przechowywać na wypadek kontroli.

4. Jakie informacje musisz umieścić na stronie internetowej?

Jeśli jako beneficjent masz własną stronę internetową, to musisz umieścić na niej:

- znak **Unii Europejskiej**,
- znak **Funduszy Europejskich**,
- **herb województwa kujawsko-pomorskiego**,
- **krótki opis projektu**.

Dla stron www, z uwagi na ich charakter, przewidziano nieco inne zasady oznaczania niż dla pozostałych materiałów informacyjnych.

4.1 W jakiej części serwisu musisz umieścić znaki i informacje o projekcie?

Znaki i informacje o projekcie – jeśli struktura Twojego serwisu internetowego na to pozwala – możesz umieścić na głównej stronie lub istniejącej już podstronie. Możesz też utworzyć odrębną zakładkę/podstronę przeznaczoną specjalnie dla realizowanego projektu lub projektów. Ważne jest, aby użytkownikom łatwo było tam trafić.

4.2 Jak właściwie oznaczyć stronę internetową?

Uwaga! Komisja Europejska wymaga, aby flaga UE z napisem Unia Europejska była widoczna w momencie wejścia użytkownika na stronę internetową, to znaczy bez konieczności przewijania strony w dół.

Dlatego, aby właściwie oznaczyć swoją stronę internetową, powinieneś zastosować jedno z dwóch rozwiązań:

Rozwiązanie nr 1

Rozwiązanie pierwsze polega na tym, aby **w widocznym miejscu** umieścić zestawienie złożone ze znaku Funduszy Europejskich z nazwą programu oraz znaku Unii Europejskiej z nazwą funduszu. Umieszczenie w widocznym miejscu oznacza, że w momencie wejścia na stronę internetową użytkownik nie musi przewijać strony, aby zobaczyć zestawienie znaków.

W zestawieniu znaków umieszczasz także **herb województwa kujawsko-pomorskiego**. Możesz uzupełnić zestawienie znaków swoim logo.

Jeśli jednak nie masz możliwości, aby na swojej stronie umieścić zestawienie znaków FE i UE w widocznym miejscu – zastosuj rozwiązanie nr 2.

Rozwiązanie nr 2

Rozwiązanie drugie polega na tym, aby **w widocznym miejscu** umieścić flagę UE tylko z napisem Unia Europejska według jednego z następujących wzorów:

Unia Europejska 	 Unia Europejska
 Unia Europejska	 Unia Europejska

Dodatkowo na stronie (niekoniecznie w miejscu widocznym w momencie wejścia) umieszczasz zestaw znaków Fundusze Europejskie i Unia Europejska oraz herb województwa kujawsko-pomorskiego.

W przypadku tego rozwiązania flaga Unii Europejskiej pojawi się dwa razy na danej stronie internetowej.

4.3 Jakie informacje powinieneś przedstawić w opisie projektu na stronie internetowej?

Informacja na Twojej stronie internetowej musi zawierać krótki opis projektu, w tym:

- cele projektu,
- planowane efekty,
- wartość projektu,
- wkład Funduszy Europejskich.

Powyżej podaliśmy minimalny zakres informacji, obowiązkowy dla każdego projektu. Dodatkowo rekomendujemy zamieszczanie zdjęć, grafik, materiałów audiowizualnych oraz harmonogramu projektu prezentującego jego główne etapy i postęp prac.

5. Jak możesz informować uczestników projektu?

Jako beneficjent jesteś zobowiązany, aby przekazywać informację, że Twój projekt uzyskał dofinansowanie z Unii Europejskiej z konkretnego funduszu osobom i podmiotom uczestniczącym w projekcie.

Obowiązek ten wypełnisz, jeśli zgodnie z zasadami przedstawionymi w punkcie 2., oznakujesz konferencje, warsztaty, szkolenia, wystawy, targi lub inne formy realizacji Twojego projektu. Oznakowanie może mieć formę plansz informacyjnych, plakatów, stojaków etc.

Dodatkowo możesz przekazywać informację osobom uczestniczącym w projekcie w innej formie, np. powiadamiając ich o tym fakcie w trakcie konferencji, szkolenia lub prezentacji oferty.

Pamiętaj, że jeśli realizujesz projekt polegający na pomocy innym podmiotom lub instytucjom, osobami uczestniczącymi w projekcie mogą być np. nauczyciele i uczniowie dofinansowanej szkoły albo pracownicy firmy, których miejsca pracy zostały doposażone. Osoby te powinny mieć świadomość, że korzystają z projektów współfinansowanych przez Unię Europejską. Dlatego zadbaj, aby taka informacja do nich dotarła.

6. Co musisz wziąć pod uwagę, umieszczając znak Funduszy Europejskich oraz znak Unii Europejskiej?

6.1 Widoczność znaków

Znak Funduszy Europejskich oraz znak Unii Europejskiej muszą być zawsze umieszczone w widocznym miejscu. Pamiętaj, aby ich **umiejscowienie oraz wielkość były odpowiednie do rodzaju i skali materiału, przedmiotu lub dokumentu**. Dla spełnienia tego warunku wystarczy, jeśli tylko jedna, np. pierwsza strona lub ostatnia dokumentu, zostanie oznaczona ciągiem znaków.

Zwróć szczególną uwagę, aby znaki i napisy były czytelne dla odbiorcy i wyraźnie widoczne.

6.2 Kolejność znaków

Znak Funduszy Europejskich umieszczasz zawsze z lewej strony, natomiast znak Unii Europejskiej z prawej.

Herb województwa kujawsko-pomorskiego umieszczasz pomiędzy znakiem FE a znakiem UE.

Gdy nie jest możliwe umiejscowienie znaków w poziomie, możesz zastosować układ pionowy. W tym ustawieniu znak Funduszy Europejskich z nazwą programu znajduje się na górze, a znak Unii Europejskiej na dole. Herb województwa kujawsko-pomorskiego umieszczasz pomiędzy znakiem FE a znakiem UE.

Przykładowy układ pionowy:

Zestawienia znaków znajdziesz na stronie internetowej programu – www.rpo.kujawsko-pomorskie.pl.

6.3 Liczba znaków

Liczba znaków w zestawieniu – to znaczy w jednej linii – nie może przekraczać **czterech**, łącznie ze znakami FE, UE oraz herbem województwa kujawsko-pomorskiego.

Jakie znaki mogą się znaleźć w zestawieniu? (poza znakami FE, UE oraz herbem województwa kujawsko-pomorskiego). W zestawieniu znaków na materiałach informacyjnych i promocyjnych oraz na dokumentach możesz umieścić swoje logo jako beneficjenta. Możesz umieścić logo partnera projektu, logo projektu, czy logo instytucji pośredniczącej lub wdrażającej. Nie możesz umieszczać natomiast znaków wykonawców, którzy realizują działania w ramach projektu, ale którzy nie są beneficjentami.

Inne znaki, jeśli są Ci potrzebne, możesz umieścić poza zestawieniem (linią znaków FE-UE-herbu województwa kujawsko-pomorskiego).

Uwaga! Jeśli w zestawieniu lub na materiale występują inne znaki (logo), to nie mogą być one większe (mierzone wysokością lub szerokością) od flagi Unii Europejskiej.

Przykładowe zestawienie znaków – z innym znakiem:

6.4 W jakich wersjach kolorystycznych można stosować znaki Fundusze Europejskie i Unia Europejska?

Znaki FE i UE powinny w miarę możliwości występować w kolorze.

Wersję jednobarwną wolno stosować w uzasadnionych przypadkach, np. braku możliwości wykorzystania wersji kolorowej ze względów technicznych (tłoczenie, grawerunek itp.).

Szczególnym przypadkiem, pozwalającym na zastosowanie wersji achromatycznej (czarno-białej), jest druk dokumentów (w tym pism, materiałów szkoleniowych itp.), które nie zawierają innych kolorów poza czernią.

Przykładowe zestawienie znaków w wersji czarno-białej:

Wszystkie dopuszczone achromatyczne i monochromatyczne warianty znaków – jeśli są Ci potrzebne – znajdziesz na stronie internetowej programu – www.rpo.kujawsko-pomorskie.pl.

6.5 Czy możesz stosować znaki Fundusze Europejskie i Unia Europejska na kolorowym tle?

Najlepiej żebyś używał znaków pełnokolorowych na białym tle, co zapewnia jego największą widoczność. Jeśli znak Funduszy Europejskich występuje na tle barwnym, powinieneś zachować odpowiedni kontrast, który zagwarantuje odpowiednią czytelność znaku. Kolory tła powinny być pastelowe i nie powinny przekraczać 25% nasycenia.

Możesz też zastosować znak FE na tłach wielokolorowych, takich jak zdjęcia lub wzorzyste podłoża, po wcześniejszym zastosowaniu rozjaśnienia tła.

W przypadku znaku Unii Europejskiej, jeśli nie masz innego wyboru niż użycie kolorowego tła, powinieneś umieścić wokół flagi białą obwódkę o szerokości równej 1/25 wysokości tego prostokąta.

Jeśli w zestawieniu występują inne znaki, pamiętaj, aby sprawdzić, czy mogą one występować na kolorowych tłach.

7. Jak powinieneś oznaczać przedsięwzięcia dofinansowane z wielu programów lub funduszy?

W przypadku gdy działanie informacyjne lub promocyjne, dokument albo inny materiał dotyczą:

- projektów realizowanych w ramach kilku programów – nie musisz w znaku wymieniać nazw tych wszystkich programów. Wystarczy, że zastosujesz wspólny znak **Fundusze Europejskie**:

- projektów dofinansowanych z więcej niż jednego funduszu polityki spójności – zastosuj odniesienie słowne do **Unii Europejskiej** oraz – zamiast nazw wszystkich tych funduszy – jedną wspólną nazwę **Europejskie Fundusze Strukturalne i Inwestycyjne**:

8. W jaki sposób możesz oznaczyć małe przedmioty promocyjne?

Jeśli przedmiot jest mały (np. długopis, ołówek, pendrive) i nazwa funduszu oraz nazwa programu nie będą czytelne, umieść znak Funduszy Europejskich z napisem Fundusze Europejskie (bez nazwy programu) oraz znak UE tylko z napisem Unia Europejska. Zawsze stosuje się pełny zapis nazwy „Unia Europejska” i „Fundusze Europejskie”.

Fundusze
Europejskie

Unia Europejska

W takich przypadkach nie musisz stosować słownego odniesienia do odpowiedniego funduszu/funduszy lub odniesienia do Europejskich Funduszy Strukturalnych i Inwestycyjnych. Na małych przedmiotach promocyjnych stosowanie herbu województwa kujawsko-pomorskiego nie jest obowiązkowe.

Jednocześnie musisz każdorazowo rozważyć, czy małe przedmioty itp. są na pewno skutecznym i niezbędnym narzędziem promocji dla Twojego projektu.

8.1 Czy możesz oznaczać przedmioty promocyjne w sposób nierzucający się w oczy?

Zestawienia znaków z właściwymi napisami muszą być widoczne. Nie mogą być umieszczane np. na wewnętrznej, niewidocznej stronie przedmiotów. Jeśli przedmiot jest tak mały, że nie można na nim zastosować czytelnych znaków FE i UE, nie możesz go używać do celów promocyjnych. Celem przedmiotu promocyjnego jest bowiem informowanie o dofinansowaniu projektu ze środków UE i realizowanego programu.

Formularz informacji przedstawianych przy ubieganiu się o pomoc de minimis

Stosuje się do pomocy de minimis udzielanej na warunkach określonych w rozporządzeniu Komisji (UE) nr 1407/2013 z dnia 18 grudnia 2013 r. w sprawie stosowania art. 107 i 108 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej do pomocy de minimis (Dz. Urz. UE L 352 z 24.12.2013, str. 1)

A. Informacje dotyczące podmiotu któremu ma być udzielona pomoc de minimis¹⁾

A1. Informacje dotyczące współnika spółki cywilnej lub osobowej wnioskującego o pomoc de minimis w związku z działalnością prowadzoną w tej spółce²⁾

1) Identyfikator podatkowy NIP podmiotu

2) Imię i nazwisko albo nazwa podmiotu

3) Adres miejsca zamieszkania albo adres siedziby podmiotu

4) Identyfikator gminy, w której podmiot ma miejsce zamieszkania albo siedzibę⁴⁾

5) Forma prawna podmiotu⁵⁾

- przedsiębiorstwo państwowe
- jednoosobowa spółka Skarbu Państwa
- jednoosobowa spółka jednostki samorządu terytorialnego, w rozumieniu ustawy z dnia 20 grudnia 1996 r. o gospodarce komunalnej (Dz. U. z 2011 r. Nr 45, poz. 236)
- spółka akcyjna albo spółka z ograniczoną odpowiedzialnością, w stosunku do których Skarb Państwa, jednostka samorządu terytorialnego, przedsiębiorstwo państwowe lub jednoosobowa spółka Skarbu Państwa są podmiotami, które posiadają uprawnienia takie, jak przedsiębiorcy dominujący w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz. U. Nr 50, poz. 331, z późn. zm.)
- jednostka sektora finansów publicznych w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2013 r. poz. 885, z późn. zm.)
- inna (podać jaka)

6) Wielkość podmiotu, zgodnie z załącznikiem I do rozporządzenia Komisji (UE) nr 651/2014 z dnia 17 czerwca 2014 r. uznającego niektóre rodzaje pomocy za zgodne z rynkiem wewnętrznym w zastosowaniu art. 107 i 108 Traktatu (Dz. Urz. UE L 187 z 26.06.2014, str. 1)⁵⁾

- mikroprzedsiębiorca
- mały przedsiębiorca
- średni przedsiębiorca
- inny przedsiębiorca

7) Klasa działalności, zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 24 grudnia 2007 r. w sprawie Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD) (Dz. U. Nr 251, poz. 1885, z późn. zm.)⁶⁾

8) Data utworzenia podmiotu

9) Powiązania z innymi przedsiębiorcami⁷⁾

Czy pomiędzy podmiotem a innymi przedsiębiorcami istnieją powiązania polegające na tym, że:

- a) jeden przedsiębiorca posiada w drugim większość praw głosu? tak nie
- b) jeden przedsiębiorca ma prawo powołać lub odwołać większość członków organu zarządzającego lub nadzorującego innego przedsiębiorcy? tak nie
- c) jeden przedsiębiorca ma prawo wywierać dominujący wpływ na innego przedsiębiorcę zgodnie z umową zawartą z tym przedsiębiorcą lub jego dokumentami założycielskimi? tak nie
- d) jeden przedsiębiorca, który jest akcjonariuszem lub współnikiem innego przedsiębiorcy lub jego członkiem, zgodnie z porozumieniem z innymi akcjonariuszami, współnikami lub członkami tego przedsiębiorcy, samodzielnie kontroluje większość praw głosu u tego przedsiębiorcy? tak nie
- e) przedsiębiorca pozostaje w jakimkolwiek ze stosunków opisanych powyżej poprzez jednego innego przedsiębiorcę lub kilku innych przedsiębiorców? tak nie

W przypadku zaznaczenia przynajmniej jednej odpowiedzi twierdzącej, należy podać:

a) identyfikator podatkowy NIP wszystkich powiązanych z podmiotem przedsiębiorców

b) łączną wartość pomocy de minimis udzielonej w bieżącym roku podatkowym oraz w dwóch poprzedzających latach podatkowych wszystkim powiązanim z podmiotem przedsiębiorcom⁸⁾

10) Informacja o utworzeniu wnioskodawcy w wyniku podziału innego przedsiębiorcy lub połączenia z innym przedsiębiorcą, w tym przez przejęcie innego przedsiębiorcy

Czy podmiot w ciągu bieżącego roku podatkowego oraz w okresie dwóch poprzedzających lat podatkowych:

- a) powstał wskutek połączenia się innych przedsiębiorców? tak nie
- b) przejął innego przedsiębiorcę? tak nie
- c) powstał w wyniku podziału innego przedsiębiorcy? tak nie

W przypadku zaznaczenia odpowiedzi twierdzącej w lit. a) lub b) należy podać:

a) identyfikator podatkowy NIP wszystkich połączonych lub przejętych przedsiębiorców

b) łączną wartość pomocy de minimis udzielonej w bieżącym roku podatkowym oraz w dwóch poprzedzających latach podatkowych wszystkim połączonym lub przejętym przedsiębiorcom⁸⁾

W przypadku zaznaczenia odpowiedzi twierdzącej w lit. c) należy podać:

a) identyfikator podatkowy NIP przedsiębiorcy przed podziałem

b) łączną wartość pomocy de minimis udzielonej w bieżącym roku podatkowym oraz w dwóch poprzedzających latach podatkowych przedsiębiorcy istniejącemu przed podziałem w odniesieniu do działalności przejmowanej przez podmiot⁸⁾

Jeśli nie jest możliwe ustalenie, jaka część pomocy de minimis uzyskanej przez przedsiębiorcę przed podziałem przeznaczona była na działalność przejętą przez podmiot, należy podać:

– łączną wartość pomocy de minimis udzielonej w bieżącym roku podatkowym oraz w dwóch poprzedzających latach podatkowych przedsiębiorcy przed podziałem⁸⁾

– wartość kapitału przedsiębiorcy przed podziałem (w PLN)

– wartość kapitału podmiotu na moment podziału (w PLN)

B. Informacje dotyczące sytuacji ekonomicznej podmiotu któremu ma być udzielona pomoc de minimis⁹⁾

1) Czy podmiot spełnia kryteria kwalifikujące go do objęcia postępowaniem upadłościowym? tak nie

2) Czy podmiot będący przedsiębiorcą innym niż mikro, mały lub średni znajduje się w sytuacji gorszej niż sytuacja kwalifikująca się do oceny kredytowej B-¹⁰⁾? tak nie

nie dotyczy

3) Czy w odniesieniu do okresu ostatnich 3 lat poprzedzających dzień wystąpienia z wnioskiem o udzielenie pomocy de minimis:

a) podmiot odnotowuje rosnące straty? tak nie

b) obroty podmiotu maleją? tak nie

c) zwiększeniu ulegają zapasy podmiotu lub niewykorzystany potencjał do świadczenia usług? tak nie

d) podmiot ma nadwyżki produkcji¹¹⁾? tak nie

e) zmniejsza się przepływ środków finansowych? tak nie

f) zwiększa się suma zadłużenia podmiotu? tak nie

g) rosłą kwoty odsetek od zobowiązań podmiotu? tak nie

h) wartość aktywów netto podmiotu zmniejsza się lub jest zerowa? tak nie

i) zaistniały inne okoliczności wskazujące na trudności w zakresie płynności finansowej? tak nie

Jeśli tak, należy wskazać jakie:

C. Informacje dotyczące działalności gospodarczej prowadzonej przez podmiot któremu ma być udzielona pomoc de minimis

Czy podmiot, któremu ma być udzielona pomoc de minimis, prowadzi działalność:

1) w sektorze rybołówstwa i akwakultury¹²⁾? tak nie

2) w dziedzinie produkcji podstawowej produktów rolnych wymienionych w załączniku I do Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej? tak nie

3) w dziedzinie przetwarzania i wprowadzania do obrotu produktów rolnych wymienionych w załączniku I do Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej? tak nie

4) w sektorze drogowego transportu towarów? tak nie

Jeśli tak, to czy wnioskowana pomoc będzie przeznaczona na nabycie pojazdów wykorzystywanych do świadczenia usług w zakresie drogowego transportu towarów? tak nie

5) Czy wnioskowana pomoc de minimis przeznaczona będzie na działalność wskazaną w pkt 1-4? tak nie

6) W przypadku zaznaczenia odpowiedzi twierdzącej w pkt 1, 2 lub 4 czy zapewniona jest rozdzielność rachunkowa¹³⁾ uniemożliwiająca przeniesienie na wskazaną w tych punktach działalność korzyści wynikających z uzyskanej pomocy de minimis (w jaki sposób)? tak nie nie dotyczy

D. Informacje dotyczące pomocy otrzymanej w odniesieniu do tych samych kosztów, na pokrycie których ma być przeznaczona wnioskowana pomoc de minimis

Czy wnioskowana pomoc de minimis zostanie przeznaczona na pokrycie dających się zidentyfikować kosztów?

tak nie

Jeśli tak, czy na pokrycie tych samych kosztów, o których mowa powyżej, podmiot otrzymał pomoc inną niż pomoc de minimis?

tak nie

Jeśli tak, należy wypełnić poniższą tabelę¹⁴⁾ w odniesieniu do ww. pomocy innej niż de minimis oraz pomocy de minimis na te same koszty.

Lp.	Dzień udzielenia pomocy	Podmiot udzielający pomocy	Podstawa prawna udzielenia pomocy		Forma pomocy	Wartość otrzymanej pomocy		Przeznaczenie pomocy
			informacje podstawowe	informacje szczegółowe		nominalna	brutto	
	1	2	3a	3b	4	5a	5b	6
1.								
2.								
3.								
4.								
5.								
6.								
7.								
8.								
9.								
10.								

Jeżeli w tabeli wykazano otrzymaną pomoc inną niż pomoc de minimis, należy dodatkowo wypełnić pkt 1-8 poniżej:

1) opis przedsięwzięcia:

2) koszty kwalifikujące się do objęcia pomocą w wartości nominalnej i zdyskontowanej oraz ich rodzaje:

3) maksymalna dopuszczalna intensywność pomocy:

4) intensywność pomocy już udzielonej w związku z kosztami, o których mowa w pkt 2:

5) lokalizacja przedsięwzięcia:

6) cele, które mają być osiągnięte w związku z realizacją przedsięwzięcia:

7) etapy realizacji przedsięwzięcia:

8) data rozpoczęcia i zakończenia realizacji przedsięwzięcia:

E. Informacje dotyczące osoby upoważnionej do przedstawienia informacji

Imię i nazwisko

Stanowisko służbowe

Numer telefonu

Data i podpis

- 1) W przypadku gdy o pomoc de minimis wnioskuje wspólnik spółki cywilnej, jawnej albo partnerskiej albo komplementariusz spółki komandytowej albo komandytowo-akcyjnej niebędący akcjonariuszem, w związku z działalnością prowadzoną w tej spółce, w formularzu podaje się informacje dotyczące tej spółki. W przypadku spółki cywilnej należy podać NIP tej spółki, nazwę pod jaką spółka funkcjonuje na rynku oraz miejsce prowadzenia działalności, a w przypadku braku nazwy i miejsca prowadzenia działalności imiona i nazwiska oraz adresy wszystkich wspólników tej spółki.
- 2) Wypełnia się wyłącznie w przypadku, gdy o pomoc de minimis wnioskuje wspólnik spółki cywilnej, jawnej albo partnerskiej albo komplementariusz spółki komandytowej albo komandytowo-akcyjnej niebędący akcjonariuszem, w związku z działalnością prowadzoną w tej spółce (podaje się informacje dotyczące tego wspólnika albo komplementariusza).
- 3) O ile posiada identyfikator podatkowy NIP.
- 4) Wpisuje się siedmiocyfrowe oznaczenie nadane w sposób określony w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 15 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad prowadzenia, stosowania i udostępniania krajowego rejestru urzędowego podziału terytorialnego kraju oraz związanych z tym obowiązków organów administracji rządowej i jednostek samorządu terytorialnego (Dz. U. Nr 157, poz. 1031, z późn. zm.). Lista identyfikatorów gmin znajduje się na stronie internetowej http://www.uokik.gov.pl/sporzadzanie_sprawozdan_z_wykorzystaniem_aplikacji_shrimp.php.
- 5) Zaznacza się właściwą pozycję znakiem X.
- 6) Podaje się klasę działalności, w związku z którą podmiot ubiega się o pomoc de minimis. Jeżeli brak jest możliwości ustalenia jednej takiej działalności, podaje się klasę PKD tej działalności, która generuje największy przychód.
- 7) Za powiązane nie uważa się podmiotów, w przypadku których powiązanie występuje wyłącznie za pośrednictwem organu publicznego, np. Skarbu Państwa, jednostki samorządu terytorialnego.
- 8) Podaje się wartość pomocy w euro obliczoną zgodnie z art. 11 ust. 3 ustawy z dnia 30 kwietnia 2004 r. o postępowaniu w sprawach dotyczących pomocy publicznej, rozporządzeniem Rady Ministrów wydanym na podstawie art. 11 ust. 2 tej ustawy oraz właściwymi przepisami unijnymi.
- 9) Wypełnia się jedynie w przypadku podmiotów, którym ma być udzielona pomoc de minimis, do obliczenia wartości której konieczne jest ustalenie ich stopy referencyjnej (tj. w formie takiej jak: pożyczki, gwarancje, odroczenia, rozłożenia na raty), z wyjątkiem podmiotów, którym pomoc de minimis ma być udzielona na podstawie art. 34a ustawy z dnia 8 maja 1997 r. o poręczeniach i gwarancjach udzielanych przez Skarb Państwa oraz niektóre osoby prawne (Dz. U. z 2012 r. poz. 657, z późn. zm.) oraz będących osobami fizycznymi, którzy na dzień złożenia informacji określonych w niniejszym rozporządzeniu nie rozpoczęli prowadzenia działalności gospodarczej.
- 10) Ocena kredytowa B- oznacza wysokie ryzyko kredytowe. Zdolność do obsługi zobowiązań istnieje jedynie przy sprzyjających warunkach zewnętrznych. Poziom odzyskania wierzytelności w przypadku wystąpienia niewypłacalności jest średni lub niski.
- 11) Dotyczy wyłącznie producentów.
- 12) Objętych rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1379/2013 z dnia 11 grudnia 2013 r. w sprawie wspólnej organizacji rynków produktów rybołówstwa i akwakultury, zmieniającym rozporządzenia Rady (WE) nr 1184/2006 i (WE) nr 1224/2009 oraz uchylającym rozporządzenie Rady (WE) nr 104/2000 (Dz. Urz. UE L 354 z 28.12.2013, str. 1).
- 13) Rozdzielność rachunkowa określonej działalności gospodarczej polega na prowadzeniu odrębnej ewidencji dla tej działalności gospodarczej oraz prawidłowym przypisywaniu przychodów i kosztów na podstawie konsekwentnie stosowanych i mających obiektywne uzasadnienie metod, a także określeniu w dokumentacji, o której mowa w art. 10 ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz. U. z 2013 r. poz. 360, z późn. zm.), zasad prowadzenia odrębnej ewidencji oraz metod przypisywania kosztów i przychodów.
- 14) Wypełnia się zgodnie z Instrukcją wypełnienia tabeli w części D formularza.

Instrukcja wypełnienia tabeli w części D formularza

Należy podać informacje o dotychczas otrzymanej pomocy, w odniesieniu do tych samych kosztów kwalifikujących się do objęcia pomocą, na pokrycie których udzielana będzie pomoc de minimis. Na przykład, jeżeli podmiot ubiegający się o pomoc de minimis otrzymał w przeszłości pomoc w związku z realizacją inwestycji, należy wykazać jedynie pomoc przeznaczoną na te same koszty kwalifikujące się do objęcia pomocą, na pokrycie których ma być udzielona pomoc de minimis.

1. Dzień udzielenia pomocy (kol. 1) - należy podać dzień udzielenia pomocy w rozumieniu art. 2 pkt 11 ustawy z dnia 30 kwietnia 2004 r. o postępowaniu w sprawach dotyczących pomocy publicznej.

2. Podmiot udzielający pomocy (kol. 2) - należy podać pełną nazwę i adres podmiotu, który udzielił pomocy. W przypadku gdy podmiot uzyskał pomoc na podstawie aktu normatywnego, który uzależnia nabycie prawa do otrzymania pomocy wyłącznie od spełnienia przesłanek w nim określonych, bez konieczności wydania decyzji albo zawarcia umowy, należy pozostawić to miejsce niewypełnione.

3. Podstawa prawna otrzymanej pomocy (kol. 3a i 3b)

Uwaga: istnieją następujące możliwości łączenia elementów tworzących podstawę prawną otrzymanej pomocy, które należy wpisać w poszczególnych kolumnach tabeli w sposób przedstawiony poniżej.

Podstawa prawna - informacje podstawowe	Podstawa prawna - informacje szczegółowe
3a	3b
przepis ustawy	brak*
przepis ustawy	przepis aktu wykonawczego
przepis ustawy	przepis aktu wykonawczego decyzja/uchwała/ umowa – symbol
przepis ustawy	decyzja/uchwała/umowa – symbol

* W przypadku braku aktu wykonawczego, decyzji, uchwały i umowy należy wpisać określenie „brak”.

Kol. 3a Podstawa prawna - informacje podstawowe - należy podać w następującej kolejności: datę i tytuł oraz oznaczenie roku (numeru) i pozycji Dziennika Ustaw, w którym ustawa została opublikowana oraz oznaczenie przepisu ustawy będącego podstawą udzielenia pomocy (w kolejności: artykuł, ustęp, punkt, litera, tiret).

Kol. 3b Podstawa prawna - informacje szczegółowe - jeżeli podstawą udzielenia pomocy był akt wykonawczy do ustawy, należy podać w następującej kolejności: nazwę organu wydającego akt, datę aktu i tytuł aktu oraz oznaczenie roku (numeru) i pozycji Dziennika Ustaw, w którym akt został opublikowany oraz przepis aktu wykonawczego będącego podstawą udzielenia pomocy (w kolejności: paragraf, ustęp, punkt, litera, tiret). Akt powinien być aktem wykonawczym do ustawy wskazanej w kol. 3a. W przypadku braku aktu wykonawczego będącego podstawą prawną udzielenia pomocy, należy wstawić określenie „brak”. Jeżeli podstawą udzielenia pomocy była decyzja, uchwała lub umowa, należy podać symbol określający ten akt; w przypadku decyzji - numer decyzji, w przypadku uchwały - numer uchwały, w przypadku umowy – numer, przedmiot oraz strony umowy. W przypadku braku decyzji, uchwały lub umowy będącej podstawą prawną udzielenia pomocy, należy wstawić określenie „brak”.

4. Forma pomocy (kol. 4) - należy podać wyłącznie kod oznaczający właściwą formę pomocy.

Forma pomocy	Kod
1	2
dotacja	A1.1
dopłaty do oprocentowania kredytów bankowych (bezpośrednio dla przedsiębiorców)	A1.2
inne wydatki związane z funkcjonowaniem jednostek budżetowych lub realizacją ich zadań statutowych	A1.3
refundacja	A1.4
rekompensata	A1.5
zwolnienie z podatku	A2.1
odliczenie od podatku	A2.2
obniżka lub zmniejszenie, powodujące obniżenie podstawy opodatkowania lub wysokości podatku	A2.3
obniżenie wysokości opłaty	A2.4
zwolnienie z opłaty	A2.5
zaniechanie poboru podatku	A2.6
zaniechanie poboru opłaty	A2.7
umorzenie zaległości podatkowej wraz z odsetkami	A2.8
umorzenie odsetek od zaległości podatkowej	A2.9
umorzenie opłaty (składki, wpłaty)	A2.10
umorzenie odsetek za zwłokę z tytułu opłaty (składki, wpłaty)	A2.11
umorzenie kar	A2.12
oddanie do korzystania mienia będącego własnością Skarbu Państwa albo jednostek samorządu terytorialnego lub ich związków na warunkach korzystniejszych dla przedsiębiorcy od oferowanych na rynku	A2.13
zbycie mienia będącego własnością Skarbu Państwa albo jednostek samorządu terytorialnego lub ich związków na warunkach korzystniejszych od oferowanych na rynku	A2.14
umorzenie kosztów egzekucyjnych	A2.15
jednorazowa amortyzacja	A2.16
umorzenie kosztów procesu sądowego	A2.17
wniesienie kapitału	B1.1
konwersja wierzytelności na akcje lub udziały	B2.1
pożyczka preferencyjna	C1.1
kredyt preferencyjny	C1.2
dopłaty do oprocentowania kredytów bankowych (dla banków)	C1.3
pożyczki warunkowo umorzone	C1.4
odroczenie terminu płatności podatku	C2.1
odroczenie terminu płatności zaległości podatkowej lub zaległości podatkowej wraz z odsetkami	C2.1.2
rozłożenie na raty płatności podatku	C2.2
rozłożenie na raty płatności zaległości podatkowej lub zaległości podatkowej wraz z odsetkami	C2.3.1
odroczenie terminu płatności opłaty (składki, wpłaty)	C2.4
odroczenie terminu płatności zaległej opłaty (składki, wpłaty) lub zaległej opłaty (składki, wpłaty) wraz z odsetkami	C2.4.1
rozłożenie na raty opłaty (składki, wpłaty)	C2.5
rozłożenie na raty płatności zaległej opłaty (składki, wpłaty) lub zaległej opłaty (składki, wpłaty) wraz z odsetkami	C2.5.1
odroczenie terminu płatności kary	C2.6
rozłożenie na raty kary	C2.7
rozłożenie na raty kosztów egzekucyjnych	C2.8
rozłożenie na raty odsetek	C2.9

odroczenie terminu płatności kosztów egzekucyjnych	C2.10
odroczenie terminu płatności odsetek	C2.11
odroczenie terminu płatności kosztów procesu sądowego	C2.12
rozłożenie na raty kosztów procesu sądowego	C2.13
poręczenie	D1.1
gwarancja	D1.2
inne	E
<p>5. Wartość otrzymanej pomocy publicznej lub pomocy de minimis (kol. 5a i 5b) - należy podać:</p> <p>a) wartość nominalną pomocy (jako całkowitą wielkość środków finansowych będących podstawą do obliczania wielkości udzielonej pomocy, np. kwota udzielonej pożyczki lub kwota odroczonego podatku) oraz</p> <p>b) wartość brutto (jako ekwiwalent dotacji brutto obliczony zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów wydanym na podstawie art. 11 ust. 2 ustawy z dnia 30 kwietnia 2004 r. o postępowaniu w sprawach dotyczących pomocy publicznej oraz właściwymi przepisami unijnymi).</p>	
<p>6. Przeznaczenie pomocy publicznej (kol. 6) - należy podać kod wskazujący przeznaczenie otrzymanej pomocy według poniższej tabeli.</p>	
Wyszczególnienie	Kod
1	2
A. POMOC HORYZONTALNA	
Pomoc na działalność badawczą, rozwojową i innowacyjną	
pomoc na projekty badawczo-rozwojowe: badania podstawowe	a1.1.1
pomoc na projekty badawczo-rozwojowe: badania przemysłowe	a1.1.2
pomoc na projekty badawczo-rozwojowe: eksperymentalne prace rozwojowe	a1.1.3
pomoc dla młodych innowacyjnych przedsiębiorstw	a1.2
pomoc na techniczne studia wykonalności	a1.3
pomoc na innowacje w obrębie procesów i innowacje organizacyjne w sektorze usług	a1.4
pomoc na usługi doradcze w zakresie innowacji i usługi wsparcia innowacji	a1.5
pomoc na tymczasowe zatrudnienie wysoko wykwalifikowanego personelu	a1.6
pomoc na klastry innowacyjne	a1.7
pomoc na pokrycie kosztów praw własności przemysłowej dla małych i średnich przedsiębiorstw	a1.8
Pomoc na ochronę środowiska	
pomoc inwestycyjna umożliwiająca przedsiębiorstwom dostosowanie do norm wspólnotowych (zgodnie z załącznikiem XII Traktatu o przystąpieniu Rzeczypospolitej Polskiej do Unii Europejskiej), zastosowanie norm surowszych niż normy wspólnotowe w zakresie ochrony środowiska lub podniesienie poziomu ochrony środowiska w przypadku braku norm wspólnotowych	a2.1
pomoc na nabycie nowych środków transportu spełniających normy surowsze niż normy wspólnotowe lub podnoszących poziom ochrony środowiska w przypadku braku norm wspólnotowych	a2.2
pomoc na wcześniejsze dostosowanie przedsiębiorstw do przyszłych norm wspólnotowych	a2.3
pomoc w obszarze ochrony środowiska na inwestycje zwiększające oszczędność energii, w tym pomoc operacyjna	a2.4
pomoc inwestycyjna w obszarze ochrony środowiska na układy kogeneracji o wysokiej sprawności, w tym pomoc operacyjna	a2.5
pomoc inwestycyjna w obszarze ochrony środowiska na propagowanie energii ze źródeł odnawialnych, w tym pomoc operacyjna	a2.6
pomoc na badania środowiska	a2.7
pomoc na ochronę środowiska w formie ulg podatkowych	a2.8
pomoc na efektywne energetycznie ciepłownictwo komunalne	a2.9
pomoc na gospodarowanie odpadami	a2.10
pomoc na rekultywację zanieczyszczonych terenów	a2.11

pomoc na relokację przedsiębiorstw	a2.12
pomoc dotycząca programów handlu uprawnieniami	a2.13
Pomoc inwestycyjna i na zatrudnienie dla małych i średnich przedsiębiorstw	
pomoc inwestycyjna	a3
pomoc na zatrudnienie	a4
Pomoc na usługi doradcze dla małych i średnich przedsiębiorstw oraz udział małych i średnich przedsiębiorstw w targach	
pomoc na usługi doradcze	a5
pomoc na udział w targach	a6
Pomoc dla pracowników znajdujących się w szczególnie niekorzystnej sytuacji oraz pracowników niepełnosprawnych	
pomoc w formie subsydiów płacowych na rekrutację pracowników znajdujących się w szczególnie niekorzystnej sytuacji	a11
pomoc w formie subsydiów płacowych na zatrudnianie pracowników niepełnosprawnych	a12
pomoc na rekompensatę dodatkowych kosztów związanych z zatrudnianiem pracowników niepełnosprawnych	a13
Pomoc szkoleniowa	
szkolenia specjalistyczne	a14.1
szkolenia ogólne	a14.2
Pomoc na ratowanie	
Pomoc na restrukturyzację	
Pomoc udzielana na naprawienie szkód wyrządzonych przez klęski żywiołowe lub inne nadzwyczajne zdarzenia	a17
Pomoc udzielana na zapobieżenie lub likwidację poważnych zakłóceń w gospodarce o charakterze ponadsektorowym	a18
Pomoc udzielana na wsparcie krajowych przedsiębiorców działających w ramach przedsięwzięcia gospodarczego podejmowanego w interesie europejskim	a19
Pomoc na wspieranie kultury i zachowanie dziedzictwa kulturowego	a20
Pomoc o charakterze socjalnym dla indywidualnych konsumentów	a21
Pomoc w formie kapitału podwyższonego ryzyka	a22
Pomoc przeznaczona na ułatwianie rozwoju niektórych działań gospodarczych lub niektórych regionów gospodarczych, o ile nie zmienia warunków wymiany handlowej w zakresie sprzecznym z rynkiem wewnętrznym	a23
Pomoc na rzecz małych przedsiębiorstw nowo utworzonych przez kobiety	a24
B. POMOC REGIONALNA	
pomoc inwestycyjna	b1
pomoc na zatrudnienie	b2
regionalna pomoc inwestycyjna na duże projekty inwestycyjne	b3
pomoc operacyjna	b4
pomoc dla nowo utworzonych małych przedsiębiorstw	b5
C. INNE PRZEZNACZENIE	
pomoc stanowiąca rekompensatę za realizację usług świadczonych w ogólnym interesie gospodarczym	c5
pomoc <i>de minimis</i>	e1
pomoc <i>de minimis</i> w sektorze transportu drogowego udzielana zgodnie z rozporządzeniem Komisji nr 1998/2006 oraz pomoc <i>de minimis</i> w sektorze transportu drogowego towarów udzielana zgodnie z rozporządzeniem Komisji nr 1407/2013	e1t
pomoc <i>de minimis</i> stanowiąca rekompensatę za realizację usług świadczonych w ogólnym interesie gospodarczym udzielana zgodnie z rozporządzeniem Komisji nr 360/2012	e1c
Strona 4 z 5	

D. POMOC W SEKTORACH - przeznaczenia szczególne	
SEKTOR BUDOWNICTWA OKRĘTOWEGO	
pomoc na przedsięwzięcia innowacyjne	d2.1
pomoc związana z kredytami eksportowymi	d2.2
pomoc na rozwój	d2.3
całkowite zaprzestanie prowadzenia działalności przez przedsiębiorcę	d2.4
częściowe zaprzestanie prowadzenia działalności przez przedsiębiorcę	d2.5
SEKTOR GÓRNICTWA WĘGLA	
pomoc na pokrycie kosztów nadzwyczajnych	d3.1
pomoc na pokrycie kosztów produkcji bieżącej dla jednostek objętych planem likwidacji	d3.2
pomoc na pokrycie kosztów produkcji bieżącej dla jednostek objętych planem dostępu do zasobów węgla	d3.3
pomoc na inwestycje początkowe	d3.4
SEKTOR TRANSPORTU	
ŻEGLUGA MORSKA	
pomoc inwestycyjna	d4.1
pomoc na poprawę konkurencyjności	d4.2
pomoc na repatriację marynarzy	d4.3
pomoc na wsparcie żeglugi bliskiego zasięgu	d4.4
LOTNICTWO	
pomoc na budowę infrastruktury portu lotniczego	d5.1
pomoc na usługi portu lotniczego	d5.2
pomoc dla przewoźników na rozpoczęcie działalności	d5.3
SEKTOR KOLEJOWY	
pomoc regionalna w celu zakupu lub modernizacji taboru	d6.1
pomoc w celu anulowania długów	d6.2
pomoc na koordynację transportu	d6.3
TRANSPORT MULTIMODALNY I INTERMODALNY	d7
INNA POMOC W SEKTORZE TRANSPORTU	t
SEKTOR ENERGETYKI	d8
pomoc na pokrycie kosztów powstałych u wytwórców w związku z przedterminowym rozwiązaniem umów długoterminowych sprzedaży mocy i energii elektrycznej	
SEKTOR KINEMATOGRAFII	d9
pomoc dotycząca kinematografii i innych przedsięwzięć audio-wizualnych	
SEKTOR TELEKOMUNIKACYJNY	d10
Strona 5 z 5	

**Załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów
z dnia 29 marca 2010 r. (Dz.U. Nr 53. poz. 312, z późn. zm.)**

WZÓR

**FORMULARZ INFORMACJI PRZEDSTAWIANYCH PRZY UBIEGANIU SIĘ O POMOC INNĄ NIŻ POMOC
W ROLNICTWIE LUB RYBOŁÓWSTWIE, POMOC DE MINIMIS LUB POMOC DE MINIMIS W ROLNICTWIE
LUB RYBOŁÓWSTWIE**

A. Informacje dotyczące wnioskodawcy

1) Imię i nazwisko albo nazwa

.....
.....

2) Adres miejsca zamieszkania albo adres siedziby

.....
.....
.....

3) Identyfikator gminy, w której wnioskodawca ma miejsce zamieszkania albo siedzibę¹

.....

4) Numer identyfikacji podatkowej (NIP)

.....
.....

5)

¹ Należy wpisać siedmiocyfrowe oznaczenie nadane w sposób określony w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 15 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad prowadzenia, stosowania i udostępniania krajowego rejestru urzędowego podziału terytorialnego kraju oraz związanych z tym obowiązków organów administracji rządowej i jednostek samorządu terytorialnego (Dz. U. Nr 157, poz. 1031, z późn. zm.).

Forma prawna ²	
przedsiębiorstwo państwowe	
jednoosobowa spółka Skarbu Państwa	
jednoosobowa spółka jednostki samorządu terytorialnego w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 20 grudnia 1996 r. o gospodarce komunalnej (Dz. U. z 1997 r. Nr 9, poz. 43, z późn. zm.)	
spółka akcyjna albo spółka z ograniczoną odpowiedzialnością, w stosunku do których Skarb Państwa, jednostka samorządu terytorialnego, przedsiębiorstwo państwowe lub jednoosobowa spółka Skarbu Państwa są podmiotami, które posiadają uprawnienia takie, jak przedsiębiorcy dominujący w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz. U. Nr 50, poz. 331, z późn. zm.)	
jednostka sektora finansów publicznych w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. Nr 157, poz. 1240, z późn. zm.)	
inna forma prawna (podać jaka)	
.....	

6)

Wielkość wnioskodawcy, zgodnie z załącznikiem I do rozporządzeniem Komisji (WE) nr 800/2008 z dnia 6 sierpnia 2008 r. uznającego niektóre rodzaje pomocy za zgodne ze wspólnym rynkiem w zastosowaniu art. 87 i 88 Traktatu (ogólnego rozporządzenia w sprawie wyłączeń blokowych) (Dz. Urz. UE L 214 z 9.08.2008, str 3) ²	
1) mikroprzedsiębiorstwo	
2) małe przedsiębiorstwo	
3) średnie przedsiębiorstwo	
4) przedsiębiorstwo inne niż wskazane w pkt 1-3	

7) Klasa działalności, w związku z którą wnioskodawca ubiega się o pomoc publiczną, zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 24 grudnia 2007 r. w sprawie Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD) (Dz. U. Nr 251, poz. 1885, z późn. zm.)

.....

.....

.....

.....

.

8) Data utworzenia

.....

.....

B. Informacje dotyczącej sytuacji ekonomicznej wnioskodawcy^{2a}

² Zaznaczyć właściwą pozycję znakiem X

1) Czy, w przypadku spółki akcyjnej, spółki z ograniczoną odpowiedzialnością oraz spółki komandytowo-akcyjnej, wysokość niepokrytych strat przewyższa 50% wysokości kapitału zarejestrowanego³, w tym wysokość straty w ciągu ostatnich 12 miesięcy przewyższa 25% wysokości kapitału?

tak	nie	nie dotyczy
☐	☐	☐

2) Czy, w przypadku spółki jawnej, spółki komandytowej, spółki partnerskiej oraz spółki cywilnej, wysokość niepokrytych strat przewyższa 50% wysokości jej kapitału według ksiąg spółki, w tym wysokości straty w ciągu ostatnich 12 miesięcy przewyższa 25% wysokości tego kapitału?

tak	nie	nie dotyczy
☐	☐	☐

3) Czy wnioskodawca spełnia kryteria kwalifikujące go do objęcia postępowaniem upadłościowym?

tak	nie
☐	☐

4) Czy wnioskodawca spełnia kryteria kwalifikujące go do objęcia postępowaniem naprawczym⁴?

tak	nie
☐	☐

5) W przypadku zaznaczenia odpowiedzi innych niż twierdzącej w pkt 1-4, należy dodatkowo określić, czy w odniesieniu do okresu ostatnich 3 lat poprzedzających dzień wystąpienia z wnioskiem o udzielenie pomocy publicznej:

a) wnioskodawca odnotowuje rosnące straty?

tak	nie
☐	☐

b) obroty wnioskodawcy maleją?

tak	nie
☐	☐

c) zwiększeniu ulegają zapasy wnioskodawcy lub niewykorzystany potencjał do świadczenia usług?

tak	nie
☐	☐

d) wnioskodawca ma nadwyżki produkcji⁵?

tak	nie
☐	☐

e) zmniejsza się przepływ środków finansowych?

tak	nie
☐	☐

f) zwiększa się suma zadłużenia wnioskodawcy?

tak	nie
☐	☐

g) rosną kwoty odsetek od zobowiązań wnioskodawcy?

☐	☐
--------------------------	--------------------------

^{2 a)} Punkty 5-7 nie dotyczą mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw, o których mowa w art. 2 załącznika I do rozporządzenia Komisji (WE) nr 800/2008 z dnia 6 sierpnia 2008 r. uznającego niektóre rodzaje pomocy za zgodne ze wspólnym rynkiem w zastosowaniu art. 87 i 88 Traktatu (ogólnego rozporządzenia w sprawie wyłączeń blokowych), ubiegających się o pomoc publiczną udzielaną na warunkach określonych w tym rozporządzeniu. Punkty 1 i 2 nie dotyczą przedsiębiorstw, o których mowa wyżej, istniejących krócej niż 3 lata (od dnia ich utworzenia do dnia złożenia wniosku o udzielenie pomocy publicznej).

³ Wysokość strat należy obliczać w doniesieniu do sumy wysokości kapitałów: zakładowego, zapasowego, rezerwowego oraz kapitału z aktualizacji wyceny.

⁴ W rozumieniu ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe i naprawcze (Dz. U. z 2009 r. Nr 175, poz. 1361, z późn. zm.)

⁵ Dotyczy wyłącznie producentów.

h) wartość aktywów netto wnioskodawcy zmniejsza się lub jest zerowa?

tak nie

☐	☐
--------------------------	--------------------------

i) zaistniały inne okoliczności (podać jakie) wskazujące na trudności w zakresie płynności finansowej?

tak nie

☐	☐
--------------------------	--------------------------

6) Czy pomimo wystąpienia okoliczności wymienionych w pkt 5 wnioskodawca jest w stanie przewyżczyć trudności z nich wynikające?

tak nie nie dotyczy

☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------

Jeśli tak, to w jaki sposób?

.....

.....

.....

.....

tak nie

7) Czy wnioskodawca należy do grupy kapitałowej?

☐	☐
--------------------------	--------------------------

W przypadku zaznaczenia odpowiedzi twierdzącej, należy dodatkowo wskazać:

tak nie nie dotyczy

a) czy trudności wnioskodawcy mają charakter wewnętrzny?

☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------

b) czy na trudną sytuację wnioskodawcy miały wpływ decyzje podmiotu dominującego dotyczące alokacji kosztów w ramach grupy kapitałowej?

tak nie nie dotyczy

☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------

c) czy trudności wnioskodawcy mogą być przewyżczone przez grupę?

tak nie nie dotyczy

☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------

Jeśli tak, to w jaki sposób?

.....

.....

.....

.....

C. Czy na wnioskodawcy ciąży obowiązek zwrotu kwoty stanowiącej równowartość udzielonej pomocy publicznej, co do której Komisja Europejska wydała decyzję o obowiązku zwrotu pomocy?

☐	tak
--------------------------	-----

☐	nie
--------------------------	-----

D. Informacje dotyczące prowadzonej działalności gospodarczej, w związku z którą wnioskodawca ubiega się o pomoc publiczną.

Czy wnioskowana pomoc publiczna dotyczy działalności:

	tak	nie
1) w sektorze rybołówstwa i akwakultury ⁶ ?	☐	☐
2) w dziedzinie produkcji podstawowej produktów rolnych wymienionych w załączniku I do Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej?	☐	☐
3) w dziedzinie przetwarzania i wprowadzania do obrotu produktów rolnych wymienionych w załączniku I do Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej?	☐	☐
4) w sektorze węglowym ⁷ ?	☐	☐
5) w sektorze hutnictwa żelaza i stali ⁸ ?	☐	☐
6) w sektorze budownictwa okrętowego ⁹ ?	☐	☐
7) w sektorze włókien syntetycznych ¹⁰ ?	☐	☐
8) w sektorze transportu?	☐	☐
Jeśli tak, to czy pomoc będzie przeznaczona na nabycie środków transportu lub urządzeń transportowych ¹¹ ?	☐	☐

⁶ Objętych rozporządzeniem Rady (WE) nr 104/200 z dnia 17 grudnia 1999 r. w sprawie wspólnej organizacji rynków produktów rybołówstwa i akwakultury (Dz. Urz. WE L 17 z 21.01.2000, str 22, z późn. zm.; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 4, t. 4, str.198)

⁷ Zgodnie z definicją zawartą w rozporządzeniu Rady (WE) nr 1407/2002 z dnia 23 lipca 2002 r. w sprawie pomocy państwa dla przemysłu węglowego (Dz. Urz. WE L 205 z 02.08.2002, str. 1, z późn. zm.; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 8, t. 2, str. 170).

⁸ Zgodnie z art. 2 pkt 29 rozporządzenia Komisji (WE) nr 800/2008 z dnia 6 sierpnia 2008 r. uznającego niektóre rodzaje pomocy za zgodne ze wspólnym rynkiem w zastosowaniu art. 87 i 88 Traktatu (ogólnego rozporządzenia w sprawie wyłączeń blokowych).

⁹ Zgodnie z pkt 10 lit. a Zasad ramowych dotyczących pomocy państwa dla przemysłu stoczniowego (Dz. Urz. UE C 317 z 30.12.2003, str. 11 z późn. zm.; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 8, t. 2, str 201, z późn. zm.).

¹⁰ Zgodnie z art. 2 pkt 30 rozporządzenia Komisji (WE) nr 800/2008 z dnia 6 sierpnia 2008 r. uznającego niektóre rodzaje pomocy za zgodne ze wspólnym rynkiem w zastosowaniu art. art. 87 i 88 Traktatu (ogólnego rozporządzenia w sprawie wyłączeń blokowych).

¹¹ Zgodnie z art. 2 pkt 10 rozporządzenia Komisji (WE) nr 800/2008 z dnia 6 sierpnia 2008 r. uznającego niektóre rodzaje pomocy za zgodne ze wspólnym rynkiem w zastosowaniu art. 87 i 88 Traktatu (ogólnego rozporządzenia w sprawie wyłączeń blokowych).

Część E

Informacje dotyczące otrzymanej pomocy przeznaczonej na te same koszty kwalifikujące się do objęcia pomocą, na pokrycie których wnioskodawca ubiega się o pomoc publiczną albo pomocy na ratowanie lub restrukturyzację otrzymanej w okresie 10 lat poprzedzających dzień złożenia wniosku o udzielenie pomocy publicznej¹²

Lp	Dzień udzielenia pomocy	Podmiot udzielający pomocy	Podstawa prawna otrzymanej pomocy					Numer programu pomocowego, pomocy indywidualnej	Forma pomocy	Wartość otrzymanej pomocy		Przeznaczenie pomocy
			informacje podstawowe		informacje szczegółowe					nominalna	brutto	
	1	2	3a	3b	3c	3d	3e	4	5	6a	6b	7
1												
2												
3												
4												
5												

¹² Należy wypełnić zgodnie z instrukcją stanowiącą załącznik do „Formularza informacji przedstawianych przy ubieganiu się o pomoc inną niż pomoc de minimis lub pomoc de minimis w rolnictwie lub rybołówstwie”

Informacje dotyczące przedsięwzięcia¹³:

1. Informacje ogólne:

1) opis przedsięwzięcia:

.....

2) całkowite koszty realizacji przedsięwzięcia (w zł):

.....

3) wartość kosztów kwalifikujących się do objęcia pomocą publiczną w wartości nominalnej i zdyskontowanej oraz ich rodzaje (w rozbiciu na poszczególne przeznaczenia pomocy):

.....

4) maksymalna dopuszczalna intensywność lub wartość pomocy:

.....

5) intensywność lub wartość pomocy już udzielonej w związku z kosztami, o których mowa w pkt 3:

.....

6) lokalizacja przedsięwzięcia:

.....

7) cele, które mają być osiągnięte w związku z realizacją przedsięwzięcia oraz cele, których nie można byłoby osiągnąć bez pomocy:

.....

8) etapy realizacji przedsięwzięcia:

.....

9) data rozpoczęcia oraz zakończenia realizacji przedsięwzięcia:

.....

10) inne informacje dotyczące przedsięwzięcia:

.....

2. Informacje szczegółowe:

1) w przypadku otrzymania pomocy stanowiącej rekompensatę z tytułu świadczenia usług w ogólnym interesie gospodarczym, należy podać następujące informacje:

a) opis zadania publicznego, w związku z którym podmiot otrzymywał rekompensatę wraz ze wskazaniem aktu nakładającego zobowiązanie do realizacji zadań publicznych, a także określającego w szczególności zakres charakter, czas trwania oraz sposób obliczania wysokości rekompensaty:

.....

.....

b) metodologia obliczania wysokości rekompensaty:

.....

.....

¹³ Należy obowiązkowo wypełnić pkt 1, oraz w zależności od przeznaczenia pomocy publicznie odpowiednio pkt 2, o ile dotyczy wnioskodawcy.

c) wyszczególnienie kosztów, które nie zostały pokryte z przychodów ani zrekompensowane w związku z realizacją tego zadania publicznego wraz z podaniem ich wielkości:

.....
.....

2) w przypadku otrzymania pomocy udzielanej na naprawienie szkód wyrządzonych przez klęski żywiołowe lub inne nadzwyczajne zdarzenia, należy podać następujące informacje:

a) opis klęski żywiołowej lub innego nadzwyczajnego zdarzenia, które wywołało szkodę:

.....
.....

b) data wystąpienia szkody wyrządzonej przez klęskę żywiołową lub inne nadzwyczajne zdarzenie:

.....
.....

c) opis szkód wywołanych wystąpieniem klęski żywiołowej lub innego nadzwyczajnego zdarzenia oraz ich wycena:

.....
.....

d) wysokość ubezpieczenia, jakie zostało lub ma zostać wypłacone w związku ze szkodą poniesioną wskutek wystąpienia klęski żywiołowej lub innego nadzwyczajnego zdarzenia:

.....
.....

3) w przypadku otrzymania regionalnej pomocy operacyjnej, należy opisać problem występujący w danym regionie uzasadniający udzielanie pomocy publicznej:

.....
.....

4) w przypadku otrzymania pomocy na pokrycie kosztów nadzwyczajnych, w rozumieniu art. 7 ust. 1 rozporządzenia Rady (WE) nr 1407/2002 z dnia 23 lipca 2002 r. w sprawie pomocy państwa dla przemysłu węglowego, udzielanej w sektorze węglowym, należy podać następujące informacje:

a) rodzaj i całkowita wielkość kosztów nadzwyczajnych:

.....
.....

b) rodzaj i wielkość kosztów nadzwyczajnych, które zostały już pokryte:

.....
.....

5) w przypadku otrzymania pomocy na pokrycie strat bieżących (jednostki objętej planem likwidacji), udzielanej w sektorze węglowym, należy podać następujące informacje:

a) rodzaj i wielkość strat bieżących:

.....
.....

b) rodzaj i wielkość pokrytych strat bieżących:

.....
.....

6) w przypadku otrzymania pomocy na koszty inwestycji początkowych w rozumieniu rozporządzenia Rady (WE) nr 1407/2002 z dnia 23 lipca 2002 r. w sprawie pomocy państwa dla przemysłu węglowego (udzielanej w ramach pomocy na zapewnienie dostępu do zasobów węgla) udzielanej w sektorze węglowym, należy podać ogólne koszty projektu inwestycyjnego:

.....
.....

7) w przypadku otrzymania pomocy na pokrycie strat bieżących (udzielanej w ramach pomocy na zapewnienie dostępu do zasobów węgla) udzielanej w sektorze węglowym, należy podać następujące informacje:

a) rodzaj i wielkość strat bieżących:

.....
.....

b) rodzaj i wielkość pokrytych strat bieżących:

.....
.....

8) w przypadku otrzymania pomocy na ratowanie lub restrukturyzację, należy podać następujące informacje:

a) czy wnioskowana pomoc na restrukturyzację następuje bezpośrednio po przyznaniu pomocy na ratowanie i stanowi część działań na rzecz restrukturyzacji przedsiębiorstwa?

.....
.....

b) jeśli otrzymana, w okresie 10 lat poprzedzających dzień złożenia wniosku o udzielenie pomocy, pomoc na ratowanie została przyznana zgodnie z warunkami sekcji 3.1.1 Wytycznych wspólnotowych dotyczących pomocy państwa w celu ratowania i restrukturyzacji zagrożonych przedsiębiorstw, oraz nie nastąpiła po niej restrukturyzacja należy wyjaśnić:

- czy przedsiębiorstwo dawało racjonalną długoterminową perspektywę rentowności po przyznaniu pomocy na ratowanie?

.....
.....

- czy po upływie 5 lat od otrzymania pomocy na ratowanie lub restrukturyzację nastąpiły wyjątkowe i nieprzewidywalne okoliczności, za które przedsiębiorstwo nie jest odpowiedzialne, uzasadniające udzielenie nowej pomocy?

.....
.....

c) czy po udzieleniu pomocy na ratowanie lub restrukturyzację wystąpiły okoliczności o charakterze wyjątkowym i nieprzewidywalnym, z które przedsiębiorstwo nie jest odpowiedzialne, uzasadniające udzielenie nowej pomocy?

.....
.....

d) czy na dzień złożenia wniosku o udzielenie pomocy jest realizowany plan restrukturyzacji przewidujący udział środków publicznych stanowiących pomoc na restrukturyzację?

.....
.....

9) w przypadku otrzymania pomocy na anulowanie długów w sektorze kolejowym, należy podać następujące informacje:

a) kiedy zostały zaciągnięte zobowiązania, których dotyczy pomoc:

.....
.....

b) czy zobowiązania dotyczyły bezpośrednio działalności związanej z transportem kolejowym lub infrastrukturą kolejową, jej budową lub użytkowaniem:

.....
.....

c) wyszczególnienie zobowiązań, które nie zostały pokryte wraz z podaniem ich wielkości oraz zastosowanej metodologii obliczeń:

.....
.....

Dane osoby upoważnionej do przedstawienia informacji:

imię i nazwisko

nr telefonu

data i podpis

stanowisko służbowe

INSTRUKCJA WYPEŁNIENIA TABELI W CZĘŚCI E FORMULARZA INFORMACJI PRZEDSTAWIANYCH PRZY UBIEGANIU SIĘ O POMOC INNĄ NIŻ POMOC DE MINIMIS LUB POMOC DE MINIMIS W ROLNICTWIE LUB RYBOŁÓWSTWIE

Należy podać informacje o dotychczas otrzymanej pomocy, w odniesieniu do tych samych kosztów kwalifikujących się do objęcia pomocą, na pokrycie których udzielana będzie pomoc albo pomoc na ratowanie lub restrukturyzację. Na przykład, jeżeli podmiot ubiegający się o pomoc otrzymał w przeszłości pomoc w związku z realizacją inwestycji, należy wykazać jedynie pomoc przeznaczoną na te same koszty kwalifikujące się do objęcia pomocą, na pokrycie których ma być udzielona pomoc.

1. Dzień udzielenia pomocy (kol. 1) - należy podać dzień udzielenia pomocy w rozumieniu art. 2 pkt 11 ustawy z dnia 30 kwietnia 2004 r. o postępowaniu w sprawach dotyczących pomocy publicznej.

2. Podmiot udzielający pomocy (kol. 2) - należy podać pełną nazwę i adres podmiotu, który udzielił pomocy. W przypadku gdy podmiot uzyskał pomoc na podstawie aktu normatywnego, który uzależnia nabycie prawa do otrzymania pomocy wyłącznie od spełnienia przesłanek w nim określonych, bez konieczności wydania decyzji albo zawarcia umowy, należy pozostawić to miejsce niewypełnione.

3. Podstawa prawna udzielenia pomocy (kol. 3)

Uwaga: istnieją następujące możliwości łączenia elementów tworzących podstawę prawną udzielenia pomocy, które należy wpisać w poszczególnych kolumnach tabeli w sposób przedstawiony poniżej.

Podstawa prawna - informacje podstawowe		Podstawa prawna - informacje szczegółowe		
3a	3b	3c	3d	3e
ustawa	przepis ustawy	-	-	-
ustawa	przepis ustawy	akt wykonawczy	przepis aktu wykonawczego	-
ustawa	przepis ustawy	akt wykonawczy	przepis aktu wykonawczego	decyzja /uchwała/ umowa
ustawa	przepis ustawy	-	-	decyzja /uchwała/ umowa

Kol. 3a - Podstawa prawna - informacje podstawowe - jeżeli pomoc została udzielona na podstawie ustawy, należy podać w następującej kolejności: datę aktu i tytuł aktu oraz oznaczenie roku, numeru i pozycji Dziennika Ustaw, w którym akt został opublikowany.

Kol. 3b - Podstawa prawna - informacje podstawowe - należy podać oznaczenie przepisu będącego podstawą udzielenia pomocy (w kolejności: artykuł ustawy, ustęp, punkt, litera, tiret).

Kol. 3c - Podstawa prawna - informacje szczegółowe - jeżeli podstawą udzielenia pomocy był akt wykonawczy do ustawy, należy podać w następującej kolejności: nazwę organu wydającego akt, datę aktu i tytuł aktu oraz oznaczenie roku, numeru i pozycji Dziennika Ustaw, w którym akt został opublikowany.

Kol. 3d - Podstawa prawna - informacje szczegółowe - należy podać oznaczenie przepisu aktu wykonawczego będącego podstawą udzielenia pomocy (w kolejności: paragraf, ustęp, punkt, litera, tiret).

Kol. 3e - Podstawa prawna - informacje szczegółowe - jeżeli podstawą udzielenia pomocy była decyzja, uchwała lub umowa, należy podać symbol określający ten akt; w przypadku decyzji - numer decyzji, w przypadku uchwały - numer uchwały, w przypadku umowy - numer, przedmiot oraz strony umowy.

4. Numer programu pomocowego/pomocy indywidualnej (kol. 4) - w przypadku gdy pomoc publiczna była udzielona w ramach programu pomocowego, należy podać numer programu pomocowego nadany przez Komisję Europejską, a w przypadku pomocy indywidualnej należy podać numer pomocy indywidualnej nadany przez Komisję Europejską (numery programów pomocowych oraz pomocy indywidualnej zamieszczone są na stronie internetowej Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów). W przypadku pomocy de minimis kolumny nr 4 nie wypełnia się.

5. Forma pomocy (kol. 5) - należy podać formę otrzymanej pomocy (np. dotacja, refundacja, ulga podatkowa).

6. Wartość otrzymanej pomocy (kol. 6) - należy podać:

- a) wartość nominalną pomocy (jako całkowitą wielkość środków finansowych będących podstawą do obliczania wielkości udzielonej pomocy, np. kwota udzielonej pożyczki lub kwota odroczonego podatku) oraz
- b) wartość brutto (jako ekwiwalent dotacji brutto obliczony zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 11 sierpnia 2004 r. w sprawie szczegółowego sposobu obliczania wartości pomocy publicznej udzielanej w różnych formach (Dz. U. Nr 194, poz. 1983, z późn. zm.)).

7. Przeznaczenie pomocy (kol. 7) - należy podać kod wskazujący przeznaczenie otrzymanej pomocy publicznej według poniższej tabeli.

Wyszczególnienie	Kod
I	2
A. POMOC HORYZONTALNA	
Pomoc na działalność badawczą, rozwojową i innowacyjną	
pomoc na projekty badawczo-rozwojowe	a1.1
pomoc dla młodych innowacyjnych przedsiębiorstw	a1.2
pomoc na techniczne studia wykonalności	a1.3
pomoc na innowacje w obrębie procesów i innowacje organizacyjne w sektorze usług	a1.4
pomoc na usługi doradcze w zakresie innowacji i usługi wsparcia innowacji	a1.5
pomoc na tymczasowe zatrudnienie wysoko wykwalifikowanego personelu	a1.6
pomoc na klastry innowacyjne	a1.7
pomoc na pokrycie kosztów praw własności przemysłowej dla małych i średnich przedsiębiorstw	a1.8
Pomoc na ochronę środowiska	
pomoc inwestycyjna umożliwiająca przedsiębiorstwom dostosowanie do norm wspólnotowych (zgodnie z załącznikiem XII Traktatu o przystąpieniu Rzeczypospolitej Polskiej do Unii Europejskiej), zastosowanie norm surowszych niż normy wspólnotowe w zakresie ochrony środowiska lub podniesienie poziomu ochrony środowiska w przypadku braku norm wspólnotowych	a2.1
pomoc na nabycie nowych środków transportu spełniających normy surowsze niż normy wspólnotowe lub podnoszących poziom ochrony środowiska w przypadku braku norm wspólnotowych	a2.2
pomoc na szybkie przystosowanie małych i średnich przedsiębiorstw do przyszłych norm wspólnotowych	a2.3
pomoc w obszarze ochrony środowiska na inwestycje zwiększające oszczędność energii	a2.4
pomoc inwestycyjna w obszarze ochrony środowiska na układy kogeneracji o wysokiej sprawności	a2.5
pomoc inwestycyjna w obszarze ochrony środowiska na propagowanie energii ze źródeł odnawialnych	a2.6
pomoc na badania środowiska	a2.7
pomoc na ochronę środowiska w formie ulg podatkowych	a2.8
pomoc na efektywne energetycznie ciepłownictwo komunalne	a2.9

pomoc na gospodarowanie odpadami	a2.10
pomoc na rekultywację zanieczyszczonych terenów	a2.11
pomoc na relokację przedsiębiorstw	a2.12
pomoc dotycząca programów handlu uprawnieniami	a2.13
Pomoc inwestycyjna i na zatrudnienie dla małych i średnich przedsiębiorstw	
pomoc inwestycyjna	a3
pomoc na zatrudnienie	a4
Pomoc na usługi doradcze dla małych i średnich przedsiębiorstw oraz udział małych i średnich przedsiębiorstw w targach	
pomoc na usługi doradcze	a5
pomoc na udział w targach	a6
Pomoc na rzecz małych przedsiębiorstw nowo utworzonych przez kobiety	a24
Pomoc dla pracowników znajdujących się w szczególnie niekorzystnej sytuacji oraz pracowników niepełnosprawnych	
pomoc w formie subsydiów płacowych na rekrutację pracowników znajdujących się w szczególnie niekorzystnej sytuacji	a11
pomoc w formie subsydiów płacowych na zatrudnianie pracowników niepełnosprawnych	a12
pomoc na rekompensatę dodatkowych kosztów związanych z zatrudnianiem pracowników niepełnosprawnych	a13
Pomoc szkoleniowa	a14
Pomoc na ratowanie	a15
Pomoc na restrukturyzację	a16
Pomoc udzielana na naprawienie szkód wyrządzonych przez klęski żywiołowe lub inne nadzwyczajne zdarzenia	a17
Pomoc udzielana na zapobieżenie lub likwidację poważnych zakłóceń w gospodarce o charakterze ponadsektorowym	a18
Pomoc udzielana na wsparcie krajowych przedsiębiorców działających w ramach przedsięwzięcia gospodarczego podejmowanego w interesie europejskim	a19
Pomoc na wspieranie kultury i zachowanie dziedzictwa kulturowego	a20
Pomoc o charakterze socjalnym dla indywidualnych konsumentów	a21
Pomoc w formie kapitału podwyższonego ryzyka	a22
Pomoc przeznaczona na ułatwianie rozwoju niektórych działań gospodarczych lub niektórych regionów gospodarczych, o ile nie zmienia warunków wymiany handlowej w zakresie sprzecznym z rynkiem wewnętrznym	a23
B. POMOC REGIONALNA	
pomoc inwestycyjna	b1
pomoc na zatrudnienie	b2
regionalna pomoc inwestycyjna na duże projekty inwestycyjne	b3
pomoc operacyjna	b4
pomoc dla nowo utworzonych małych przedsiębiorstw	b5
C. INNE PRZEZNACZENIE	
pomoc stanowiąca rekompensatę za realizację usług świadczonych w ogólnym interesie gospodarczym	c5
pomoc de minimis	e1
D. POMOC W SEKTORACH - przeznaczenia szczególne	
SEKTOR GÓRNICTWA WĘGLA	
pomoc na pokrycie kosztów nadzwyczajnych	d3.1
pomoc na pokrycie kosztów produkcji bieżącej dla jednostek objętych planem likwidacji	d3.2
pomoc na pokrycie kosztów produkcji bieżącej dla jednostek objętych planem dostępu do zasobów węgla	d3.3
pomoc na inwestycje początkowe	d3.4
SEKTOR TRANSPORTU	
ŻEGLUGA MORSKA	
pomoc inwestycyjna	d4.1
pomoc na poprawę konkurencyjności	d4.2
pomoc na repatriację marynarzy	d4.3
pomoc na wsparcie żeglugi bliskiego zasięgu	d4.4

LOTNICTWO	
pomoc na budowę infrastruktury portu lotniczego	d5.1
pomoc na usługi portu lotniczego	d5.2
pomoc dla przewoźników na rozpoczęcie działalności	d5.3
SEKTOR KOLEJOWY	
pomoc regionalna w celu zakupu lub modernizacji taboru	d6.1
pomoc w celu anulowania długów	d6.2
pomoc na koordynację transportu	d6.3
TRANSPORT MULTIMODALNY I INTERMODALNY	d7
INNA POMOC W SEKTORZE TRANSPORTU	t
SEKTOR ENERGETYKI	
pomoc na pokrycie kosztów powstałych u wytwórców w związku z przedterminowym rozwiązaniem umów długoterminowych sprzedaży mocy i energii elektrycznej	d8
SEKTOR KINEMATOGRAFII	
pomoc dotycząca kinematografii i innych przedsięwzięć audiowizualnych	d9
SEKTOR TELEKOMUNIKACYJNY	d10

ZAŚWIADCZENIE Nr <input type="text"/>		O POMOCY DE MINIMIS	
Data wydania <input type="text"/> - <input type="text"/> - <input type="text"/>			
A. CEL DOKUMENTU			
☐ Wydanie zaświadczenia		☐ Korekta zaświadczenia ²⁾	
Stwierdza się nieważność zaświadczenia nr <input type="text"/>		wydanego w dniu <input type="text"/> - <input type="text"/> - <input type="text"/>	
B. INFORMACJE DOTYCZĄCE PODMIOTU UDZIELAJĄCEGO POMOCY DE MINIMIS			
Pieczęć <input type="text"/>			
Numer identyfikacji podatkowej (NIP) podmiotu udzielającego pomocy de minimis <input type="text"/>			
Nazwa podmiotu udzielającego pomocy de minimis <input type="text"/>			
Adres siedziby podmiotu udzielającego pomocy de minimis <input type="text"/>			
C. INFORMACJE DOTYCZĄCE BENEFICJENTA POMOCY DE MINIMIS³⁾		C1. INFORMACJE DOTYCZĄCE WSPÓLNIKA SPÓŁKI CYWILNEJ LUB OSOBOWEJ WNIOSKUJĄCEGO O POMOC DE MINIMIS W ZWIĄZKU Z DZIAŁALNOŚCIĄ PROWADZONĄ W TEJ SPÓŁCE⁴⁾	
Numer identyfikacji podatkowej (NIP) beneficjenta pomocy de minimis <input type="text"/>		Numer identyfikacji podatkowej (NIP) wspólnika ⁵⁾ <input type="text"/>	
Imię i nazwisko albo nazwa beneficjenta pomocy de minimis <input type="text"/>		Imię i nazwisko albo nazwa wspólnika <input type="text"/>	
Adres miejsca zamieszkania albo siedziby beneficjenta pomocy de minimis <input type="text"/>		Adres miejsca zamieszkania albo siedziby wspólnika <input type="text"/>	
D. INFORMACJE DOTYCZĄCE UDZIELONEJ POMOCY DE MINIMIS			
Poświadcza się, że pomoc udzielona w dniu <input type="text"/> - <input type="text"/> - <input type="text"/>			
na podstawie ⁶⁾ <input type="text"/>			
o wartości brutto ⁷⁾ <input type="text"/> zł, stanowiącej równowartość <input type="text"/> euro stanowi pomoc de minimis.			
Strona 1 z 2			

Pomoc de minimis spełnia warunki określone w rozporządzeniu Komisji (należy zaznaczyć jedną z dwóch opcji) :

(UE) NR 1407/2013 Z DNIA 18 GRUDNIA 2013 R. W SPRAWIE STOSOWANIA ART. 107 I 108 TRAKTATU O FUNKCJONOWANIU UNII EUROPEJSKIEJ DO POMOCY DE MINIMIS (Dz. Urz. UE L 352 z 24.12.2013, str.1)

Pomoc została udzielona z przeznaczeniem na działalność w sektorze transportu drogowego towarów⁸⁾

TAK

NIE

(UE) NR 360/2012 Z DNIA 25 KWIETNIA 2012 R. W SPRAWIE STOSOWANIA ART. 107 I 108 TRAKTATU O FUNKCJONOWANIU UNII EUROPEJSKIEJ DO POMOCY DE MINIMIS PRZYZNAWANEJ PRZEDSIĘBIORSTWOM WYKONUJĄCYM USŁUGI ŚWIADCZONE W OGÓLNYM INTERESIE GOSPODARCZYM (Dz. Urz. UE L 114 z 26.04.2012, str. 8)

Opis usługi świadczonej w ogólnym interesie gospodarczym⁹⁾

E. DANE OSOBY UPOWAŻNIONEJ DO WYDANIA ZAŚWIADCZENIA

Imię i nazwisko

Stanowisko służbowe

Podpis

1) Wypełnia się wyłącznie w sytuacji, gdy podmiot udzielający pomocy posiada wewnętrzny system numeracji wydawanych zaświadczeń.

2) Wypełnia się wyłącznie w sytuacji, o której mowa w art. 5 ust. 3a ustawy z dnia 30 kwietnia 2004 r. o postępowaniu w sprawach dotyczących pomocy publicznej, tj. w przypadku stwierdzenia nieważności wcześniej wydanego zaświadczenia w odniesieniu do tej samej pomocy, ze względu na fakt, iż wartość faktycznie udzielonej pomocy de minimis jest inna niż wartość pomocy podana we wcześniej wydanym zaświadczeniu.

3) W przypadku gdy o pomoc de minimis wnioskował wspólnik spółki cywilnej, jawnej albo partnerskiej albo komplementariusz spółki komandytowej albo komandytowo-akcyjnej niebędący akcjonariuszem, w związku z działalnością prowadzoną w tej spółce, podaje się informacje dotyczące tej spółki. W przypadku spółki cywilnej należy podać NIP tej spółki, nazwę, pod jaką spółka funkcjonuje na rynku, oraz miejsce prowadzenia działalności, a w przypadku braku nazwy i miejsca prowadzenia działalności imiona i nazwiska oraz adresy miejsc zamieszkania wszystkich wspólników tej spółki.

4) Wypełnia się wyłącznie w przypadku, gdy o pomoc de minimis wnioskował wspólnik spółki cywilnej, jawnej albo partnerskiej albo komplementariusz spółki komandytowej albo komandytowo-akcyjnej niebędący akcjonariuszem, w związku z działalnością prowadzoną w tej spółce (podaje się informacje dotyczące tego wspólnika albo komplementariusza).

5) O ile posiada identyfikator podatkowy NIP.

6) Podaje się krajowe akty prawne będące podstawą udzielenia pomocy (np. ustawa, rozporządzenie, uchwała i/lub umowa, decyzja).

7) Podaje się wartość pomocy w złotych oraz w euro obliczoną zgodnie z art. 11 ust.1 i 3 ustawy z dnia 30 kwietnia 2004 r. o postępowaniu w sprawach dotyczących pomocy publicznej, rozporządzeniem Rady Ministrów wydanym na podstawie art. 11 ust. 2 tej ustawy oraz właściwymi przepisami unijnymi. W przypadku zaświadczenia korygującego, stwierdzającego, iż pomoc której dotyczyło unieważnione zaświadczenie, nie została w ogóle udzielona, wpisuje się wartość 0.

8) Odpowiedź przeczącą zaznacza się, w przypadku gdy beneficjent pomocy de minimis:

- w ogóle nie prowadzi działalności gospodarczej w sektorze transportu drogowego towarów albo

- prowadząc jednocześnie działalność gospodarczą w sektorze transportu drogowego towarów oraz inną działalność gospodarczą, posiada rozdzielną rachunkową działalność prowadzoną w sektorze transportu drogowego towarów zapobiegającą ewentualnym przypadkom subsydiów krzyżowych, a udzielona pomoc de minimis przeznaczona jest wyłącznie na działalność inną niż w sektorze transportu drogowego towarów.

Rozdzielność rachunkowa określonej działalności gospodarczej polega na prowadzeniu odrębnej ewidencji dla tej działalności gospodarczej oraz prawidłowym przypisywaniu przychodów i kosztów na podstawie konsekwentnie stosowanych i mających obiektywne uzasadnienie metod, a także określeniu w dokumentacji, o której mowa w art. 10 ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz. U. z 2013 r. poz. 360, z późn. zm.), zasad prowadzenia odrębnej ewidencji oraz metod przypisywania

kosztów i przychodów
9) Podaje się informacje pozwalające na zidentyfikowanie konkretnej usługi świadczonej przez beneficjenta, tj. pozwalające odróżnić tę usługę od innych usług świadczonych przez beneficjenta oraz usług świadczonych przez inne podmioty, np. nazwa usługi świadczonej w ogólnym interesie gospodarczym, sektor, w jakim jest świadczona, okres oraz obszar jej wykonywania.

Załącznik nr 35 do Regulaminu konkursu - Lista wskaźników horyzontalnych (załącznik nr 12 do umowy)

L.p.	Rodzaj wskaźnika	Nazwa wskaźnika (jednostka miary)	Definicja operacyjna/kontekst prawny
1.	Wskaźnik produktu EFRR/EFS/CF	Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami (sztuka)	<p>Wskaźnik odnosi się do liczby obiektów, które zaopatrzone w specjalne pojazdy, windy, urządzenia głośnomówiące, bądź inne udogodnienia (tj. usunięcie barier w dostępie, w szczególności barier architektonicznych) ułatwiający dostęp do tych obiektów i poruszanie się po nich osobom niepełnosprawnym ruchowo czy sensorycznie. Jako obiekty budowlane należy rozumieć konstrukcje połączone z gruntem w sposób trwały, wykonane z materiałów budowlanych i elementów składowych, będące wynikiem prac budowlanych (wg def. PKOB). Należy podać liczbę obiektów, a nie sprzętów, urządzeń itp., w które obiekty zaopatrzone.</p> <p>Jeśli instytucja, zakład itp. składa się z kilku obiektów, należy zliczyć wszystkie, które dostosowano do potrzeb osób niepełnosprawnych..</p>
2.		Liczba osób objętych szkoleniami/doradztwem w zakresie kompetencji cyfrowych (osoby)	<p>Wskaźnik mierzy liczbę osób objętych szkoleniami/doradztwem w zakresie nabywania/doskonalenia umiejętności warunkujących efektywne korzystanie z mediów elektronicznych tj. m.in. korzystania z komputera, różnych rodzajów oprogramowania, internetu oraz kompetencji ściśle informatycznych (np. programowanie, zarządzanie bazami danych, administracja sieciami, administracja witrynami internetowymi). Wskaźnik ma agregować wszystkie osoby objęte wsparciem w zakresie TIK we wszystkich programach i projektach, także tych, gdzie szkolenie dotyczy obsługi specyficznego systemu teleinformatycznego, którego wdrożenia dotyczy projekt. Taka sytuacja może wystąpić przy cross-finansingu w projektach POPC i RPO dotyczących e-usług publicznych, ale również np. w POIS przy okazji wdrażania inteligentnych systemów transportowych. Identyfikacja charakteru i zakresu nabywanych kompetencji będzie możliwa dzięki możliwości pogrupowania wskaźnika według programów, osi priorytetowych i priorytetów inwestycyjnych.</p>

3.		Liczba projektów, w których sfinansowano koszty racjonalnych usprawnień dla osób z niepełnosprawnościami	<p>Racjonalne usprawnienie oznacza konieczne i odpowiednie zmiany oraz dostosowania, nie nakładające nieproporcjonalnego lub nadmiernego obciążenia, rozpatrywanie osobno dla każdego konkretnego przypadku, w celu zapewnienia osobom z niepełnosprawnościami możliwości korzystania z wszelkich praw człowieka i podstawowych wolności oraz ich wykonywania na zasadzie równości z innymi osobami.</p> <p>Wskaźnik mierzony w momencie rozliczenia wydatku związanego z racjonalnymi usprawnieniami. Przykłady racjonalnych usprawnień: tłumacz języka migowego, transport niskopodłogowy, dostosowanie infrastruktury (nie tylko budynku, ale też dostosowanie infrastruktury komputerowej np. programy powiększające, mówiące, drukarki materiałów w alfabecie Braille'a), osoby asystujące, odpowiednie dostosowanie żywienia.</p> <p>Definicja na podstawie: Wytyczne w zakresie realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz równości szans kobiet i mężczyzn w ramach funduszy unijnych na lata 2014-2020.</p>
----	--	--	--

Załącznik nr 36 do Regulaminu konkursu: Metodologia pomiaru wskaźników efektywnościowych OWES

Lp.	Wskaźnik	Metodologia pomiaru
1.	<p>wskaźnik 1: liczba grup inicjatywnych, które w wyniku działalności OWES wypracowały założenia, co do utworzenia podmiotu ekonomii społecznej</p>	<p>Wskaźnik mierzy liczbę grup inicjatywnych, które w wyniku działalności OWES wypracowały konkretne założenia dotyczące utworzenia podmiotu ekonomii społecznej.</p> <p>Grupa inicjatywna to sformalizowana lub niesformalizowana grupa osób lub podmiotów, którą łączy wspólny cel: utworzenie podmiotu ekonomii społecznej i która dla realizacji tego celu podejmuje wspólne działania prowadzące do utworzenia podmiotu ekonomii społecznej. Wypracowane założenia co do utworzenia podmiotu ekonomii społecznej mogą mieć formę:</p> <ul style="list-style-type: none"> • przygotowany lub złożony wniosek rejestracyjny PES, w rozumieniu <i>Wytycznych w zakresie realizacji przedsięwzięć w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków EFS i EFRR na lata 2014-2020</i>; • utworzony (zarejestrowany) PES; • przygotowany lub złożony biznesplan dotyczący utworzenia PES. <p>Wartość wskaźnika określana jest jako średnioroczna dla okresu realizacji projektu (liczba inicjatyw podzielona przez liczbę lat realizacji projektu).</p> <p>Wskaźnik wykazywany jest jako specyficzny dla projektu we wniosku o dofinansowanie projektu i w umowie o dofinansowanie projektu. Wskaźnik wykazywany jest jako wskaźnik produktu.</p>
2.	<p>wskaźnik 2: liczba środowisk, które w wyniku działalności OWES przystąpiły do wspólnej realizacji przedsięwzięcia mającego na celu rozwój ekonomii społecznej</p>	<p>Wskaźnik mierzy liczbę środowisk, które w wyniku działalności OWES przystąpiły do wspólnej realizacji przedsięwzięcia.</p> <p>Środowisko to sformalizowane lub niesformalizowana grupa osób lub podmiotów pochodzących z lokalnej społeczności.</p> <p>Przedsięwzięcie to aktywność realizowana w sposób sformalizowany lub niesformalizowany, która podejmowana jest przez dane środowisko i ma na celu rozwój ekonomii społecznej.</p> <p>Wartość wskaźnika określana jest jako średnioroczna dla okresu realizacji projektu (liczba środowisk podzielona przez liczbę lat realizacji projektu).</p>

		Wskaźnik wykazywany jest jako specyficzny dla projektu we wniosku o dofinansowanie projektu i w umowie o dofinansowanie projektu. Wskaźnik wykazywany jest jako wskaźnik produktu.
3.	wskaźnik 3: liczba miejsc pracy utworzonych w wyniku działalności OWES dla osób, wskazanych w definicji przedsiębiorstwa społecznego	<p>Wskaźnik mierzy liczbę miejsc pracy utworzonych w wyniku działalności OWES w <u>nowo utworzonych przedsiębiorstwach społecznych</u>.</p> <p>Za miejsce pracy uznaje się stanowisko pracy, zajmowane przez osobę wskazaną w definicji przedsiębiorstwa społecznego, o której mowa w <i>Wytycznych w zakresie realizacji przedsięwzięć w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków EFS i EFRR na lata 2014-2020</i>, istniejące w przedsiębiorstwie społecznym nieprzerwanie przez co najmniej 12 miesięcy.</p> <p>Za początek istnienia miejsca pracy uznawana jest data zatrudnienia pierwszej osoby (w rozumieniu Kodeksu pracy, ustawy o spółdzielniach socjalnych, ustawy prawo spółdzielcze) na danym stanowisku z zastrzeżeniem, iż na danym stanowisku mogą zmieniać się osoby, ale muszą to być osoby o których mowa w definicji przedsiębiorstwa społecznego zgodnie z definicją <i>Wytycznych w zakresie realizacji przedsięwzięć w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków EFS i EFRR na lata 2014-2020</i>.</p> <p>Przedsiębiorstwo społeczne rozumiane jest zgodnie z definicją wskazaną w <i>Wytycznych w zakresie realizacji przedsięwzięć w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków EFS i EFRR na lata 2014- 2020</i>.</p> <p>Wskaźnik uwzględnia zarówno miejsca pracy utworzone w wyniku przyznania dotacji, jak i w wyniku realizacji usług wsparcia animacyjnych i inkubacyjnych.</p> <p>Wartość wskaźnika określana jest jako średnioroczna dla okresu realizacji projektu (liczba miejsc pracy podzielona przez liczbę lat realizacji projektu).</p> <p>Wskaźnik wykazywany jest jako specyficzny dla projektu we wniosku o dofinansowanie projektu i w umowie o dofinansowanie projektu. Wskaźnik wykazywany jest jako wskaźnik rezultatu.</p>

4.	<p>wskaźnik 4: liczba organizacji pozarządowych prowadzących działalność odpłatną pożytku publicznego lub działalność gospodarczą utworzonych w wyniku działalności OWES</p>	<p>Wskaźnik mierzy liczbę organizacji pozarządowych prowadzących działalność odpłatną pożytku publicznego lub działalność gospodarczą utworzonych w wyniku działalności OWES.</p> <p>Mierzy liczbę:</p> <ul style="list-style-type: none"> • nowych organizacji pozarządowych prowadzących działalność odpłatną pożytku publicznego lub działalność gospodarczą utworzonych dzięki wsparciu OWES; • istniejących organizacji pozarządowych, które dzięki wsparciu OWES uruchomiły działalność odpłatną pożytku publicznego lub działalność gospodarczą. <p>Organizacja pozarządowa rozumiana jest zgodnie z art. 3 ust 2 pkt 2 <i>Ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie</i>. Działalność pożytku publicznego rozumiana jest zgodnie z <i>Ustawą o z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie</i>. Działalność gospodarcza rozumiana jest zgodnie z <i>Ustawą z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej</i>.</p> <p>Wartość wskaźnika określana jest jako średnioroczna dla okresu realizacji projektu (liczba ww. organizacji pozarządowych podzielona przez liczbę lat w realizacji projektu).</p> <p>Wskaźnik wykazywany jest jako specyficzny dla projektu we wniosku o dofinansowanie projektu i w umowie o dofinansowanie projektu. Wskaźnik wykazywany jest jako wskaźnik rezultatu.</p>
5.	<p>wskaźnik 5: liczba miejsc pracy w przeliczeniu na pełne etaty utworzonych w wyniku działalności OWES we wspartych przedsiębiorstwach społecznych</p>	<p>W odniesieniu do tego wskaźnika wykazywane są miejsca pracy, które powstały <u>w istniejących przedsiębiorstwach społecznych</u>.</p> <p>Za miejsce pracy uznaje się stanowisko pracy zajmowane przez osobę wskazaną w definicji przedsiębiorstwa społecznego, o której mowa w <i>Wytycznych w zakresie realizacji przedsięwzięć w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków EFS i EFRR na lata 2014-2020</i> istniejące w przedsiębiorstwie społecznym nieprzerwanie, przez co najmniej 12 miesięcy.</p> <p>Za początek istnienia miejsca pracy uznawana jest data zatrudnienia pierwszej osoby (w rozumieniu Kodeksu pracy, ustawy o spółdzielniach socjalnych, ustawy prawo spółdzielcze na danym stanowisku z zastrzeżeniem, iż na danym stanowisku mogą zmieniać się osoby, ale muszą to być osoby, o których mowa w definicji przedsiębiorstwa społecznego zgodnie z definicją <i>Wytycznych w zakresie realizacji przedsięwzięć w obszarze</i></p>

		<p><i>włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków EFS i EFR na lata 2014-2020.</i></p> <p>Przedsiębiorstwo społeczne rozumiane jest zgodnie z definicją wskazaną w <i>Wytycznych w zakresie realizacji przedsięwzięć w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków EFS i EFR na lata 2014-2020.</i></p> <p>Wskaźnik uwzględnia zarówno miejsca pracy utworzone w wyniku przyznania dotacji, jak i w wyniku realizacji usług wsparcia biznesowego.</p> <p>Wartość wskaźnika określana jest jako średnioroczna dla okresu realizacji projektu (liczba miejsc pracy podzielona przez liczbę lat realizacji projektu).</p> <p>Wskaźnik wykazywany jest jako specyficzny dla projektu we wniosku o dofinansowanie projektu i w umowie o dofinansowanie projektu. Wskaźnik wykazywany jest jako wskaźnik rezultatu.</p>
6.	wskaźnik 6: procent wzrostu obrotów przedsiębiorstw społecznych objętych wsparciem	<p>Wskaźnik mierzy o ile procent łącznie we wszystkich przedsiębiorstwach społecznych objętych wsparciem przez OWES wzrosły obroty. Obroty nie muszą wzrosnąć w każdym przedsiębiorstwie społecznym. Wzrost obrotów przedsiębiorstw społecznych musi być wykazany na poziomie całego OWES.</p> <p>Za obrót należy przyjąć sumę przychodów uzyskanych przez podmiot na poziomie ustalania wyniku na działalności gospodarczej – tzn. jest to suma przychodów ze sprzedaży netto, pozostałych przychodów operacyjnych oraz przychodów finansowych. Pomiar następuje w oparciu o bilans lub inne dokumenty finansowo-księgowe poprzez porównanie bilansów lub innych dokumentów finansowo-księgowych za ostatni rok obrachunkowy poprzedzający udzielenie wsparcia w stosunku do bilansów lub innych dokumentów finansowo-księgowych za rok, w którym udzielono wsparcia. Pomiar możliwy jest także na podstawie informacji uzyskanych od przedsiębiorstw społecznych na podstawie dokumentów księgowych.</p> <p>Wartość wzrostu obrotów jest liczona od łącznej wartości obrotów wszystkich przedsiębiorstw społecznych wspartych przez dany OWES w danym roku w odniesieniu do łącznej wartości obrotów wszystkich przedsiębiorstw społecznych wspartych w poprzednim roku.</p>

		<p>Przedsiębiorstwo społeczne rozumiane jest zgodnie z definicją wskazaną w <i>Wytycznych w zakresie realizacji przedsięwzięć w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków EFS i EFRR na lata 2014-2020</i>.</p> <p>Wartość wskaźnika określana jest jako średnioroczna dla okresu realizacji projektu.</p> <p>Wskaźnik wykazywany jest jako specyficzny dla projektu we wniosku o dofinansowanie projektu i w umowie o dofinansowanie projektu. Wskaźnik wykazywany jest jako wskaźnik rezultatu.</p>
--	--	--

Subregion 1 – powiaty: tucholski, sępoleński, nakielski, bydgoski, m. Bydgoszcz

Subregion 2 – powiaty: chełmiński, toruński, m. Toruń, aleksandrowski, lipnowski

Subregion 3 – powiaty: świecki, grudziądzki, m. Grudziądz, wąbrzeski, brodnicki, gołubsko-dobrzyński, rypiński

Subregion 4 – powiaty: żniński, mogileński, inowrocławski, radziejowski, włocławski, m. Włocławek

Załącznik nr 38 do *Regulaminu konkursu*: Standardy pracy Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej dla każdego powiatu

Standardy pracy Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej dla każdego powiatu¹

Lp.	STANDARD	MINIMUM (średnioroczne)	Uwagi
USŁUGI ANIMACJI LOKALNEJ			
1	spotkania animacyjne - spotkania z przedstawicielami różnych grup społecznych, różnych sektorów lub różnych regionów	1 spotkanie w każdej gminie w powiecie/ rok	
SZKOLENIA - 11 szkoleń w powiecie dla min. 132 osób/rok, w tym:			
3	dot. powołania PES i PS z uwzględnieniem poszczególnych form prawnych i typów	1 szkolenie w powiecie dla min. 12 osób/rok	
4	dot. prowadzenia działalności gospodarczej i statutowej w sferze ekonomii społecznej (z uwzględnieniem poszczególnych form prawnych i typów PES)	1 szkolenie w powiecie dla min. 12 osób/rok	
5	dot. zarządzania organizacją, planowanie strategiczne, zarządzanie finansowe, zarządzania zasobami ludzkimi	2 szkolenia w powiecie dla min. 12 osób każde/rok	
6	dot. aspekty prawne, finansowe, rachunkowe działalności w sferze ekonomii społecznej	2 szkolenia w powiecie dla min. 12 osób każde/rok	
7	dot. tworzenia biznesplanów oraz marketing (w tym badanie rynku, tworzenie strategii cenowej, pozyskiwanie klientów, etc.)	1 szkolenie w powiecie dla min. 12 osób/rok	
8	dot. budowania powiązań kooperacyjnych	2 szkolenia w powiecie dla min. 12 osób każde/rok	
9	dot. zakładania i prowadzenia PES o charakterze reintegracyjnym	1 szkolenie w powiecie dla min. 12 osób/rok	
10	dot. umiejętności społecznych (budowanie szerokich powiązań kooperacyjnych w ramach partnerstw, sieci współpracy lokalnych podmiotów w celu rozwoju PS), kompetencje związane z pracą z osobami zagrożonymi wykluczeniem społecznym	1 szkolenie w powiecie dla min. 12 osób/rok	
DORADZTWO – 155 h w powiecie/rok, w tym:			
11	o charakterze ogólnym - 35 h w powiecie/rok		
12	doradztwo specjalistyczne (w zakresie prawnym, księgowo-podatkowym, osobowym, finansowym, marketingowym) - 100 h w powiecie/ rok		
13	doradztwo biznesowe - 20 h w powiecie/rok		
DZIAŁANIA NA RZECZ ROZWOJU PARTNERSTWA			
14	dystrybucja informacji dla PES lub osób zainteresowanych stworzeniem PES z terenu działania OWES o ważnych działaniach lokalnej ekonomii społecznej, o źródłach pozyskiwania środków na rozwój PS, o zmieniających się przepisach prawa, o osobach zagrożonych wykluczeniem (skala problemu, dynamika zmian zjawiska, obszar występowania problemu, struktura grupy itp.)	1 działanie w każdej gminie w powiecie/rok	

¹ Należy podkreślić, iż każdy OWES zobligowany jest również do działania zgodnie z Załącznikiem do Uchwały Komitetu Akredytacyjnego nr 3 z dnia 22 września 2014 dot. Standardów OWES (załącznik nr 38a do Regulaminu konkursu).

Standardy Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej

Standardy wsparcia dotyczą Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej (OWES), przez co rozumie się wyodrębnione organizacyjnie i rachunkowo jednostki podmiotów lub partnerstwo/konsorcjum podmiotów, realizujących usługi wsparcia ekonomii społecznej, nie działające dla osiągnięcia zysku lub przeznaczających zysk na działania OWES.

Ośrodki realizują usługi na rzecz podmiotów ekonomii społecznej (**PES**) obejmujących:

- **podmioty reintegracyjne**, służące reintegracji społecznej i zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, tj. Zakłady Aktywności Zawodowej (ZAZ), Warsztaty Terapii Zajęciowej (WTZ), Centra Integracji Społecznej (CIS), Kluby Integracji Społecznej (KIS); formy te nie będą w żadnym przypadku przedsiębiorstwami społecznymi, ale mogą przygotowywać się do prowadzenia lub pracy w przedsiębiorstwie społecznym lub być prowadzone jako usługa na rzecz społeczności lokalnej przez przedsiębiorstwa społeczne;
- **podmioty działające w sferze pożytku publicznego**, które prowadzą działalność ekonomiczną, zatrudniają pracowników, choć ich działanie nie jest oparte na ryzyku ekonomicznym. Są to organizacje pozarządowe prowadzące działalność odpłatną i nieodpłatną pożytku publicznego; podmioty te mogą stać się przedsiębiorstwami społecznymi, o ile podejmą działalność gospodarczą, podejmując również zobowiązania statutowe odnośnie do dystrybucji zysku;
- **podmioty sfery gospodarczej**, które tworzone były w związku z realizacją celu społecznego, bądź dla których leżący we wspólnym interesie cel społeczny jest racją bytu działalności komercyjnej. Są to podmioty, które nie spełniają wszystkich cech i warunków dotyczących działalności przedsiębiorstwa społecznego, mogą jednak stać się przedsiębiorstwem społecznym: organizacje pozarządowe prowadzące działalność gospodarczą, z której zyski wspierają realizację celów statutowych, ZAZ oraz spółdzielnie, których celem jest zatrudnienie (spółdzielnie pracy, spółdzielni inwalidów i niewidomych);
- **inicjatywy o charakterze nieformalnym** (w kontekście działań animacyjnych i formalizowania struktur);
- **przedsiębiorstwa społeczne (PS)**: podmioty, który posiadają cechy wspólne dla podmiotów z pozostałych grup, ale charakteryzują się tym, że:
 - są to podmioty prowadzące działalność gospodarczą, wyodrębnione pod względem organizacyjnym i rachunkowym;
 - celem ich działalności gospodarczej jest integracja społeczna i zawodowa osób zagrożonych wykluczeniem społecznym (w tym przypadku wymagane jest zatrudnienie co najmniej 50% osób pochodzących z grup zagrożonych wykluczeniem społecznym lub 30% niepełnosprawnych o umiarkowanym lub znacznym stopniu niepełnosprawności) lub świadczenie usług społecznych użyteczności publicznej, przy jednoczesnej realizacji celów prozatrudnieniowych (zatrudnienie min. 20% osób z określonych grup zagrożonych wykluczeniem społecznym);
 - nie rozdziela się zysku lub nadwyżki bilansowej pomiędzy udziałowców, ale przeznaczają go na wzmocnienie potencjału przedsiębiorstwa jako kapitał niepodzielny oraz w określonej części na reintegrację zawodową i społeczną (w przypadku przedsiębiorstw o charakterze zatrudnieniowym) lub na działalność pożytku publicznego prowadzoną na rzecz społeczności lokalnej, w której działa przedsiębiorstwo;
 - są zarządzane na zasadach demokratycznych lub co najmniej konsultacyjno-doradczych z udziałem pracowników i innych interesariuszy, zaś wynagrodzenia kadry zarządzającej są ograniczone limitami.

Ośrodek prowadzi również działania na rzecz jednostek samorządu terytorialnego i ich jednostek organizacyjnych, osób fizycznych i przedsiębiorstw.

A. Standardy formalno-organizacyjne

A.1. Wymagania dotyczące podmiotu działającego jako OWES

Lp.	Standardy
A.1.1	Podmiot (w zakresie pełnienia roli OWES) nie działa w celu osiągnięcia zysku lub przeznacza zysk na cele statutowe ¹ – jest to unormowane w statucie lub innym dokumencie wewnętrznym podmiotu, a w przypadku partnerstw, np. w umowie partnerskiej.
A.1.2	W statucie lub innym dokumencie (w przypadku partnerstw w umowie partnerskiej) znajdują się zapisy, zgodnie z którymi usługi świadczone przez OWES muszą być związane ze wsparciem funkcjonowania PES.
A.1.3	Udzielanie wsparcia przez OWES nie może być uzależnione od przestrzegania przez odbiorców tego wsparcia reguł jakiegokolwiek ideologii, doktryny lub religii – wsparcie musi być ogólnodostępne.
A.1.4	Podmiot w momencie przystąpienia do procesu akredytacji: <ul style="list-style-type: none">▪ posiada przynajmniej 3-letnie doświadczenie w tworzeniu PES oraz realizacji usług wsparcia PES w danym województwie (w przypadku konsorcjum kryterium to musi spełniać przynajmniej proponowany lider), lub▪ działa co najmniej 2 lata w danym województwie i dysponuje kluczową kadrą (osobami mającymi pełnić funkcje animatorów, kluczowych doradców) z co najmniej 3-letnim doświadczeniem w tworzeniu PES oraz realizacji usług wsparcia na rzecz PES². Co najmniej 80% tych osób powinno mieć doświadczenie w działaniu na terenie danego województwa.
A.1.5	OWES w swoich działaniach ściśle współpracuje z Regionalnym Ośrodkiem Polityki Społecznej jako koordynatorem wsparcia ekonomii społecznej w województwie.

¹ Prowadzenie działalności w zakresie wsparcia ekonomii społecznej może być jednym (nie jedynym) z obszarów działania danego podmiotu, wówczas standardy odnoszą się tylko do zakresu związanego z pełnieniem roli OWES. W takim przypadku OWES powinien być wyodrębniony co najmniej funkcjonalnie i rachunkowo w strukturze danego podmiotu.

² Kryterium może zostać wykazane poprzez udział w projekcie PO KL w poddziałaniu 7.2.2. przy realizacji wsparcia dla utworzenia lub funkcjonowania (w tym wzmocnienia potencjału) instytucji wspierających ekonomię społeczną, zapewniających w ramach projektu w sposób komplementarny i łączny:

- dostęp do usług prawnych, księgowych, marketingowych;
- doradztwo (indywidualne i grupowe, m. in. w postaci punktów lub centrów doradztwa, inkubatorów społecznej przedsiębiorczości tworzących wspólną infrastrukturę rozwoju), w tym doradztwo w zakresie pozyskiwania przez PES zewnętrznych źródeł finansowania np. w postaci pożyczek;
- szkolenia umożliwiające uzyskanie wiedzy i umiejętności potrzebnych do założenia i/lub prowadzenia działalności w sektorze ekonomii społecznej;
- usługi wspierające rozwój partnerstwa lokalnego na rzecz ekonomii społecznej (m. in. poprzez budowę sieci współpracy lokalnych podmiotów w celu wspierania rozwoju PES);
- promocja ekonomii społecznej i zatrudnienia w sektorze ekonomii społecznej.

Lp.	Standardy
A.1.6	<p>Podmiot może funkcjonować jako OWES, o ile nie zachodzi co najmniej jeden z poniższych warunków:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ którykolwiek z członków organu zarządzającego podmiotu został skazany prawomocnym wyrokiem za przestępstwo składania fałszywych zeznań, przekupstwa, przeciwko mieniu, wiarygodności dokumentów, obrotowi pieniędzmi i papierami wartościowymi, obrotowi gospodarczemu, systemowi bankowemu, karno-skarbowe albo inne związane z wykonywaniem działalności gospodarczej lub popełnione w celu osiągnięcia korzyści majątkowych, ▪ którykolwiek z członków organu zarządzającego tego podmiotu został skazany prawomocnym wyrokiem za przestępstwo popełnione w związku z próbą pozyskania środków publicznych lub w związku z gospodarowaniem takimi środkami – przez okres 3 lat od dnia uprawomocnienia się wyroku, ▪ podmiot posiada zaległości z tytułu należności publiczno-prawnych wyszczególnionych w ustawie o restrukturyzacji niektórych należności publiczno-prawnych od przedsiębiorców (np. PIT, CIT, VAT, podatek akcyzowy, należności celne, składki ZUS), ▪ podmiot wykorzystał środki publiczne niezgodnie z przeznaczeniem, powodując niezrealizowanie pełnego zakresu rzeczowego projektu i został wykluczony z możliwości ubiegania się o środki publiczne przez okres 3 lat zgodnie z obowiązującymi zapisami ustawy o finansach publicznych³.

A.2. Standardy organizacji i zarządzania OWES

Lp.	Standardy
A.2.1	<p>OWES posiada Plan działania. Jest to plan w zakresie działania OWES, a nie całego podmiotu lub podmiotów, w ramach których OWES może funkcjonować. Plan obejmuje:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ cele stawiane na dany okres, ▪ szczegółowe obszary działania, ▪ planowane rodzaje aktywności, sposób ich realizacji, ▪ zasady i standardy zatrudniania kluczowej kadry (animatory, kluczowi doradcy, kluczowi doradcy biznesowi), zapewniające wysoką jakość wykonywanych usług; oraz zasady zatrudniania i współpracy ze szkoleniowcami i doradcami, ▪ strategię finansowania działalności, ▪ rezultaty do osiągnięcia, zwłaszcza w zakresie standardów określonych w pkt. C, D i E, wraz z uzasadnieniem ich doboru, ▪ działania w zakresie informacji i promocji, ▪ dla standardów, których OWES nie spełnia (na podstawie samooceny) – plan działań mających doprowadzić do spełnienia standardu. <p>Plan przyjmuje się na okresy 2-letnie, a cele i wskaźniki w nim zawarte powinny być komplementarne z regionalnym programem rozwoju ekonomii społecznej⁴ w odniesieniu do obszaru (województwa/subregionu), na jakim będzie prowadzony OWES. Pierwszy plan powinien obejmować działania od początku 2015 do końca 2017 roku.</p>
A.2.2	OWES posiada regulamin opisujący kluczowe funkcje OWES, z podziałem na zakresy odpowiedzialności i stanowiska pracy.
A.2.3	OWES posiada schemat organizacyjny/strukturę organizacyjną.

³ Wydano w tym zakresie decyzję na podstawie ustawy o finansach publicznych.

⁴ Do końca 2014 są to wieloletnie regionalne plany działań na rzecz promocji i upowszechnienia ekonomii społecznej oraz rozwoju instytucji sektora ekonomii społecznej i jej otoczenia.

A.2.4	Struktura jednoznacznie wskazuje, kto odpowiada za merytoryczną realizację poszczególnych działań.
A.2.5	Każdy z pracowników OWES posiada jasno określony zakres zadań i opis stanowiska.
A.2.6	OWES stosuje narzędzia zarządzania operacyjnego (np. harmonogramy realizacji działań w kluczowych obszarach wsparcia PES).
A.2.7	W OWES funkcjonują sprawne kanały przepływu informacji pomiędzy kluczowymi stanowiskami.
A.2.8	W przypadku realizacji działań partnerskich funkcjonują sprawne kanały przepływu informacji pomiędzy partnerami.
A.2.9	W przypadku umów pomiędzy OWES a odbiorcami wsparcia, umowy obejmują co najmniej: <ul style="list-style-type: none"> ▪ zakres i sposób realizacji usługi, ▪ termin wykonania usługi, ▪ sposób przekazywania usługobiorcy wyników realizacji usługi, ▪ informację na temat konieczności poddania się działaniom monitorującym, o ile usługa jest dofinansowana ze środków publicznych, ▪ zasady wprowadzania zmian w zakresie i sposobie realizacji usługi.
A.2.10	Dane osobowe, zawierające informacje o klientach OWES oraz pracownikach OWES, są wykorzystywane i przechowywane z uwzględnieniem przepisów prawa w tym zakresie.
A.2.11	OWES zapewnia bezpieczeństwo informacji zarówno w zakresie fizycznym (nadzór nad dokumentami), jak i informatycznym (bezpieczne systemy informatyczne) zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa.
A.2.12	Wszystkie dokumenty związane z działalnością OWES są: <ul style="list-style-type: none"> ▪ przechowywane w uporządkowany sposób, umożliwiający sprawną weryfikację działań OWES, ▪ precyzyjnie oznaczone, tak aby możliwa była jednoznaczna identyfikacja konkretnych działań OWES, ▪ dostępne w siedzibie podmiotu.
A.2.13.	W podmiotach realizujących zadania OWES prowadzone są księgi rachunkowe zgodnie z ustawą o rachunkowości i realizowane są obowiązki sprawozdawcze, wynikające z ich formy prawnej: <ul style="list-style-type: none"> ▪ polityka rachunkowości jest przyjęta przez zarząd, aktualna i przestrzegana, ▪ prowadzona jest sprawozdawczość finansowa w formie odpowiedniej do formy prawnej podmiotu (bilans, rachunek zysków i strat lub rachunek wyników oraz informacja dodatkowa) oraz terminowo przekazywane są sprawozdania do instytucji kontrolnych, ▪ jest prowadzona sprawozdawczość merytoryczna oraz terminowo wykonywane są obowiązki wynikające z przepisów prawa (np. sprawozdania z działalności pożytku publicznego itd.).
A.2.14	OWES prowadzi rejestr świadczonych usług w taki sposób, aby możliwe było prześledzenie „ścieżki obsługi” wybranego klienta.
A.2.15	Sprawozdania finansowe i merytoryczne podmiotów, przynajmniej w zakresie prowadzenia OWES, dostępne są na stronach internetowych OWES oraz podmiotów tworzących OWES.

A.3. Standardy dotyczące kadry OWES

Kluczową kadrę OWES stanowią animatorzy, kluczowi doradcy, kluczowi doradcy biznesowi, pracownicy wspierający doradców, oraz pracownicy monitorujący działania PES i PS, pracownicy odpowiedzialni za koordynowanie działań partnerskich. OWES powinien zapewnić stabilność funkcjonowania kluczowej kadry jako stałych pracowników OWES.

Lp.	Standardy
A.3.1	Wszyscy pracownicy znają i stosują Standardy działania OWES.
A.3.2	<p>Kompetencje kadry OWES są doskonalone w sposób systematyczny i celowy. Odbywa się to co najmniej poprzez:</p> <ul style="list-style-type: none">▪ regularną, okresową ocenę kadry,▪ tworzenie na podstawie oceny kadry okresowych planów rozwoju zawodowego i rozwoju kompetencji,▪ udział kadry w działaniach podnoszących kompetencje, w tym szkolenia wewnętrzne, szkolenia zewnętrzne, doradztwo, spotkanie sieciujące, wymiana doświadczeń itd. <p>Działania podnoszące kompetencje są ewidencjonowane. Należy dążyć, aby każdy członek kadry podnosił swoje kompetencje przez szkolenia, warsztaty i doradztwo, w wymiarze co najmniej 30 godzin rocznie.</p> <p>Standard nie dotyczy osób wykonujących pojedyncze usługi na rzecz OWES lub PES (np. przeprowadzenie jednego szkolenia).</p>
A.3.3	Członkowie kluczowej kadry OWES, pełniący funkcje animatorów, doradców kluczowych, kluczowych doradców biznesowych, posiadają portfolio, w którym udokumentowane jest doświadczenie zawodowe, poświadczające posiadanie przez nich kompetencji opisanych w odpowiednich grupach standardów.
A.3.4.	Czas i warunki pracy kadry OWES są zgodne z regulacjami prawnymi i warunkami określonymi we właściwych umowach.
A.3.5.	<p>Liczba osób świadczących usługi na rzecz PES w ramach OWES pozwala na świadczenie usług bez zbędnej zwłoki.</p> <p>Informacja o dostępności poszczególnych pracowników OWES jest umieszczona na stronie internetowej oraz w siedzibie OWES i jest aktualna.</p>
A.3.6	Kierownik OWES ma jasno określony zakres zadań i odpowiedzialności, a struktura zarządzania i podział zadań w podmiotach pełniących funkcje OWES pozwala mu na faktyczne wykonywanie swoich zadań.
A.3.7	<p>Kierownik OWES realizuje co najmniej następujące zadania:</p> <ul style="list-style-type: none">▪ planuje działania OWES,▪ organizuje pracę OWES,▪ kieruje kadrą OWES (m. in. odpowiada za rozwój kompetencji pracowników OWES oraz warunki ich pracy),▪ odpowiada za jakość usług świadczonych przez OWES na rzecz PES,▪ reprezentuje OWES w kontaktach na zewnątrz,▪ kontroluje wykonywanie działań przez OWES.
A.3.8	<p>Kierownik posiada minimum 3-letnie doświadczenie zawodowe (w tym minimum rok doświadczenia w zarządzaniu zespołami projektowymi lub prowadzeniu działalności gospodarczej).</p> <p>Kierownik podnosi swoje kompetencje, w szczególności w obszarze ekonomii społecznej i zarządzania organizacją.</p>

A.4. Standardy oceny i doskonalenia jakości pracy OWES

Lp.	Standardy
A.4.1	OWES w Planie działania, o którym mowa w A.2.1, ma wyznaczone mierzalne cele, dostosowane do specyfiki poszczególnych usług, zgodne ze standardami efektywności dla każdej z grup standardów (C, D, E). W OWES istnieje system monitorowania i oceny, pozwalający na ocenę efektów działania OWES pod kątem osiągnięcia wyznaczonych celów.
A.4.2	Zakres monitoringu prowadzonego przez OWES jest zgodny z systemem monitorowania Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej (KPRES) oraz regionalnymi systemami monitorowania sektora ekonomii społecznej.
A.4.3	Regularnie, nie rzadziej niż raz do roku, prowadzony jest monitoring usług świadczonych przez OWES. Monitoring ten obejmuje co najmniej: <ul style="list-style-type: none"> ▪ badania satysfakcji klientów OWES, ▪ monitorowanie jakości i trwałości miejsc pracy powstałych dzięki wsparciu OWES.
A.4.4.	Regularnie, nie rzadziej niż raz na 2 lata, prowadzona jest ewaluacja działań OWES w formie ewaluacji zewnętrznej lub wewnętrznej. Ewaluacja koncentruje się co najmniej na następujących kryteriach ewaluacyjnych: <ul style="list-style-type: none"> • skuteczności – ocena stopnia osiągnięcia wyznaczonych celów, • efektywności – ocena relacji pomiędzy nakładami a osiągniętymi efektami, • użyteczności – ocena dopasowania usług do potrzeb klientów, • trwałości – ocena stabilności tworzonych miejsc pracy. <p>Ewaluacja prowadzona jest pod kątem osiągnięcia celów społecznych wyznaczonych przez dany OWES.</p> <p>Ewaluacja prowadzona jest w sposób gwarantujący rzetelność metodologiczną oraz niezależność ewaluatora. W przypadku ewaluacji wewnętrznej oznacza to co najmniej, że ewaluator nie może pozostawać w żadnej zależności służbowej z kierownikiem OWES.</p> <p>Ewaluacja obejmuje działania merytoryczne OWES, może także dotyczyć funkcjonowania OWES (np. aspekty organizacyjne, zarządzanie, finanse). Do ewaluacji wykorzystywane są wyniki monitoringu, o którym mowa w standardzie A.4.3.</p> <p>Raport z ewaluacji powinien być przygotowany w takim terminie, aby możliwe było jego uwzględnienie w trakcie audytu OWES.</p>
A.4.5	Z monitoringu oraz ewaluacji przygotowywane są raporty, odnoszące się bezpośrednio do celów zawartych w Planie działania, o którym mowa w A.2.1.
A.4.6	Raporty są podstawą przygotowania i wdrażania planu działań naprawczych i doskonalących jakość świadczonych usług lub, w razie potrzeby, działań korygujących, zmierzających do pełnej realizacji celów określonych w Planie działania. Kolejne ewaluacje uwzględniają ocenę zmian wprowadzonych w działalności OWES w wyniku monitoringu i ewaluacji.
A.4.6	Informacja o możliwości składania podpisanych skarg/wniosek lub pochwał znajduje się w miejscu widocznym dla klienta OWES, m. in. na stronie internetowej OWES.

A.5. Standardy dotyczące miejsca świadczenia usług przez OWES

Lp.	Standardy
A.5.1	Miejsce świadczenia usług przez OWES jest łatwo dostępne dla klientów – w dogodnej lokalizacji (posiadającej dostęp do komunikacji publicznej), zlokalizowane na obszarze, w którym OWES prowadzi swoją działalność, właściwie oraz czytelnie oznakowane.
A.5.2	OWES znajduje się w budynku, którego stan techniczny nie zagraża życiu lub zdrowiu pracowników i klientów OWES.
A.5.3	Osoby niepełnosprawne mają możliwość skorzystania z usług OWES.

Lp.	Standardy
A.5.4	Liczba pomieszczeń w biurze (lub aranżacja powierzchni) zapewnia dobre warunki pracy dla personelu oraz klientów OWES i umożliwia świadczenie usług z zachowaniem poufności.
A.5.5	Miejsce świadczenia usług doradczych w siedzibie OWES jest tak umeblowane, aby możliwe było przyjmowanie klientów (co najmniej stół/biurko i 2 krzesła).
A.5.6	OWES posiada wyposażenie biurowe umożliwiające właściwe funkcjonowanie (np. komputery, drukarki, kserograf, rzutnik itp.).

A.6. Standardy informacji i promocji

Lp.	Standardy
A.6.1	<p>W ramach działań informacyjnych stosowane są następujące działania informacyjno-promocyjne:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ promocja produktów i usług PES m. in. w formie organizacji targów, przygotowania narzędzi promujących te produkty i usługi, ▪ strona internetowa. <p>OWES wykorzystuje inne narzędzia informacji i promocji, zgodne z Planem działania, o którym mowa w A.2.1.</p>
A.6.2	W ramach działań informacyjnych OWES angażuje się w różnorodne działania prowadzone na poziomie regionalnym i subregionalnym, dotyczące zatrudnienia, integracji społecznej, rozwoju gospodarczego, przedsiębiorczości i rozwoju lokalnego, informując o potencjale ekonomii społecznej.
A.6.3	OWES jest obowiązany ściśle współpracować w zakresie wymiany informacji z instytucjami regionalnymi i lokalnymi (Urząd Marszałkowski, Wojewódzki Urząd Pracy, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej, Lokalna Grupa Działania, Ośrodek Doradztwa Rolniczego itp.) oraz z innymi OWES z województwa.
A.6.4	<p>Działania informacyjne dotyczą co najmniej:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ oferty OWES, ▪ zasad prowadzenia działalności gospodarczej, ▪ zasad uruchamiania PS, ▪ promowania przykładów dobrze prosperujących PES, czy partnerstw działających z udziałem PES i partnerów gospodarczych czy społecznych, ▪ możliwych do pozyskania środków na rozwój PS, ▪ zawiązywania i rozwoju partnerstw, sieci współpracy lokalnych podmiotów, ▪ zmieniających się przepisów prawa dotyczących PES.
A.6.5	Strona internetowa (oraz treści zamieszczane w innych mediach elektronicznych np. w portalach społecznościowych, branżowych) zawierają aktualne informacje.
A.6.6	Informacje udzielane są klientowi bezpośrednio (osobom, które osobiście przyjdą do OWES) oraz telefonicznie/mailowo.
A.6.7	W OWES są stale dostępne materiały informacyjne i promocyjne nt. działalności OWES, przy czym mogą one mieć formę elektroniczną (np. są umieszczane na stronie www).
A.6.8	<p>Materiały informacyjne i promocyjne:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ zawierają aktualny zakres oferowanych usług, ▪ zawierają dane teleadresowe OWES.

B. Standardy etyczne

Lp.	Standardy
B.1.1	<p>W OWES przestrzegane są przez kadrę zarządzającą i kadrę świadczącą usługi na rzecz PES następujące zasady etyczne działania:</p> <ul style="list-style-type: none">▪ pracownicy OWES nie mogą dyskryminować żadnego z klientów OWES,▪ pracownicy informują klientów z zachowaniem najwyższej staranności oraz uwzględnieniem najlepszej znajomości danego tematu,▪ nie zachodzą żadne okoliczności mogące budzić uzasadnione wątpliwości co do bezstronności pracownika OWES wobec klienta ubiegającego się o wsparcie,▪ istnieją i są przestrzegane regulacji dotyczących nieprzyjmowania od klientów wynagrodzeń lub innych gratyfikacji za udzieloną pomoc,▪ respektowane są prawa autorskie do pomysłów klientów,▪ zapewniona jest dyskrecja, bezpieczeństwo oraz poufność przekazywanych informacji,▪ działania OWES, a w szczególności zachowania pracowników OWES w stosunku do klientów, w żaden sposób nie mogą wiązać się z manifestowaniem poglądów politycznych, religijnych itp.,▪ pracownicy, współpracownicy, wolontariusze, klienci są traktowani równo, bez względu na wiek, płeć, orientację seksualną, rasę, przekonania polityczne i wyznanie religijne.
B.1.2	<p>OWES podejmuje aktywne działania na rzecz przestrzegania przez swoją kadrę wymienionych w punkcie B.1.1 zasad etycznych poprzez działania edukacyjne.</p>
B.1.3	<p>OWES, realizując swoje zadania, podejmuje konkretne działania na rzecz ograniczenia swojego negatywnego wpływu na środowisko.</p>

C. Standardy usług animacji lokalnej

Rozwój ekonomii społecznej wymaga pobudzenia aktywności obywatelskiej. Zwiększenie partycypacji społecznej w zakresie ekonomii społecznej powinno odbywać się m. in. poprzez działania animacyjne, edukacyjne i integracyjne. Oznacza to konieczność podjęcia przez OWES działań o charakterze animacyjnym, umożliwiającym tworzenie podmiotów obywatelskich, partnerstw publiczno-społeczno-prywatnych na rzecz rozwoju ekonomii społecznej oraz działań zapewniających wsparcie dla ich rozwoju.

Usługi animacji lokalnej prowadzone przez OWES są tu rozumiane jako działania zmierzające do:

- pobudzenia aktywności osób, grup i instytucji w przestrzeni publicznej,
- ożywienia społeczności lokalnej poprzez inicjowanie różnego rodzaju aktywności, polegających na pracy z grupami w środowisku lokalnym, mających szczególnie na celu aktywizację zawodową i społeczną osób zagrożonych wykluczeniem.

Podmioty realizujące te usługi powinny nie tylko prowadzić działania animacyjne, ale także wyszukiwać, przygotowywać i wspierać lokalnych animatorów, którzy będą prowadzić stałą działalność animacyjną w danym środowisku. Elementem działań animacyjnych jest także współpraca z podmiotami zewnętrznymi takimi jak organizacje pozarządowe, jednostki samorządu terytorialnego (JST) oraz lokalni przedsiębiorcy, dotycząca rozwoju ES. W proponowanym układzie standardów usług świadczonych przez OWES przyjęto, że zakres standardu usług animacji lokalnej (C) obejmował będzie następujące elementy:

C.1: Narzędzia animacji lokalnej.

C.2: Zadania animatora OWES.

C.3: Kompetencje animatora OWES.

C.4. Standardy efektywności.

C.1. Narzędzia animacji lokalnej

Lp.	Standardy
C.1.1	<p>Usługi animacji lokalnej świadczone przez OWES służyć powinny przede wszystkim:</p> <ul style="list-style-type: none">▪ tworzeniu środowiska przyjaznego rozwojowi ekonomii społecznej, w tym poprzez działania o charakterze edukacyjnym,▪ zachęcaniu nowych podmiotów, osób i instytucji do angażowania się w różne formy działalności PES,▪ zachęcaniu różnych podmiotów, instytucji i osób do wspierania PES, w tym przede wszystkim kupowania ich towarów i usług, przy wsparciu społecznie odpowiedzialnych zamówień publicznych.
C.1.2	<p>Usługi animacji lokalnej w zakresie rozwoju ekonomii społecznej realizowane są m. in. w następujących formach:</p> <ul style="list-style-type: none">▪ spotkania animacyjne - spotkania z przedstawicielami różnych grup społecznych, różnych sektorów lub różnych regionów,▪ diagnoza środowiska lokalnego - wspólne ustalenie celu diagnozy, wsparcie przy tworzeniu narzędzi badawczych, pozyskiwaniu danych i ich opracowaniu,▪ budowanie partnerstw rozwojowych - formalne ustalenie zasad współpracy różnych stron, celów współpracy, kierunków działań, analiza zasobów i możliwości partnerstwa w celu rozwoju PES i PS,▪ dialog obywatelski - w tym konsultacje społeczne, które dziś stają się niezbędnym elementem współpracy samorządu i mieszkańców, a często też biznesu i społeczności lokalnej,▪ planowanie strategiczne na terenie działalności OWES, w zakresie mającym na celu uwzględnianie ekonomii społecznej w rozwoju lokalnym.

C.2. Zadania animatora OWES

Lp.	Standardy
C.2.1	<p>Głównymi zadaniami animatora OWES są m. in.:</p> <ul style="list-style-type: none">▪ diagnozowanie potencjału lokalnego środowiska,▪ inicjowanie spotkań, działań i kontaktów pomiędzy podmiotami działającymi na danym obszarze,▪ inicjowanie i wspieranie powstawania grup osób i instytucji, zamierzających rozpocząć działalność w formie PES▪ zawiązywanie i rozwój partnerstw, sieci współpracy lokalnych podmiotów w celu rozwoju PES i PS,▪ wymianę informacji nt. zmieniających się przepisów prawa dotyczących PES,▪ ułatwianie kontaktów, doprowadzenie do lepszego poznania się mieszkańców i tworzonych przez nich grup i środowisk,▪ animowanie wśród mieszkańców dyskusji dotyczących ekonomii społecznej,▪ wyszukiwanie i wspieranie liderów lokalnych,▪ inicjowanie powstawania grup inicjatywnych,▪ motywowanie grup i środowisk do podejmowania aktywności ukierunkowanych na rozwój ekonomii społecznej,▪ budowanie lokalnych koalicji,▪ moderowanie sytuacji edukacyjnych w środowisku,▪ stałe motywowanie osób, podmiotów, w tym instytucji publicznych do podjęcia i

	kontynuowania działania między innymi poprzez wskazywanie możliwych korzyści społeczno-ekonomicznych lub kosztów zaniechania.
--	---

C.3. Kompetencje animatora OWES

Lp.	Standardy
C.3.1	Animator w OWES musi posiadać minimum 3-letnie doświadczenie w świadczeniu usług animacyjnych, w tym zwłaszcza odnośnie rozwoju lokalnego, tworzenia partnerstw lokalnych.
C.3.2	Animator posiada następujące kompetencje: <ul style="list-style-type: none"> ▪ umiejętność stwarzania warunków do efektywnej komunikacji między różnymi osobami i podmiotami, ▪ umiejętność facylitowania procesów grupowych, ▪ umiejętność pracy z grupą, moderowania i prowadzenia spotkań, ▪ znajomość specyfiki i najważniejszych uwarunkowań społeczno-gospodarczych obszaru, w którym prowadzi działania animacyjne, ▪ znajomość specyfiki i najważniejszych uwarunkowań prawno – finansowych funkcjonowania sektora ekonomii społecznej, ▪ umiejętność rozwiązywania konfliktów, ▪ umiejętność przygotowania procesu animacji, który będzie uwzględniał rozwój organizacji oraz rozwój idei ekonomii społecznej.
C.3.2	<i>Warunki pożądate (nieobowiązkowe):</i> <ul style="list-style-type: none"> ▪ ukończone szkolenia podnoszące kwalifikacje zawodowe w obszarach związanych z ekonomią społeczną, potwierdzone certyfikatami, ▪ doświadczenie w realizacji projektów/inicjatyw o charakterze społecznym, ▪ osiągnięcia w zakresie budowania partnerstw lokalnych, ▪ osiągnięcia w zakresie tworzenia lokalnych/regionalnych strategii rozwoju, ▪ dodatkowe wykształcenie (np. studia podyplomowe, certyfikaty profesjonalne, branżowe uprawnienia zawodowe).

C.4. Standardy efektywności

Lp.	Standardy
C.4.1	W wyniku działalności OWES powstały grupy inicjatywne które w toku wsparcia wypracowały założenia co do utworzenia PES.
C.4.2	W wyniku działalności OWES, środowiska (czyli społeczności lokalne, grupy, instytucje) objęte animacją przystąpiły do wspólnej realizacji projektu/przedsięwzięcia/inicjatywy na rzecz ekonomii społecznej.
C.4.3	W wyniku wsparcia OWES wzrosła liczba JST wprowadzająca w programach współpracy z organizacjami pozarządowymi i podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego, zapisy odnoszące się do wsparcia PES w zakresie: <ul style="list-style-type: none"> ▪ zwiększenia formy powierzania zadań publicznych; ▪ partnerstwa w realizacji zadań publicznych instytucji publicznych i PES; ▪ ułatwień dla PES w zakresie dostępu do lokali; ▪ społecznie odpowiedzialnych zamówień dla PES.
C.4.4	W wyniku działalności OWES objętych animacją lokalną wzrosła liczba JST i ich jednostek organizacyjnych kupujących produkty i usługi od PES i PS przy wykorzystaniu społecznie

	odpowiedzialnych zamówień publicznych, niezależnie od zastosowanego trybu zamówienia publicznego.
C.4.5	W wyniku działań OWES wzrosła w JST objętych animacją wartość usług użyteczności publicznej zleczanych PES w obszarach (w trybie ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie oraz ustawy Prawo zamówień publicznych): <ul style="list-style-type: none"> ▪ pomocy społecznej; ▪ wspierania rodzin; ▪ niepełnosprawności; ▪ rynku pracy.
C.4.6	W wyniku działalności OWES wzrosła liczba przedsiębiorców współpracujących z PES (w zakresie zakupu dóbr lub usług).

D. Standardy realizacji usług rozwoju ekonomii społecznej

W ramach realizacji usług rozwoju ekonomii społecznej poprzez:

- inicjowanie tworzenia nowych PS, tworzonych zarówno przez osoby fizyczne jak i osoby prawne (organizacje pozarządowe, jednostki samorządu terytorialnego),
- ekonomizowanie organizacji pozarządowych (podjęcie nieodpłatnej i odpłatnej działalności pożytku publicznego, podjęcie działalności gospodarczej),
- wsparcie przekształcenia przedsiębiorstwa (organizacji pozarządowej prowadzącej działalność gospodarczą, spółdzielni, spółki) w PS,
- wsparcie tworzenia i funkcjonowania integracyjnych PES,

przewidziano zindywidualizowane wsparcie kluczowego doradcy prowadzącego grupę/institucję od początku do końca w procesie tworzenia lub ekonomizowania podmiotu. W ramach indywidualnej ścieżki wsparcia możliwe będzie otrzymanie instrumentów wspierających (standard F), w tym: szkoleniowych (F.1.), doradczych (F.2.), partnerstwa (F.3.) udzielania wsparcia finansowego (F.4.), dopasowanych do konkretnych potrzeb klienta.

Doradca kluczowy powinien stanowić stały personel OWES. Instrumenty wspierające mogą być realizowane w ramach personelu stałego OWES lub zlecane na zewnątrz.

Działania te związane są ze współpracą z Powiatowymi Urzędami Pracy, Ośrodkami Pomocy Społecznej, Powiatowymi Centrami Pomocy Rodzinie oraz innymi instytucjami działającymi w obszarze wykluczenia społecznego i rynku pracy, ale także z instytucjami, które będą udzielały zwrotnego i bezzwrotnego wsparcia finansowego (np. fundusze poręczeniowe, pożyczkowe, pośrednicy finansowi działający na rzecz tych funduszy). Powyższe działania OWES wymagają badania efektywności, dlatego też w ramach standardów przewidziano konieczne narzędzie – standardy efektywności.

W proponowanym układzie standardów usług świadczonych przez OWES przyjęto, że zakres standardu usług rozwoju ekonomii społecznej (D) obejmował będzie następujące elementy:

- D.1 Standardy zindywidualizowanego wsparcia.
- D.2. Kompetencje kluczowego doradcy.
- D.3. Standardy efektywnościowe.

D.1. Standard zindywidualizowanego wsparcia

Lp.	Standardy
D.1.1	OWES dysponuje kluczowymi doradcami (zatrudnionymi na stałe podstawie umowy o pracę, umowy cywilno-prawnej, umowy o współpracę z osobą prowadzącą działalność gospodarczą) przygotowanych do indywidualnego prowadzenia klientów.
D.1.2	Jeden kluczowy doradca nie powinien docelowo pracować jednocześnie z grupą większą niż piętnastu klientów (grup, instytucji). Szczegółowe ramy obciążenia jednego kluczowego doradcy określa OWES, w planie działania, którym mowa w A.2.1.
D.1.3	<p>Stosowane są następujące formy działania kluczowych doradców:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ tradycyjny (jeden kluczowy doradca – jeden klient), ▪ grupowy (jeden kluczowy doradca – kilku klientów), ▪ e-wsparcie (doradztwo z wykorzystaniem jako narzędzia komunikacji elektronicznej).
D.1.4	Zapewniony jest wewnętrzny nadzór nad realizacją indywidualnej ścieżki wsparcia oraz wewnętrzne mechanizmy zapewniania jakości pracy kluczowych doradców.
D.1.5	Proces indywidualnej ścieżki wsparcia jest udokumentowany, zachowane są ślady rewizyjne poszczególnych etapów procesu (opis wdrożenia planu działania).
D.1.6	Zasady współpracy w ramach indywidualnej ścieżki wsparcia, w tym prawa i obowiązki obydwu stron, precyzuje umowa pomiędzy OWES a osobami i grupami inicjatywnymi chcącymi założyć PS lub ekonomizować PES.
D.1.7	<p>OWES posiada wypracowane, opisane i stosowane schematy indywidualnego prowadzenia klientów obejmujące:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ identyfikację klienta, ▪ identyfikację potrzeb klienta oraz oczekiwanych efektów działania OWES, ▪ plan postępowania dostosowany do specyficznych potrzeb klientów, ▪ wdrożenie planu postępowania (szkolenia, doradztwo, wsparcie finansowe itd.), ▪ monitorowanie wdrożenia planu działania, ▪ ocenę rezultatów planowanych działań.
D.1.8	<p>W ramach OWES funkcjonują schematy indywidualnego prowadzenia klienta, dostosowane do co najmniej następujących sytuacji:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ stworzenie PS przez osoby fizyczne, ▪ stworzenie PS przez osoby prawne (organizacje lub jednostki samorządu terytorialnego), ▪ przekształcenie przedsiębiorstwa (spółdzielni pracy, spółdzielni inwalidów, spółki) w PS, ▪ ekonomizacja organizacji (podjęcie działalności nieodpłatnej, odpłatnej pożytku publicznego, podjęcie działalności gospodarczej przez organizację), ▪ tworzenie i wspieranie funkcjonowania podmiotów reintegracyjnych (CIS, KIS, WTZ, ZAZ).
D.1.9	Kluczowy doradca współpracuje stale w trakcie realizacji indywidualnej ścieżki wsparcia z instytucjami rynku pracy oraz instytucjami pomocy i integracji społecznej. Współpraca ta polega co najmniej na wymianie informacji z tymi instytucjami na temat wsparcia udzielonego klientowi. Kluczowy doradca winien również nawiązać współpracę z Ośrodkiem Doradztwa Rolniczego i innymi podmiotami, które zostaną uznane za kluczowe w ramach wsparcia.

D.2. Kompetencje kluczowego doradcy

Lp.	Standardy
D.2.1	Kluczowy doradca posiada co najmniej 3-letnie udokumentowane doświadczenie we wsparciu tworzenia PS lub PES. Szczegółowe kryteria powinny zostać określone przez OWES.
D.2.2	Kluczowy doradca OWES: <ul style="list-style-type: none">▪ potrafi rozpoznać potrzeby klienta/potrzeby i oczekiwania wsparcia, w oparciu o nie przygotować proces indywidualnego prowadzenia klientów oraz przeprowadzić ocenę tego procesu,▪ potrafi samodzielnie przeprowadzić analizę potrzeb wsparcia klienta, dla którego prowadzi proces; w oparciu o tę analizę samodzielnie formułuje cele indywidualnego prowadzenia klientów oraz potrafi stworzyć projekt procesu wsparcia,▪ dysponuje wystarczającą wiedzą merytoryczną i umiejętnościami praktycznymi z zakresu objętego wsparciem,▪ potrafi przygotować proces doradczy, który będzie uwzględniał rozwój PES,▪ potrafi rozwiązywać sytuacje trudne podczas procesu w sposób konstruktywny dla procesu rozwiązywania problemu i uczenia się organizacji,▪ posiada umiejętności techniczne wymagane przy realizacji usługi wsparcia (np. obsługa komputera, programów komputerowych itp.).

D.3. Standardy efektywnościowe

Lp.	Standardy
D.3.1	W wyniku działalności OWES powstało w ciągu roku średnio 10-12 miejsc rocznie w powiatach ziemskich i 20-25 miejsc pracy w powiatach grodzkich dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym w istniejących lub nowych PS. Miejsce pracy musi funkcjonować przez co najmniej 6 miesięcy.
D.3.2	W wyniku działalności OWES zwiększyła się liczba organizacji prowadzących działalność odpłatną pożytku publicznego lub działalność gospodarczą, i stworzyło nowe miejsca pracy na terenie funkcjonowania OWES. Wskaźnik wzrostu w okresach dwuletnich OWES określa w Planie działania, o którym mowa w pkt. A.2.1.
D.3.3	W wyniku działalności powstały nowe reintegracyjne PES, w tym KIS, CIS, ZAZ, WTZ. Wskaźnik planowanego wzrostu OWES określa w planie działania OWES, o którym mowa w pkt. A.2.1.
D.3.4	W wyniku działalności OWES co najmniej 75% nowopowstałych PS, w tym spółdzielni socjalnych, w wyniku udzielania dotacji prowadzi działalność gospodarczą w okresie powyżej 18 miesięcy od momentu uzyskania dotacji.
D.3.5	W wyniku działalności OWES co najmniej 90% nowopowstałych PES, w tym KIS, CIS, ZAZ, WTZ prowadzi działalność statutową w okresie powyżej 12 miesięcy od momentu powstania/rejestracji/uzyskania statusu.
D.3.6	W wyniku działalności OWES 100% Powiatowych Urzędów Pracy na terenie funkcjonowania OWES zna ofertę OWES i odbyło co najmniej jedno spotkanie w ostatnim półroczu.
D.3.7	Działalność OWES w zakresie indywidualnej ścieżki wsparcia jest uznane przez 90% klientów za akceptowane (pomiar dokonywany jest na podstawie kontaktu z wybranymi podmiotami spośród pełnej listy adresowej przedstawionej przez OWES).

E. Standardy realizacji usług wsparcia przedsiębiorstw społecznych

Realizacja usług wsparcia istniejących PS wymaga umiejętności zarządczych (z zakresu finansów, podatków, planowania strategicznego, marketingu, zasobów ludzkich) oraz społecznych (budowanie szerokich powiązań kooperacyjnych w ramach partnerstw lokalnych). Rozwijanie tych kompetencji wymaga wyspecjalizowanego systemu wsparcia przedsiębiorców społecznych, który będzie dostarczał im wiedzy i rozwijał ich umiejętności na etapach tworzenia i działania PS. W ramach usług możliwe jest przyznawanie dodatkowego wsparcia związanego z wdrażaniem innowacji lub planów rozwoju.

System wsparcia w tym zakresie powinien mieć formę doradztwa specjalistycznego oraz biznesowego i finansowego. Ponadto przedsiębiorstwa społeczne powinny być wspierane pod kątem poprawy ich pozycji rynkowej w zakresie gospodarowania posiadanymi zasobami.

Zakres standardu E obejmuje organizację procesu wsparcia w obszarach:

E.1. Standardu monitorowania i zasad wsparcia PES i PS.

E.2. Kompetencji kluczowego doradcy biznesowego.

E.3. Standardów efektywnościowych.

E.1. Standard monitorowania i zasad wsparcia przedsiębiorstw społecznych

Lp.	Standardy
E.1.1	OWES dysponuje kluczowymi doradcami biznesowymi (zatrudnionymi na stałe na podstawie umowy o pracę, umowy cywilno-prawnej albo umowy o współpracę z osobą prowadzącą indywidualną działalność gospodarczą), przygotowanych do pracy z istniejącymi PS.
E.1.2	Każde PS, powstałe dzięki wsparciu danego OWES, ma przypisanego kluczowego doradcę biznesowego odpowiedzialnego za monitorowanie jego sytuacji oraz wspieranie go w sytuacji budowania planu rozwoju, organizowania wsparcia lub sytuacjach kryzysowych.
E.1.3	Kluczowi doradcy biznesowi regularnie monitorują sytuację przypisanych im PS. Ponadto OWES prowadzi okresowy monitoring (nie rzadziej niż co 6 miesięcy) wszystkich istniejących PES i PS na terenie funkcjonowania OWES.
E.1.4	Monitoring realizowany jest poprzez kartę monitoringu przedsiębiorstw, w której odnotowywane są wszystkie informacje oraz formy udzielanego wsparcia.
E.1.5	Kluczowy doradca biznesowy pomaga zidentyfikować PS jego bieżące potrzeby oraz koordynuje proces bieżącego wsparcia - instrumentami wspierającymi PS, realizowanymi na wniosek przedsiębiorstw.
E.1.6	W OWES są opracowane i stosowane ścieżki wsparcia rozwojowego oraz reagowania na sytuacje kryzysowe w PS, dostosowane do ich specyfiki.
E.1.7	Na wniosek PS kluczowy doradca biznesowy pomaga przygotować dla niego kompleksową usługę wsparcia. W pierwszej kolejności usługi takie są świadczone dla PS znajdujących się w sytuacji kryzysowej (ryzyko likwidacji miejsc pracy) lub planujących rozwój (m. in. zwiększenie liczby miejsc pracy, nowego produktu). Kompleksowa usługa wsparcia polega w szczególności na: <ul style="list-style-type: none">▪ pomocy w diagnozie potrzeb klienta oraz oczekiwanych efektów działania,▪ pomoc w przygotowaniu planu działania dostosowany do specyficznych potrzeb klientów,▪ wdrożenie planu działania (szkolenia, doradztwo, wsparcie finansowe itd.), polegające na organizowaniu i koordynowaniu wsparcia,▪ monitorowanie wdrożenia planu działania,▪ ocenę rezultatów planowanych działań. Kluczowy doradca biznesowy świadczy usługi wsparcia przy zachowaniu dbałości o autonomię PS, ograniczając do niezbędnego minimum zastępowanie PS.

E.1.8	Wsparcie dla przedsiębiorstw społecznych musi zawierać informację o dostępnych instrumentach finansowych w tym instrumentach zwrotnych oraz pomoc w ubieganiu się o nie. OWES jest obowiązany do zatrudnienia kluczowych doradców biznesowych posiadających odpowiednie kompetencje.
E.1.9	Zapewniony jest wewnętrzny nadzór nad realizacją wsparcia przedsiębiorstwa oraz wewnętrzne mechanizmy zapewniania jakości pracy kluczowych doradców biznesowych i realizacji usług wsparcia dla istniejących PS.
E.1.10	OWES prowadzi aktywną współpracę z instytucjami publicznymi (w tym Urząd Gminy, Urząd Miasta, Powiatowy Urząd Pracy, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, Ośrodek Pomocy Społecznej, Urząd Skarbowy, Zakład Ubezpieczeń Społecznych, itp.) na obszarze swojego działania, w celu wsparcia działania PS (m. in. w zakresie pozyskania lokalu, uzyskania interpretacji prawnych, mediacji pomiędzy PS a instytucjami, etc.).

E.2. Kompetencje kluczowego doradcy biznesowego

Lp.	Standardy
E.2.1	Kluczowy doradca biznesowy posiada co najmniej 3-letnie udokumentowane doświadczenie we wsparciu biznesowym lub prowadzeniu działalności gospodarczej. Szczegółowe kryteria powinny zostać określone przez OWES.
E.2.2	Kluczowy doradca biznesowy potrafi: <ul style="list-style-type: none"> ▪ rozpoznać potrzeby i problemy biznesowe klienta, w oparciu o nie przygotować proces doradztwa biznesowego oraz przeprowadzić ocenę tego procesu, ▪ rozpoznać potrzeby i potencjał biznesowy PS i w oparciu o nie przygotować proces doradztwa dla PS oraz przeprowadzić ocenę tego procesu, ▪ opracować biznes plan lub/i studium wykonalności dla inwestycji PS oraz montaż finansowy z wykorzystaniem finansowania zwrotnego, ▪ skutecznie wesprzeć PS w procesie pozyskiwania finansowania zwrotnego, ▪ opracować plan naprawczy dla PS, ▪ doradzać w procesie planowania strategicznego, tworzenia planu rozwoju lub/i koncepcji zwiększenia wolumenu sprzedaży przez PS, ▪ wesprzeć PS w procesie budowania powiązań kooperacyjnych, negocjacji z klientami, partnerami, dostawcami, personelem lub/i interesariuszami, ▪ pracować z menedżerami PS w oparciu o coaching i mentoring.

E.3. Standardy efektywnościowe

Lp.	Standardy
E.3.1	OWES posiada podstawową wiedzę o stanie ekonomicznym i społecznym wszystkich PS na terenie swojego działania/funkcjonowania.
E.3.2	OWES monitoruje kondycję ekonomiczną i społeczną PS, które powstały w wyniku funkcjonowania OWES.
E.3.3	W wyniku działalności OWES zatrudnienie we wspartych PS wzrosło w przeliczeniu na pełne etaty. Wskaźnik planowanego wzrostu OWES określa w planie działania, o którym mowa w pkt. A.2.1. W uzasadnionych przypadkach wynikających z sytuacji na lokalnym rynku wskaźnik może obejmować utrzymanie istniejących miejsc pracy.
E.3.4	W wyniku działalności OWES obroty przedsiębiorstw objętych wsparciem wzrosły o 5% w skali roku. Wskaźnik wzrostu OWES określa w Planie działania OWES, o którym mowa w pkt. A.2.1.
E.3.5	W wyniku działalności OWES 20% wspartych doradztwem finansowym PS skorzysta z instrumentów zwrotnych.

F. Standardy instrumentów wsparcia

W ramach wsparcia nowych oraz istniejących podmiotów ekonomii społecznej OWES powinien stosować instrumenty najlepiej dopasowane do potrzeb i potencjału danego klienta lub grupy. W grupie standardów dotyczących instrumentów wsparcia opisano minimum instrumentów, które każdy OWES powinien oferować swoim klientom. Oznacza to, że OWES może stosować również inne instrumenty, jeśli uzna to za stosowne i adekwatne do potrzeb.

Zakres, tematyka oraz sposób wykorzystania poszczególnych instrumentów powinien być dopasowany do potencjału odbiorców, postawionych celów oraz specyfiki danego instrumentu.

Standard (F) obejmuje następujące instrumenty wsparcia:

F1: Szkolenia.

F2: Doradztwo.

F3: Działania na rzecz rozwoju partnerstwa.

F4: Udzielanie wsparcia finansowego.

F.1. Szkolenia

F.1.1. Zakres tematyczny szkoleń

Lp.	Standardy
F.1.1.1	<p>Tematyka oferty szkoleniowej OWES dotyczy minimum poniższych obszarów:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ powołanie PES i PS z uwzględnieniem poszczególnych form prawnych i typów, ▪ prowadzenie działalności gospodarczej i statutowej w sferze ekonomii społecznej (z uwzględnieniem poszczególnych form prawnych i typów PES), ▪ zarządzanie organizacją, planowanie strategiczne, zarządzanie finansowe, zarządzania zasobami ludzkimi, ▪ aspekty prawne, finansowe, rachunkowe działalności w sferze ekonomii społecznej, ▪ tworzenie biznesplanów oraz marketing (w tym badanie rynku, tworzenie strategii cenowej, pozyskiwanie klientów, etc.), ▪ budowanie powiązań kooperacyjnych, ▪ restrukturyzacja działalności, ▪ zakładanie i prowadzenie PES o charakterze reintegracyjnym, ▪ umiejętności społeczne (budowanie szerokich powiązań kooperacyjnych w ramach partnerstw, sieci współpracy lokalnych podmiotów w celu rozwoju PS), kompetencje związane z pracą z osobami zagrożonymi wykluczeniem społecznym.
F.1.1.2	OWES organizuje szkolenia zawodowe i branżowe, zgodnie z profilem działalności i potrzebami odbiorców swoich usług.

F.1.2. Organizacja szkoleń

Lp.	Standardy
F.1.2.1	Do każdego szkolenia wyznaczony jest pracownik OWES odpowiadający za jego przygotowanie i zorganizowanie.
F.1.2.1	Praca osób prowadzących szkolenia jest monitorowana.
F.1.2.2	Wdrożone są mechanizmy zapewniania jakości szkoleń, obejmujące co najmniej ewaluację każdego szkolenia.
F.1.2.3	Szkolenia są właściwie udokumentowane [np. lista obecności, kopia materiałów szkoleniowych (może być w wersji elektronicznej), prezentacje, itp.].

F.1.3. Kompetencje osoby prowadzącej szkolenie

Lp.	Standardy
F.1.3.1	Osoby prowadzące szkolenia dbają o najwyższą jakość i ciągłe doskonalenie swojej wiedzy.
F.1.3.2	OWES dla każdego szkolenia określa wymagania dotyczące doświadczenia oraz kompetencji trenerów. Wymagania te powinny być nie mniejsze niż: doświadczenie w zakresie realizacji co najmniej 300 godzin szkoleń w danym obszarze tematycznym lub 3-letnie doświadczenie zawodowe w danym obszarze tematycznym. Wymóg ten nie dotyczy szkoleń zawodowych i branżowych, o których mowa w pkt. F.1.1.2, dla których minimalne wymogi określa samodzielnie OWES.
F.1.3.3	Osoba prowadząca w ramach OWES w sposób regularny szkolenia posiada co najmniej następujące kompetencje: <ul style="list-style-type: none">▪ potrafi rozpoznać potrzeby szkoleniowe, w oparciu o nie przygotować szkolenie, czyli określić jego cele, oczekiwane efekty uczenia się, plan szkolenia oraz metody i materiały szkoleniowe oraz przeprowadzić ocenę efektów szkolenia,▪ dysponuje wystarczającą wiedzą merytoryczną i umiejętnościami praktycznymi z zakresu objętego szkoleniem oraz wiedzą i umiejętnościami trenerskimi potrzebnymi do realizacji programu szkoleniowego,▪ potrafi przygotować proces szkoleniowy, który będzie uwzględniał rozwój grupy i jej potrzeby edukacyjne,▪ potrafi zaprojektować proces szkoleniowy ukierunkowany na wykorzystanie zdobytych kompetencji w praktyce,▪ potrafi rozwiązywać sytuacje trudne podczas szkolenia w sposób konstruktywny dla procesu uczenia,▪ posiada umiejętność przeprowadzenia szkoleń metodami aktywnymi,▪ posiada niezbędne umiejętności techniczne związane z prowadzeniem szkolenia i wykorzystania odpowiednich środków dydaktycznych.

F.1.4. Warunki lokalowe i sprzętowo-materiałowe

Lp.	Standardy
F.1.4.1	OWES (lub na jego zlecenie organizator) musi zapewnić następujące minimalne warunki dla sal w celu realizacji szkoleń: <ul style="list-style-type: none">▪ sale szkoleniowe muszą zapewniać uczestnikom warunki zgodne z zasadami BHP (powierzchnia, oświetlenie, wentylacja, ogrzewanie itp.),▪ sale szkoleniowe muszą być wyposażone w krzesła i stoły lub krzesła z pulpitem umożliwiającym notowanie w trakcie wykładów i prezentacji, rzutnik multimedialny, flipchart, białą tablicę,

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ uczestnicy w trakcie szkolenia mają mieć zapewniony dostęp do węzła sanitarnego, ▪ w przypadku udziału w szkoleniu osoby niepełnosprawnej, położenie ośrodka oraz infrastruktura musi umożliwiać samodzielny dostęp osobom niepełnosprawnym. <p>Dopuszcza się możliwość realizacji szkolenia niespełniającego ww. warunków w związku ze specyfiką szkolenia (np. ćwiczenia terenowe).</p>
--	--

F.2. Doradztwo

F.2.1. Zakres tematyczny usług doradczych

Lp.	Standardy
F.2.1.1	<p>W ramach usług doradczych przewiduje się trzy rodzaje doradztwa:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ o charakterze ogólnym, ▪ doradztwo specjalistyczne (prawne, finansowe i marketingowe), ▪ doradztwo biznesowe dla istniejących PS.
F.2.1.2	<p>Zakres tematyczny doradztwa ogólnego obejmuje minimalnie poniższe zagadnienia:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ zakładanie PS (z uwzględnieniem różnorodnych form prawnych i typów), ▪ zakładanie PES (z uwzględnieniem różnorodnych form prawnych i typów), ▪ rejestrowanie działalności PES, ▪ zewnętrzne finansowanie PS i PES, ▪ prowadzenie działalności statutowej PES.
F.2.1.3	<p>Zakres tematyczny doradztwa specjalistycznego obejmuje minimalnie następujące zagadnienia:</p> <p>a) w zakresie prawnym:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ prowadzenie działalności gospodarczej w ramach PS, ▪ prawne aspekty działania w sferze ekonomii społecznej, ▪ podatki bezpośrednie i pośrednie w działaniach PES, ▪ obowiązki pracodawcy względem pracowników. <p>b) w zakresie księgowo-podatkowym:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ rachunkowość PES, ▪ zobowiązania finansowe związane z prowadzoną działalnością, ▪ księgowość, ▪ płace i pochodne, ubezpieczenia społeczne. <p>c) w zakresie osobowym:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ zarządzanie organizacją, ▪ zarządzanie pracownikami, ▪ zarządzanie konfliktem w PES i rozwiązywanie konfliktów. <p>d) w zakresie finansowym:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ pozyskiwanie źródeł finansowania działalności (m.in. produkty sektora finansowego) wraz ze wsparciem w przygotowaniu wniosków, ▪ planowanie finansowe (z wykorzystaniem np. narzędzia Provelt.pl). <p>e) w zakresie marketingowym</p>

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ planowanie marketingowe, ▪ kształtowanie elastyczności ofertowej, ▪ polityka kształtowania cen i optymalizacji kosztów, ▪ opracowanie/modyfikacja strategii marketingowej PS, ▪ badania rynku, ▪ wypracowania i wdrażania standardów obsługi klienta przez PES, ▪ nawiązanie i rozwój współpracy ze specjalistami w zakresie projektowania produktów i usług.
F.2.1.4	<p>Zakres tematyczny doradztwa biznesowego obejmuje minimalnie następujące działania na rzecz budowania konkurencyjności produktów i usług przedsiębiorczości społecznej:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ doradztwo branżowe, związane z przedmiotem prowadzonej przez PES działalności gospodarczej lub/i statutowej odpłatnej (dopasowane dla konkretnego klienta – obejmuje doradztwo zawodowe i branżowe), ▪ poszukiwania partnerów, identyfikacji nisz rynkowych, przygotowanie danych i ofert, ▪ przygotowywanie i praca nad biznes planem, ▪ negocjacje z instytucjami finansującymi.

F.2.2. Organizacja doradztwa

Lp.	Standardy
F.2.2.1	Doradztwo ogólne udzielane jest przez kluczowego doradcę (o którym mowa w standardzie D). Wyjątkowych przypadkach wymagających pogłębionych usług doradczych doradztwa udziela odrębny doradca.
F.2.2.2	Doradztwo i specjalistyczne udzielane jest przez doradców zatrudnianych przez OWES, który określa sposób udzielania doradztwa. OWES może zatrudniać doradców na podstawie umów o pracę, umów ramowych (cywilno-prawnych) lub zakupić usługę doradczą na rynku.
F.2.2.3	Doradztwo biznesowe udzielane jest przez kluczowego doradcę biznesowego (o którym mowa w standardzie D). Kluczowy doradca biznesowy może uzyskać dodatkowe wsparcie od doradców.
F.2.2.4	OWES nie posiadając własnych doradców jest obowiązany posiadać bazę ekspertów mogących udzielić wsparcia specjalistycznego i biznesowego, z którymi powinna zostać nawiązana stała współpraca. Standard nie dotyczy doradców kluczowych.
F.2.2.5	Proces udzielania doradztwa ogólnego, specjalistycznego i biznesowego powinien się rozpocząć w terminie maksymalnie 3 dni roboczych od zgłoszenia zapotrzebowania na taką usługę ze strony klienta.
F.2.2.6	Doradztwo udzielane jest w formie doradztwa bezpośredniego (w uzasadnionych przypadkach może przybierać formę doradztwa pośredniego). Przez doradztwo bezpośrednie rozumie się doradztwo świadczone osobiście przez doradcę klientowi/klientom w siedzibie OWES lub innym dogodnym dla klienta miejscu, a przez doradztwo pośrednie – doradztwo świadczone drogą elektroniczną (za pomocą poczty elektronicznej, wideokonferencji itp.).
F.2.2.7	OWES posiada listę mentorów/tutorów posiadających doświadczenie w biznesie, z którymi utrzymuje stałą współpracę w indywidualnych przypadkach, którzy udzielają wsparcia doradczego. Mentorzy/tutorzy wspierają proces doradczy dla PS.
F.2.2.8	OWES posiada czytelny podział odpowiedzialności za elementy realizacji usługi doradczej. Wskazany jest pracownik, który odpowiada za koordynację realizowanej usługi doradczej, wspierający działania kluczowego doradcy/ kluczowego doradcy biznesowego.
F.2.2.9	Praca doradców jest ewaluowana w tym: <ul style="list-style-type: none"> ▪ prowadzone jest badanie zadowolenia klientów – po zakończeniu każdego procesu doradczego oraz cyklicznie (1x rok).

- prowadzone są cykliczne oceny wyników działania doradców.

F.2.3. Kompetencje doradców

Lp.	Standardy
F.2.3.1	Kompetencje doradców powinny zostać określone przez OWES i weryfikowane poprzez udokumentowany dorobek zawodowy adekwatny do problematyki świadczonego doradztwa.
F.2.3.2	Doradca posiada minimum 3-letnie doświadczenie zawodowe w obszarze, w którym doradza.
F.2.3.3	Praca doradców jest monitorowana przez kluczowych doradców i kluczowych doradców biznesowych.
F.2.3.4	OWES dba o jak najwyższą jakość i ciągłe doskonalenie usług doradczych poprzez umożliwienie zatrudnionym doradcom udziału we wszelkich formach podnoszenia kompetencji.

F.3. Działania na rzecz rozwoju partnerstwa

Lp.	Standardy
F.3.1	<p>Współpraca z podmiotami zewnętrznymi dotycząca ES jest realizowana minimum poprzez:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ współpracę w zakresie zagwarantowania PES dostępu do adekwatnych do jego potrzeb i najwyższej jakości usług (wymiana usług, współdziałanie na rzecz PES), ▪ współpracę z instytucjami zapewniającymi dostęp do wsparcia finansowego dla PES, ▪ wymianę informacji dotyczącą najbardziej atrakcyjnych produktów finansowych dla PES, ▪ wymianę doświadczeń, ▪ samokształcenie.

Lp.	Standardy
F.3.2	<p>Działania partnerskie i współpraca obejmują m.in.:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ dystrybucję informacji dla PES lub osób zainteresowanych stworzeniem PES z terenu działania OWES o ważnych działaniach lokalnej ekonomii społecznej, o źródłach pozyskiwania środków na rozwój PS, o zmieniających się przepisach prawa, o osobach zagrożonych wykluczeniem (skala problemu, dynamika zmian zjawiska, obszar występowania problemu, struktura grupy itp.), ▪ inicjowanie spotkań, działań i kontaktów pomiędzy PES lub osobami zainteresowanymi stworzeniem PES, a potencjalnymi interesariuszami (np. organizacjami pozarządowymi, samorządami wszystkich szczebli, instytucjami rynku pracy), instytucjami pomocy i integracji, ośrodkami naukowymi, think-tankami etc.), ▪ organizowanie/udział w co najmniej jednym spotkaniu ogólnym w ciągu roku dla OWES z danego regionu, ▪ inicjowanie spotkań i działań PES zainteresowanych określonym tematem (spotkania branżowe), ▪ dokonywanie autodiagnozy na poziomie lokalnym (np. z wykorzystaniem koncepcji łańcucha wartości), sposobów włączania partnerów z różnych sektorów do współpracy, budowania klastrów i zarządzania nimi, ▪ zawieranie i rozwój partnerstw, sieci współpracy lokalnych podmiotów (w tym instytucji rynku pracy, instytucji pomocy i integracji społecznej) w celu rozwoju PS, ▪ wspieranie sieciowania, tworzenia kontaktów i powiązań kooperacyjnych między sferą biznesu, samorządami terytorialnymi, organizacjami pozarządowymi, ośrodkami nauki a przedsiębiorstwami społecznymi, ▪ lobbowanie na rzecz otwarcia działających klastrów gospodarczych na przedsiębiorstwa społeczne oraz wspieranie rozwoju nowych klastrów z ich udziałem, ▪ wspieranie rozwoju franczyzy społecznej, bazującej na lokalnych powiązaniach kooperacyjnych z udziałem PS, ▪ budowanie kapitału wiedzy na temat mechanizmów inicjowania, tworzenia i działania powiązań kooperacyjnych na poziomie lokalnym, uwzględniających PS, ▪ promocję produktów i usług PES z terenu działania OWES.
F.3.3	Wyznaczony jest pracownik, który w ramach swoich obowiązków jest odpowiedzialny za koordynowanie działań partnerskich w ramach OWES.

F.4. Udzielanie wsparcia finansowego

Standard ten jest oceniany w przypadku udzielania przez OWES dotacji na utworzenie miejsc pracy w PS.

Lp.	Standardy
F.4.1	OWES posiada regulamin udzielania wsparcia finansowego i jest on zgodny z wymogami programu finansującego udzielanie wsparcia finansowego.
F.4.2	Regulamin obejmuje kryteria formalne oraz kryteria merytoryczne udzielania wsparcia finansowego.
F.4.3	Regulamin opisuje warunki w jakich wniosek o udzielenie wsparcia finansowego podlega odrzuceniu, zatwierdzeniu do dofinansowania lub jest kierowany do poprawy przez wnioskodawców.
F.4.4	Regulamin zawiera tryb odwołania od decyzji OWES w sprawie udzielenia wsparcia finansowego.
F.4.5	Merytorycznej oceny wniosku o udzielenie wsparcia finansowego dokonuje zespół ekspertów, z których co najmniej jeden jest specjalistą (finansista, ekonomista, posiadający kompetencje w zakresie analizy ekonomicznej PS) w zakresie aspektów ekonomicznych prowadzenia działalności przez PES.
F.4.6	OWES prowadzi monitoring zgodności wykorzystania środków finansowych z warunkami zastrzeżonymi w umowie, na podstawie której udzielono PES wsparcia finansowego.
F.4.7	OWES prowadzi monitoring realizacji celów społecznych i celów ekonomicznych, na których realizację

Lp.	Standardy
	środki finansowe zostały udzielone.
F.4.8	OWES prowadzi co najmniej kwartalny monitoring płynności finansowej podmiotu, któremu udzielono wsparcia finansowego, w okresie co najmniej obowiązywania umów o udzielenie wsparcia finansowego.
F.4.9	OWES obejmuje wsparciem doradczym podmiot, któremu udzielono wsparcia finansowego, w okresie co najmniej obowiązywania umów o udzielenie wsparcia finansowego.

Podstawowe informacje dotyczące uzyskiwania kwalifikacji w ramach projektów współfinansowanych z Europejskiego Funduszu Społecznego

1. Pojęcie kwalifikacji

Kwalifikacja to określony zestaw efektów uczenia się (kompetencji), których osiągnięcie zostało formalnie potwierdzone przez upoważnioną do tego instytucję zgodnie z ustalonymi standardami. Nadanie kwalifikacji następuje w wyniku walidacji i certyfikacji.

Zgodność z ustalonymi standardami oznacza, że wymagania dotyczące kompetencji (wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych), składających się na daną kwalifikację opisane są w języku efektów uczenia się. Ponadto, dla kwalifikacji powinny być również określone wymagania dotyczące walidacji, a proces nadawania kwalifikacji powinien być objęty zasadami zapewniania jakości.

Opisanie kwalifikacji za pomocą **efektów uczenia się** jest ważne z kilku powodów. Po pierwsze, pozwala w przejrzysty sposób przedstawić kompetencje osób posiadających kwalifikację. Stanowi więc cenne źródło informacji dla osób planujących ścieżkę swojego rozwoju osobistego i zawodowego oraz dla pracodawców. Po drugie, podejście oparte na efektach uczenia się w centrum uwagi stawia osiągnięcia osób uczących się. Pozwala to, by każda osoba – niezależnie od miejsca uczenia się i czasu poświęconego na uczenie się – mogła formalnie potwierdzić swoje kompetencje i przygotowanie do podejmowania określonych zadań. Po trzecie, umożliwi odniesienie kwalifikacji do jednego z ośmiu poziomów Polskiej Ramy Kwalifikacji, a za jej pośrednictwem do Europejskiej Ramy Kwalifikacji. Ułatwi w ten sposób porównywanie ze sobą kwalifikacji funkcjonujących na krajowym i międzynarodowym rynku pracy.

Walidacja to proces sprawdzania, czy – niezależnie od sposobu uczenia się – kompetencje wymagane dla danej kwalifikacji zostały osiągnięte. Walidacja obejmuje identyfikację i dokumentację posiadanych kompetencji oraz ich weryfikację w odniesieniu do wymagań określonych dla kwalifikacji. Walidacja powinna być prowadzona w sposób trafny (weryfikowane są te efekty uczenia się, które zostały określone dla danej kwalifikacji) i rzetelny (wynik weryfikacji jest niezależny od miejsca, czasu, metod oraz osób przeprowadzających walidację). Wynikiem walidacji jest decyzja potwierdzająca posiadanie efektów uczenia się.

Certyfikacja to proces, w wyniku którego uczący się otrzymuje od upoważnionej instytucji formalny dokument, stwierdzający, że uzyskał określoną kwalifikację. Certyfikacja następuje po walidacji, w wyniku wydania pozytywnej decyzji stwierdzającej, że wszystkie efekty uczenia się wymagane dla danej kwalifikacji zostały osiągnięte. W przypadku niektórych kwalifikacji certyfikacja i walidacja są prowadzone przez różne podmioty (np. egzamin na prawo jazdy przeprowadza Wojewódzki Ośrodek Ruchu Drogowego, natomiast dokument, tj. prawo jazdy, wydaje starosta powiatu). Certyfikaty i inne dokumenty potwierdzające uzyskanie kwalifikacji powinny być **rozpoznawalne** i **uznawane** w danym środowisku, sektorze lub branży.

Z uwagi na trwające prace nad zintegrowanym systemem kwalifikacji, nie jest możliwe wskazanie listy instytucji certyfikujących lub walidujących oraz samych kwalifikacji. Każda instytucja będąca stroną umowy o dofinansowanie (IP, IZ) decyduje o uznaniu danego dokumentu za potwierdzający uzyskanie kwalifikacji na podstawie powyższych przesłanek.

Docelowym katalogiem określającym możliwe do uzyskania kwalifikacje w Polsce powinny być kwalifikacje ujęte w Zintegrowanym Rejestrze Kwalifikacji, dla których został określony poziom Polskiej Ramy Kwalifikacji. Kwalifikacje oraz instytucje będą wpisywane do ZRK po spełnieniu określonych wymagań (opis kwalifikacji, wymagania dotyczące walidacji, zasady zapewniania jakości).

2. Instytucje certyfikujące i walidujące

Przez **instytucję certyfikującą należy rozumieć instytucję uprawnioną do nadawania kwalifikacji i wydawania formalnego dokumentu (certyfikatu)**. Instytucjami certyfikującymi mogą być np.: uczelnie, okręgowe komisje egzaminacyjne, instytucje szkoleniowe, stowarzyszenia zawodowe, organy administracji publicznej.

Institucje certyfikujące mogą samodzielnie przeprowadzać walidację (w takiej sytuacji procesy walidacji i certyfikacji muszą być odpowiednio rozdzielone) bądź przekazywać ją do **instytucji walidujących**, np. centrów egzaminacyjnych, instytucji szkoleniowych, szkół.

Należy wykazywać wyłącznie kwalifikacje, których jakość gwarantują odpowiednie procedury i nadzór sprawowany przez konkretny podmiot (np. egzaminy czeladnicze i mistrzowskie w różnych zawodach przeprowadzane są przez komisje egzaminacyjne izb rzemieślniczych). Zapewnienie jakości procesu walidacji efektów uczenia się jest kluczowe, jeśli wydany dokument ma stanowić wiarygodne poświadczenie uzyskanych kwalifikacji.

Przykłady instytucji pełniących role instytucji certyfikujących i walidujących dla różnych kwalifikacji:

Nazwa kwalifikacji	INSTYTUCJA WALIDUJĄCA	INSTYTUCJA CERTYFIKUJĄCA
Kwalifikacje ze szkolnictwa zawodowego	Okręgowe Komisje Egzaminacyjne	Okręgowe Komisje Egzaminacyjne
Kwalifikacje rzemieślnicze	Komisje egzaminacyjne przy izbach rzemieślniczych	Izby rzemieślnicze
ECDL	Centra Egzaminacyjne akredytowane przez PTI	Polskie Towarzystwo Informatyczne
Licencje lotnicze	Urząd Lotnictwa Cywilnego	Urząd Lotnictwa Cywilnego
Kwalifikacje w sektorze bankowym i finansowym	Warszawski Instytut Bankowości	Warszawski Instytut Bankowości
Uprawnienia budowlane	Okręgowa Komisja Kwalifikacyjna Polskiej Izby Inżynierów Budownictwa	Okręgowa Komisja Kwalifikacyjna Polskiej Izby Inżynierów Budownictwa
Uprawnienia budowlane w telekomunikacji	Stowarzyszenie Budowniczych Telekomunikacji	Stowarzyszenie Budowniczych Telekomunikacji
Specjalizacje lekarskie	Centrum Egzaminów Medycznych	Centrum Egzaminów Medycznych
Dyplomowany księgowy	Oddziały Okręgowe Stowarzyszenia Księgowych w Polsce	Stowarzyszenie Księgowych w Polsce
Trener Organizacji Pozarządowych	Stowarzyszenie Trenerów Organizacji Pozarządowych	Stowarzyszenie Trenerów Organizacji Pozarządowych

3. Powszechnie uznawane certyfikaty międzynarodowe

Należy dodać, że pomimo braku regulacji ze strony państwa polskiego, kwalifikacjami są również certyfikaty, dla których wypracowano już system walidacji i certyfikowania efektów uczenia się na poziomie międzynarodowym. Dotyczy to w szczególności kwalifikacji:

- komputerowych: np. ECDL (Europejski Certyfikat Umiejętności Komputerowych),
- językowych: np.: TOEFL, FCE, CAE, DELF, LCCI, ZDAF, DFA.

- finansowych: np. dla doradców finansowych EFA

Dla ww. certyfikatów źródłem opisu efektów uczenia się i wymagań dotyczących walidacji są międzynarodowe standardy egzaminacyjne. W takich przypadkach standardy egzaminacyjne wypracowane przez międzynarodową organizację zostają w całości lub z niewielkimi zmianami (mającymi na celu dostosowanie modelu do warunków krajowych) wprowadzane w Polsce, a o jakość całego procesu dbają polskie instytucje, we współpracy z zagranicznymi partnerami. W związku z powyższym, otrzymanie ww. certyfikatów należy traktować jako uzyskanie kwalifikacji.

Przykładowo certyfikat dla doradców finansowych EFA został wypracowany przez międzynarodową organizację pozarządową EFPA (European Financial Planning Association). Istniejącą procedurę walidacji wdrożył Warszawski Instytut Bankowości, który miał w swojej ofercie również inne certyfikaty międzynarodowe (np. Europejski Certyfikat Bankowca). W przypadku przedsięwzięć adaptacyjnych wypracowane zewnętrznie standardy egzaminacyjne szczegółowo opisują większość aspektów związanych z egzaminem, pozostawiając niewiele miejsca na swobodę i eksperymenty.

Przy rozwiązaniach adaptacyjnych, w których przyjmuje się gotowe modele międzynarodowe, opłaty ponoszone przez kandydata związane z wydaniem certyfikatu przekazywane są zagranicznemu właścicielowi kwalifikacji.

4. Inne możliwości uzyskiwania kwalifikacji

Kwalifikacje w Polsce są możliwe do uzyskania w ramach systemów oświaty i szkolnictwa wyższego oraz poza nimi.

Uczniowie kończący naukę w zasadniczych szkołach zawodowych lub technikach przystępują do egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodach (egzaminu zawodowego). Do tego samego egzaminu przystąpić mogą również uczestnicy kwalifikacyjnego kursu zawodowego (jednej z pozaszkolnych form kształcenia). Kwalifikacyjny kurs zawodowy jest prowadzony według programu nauczania uwzględniającego podstawę programową kształcenia w zawodach, w zakresie wybranej kwalifikacji. Kwalifikacyjny kurs zawodowy może być organizowany zarówno przez publiczne i niepubliczne szkoły i placówki prowadzące kształcenie zawodowe, jak również przez instytucje rynku pracy oraz podmioty prowadzące działalność oświatową. Egzaminy potwierdzające kwalifikacje w zawodzie prowadzą Okręgowe Komisje Egzaminacyjne (OKE). (Kwalifikacyjny kurs zawodowy reguluje Rozporządzenie MEN w sprawie kształcenia ustawicznego w formach pozaszkolnych z dnia 11 stycznia 2012 r.).

Przykładem procesu prowadzącego do uzyskania kwalifikacji jest również przygotowanie zawodowe dorosłych realizowane przez instytucje rynku pracy. Zgodnie z ustawą o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy przygotowanie zawodowe dorosłych stanowi formę praktycznej nauki zawodu dorosłych lub przyuczenia do pracy dorosłych, realizowaną bez nawiązania stosunku pracy z pracodawcą. Ten instrument aktywizacji musi być realizowany zgodnie z programem przygotowania zawodowego obejmującym nabywanie umiejętności praktycznych i wiedzy teoretycznej oraz zakończyć się egzaminem potwierdzającym kwalifikacje w zawodzie, egzaminem czeladniczym lub egzaminem sprawdzającym.

Można wskazać przykłady kwalifikacji spoza systemów oświaty i szkolnictwa wyższego, które mają znaczenie w określonych środowiskach działalności społecznej lub zawodowej. Do takich kwalifikacji należą:

- Dyplomowany Pracownik Bankowy – kwalifikacja nadawana przez Związek Banków Polskich;
- Specjalista ds. rachunkowości – kwalifikacja nadawana przez Stowarzyszenie Księgowych w Polsce.

5. Kwalifikacje a kompetencje

Definicję kompetencji określono w *Wytycznych w zakresie monitorowania postępu rzeczowego realizacji programów operacyjnych na lata 2014-2020*. Zgodnie z nią fakt nabycia kompetencji będzie weryfikowany w ramach następujących etapów:

- a) ETAP I – *Zakres* – zdefiniowanie w ramach wniosku o dofinansowanie lub w regulaminie konkursu grupy docelowej do objęcia wsparciem oraz wybranie obszaru interwencji EFS, który będzie poddany ocenie,
- b) ETAP II – *Wzorzec* – zdefiniowanie we wniosku o dofinansowanie lub w regulaminie konkursu standardu wymagań, tj. efektów uczenia się, które osiągną uczestnicy w wyniku przeprowadzonych działań projektowych,
- c) ETAP III – *Ocena* – przeprowadzenie weryfikacji na podstawie opracowanych kryteriów oceny po zakończeniu wsparcia udzielanego danej osobie,
- d) ETAP IV – *Porównanie* – porównanie uzyskanych wyników etapu III (ocena) z przyjętymi wymaganiami (określonymi na etapie II efektami uczenia się) po zakończeniu wsparcia udzielanego danej osobie.

Kompetencja to wyodrębniony zestaw efektów uczenia się. Opis kompetencji zawiera jasno określone warunki, które powinien spełniać uczestnik projektu ubiegający się o nabycie kompetencji, tj. **wyczerpującą informację o efektach uczenia się** oraz kryteria i metody ich weryfikacji.

Elementem wspólnym kwalifikacji i kompetencji jest zatem konieczność określenia **efektów uczenia się** (np. we wniosku o dofinansowanie, w regulaminie konkursu lub poprzez odniesienie się do określonych standardów¹), czyli wskazania co dana osoba powinna wiedzieć, co potrafić i jakie kompetencje społeczne posiadać po zakończeniu danej formy wsparcia (np. kursu, szkolenia).

W przypadku kompetencji (o ile nie wskazano, że powinny być one potwierdzone formalnym certyfikatem), nie jest konieczne spełnienie **warunków dotyczących walidacji, certyfikowania oraz rozpoznawalności** dokumentów potwierdzających ich nabycie. Kluczowe dla nabywania kompetencji jest natomiast zapewnienie realizacji w ramach projektu ww. czterech etapów.

¹ Np. odniesienie do poziomów biegłości językowej wg Rady Europy, poziomów ECDL, etc.

Załącznik nr 40 do Wniosku o dofinansowanie projektu w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020 w zakresie Europejskiego Funduszu Społecznego - Analiza ryzyka nieosiągnięcia założeń projektu

Nazwa i adres Wnioskodawcy	(miejsce i data)
nazwa i nr projektu	

Ryzyko nieosiągnięcia założeń projektu (dotyczy projektów, których wnioskowana kwota dofinansowania jest równa albo przekracza 2 mln zł)		
<ul style="list-style-type: none"> - Zidentyfikuj sytuacje, których wystąpienie utrudni lub uniemożliwi osiągnięcie wartości docelowej wskaźników rezultatu. - Wskaż sposoby identyfikacji wystąpienia takich sytuacji (zajścia ryzyka). - Opisz działania, które zostaną podjęte, aby zapobiec wystąpieniu ryzyka i jakie będą mogły zostać odjęte, aby zminimalizować skutki wystąpienia ryzyka. 		
Wskaźniki rezultatu	Sytuacja, której wystąpienie utrudni lub uniemożliwi osiągnięcie wartości docelowej wskaźników rezultatu oraz sposoby identyfikacji wystąpienia takich sytuacji (zajścia ryzyka)	Opis działań, które zostaną podjęte, aby zapobiec wystąpieniu ryzyka i jakie będą mogły zostać odjęte, aby zminimalizować skutki wystąpienia ryzyka
1. wskaźnik rezultatu wymieniony w pkt	sytuacje	zapobieganie
	sposoby	minimalizowanie
... wskaźnik rezultatu wymieniony w pkt	sytuacja	zapobieganie
	sposób	minimalizowanie

.....
[podpis i pieczęć Wnioskodawcy/Partnera(ów)]

Ryzyko nieosiągnięcia założeń projektu

Załącznik nr 40 do wniosku o dofinansowanie projektu wypełniany jest tylko przez wnioskodawców, którzy wnioskują o kwotę dofinansowania równą albo przekraczającą 2 mln złotych.

Zmieniające się warunki wewnętrzne i zewnętrzne wywołują ryzyko, które ma wpływ na osiągnięcie założeń projektu.

Analiza ryzyka pozwala wnioskodawcy na zaplanowanie w sposób uporządkowany zarządzania ryzykiem w projekcie, czyli sposobu jego identyfikacji, analizy i reakcji na ryzyko. Wystąpienie ryzyka może prowadzić do nieosiągnięcia wskaźników rezultatu, a w efekcie do niezrealizowania projektu zgodnie z jego pierwotnymi założeniami. Dzięki właściwemu zarządzaniu ryzykiem możliwe jest zwiększenie prawdopodobieństwa osiągnięcia założeń projektu rozumianych jako wskaźniki rezultatu określone w wniosku o dofinansowanie projektu.

Wnioskodawca może zastosować dowolną metodę analizy ryzyka. Kluczowe jest dokonanie właściwej oceny ryzyka i odpowiednie zaplanowanie projektu w tym zakresie, co umożliwi skuteczne przeciwdziałanie nieprzewidzianym problemom bez uszczerbku dla założonych do zrealizowania zadań i harmonogramu oraz ponoszenia dodatkowych wydatków.

Wnioskodawca przedstawia opis ryzyka dla wszystkich wskaźników rezultatu określonych w sekcji C.3. wniosku o dofinansowanie projektu: Cel i wskaźniki.

Załącznik składa się z listy wskaźników oraz czterech pól opisowych.

W pierwszym polu opisowym „sytuacja” wnioskodawca identyfikuje sytuacje, których wystąpienie utrudni lub uniemożliwi osiągnięcie wartości docelowej wskaźników rezultatu wskazanych w sekcji C.3. wniosku o dofinansowanie projektu: Cel i wskaźniki.

W tym polu należy zawrzeć opis poszczególnych rodzajów ryzyka mogących wystąpić w projekcie i stopień ich ewentualnego wpływu na osiągnięcie założeń projektu. Przede wszystkim należy opisywać ryzyko niezależne od wnioskodawcy, co do którego wystąpienia i oddziaływania na projekt zachodzi wysokie prawdopodobieństwo.

Nie należy natomiast opisywać sytuacji dotyczących ryzyka, które spełnia dwa warunki: jest niezależne od działań wnioskodawcy i co do którego wystąpienia i oddziaływania na projekt zachodzi niskie prawdopodobieństwo (np. utrudnienie lub uniemożliwienie osiągnięcia założeń projektu na skutek klęski żywiołowej). Wnioskodawca powinien również opisać sytuacje dotyczące ryzyka, które jest zależne od podejmowanych przez niego działań, o ile uzna, że mogą one znacząco wpłynąć na realizację założeń projektu.

W drugim polu opisowym „Sposób” należy wskazać, w jaki sposób zidentyfikowane zostanie wystąpienie sytuacji opisanych w pierwszym polu opisowym, czyli sytuacji zajścia ryzyka. Wystąpienie sytuacji ryzyka jest sygnałem do zastosowania odpowiedniej strategii zarządzania ryzykiem. Identyfikacja wystąpienia sytuacji ryzyka może być dokonana np. poprzez:

1. analizę wyjściowych założeń projektu i porównywanie ich z rzeczywistymi efektami realizacji projektu;
2. zbieranie informacji o ryzyku w projekcie;
3. porównywanie danych dotyczących zakończonej realizacji podobnych projektów w przeszłości;
4. weryfikowanie poprawności założeń projektu przyjętych na etapie jego planowania.

W przypadku projektów partnerskich wnioskodawca może zaplanować, że identyfikacja wystąpienia sytuacji ryzyka będzie dokonywana przez partnera/partnerów projektu. Nie oznacza to jednak braku konieczności wskazywania we wniosku, w jaki sposób zidentyfikowane zostanie wystąpienie sytuacji zajścia ryzyka.

W trzecim i czwartym polu opisowym należy opisać działania, które zostaną podjęte w celu zmniejszenia prawdopodobieństwa wystąpienia sytuacji ryzyka („Zapobieganie”) oraz w przypadku wystąpienia sytuacji ryzyka („Minimalizowanie”). Opisywane w tych polach działania powinny być projektowane na podstawie wcześniej przeprowadzonej analizy ryzyka i stanowić sposób rozwiązywania problemów związanych z ryzykiem.

W przypadku projektów partnerskich wnioskodawca może – w ramach opisu działań, które zostaną podjęte w celu uniknięcia wystąpienia sytuacji ryzyka oraz w przypadku wystąpienia sytuacji ryzyka – zawrzeć informację, że realizacja tych działań lub części tych działań zostanie powierzona partnerowi/partnerom. Nie oznacza to jednak braku konieczności opisywania we wniosku działań, które zostaną podjęte w celu zmniejszenia prawdopodobieństwa wystąpienia sytuacji ryzyka („Zapobieganie”) oraz w przypadku wystąpienia sytuacji ryzyka („Minimalizowanie”).

Wnioskodawca może przyjąć następujące strategie reagowania na ryzyko:

1. unikanie (zapobieganie) – opracowanie założeń projektu w sposób pozwalający na wyeliminowanie ryzyka i zwiększenie prawdopodobieństwa osiągnięcia założonych celów szczegółowych. Przykładem działań zapobiegających wystąpieniu sytuacji ryzyka jest zwiększenie dostępnych zasobów lub posługiwanie się wypróbowanymi sposobami realizacji projektu;
2. transfer – przeniesienie zarządzania ryzykiem na inny podmiot;

Fundusze Europejskie
Program Regionalny

WOJEWÓDZTWO
KUJAWSKO-POMORSKIE

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

3. łagodzenie (minimalizowanie) – zmniejszenie prawdopodobieństwa i minimalizowanie ewentualnych skutków wystąpienia ryzyka poprzez zaplanowanie odpowiednich działań, strategia polega w tym przypadku na przygotowaniu planu łagodzenia ryzyka i monitorowaniu działań realizowanych na podstawie tego planu. Podjęcie określonych działań może wiązać się ze zmianą harmonogramu realizacji projektu, budżetu projektu oraz struktury zarządzania projektem;
4. akceptacja – przyjęcie ryzyka i ponoszenie skutków jego wystąpienia, które może być związane ze zmianą metod zarządzania projektem lub zabezpieczeniem rezerwowych zasobów.

W przypadku projektów realizowanych w ramach RPO WK-P 2014-2020 zalecane jest komplementarne przyjęcie strategii unikania oraz łagodzenia ryzyka nieosiągnięcia założeń projektu. Należy założyć, że zastosowanie jedynie strategii unikania ryzyka może okazać się w przypadku danego projektu niewystarczające i konieczne będzie wdrożenie opracowanego wcześniej planu łagodzenia ryzyka opisanego we wniosku o dofinansowanie projektu.

Kujawsko-Pomorski Program na Rzecz Ekonomii Społecznej do roku 2020

Województwo
Kujawsko-Pomorskie

SPIS TREŚCI

SŁOWNICZEK	3
WSTĘP	4
1. DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNO-GOSPODARCZEJ W WOJEWÓDZTWIE KUJAWSKO-POMORSKIM	6
1.1. CHARAKTERYSTYKA SPOŁECZNO-DEMOGRAFICZNA WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO.....	6
1.1.1. DANE OGÓLNE	6
1.1.2. STAN I STRUKTURA LUDNOŚCI	6
1.2. RYNEK PRACY W WOJEWÓDZTWIE KUJAWSKO-POMORSKIM	11
1.2.1. STRUKTURA GOSPODARKI WOJEWÓDZTWA	11
1.2.2. AKTYWNOŚĆ EKONOMICZNA LUDNOŚCI	12
1.2.3. BEZROBOCIE	12
1.3. POMOC SPOŁECZNA W WOJEWÓDZTWIE KUJAWSKO-POMORSKIM – WYBRANE ZAGADNIENIA	15
1.3.1. NATĘŻENIE KORZYSTANIA Z POMOCY SPOŁECZNEJ W WOJEWÓDZTWIE KUJAWSKO-POMORSKIM	16
1.3.2. POWODY KORZYSTANIA Z POMOCY SPOŁECZNEJ	19
1.4. WYBRANE INFORMACJE O PODMIOTACH EKONOMII SPOŁECZNEJ W REGIONIE KUJAWSKO-POMORSKIM.....	26
1.4.1. DEFINICJA PRZEDSIĘBIORSTWA SPOŁECZNEGO I EKONOMII SPOŁECZNEJ	26
1.4.2. ZNACZENIE EKONOMII SPOŁECZNEJ W ROZWOJU REGIONALNYM	29
1.4.3. STAN ROZWOJU EKONOMII SPOŁECZNEJ W REGIONIE KUJAWSKO-POMORSKIM	32
1.4.4. WSPARCIE SEKTORA EKONOMII SPOŁECZNEJ	43
1.4.5. INSTRUMENTY FINANSOWE ADRESOWANE DO SEKTORA EKONOMII SPOŁECZNEJ W LATACH 2007-2013	45
1.5. ANALIZA SWOT EKONOMII SPOŁECZNEJ W REGIONIE	47
2. PLANOWANE DZIAŁANIA (DRZEWO USTALEŃ)	48
3. HARMONOGRAM REALIZACJI KUJAWSKO-POMORSKIEGO PROGRAMU NA RZECZ EKONOMII SPOŁECZNEJ DO ROKU 2020.....	55
4. WSKAŹNIKI REALIZACJI PROGRAMU.....	67
5. ZARZĄDZANIE REALIZACJĄ PROGRAMU.....	70
5.1. RAMY PLANU FINANSOWEGO.....	71
6. TŁO I UZASADNIENIE OPRACOWANIA PROGRAMU.....	75
ŹRÓDŁA DANYCH.....	77
SKŁAD WOJEWÓDZKIEGO ZESPOŁU EKSPERCKIEGO DS. EKONOMII SPOŁECZNEJ.....	78

SKŁAD INTERDYSCYPLINARNEJ GRUPY ROBOCZEJ DS. EKONOMII SPOŁECZNEJ.....	79
WYKAZ TABEL, WYKRESÓW I MAP.....	80

SŁOWNICZEK:

Program	Kujawsko-Pomorski Program na Rzecz Ekonomii Społecznej do roku 2020
UMWKP	Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego
ROPS	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Toruniu, jednostka organizacyjna Samorządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego
WUP	Wojewódzki Urząd Pracy w Toruniu, jednostka organizacyjna Samorządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego
PFRON	Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych
FP	Fundusz Pracy
JST	jednostki samorządu terytorialnego
PO KL	Program Operacyjny Kapitał Ludzki
ES	ekonomia społeczna
PES	podmioty ekonomii społecznej
KCES	Krajowe Centrum Ekonomii Społecznej
OWES	Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej
KIS	Klub Integracji Społecznej
CIS	Centrum Integracji Społecznej
ZAZ	Zakład Aktywności Zawodowej
WTZ	Warsztat Terapii Zajęciowej
GUS	Główny Urząd Statystyczny
NGO	organizacje pozarządowe

WSTĘP

Pojęcie ekonomii społecznej jest szerokie i dotyka wielu sfer życia społecznego. W swoim założeniu oznacza działalność ukierunkowaną nie tyle na maksymalizację zysków, co przede wszystkim na realizację celów społecznych.

Ekonomia społeczna cieszy się coraz większym zainteresowaniem z uwagi na duże znaczenie dla lokalnej polityki społecznej przejawiające się pobudzaniem aktywności obywateli, generowaniem miejsc pracy, szczególnie dla grup defaworyzowanych na rynku pracy oraz pobudzaniem rozwoju lokalnego, który przyczynia się do spójności społecznej. Idea ekonomii społecznej dotyka integracji społecznej i aktywizacji zawodowej osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym. Specyfika ta powoduje, że wśród różnych podmiotów ekonomii społecznej wyróżniamy zarówno te o charakterze integracyjnym jak i te o charakterze rynkowym. Charakterystyczną cechą ekonomii społecznej jest to, że osoby z różnego rodzaju trudnościami, dzięki swojemu osobistemu zaangażowaniu tworzą podmiot ekonomii społecznej, a w nim miejsca pracy dla samych siebie.

Rozwój ekonomii społecznej ma w Polsce szczególne znaczenie z uwagi na wysoki odsetek osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym, będący nierzadko skutkiem długotrwałego bezrobocia. *„W obliczu trudnej sytuacji gospodarczej, a w konsekwencji pogarszających się wskaźników bezrobocia i obszaru wykluczenia, należy obok realizowanych przez różne instytucje i podmioty dotychczasowych działań uruchamiać i upowszechniać nowe rozwiązania w zakresie reintegracji społecznej i zawodowej. Ekonomia społeczna umożliwi realizację polityk publicznych przy współdziałaniu różnych podmiotów, które wspierają grupy zagrożone wykluczeniem społecznym. Wysoka wartość społeczna ekonomii społecznej i jej lokalnego oddziaływania wpływa na rozwój regionu i zmniejszenia się liczby osób zagrożonych wykluczeniem.”*¹ Pamiętać jednak należy, że ekonomia społeczna wyrasta z oddolnych potrzeb i dotyka problemów społecznych powstających terytorialnie. Zauważa się często, że naturalnym obszarem wspólnym dla polityki społecznej i ekonomii społecznej są usługi społeczne realizowane w danych społecznościach. Dlatego też tak ważne dla rozwoju tego obszaru jest zaangażowanie instytucji publicznych, przedstawicieli sfery prywatnej, organizacji pozarządowych i samych mieszkańców.

Ponieważ ekonomia społeczna jest w Polsce stosunkowo młodą dziedziną, brakuje kompleksowych badań tego sektora. Mając powyższe na uwadze, przygotowując się do prac nad *Kujawsko-Pomorskim Programem na Rzecz Ekonomii Społecznej do roku 2020*, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Toruniu zlecił w roku 2012 badanie sektora ekonomii społecznej w regionie kujawsko-pomorskim. Program powstawał w oparciu o wyniki tychże badań, dotychczasowe doświadczenia Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej w województwie oraz wiedzę ekspertów z sektora ekonomii społecznej.

Analiza potencjału kujawsko-pomorskich podmiotów ekonomii społecznej przeprowadzona w 2013 r. wskazuje, że *sektor ten rozwija się w naszym województwie dość równomiernie: 21% PES funkcjonuje w miastach powyżej 201 tys. mieszkańców, 22% - w miastach od 101 tys. do 200 tys. mieszkańców, 23% - w miastach do 50 tys. mieszkańców, 23% - na wsiach. Jedynym wyjątkiem są w tym przypadku miasta średniej wielkości (od 50 do 100 tysięcy mieszkańców), z których pochodzi 11% badanych podmiotów (prawie o połowę mniej aniżeli z pozostałych)*².

Podmioty ekonomii społecznej realizują szereg bardzo zróżnicowanych działań, nie zawężają swojej oferty do wybranej dziedziny, lecz oferują równoległe kilka, czasami różnych rodzajowo usług. Działalność podmiotów ekonomii społecznej jest podyktowana

¹ Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do roku 2020 – Plan modernizacji 2020+, str. 133-134

² Zob. Więcej niż bizn(ES). Analiza potencjału kujawsko-pomorskich podmiotów ekonomii społecznej 2013, str. 18-19

rzeczywistymi potrzebami lokalnych społeczności, które są przez nie identyfikowane i jest to najczęściej działalność usługowa, w szczególności działania edukacyjne (zajmuje się tym 22% badanych), najrzadziej produkcyjna.

Kujawsko-Pomorski Program na Rzecz Ekonomii Społecznej do roku 2020 w swoim wymiarze edukacyjnym i promocyjnym skierowany jest do wszystkich mieszkańców regionu. Jednakże główną grupą docelową są osoby, którym trudno odnaleźć się w życiu społecznym, w szczególności z powodu długotrwałego bezrobocia, niepełnosprawności, uzależnień, bezdomności czy po opuszczeniu zakładu karnego. Osoby te w znakomitej większości korzystają ze świadczeń pomocy społecznej. Myśląc zatem o ekonomii społecznej w kontekście prozatrudnieniowym osoby długotrwale bezrobotne, szczególnie te korzystające ze świadczeń pomocy społecznej w formie zasiłku okresowego, stanowić mogą potencjalnie największą grupę osób do której skierowany jest Program. Jak pokazują dane MPiPS – 03 w roku 2012 tą formą pomocy objęto 41.618 osób. Osoby te są w wieku aktywności zawodowej dla której instrumenty ekonomii społecznej mają być realną szansą na usamodzielnienie, a dla wielu także na ponowne włączenie społeczne poprzez podniesienie wykształcenia czy kompetencji zawodowych oraz podjęcie działalności m.in. w takich obszarach jak usługi społeczne, komunalne czy związane z rynkiem rolnym.

Kujawsko-Pomorski Program na Rzecz Ekonomii Społecznej do roku 2020 jako jeden z programów niezbędnych do realizacji celów *Strategii Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego do roku 2020 – Plan Modernizacji 2020+* poprzez zaprojektowane działania przyczyni się do modernizacji sfery społecznej i wpłynie na poprawę sytuacji mieszkańców województwa, szczególnie tych słabszych, wymagających wsparcia. Program powstał jako dokument, którego celem jest zwiększenie szans na zatrudnienie grup defaworyzowanych poprzez wsparcie sektora ekonomii społecznej oraz zapewnienie jego skutecznego i efektywnego funkcjonowania, a także skoordynowania regionalnej polityki wobec tego sektora. Określa sposób jego infrastrukturalnego wsparcia w województwie, upowszechniania i wdrażania mechanizmów współpracy z samorządem województwa i samorządami lokalnymi. Dzięki zastosowanym w Programie różnorodnym instrumentom ekonomia społeczna w województwie kujawsko-pomorskim wpłynie na rozwój lokalny i regionalny, poprzez tworzenie nowych miejsc pracy, oferowanie różnorodnych usług i produktów przy jednoczesnym wykorzystaniu lokalnych zasobów. Realizując cele społeczne przyczyni się do wzmocnienia spójności społecznej i budowania społeczeństwa obywatelskiego, a dzięki zastosowanym instrumentom (narzędziom) wpływającym na ożywienie społeczności lokalnych, będzie miała szczególne znaczenie zwłaszcza na terenach zmarginalizowanych (osiedla, dzielnice, tereny wiejskie), w których skumulowane problemy społeczne blokują aktywność i rozwój.

1. DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNO-GOSPODARCZEJ W WOJEWÓDZTWIE KUJAWSKO-POMORSKIM

W celu skutecznego planowania działań na rzecz ekonomii społecznej niezbędne jest opracowanie diagnozy społeczno-gospodarczej województwa. Ma to o tyle istotne znaczenie, gdyż czynnikami warunkującymi rozwój ekonomii społecznej są m.in. trendy demograficzne, potrzeby rynku pracy, warunki gospodarcze regionu. Na potencjał rozwoju tego sektora wpływają również zagadnienia związane z problematyką aktywności zawodowej ludności regionu i sytuacją gospodarstw domowych.

1.1 Charakterystyka społeczno-demograficzna województwa kujawsko-pomorskiego

1.1.1 Dane ogólne

Województwo kujawsko-pomorskie zajmuje obszar 17.972 km² (tj. 5,7% całkowitej powierzchni kraju) i ze względu na powierzchnię znajduje się na dziesiątym miejscu w kraju. W strukturach województwa funkcjonują:

- 23 powiaty, w tym 4 grodzkie (miasta na prawach powiatu) i 19 ziemskich;
- 144 gminy:
 - 17 gmin miejskich
 - 35 gmin miejsko-wiejskich
 - 92 gminy wiejskie.

Największym miastem regionu jest Bydgoszcz (zamieszkuje 17,3% - 2011 r. / 17,2% - 2012 r. ludności regionu), a następnie Toruń (zamieszkuje 9,8% - 2011 r. / 9,7% - 2012 r. ludności regionu). Pomiędzy te miasta rozdzielone zostały urzędy i jednostki szczebla wojewódzkiego. Siedziba wojewody oraz większość urzędów administracji państwowej znajduje się w Bydgoszczy, zaś siedziba sejmiku województwa oraz organów administracji samorządowej mieści się w Toruniu.

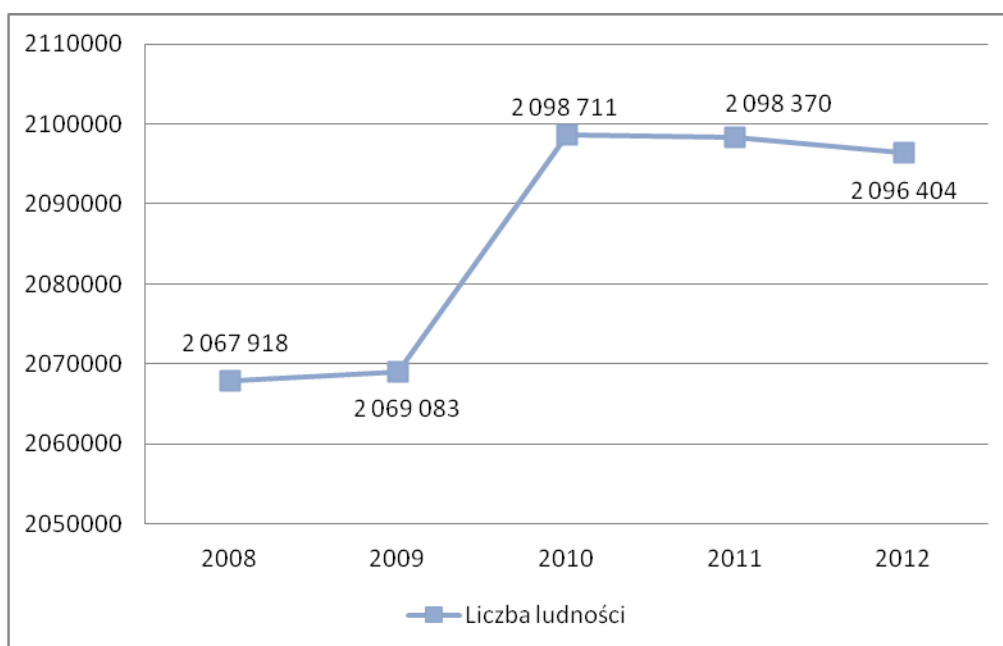
1.1.2 Stan i struktura ludności

W województwie kujawsko-pomorskim liczba ludności na koniec 2012 roku wynosiła 2.096,4 tys. osób (tj. 5,4% ogółu ludności Polski, co plasowało województwo na 10 miejscu w kraju). Przeważającą część ludności województwa stanowili mieszkańcy miast. Współczynnik urbanizacji ukształtował się na poziomie 60,2% (dla porównania w kraju wyniósł 60,6%).³

Analizując dane dotyczące liczby mieszkańców województwa w latach 2008-2012 można zauważyć, iż w tym okresie odnotowywane były zarówno jej wzrosty, jak i spadki. W ostatnich latach liczba osób mieszkających w kujawsko-pomorskim uległa zmniejszeniu. Zmiany związane ze stanem ludności prezentuje poniższy wykres.

³ Dane statystyczne GUS, źródło <http://www.stat.gov.pl>

Wykres 1 Liczba ludności województwa kujawsko-pomorskiego w latach 2008-2012

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

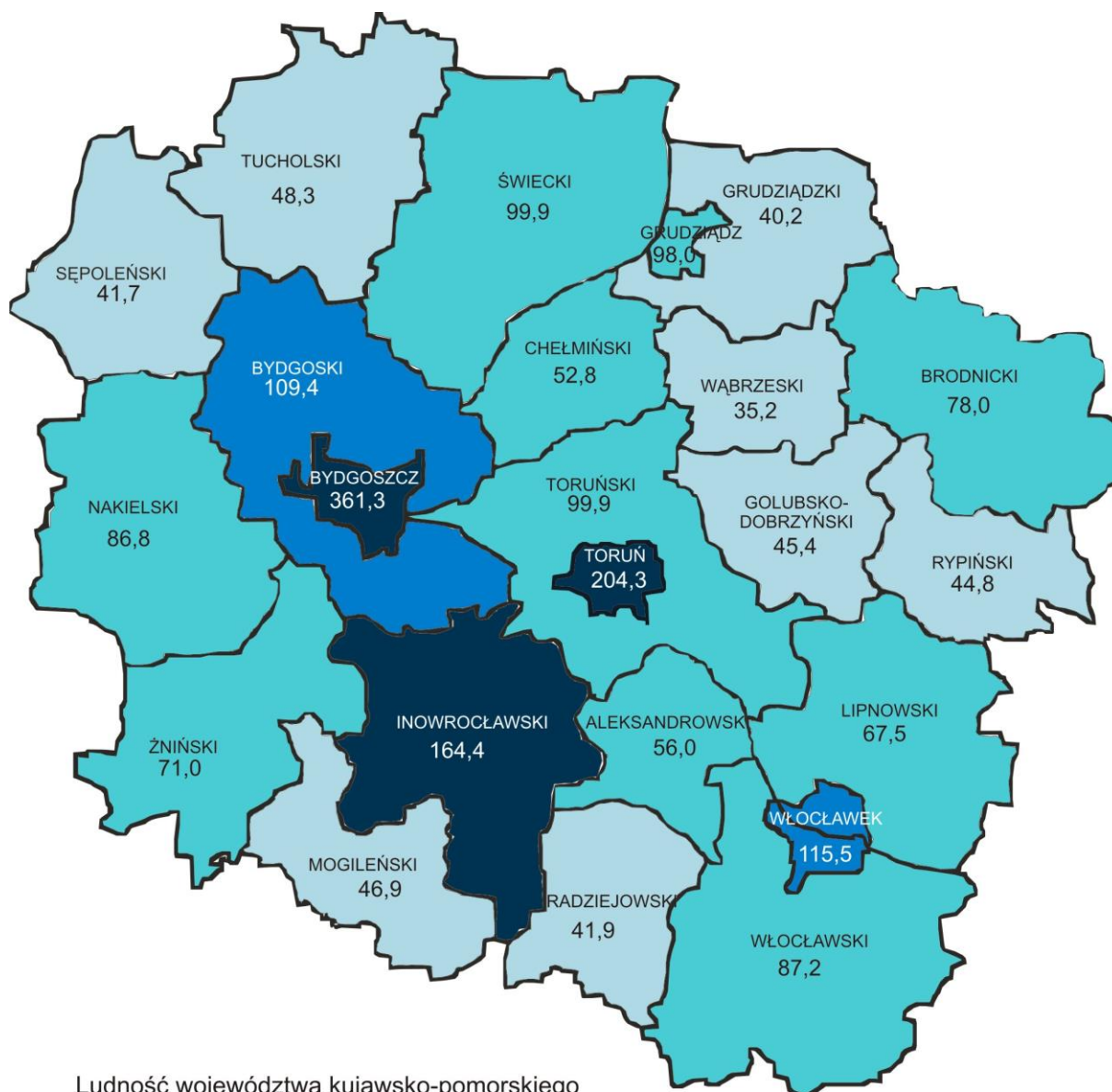
Województwo kujawsko-pomorskie cechuje się ujemnym saldem migracji międzywojewódzkich oraz zagranicznych (w latach 2008-2012 roczny odpływ mieszkańców przewyższał ich napływ). Najczęściej mieszkańcy kujawsko-pomorskiego przenosili się do województw: wielkopolskiego (22,9% całości odpływu w ostatnich trzech latach), pomorskiego (21,6%) i mazowieckiego (21,0%)⁴. W ramach migracji zagranicznych najwięcej mieszkańców województwa w 2012 r. wyemigrowała na pobyt stały do Wielkiej Brytanii (36,1% ogółu emigrujących z kujawsko-pomorskiego) oraz do Niemiec (32,6 %).

W latach 2008-2012 utrzymywał się dodatni przyrost naturalny, gdyż liczba urodzeń była większa niż liczba zgonów, trzeba jednak podkreślić, iż jego wartość corocznie malała (od poziomu 2.491 w 2008 r. do 328 w roku 2012).

Poniżej przedstawione zostały dane dotyczące liczby ludności w ujęciu terytorialnym (według powiatów).

⁴ *Diagnoza sytuacji społeczno-demograficznej województwa kujawsko-pomorskiego. Województwo na tle kraju. Prognozy i trendy. Potencjały endogeniczne*, Toruń 2012, s. 5.

Mapa 1 Ludność województwa kujawsko-pomorskiego w 2012 roku według powiatów (w tys.)

Ludność województwa kujawsko-pomorskiego w 2012 roku według powiatów (w tys.)

- 35,2 - 50 (8 powiatów)
- 50,1 - 100 (9 powiatów i 1 miasto grodzkie)
- 100,1 - 150 (1 powiat i 1 miasto grodzkie)
- 150,1 - 361,3 (1 powiat i 2 miasta grodzkie)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Zgodnie z prognozami Głównego Urzędu Statystycznego dla okresu 2011-2030⁵ w województwie spodziewane jest sukcesywne zmniejszanie się liczby mieszkańców. Według prognozowanego spadku, liczba ludności w roku 2030 ma osiągnąć wartość 1.971,6 tys. Analizując sytuację ze względu na zróżnicowanie powiatowe, największa zmiana ma dotyczyć wzrostu liczby mieszkańców powiatu bydgoskiego (o 33,6%) i toruńskiego

⁵ *Diagnoza sytuacji społeczno-demograficznej województwa kujawsko-pomorskiego. Województwo na tle kraju. Prognozy i trendy. Potencjały endogeniczne, Toruń 2012, s. 16-18.*

(o 30,1%), co należy odbierać jako efekt zjawiska suburbanizacji. Niewielki wzrost liczby mieszkańców prognozuje się również w powiecie nakielskim (na poziomie 0,3%). W pozostałych powiatach ziemskich prognoza zakłada spadek liczby mieszkańców, w tym aż w 10 powiatach na poziomie powyżej 5% (największy spadek prognozuje się dla powiatu radziejowskiego na poziomie ponad 12%). Podobne zmiany mają dotyczyć również miast na prawach powiatu, dla których przewiduje się znaczny spadek liczby ludności (łącznie na poziomie ponad 12%).

Charakteryzując sytuację demograficzną województwa nie można nie wskazać na zróżnicowanie dotyczące wieku i płci mieszkańców. W poniższych tabelach przedstawione zostały dane w zakresie ludności w wieku przedprodukcyjnym (14 lat i mniej), produkcyjnym (15-64 lata mężczyźni oraz 15-59 lat kobiety) oraz poprodukcyjnym z uwzględnieniem podziału na płeć.

Tabela 1 Ludność województwa kujawsko-pomorskiego według wieku w latach 2008-2012

Wyszczególnienie	2008	2009	2010	2011	2012
wiek przedprodukcyjny	327 845	324 047	327 280	323 632	320 929
% ogółem	15,9	15,7	15,6	15,4	15,3
wiek produkcyjny	1 422 797	1 420 777	1 436 404	1 427 419	1 416 395
% ogółem	68,8	68,7	68,4	68,0	67,6
wiek poprodukcyjny	317 276	324 259	335 027	347 319	359 080
% ogółem	15,3	15,7	16,0	16,6	17,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Tabela 2 Odsetek kobiet w ogólnej liczbie mieszkańców i w poszczególnych grupach wiekowych ludności województwa kujawsko-pomorskiego w latach 2008-2012

Wyszczególnienie	2008	2009	2010	2011	2012
ogółem	51,8	51,8	51,5	51,5	51,5
wiek przedprodukcyjny	48,7	48,7	48,7	48,7	48,7
wiek produkcyjny	48,6	48,4	47,8	47,7	47,5
wiek poprodukcyjny	69,1	69,8	70,3	70,1	69,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Biorąc pod uwagę kwestię podziału ludności ze względu na płeć, najmniej liczny udział kobiet można zauważyć wśród osób w wieku produkcyjnym (w latach 2008-2012 udział ten systematycznie spadał do poziomu 47,5%). Na stałym poziomie utrzymuje się odsetek kobiet w wieku przedprodukcyjnym (48,7%). Największy udział kobiet można

odnotować w grupie ludności w wieku poprodukcyjnym (na poziomie ok. 70%), co z pewnością wiąże się ściśle ze zjawiskiem dłuższego trwania życia wśród kobiet.

Jak można zauważyć, w latach 2008-2012 w województwie kujawsko-pomorskim utrzymywała się tendencja systematycznego spadku odsetka osób w wieku przedprodukcyjnym oraz w wieku produkcyjnym przy jednoczesnym regularnym wzroście odsetka osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie mieszkańców województwa. Jednocześnie w przypadku osób w wieku poprodukcyjnym można zaobserwować tendencję wzrostu rzeczywistej liczby osób w tym wieku wśród mieszkańców regionu. W strukturze wiekowej ludności obserwuje się zatem postępujące starzenie się społeczeństwa (z 15,3% w 2008 r. do 17,1% w 2012 r.).

„W kolejnych latach w województwie pogłębiać się będzie proces starzenia społeczeństwa. Polega on na wzroście udziału starszych grup wiekowych w ogólnej liczbie mieszkańców, przy jednoczesnym zmniejszeniu się liczebności i udziałów grupy przedprodukcyjnej i produkcyjnej. (...) Najbardziej wyrazistym aspektem procesu starzenia ludności województwa będzie wzrost liczebności i udziału w ogólnej liczbie mieszkańców, najstarszych grup wiekowych. Analizując grupę ludności w wieku 65 lat i więcej, należy zwrócić uwagę przede wszystkim na spodziewany znaczny wzrost jej liczebności – z ok. 268 tys. w roku 2011 do ok. 435 tys. w roku 2030 – wzrost wyniesie więc ok. 62%. Grupa wiekowa 60+ w 2011 roku stanowi ok. 13% województwa, a w 2030 roku będzie stanowiła ponad 22% (w największych miastach udział ten sięgnie 25%). Prognoza zmian liczby ludności w najstarszych grupach wiekowych wskazuje na pilną potrzebę podjęcia działań zmierzających do dostosowania zadań własnych do zmieniającego się zapotrzebowania na poszczególne rodzaje usług.

W zakresie analizowanej grupy wiekowej należy zwrócić uwagę przede wszystkim na:

- *opiekę zdrowotną (zwłaszcza w zakresie geriatry – specjalność ta powinna być traktowana jako element systemu podstawowej opieki zdrowotnej),*
- *działalności kulturalno-rozrywkowe – związane z zagospodarowaniem wolnego czasu i samorealizacją ludności starszej (zmiana profilu działających placówek kulturalnych, zwiększenie aktywności i zwiększenie liczby placówek bazy kulturalnej),*
- *pomoc społeczną i opiekę socjalną – prognoza wskazuje na spodziewany znaczny wzrost liczby ludności, która będzie wymagała regularnej pomocy, w tym codziennej opieki”⁶.*

Biorąc pod uwagę stan obecny i prognozy w zakresie zmian demograficznych struktury wiekowej ludności województwa kujawsko-pomorskiego oraz starzenie się społeczeństwa można spodziewać się w przyszłości wzrostu zapotrzebowania na różnego rodzaju usługi wspomagające tę grupę osób, w tym usługi opiekuńcze. To z kolei jest szansą dla podmiotów ekonomii społecznej, które właśnie w tym kierunku mogą rozszerzyć swoją ofertę dla lokalnej społeczności, zwłaszcza osób starszych.

⁶ *Diagnoza sytuacji społeczno-demograficznej województwa kujawsko-pomorskiego. Województwo na tle kraju. Prognozy i trendy. Potencjały endogeniczne, Toruń 2012, s. 22.*

1.2 Rynek pracy w województwie kujawsko-pomorskim

1.2.1 Struktura gospodarki województwa

W województwie kujawsko-pomorskim w 2012 roku zarejestrowanych było 188 tys. podmiotów gospodarki narodowej (bez osób fizycznych prowadzących wyłącznie gospodarstwo rolne)⁷. Stanowiły one 4,7% podmiotów zarejestrowanych w kraju. Wskaźnik zarejestrowanych podmiotów na 10 tys. ludności wynosił 895,9⁸ tych podmiotów (11 pozycja w kraju). Blisko połowa, bo ok. 47% wszystkich zarejestrowanych w województwie kujawsko-pomorskim podmiotów gospodarki narodowej było zlokalizowanych w czterech głównych miastach regionu, tj. Bydgoszczy, Toruniu, Włocławku i Grudziądzu, w tym najwięcej w Bydgoszczy (23,0%), najmniej zaś w Grudziądzu (4,2%). Powiatem ziemskim o najniższej liczbie podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON był powiat wąbrzeski (1,2%), najwięcej podmiotów było w powiecie inowrocławskim (7,1%). Taka sytuacja może stanowić przyczynę ograniczenia możliwości znalezienia pracy w małych miastach i na obszarach wiejskich i w konsekwencji prowadzić do migracji i wyludniania się tych terenów.

Analizując branże, w jakich działają podmioty gospodarcze w województwie kujawsko-pomorskim, warto wskazać zwłaszcza na te, które (według klasyfikacji pkd 2004) zaliczają się do szczególnie istotnych dla rozwoju gospodarczego⁹:

- przetwórstwo przemysłowe (sekcja D) – w województwie kujawsko-pomorskim skupia 4,8% podmiotów gospodarczych (9 lokata wśród województw),
- budownictwo (sekcja F) – 4,7% podmiotów (9 lokata),
- handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych, motocykli oraz artykułów użytku osobistego i domowego (sekcja G) – 5,1% (9 lokata),
- transport, gospodarka magazynowa i łączność (sekcja I) – 5,1% (9 lokata).

Ponadto, województwo skupia 5,5% podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w sekcji: rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo (sekcja A), co sytuuje je na 7 pozycji wśród województw.

„W województwie kujawsko-pomorskim rolnictwo jest gałęzią gospodarki, będącą głównym źródłem utrzymania dużej grupy gospodarstw domowych i decydującą o poziomie ich rozwoju i standardzie życia. Rolnictwo jest wysoko rozwinięte, zarówno w zakresie produkcji roślinnej jak i zwierzęcej, stanowiącej podstawę rozwoju przemysłu spożywczego.”¹⁰

Analizując dane GUS¹¹ za lata 2010-2012 można zauważyć, iż najwyższy poziom przeciętnego zatrudnienia występował w: przemyśle (30% ogółu przeciętnego zatrudnienia), handlu i naprawie pojazdów samochodowych (16%) oraz w edukacji (12%). Na podobnym poziomie prezentowało się przeciętne zatrudnienie w branży budownictwa oraz opieki zdrowotnej i pomocy społecznej (ok. 7,5%). Warto wskazać, iż w tym okresie przeciętne zatrudnienie (bez uwzględnienia udziału zatrudnionych za granicą) sukcesywnie malało, od 448,7 tys. w 2010 roku do 443,4 tys. w 2012.

⁷ Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON w województwie kujawsko-pomorskim. Stan na koniec 2012 r., Urząd Statystyczny. Bydgoszcz. Luty 2013 r.

⁸ Tamże.

⁹ *Diagnoza sytuacji społeczno-demograficznej województwa kujawsko-pomorskiego. Województwo na tle kraju. Prognozy i trendy. Potencjały endogeniczne*, Toruń 2012, s. 7-8.

¹⁰ Tamże.

¹¹ *Rocznik statystyczny Województwa Kujawsko-Pomorskiego 2013*, Urząd Statystyczny w Bydgoszczy.

1.2.2 Aktywność ekonomiczna ludności

Analizując dane dotyczące aktywności ekonomicznej ludności województwa kujawsko-pomorskiego w latach 2008-2012 (na podstawie BAEL) można wskazać, iż liczba osób pracujących w tym okresie zarówno spadała, jak i wzrastała. Od 2010 roku sukcesywnie zmniejszała się za to liczba osób biernych zawodowo, a jednocześnie wzrastał udział osób bezrobotnych. Niezwykle istotny przy opisywaniu sytuacji na rynku pracy - poza liczbą osób bezrobotnych i stopą bezrobocia - jest współczynnik aktywności zawodowej. Współczynnik ten informuje o stosunku osób w aktywności zawodowej (tzn. pracujących i bezrobotnych) w danym wieku (najczęściej jest to 15-64, lub 15+) do ogółu ludności w tym wieku (15-64, lub 15+). Od kilku lat w regionie obserwuje się wzrost tego współczynnika z 52,4% w roku 2008 do 56,3%¹² w roku 2012, co oznacza, iż zwiększa się wśród mieszkańców województwa udział osób pracujących i chętnych do pracy. Z analizy wynika, iż częściej to mężczyźni (65,1% w ogóle), aniżeli kobiety (48,2%) należeli do tej grupy. Województwo znalazło się na 11 miejscu¹³, powyżej średniej krajowej - 55,9%.

Wskaźnik zatrudnienia (rozumiany zgodnie z definicją GUS jako udział pracujących w ogólnej liczbie ludności w wieku 15 lat i więcej) dla mieszkańców województwa w 2012 roku wynosił 49,6% i był niższy niż średnia krajowa (50,2%). Szczególnie trudna sytuacja jeżeli chodzi o zatrudnienie w województwie dotyczyła kobiet (40,3%), osób 50+ (31,2%) oraz osób niepełnosprawnych (24,4%)¹⁴. Należy nadmienić, iż niski wskaźnik zatrudnienia w województwie wskazuje, że wzrost współczynnika aktywności zawodowej ma większy związek z dużą liczbą zarejestrowanych osób bezrobotnych, a nie ze zwiększeniem się udziału osób pracujących.

Szczegółowe dane prezentuje poniższa tabela.

Tabela 3 Aktywność ekonomiczna ludności województwa kujawsko-pomorskiego w wieku 15 lat i więcej – na podstawie BAEL

Wyszczególnienie	2008	2009	2010	2011	2012
Pracujący – w tys.	733	829	779	762	791
Bezrobotni – w tys.	73	96	92	94	106
Bierni zawodowo – w tys.	731	762	734	723	698
Współczynnik aktywności zawodowej w %	52,4	54,8	54,3	54,2	56,3
Wskaźnik zatrudnienia w %	49,1	49,4	48,5	48,3	49,6

Źródło: dane GUS¹⁵

1.2.3 Bezrobocie

Województwo kujawsko-pomorskie charakteryzuje się niezmiennie wysokim poziomem bezrobocia w stosunku do innych województw. W grudniu 2012 roku w powiatowych urzędach pracy zarejestrowanych było 148 839 bezrobotnych, natomiast stopa bezrobocia¹⁶ wyniosła 17,9% i sytuowała region powyżej średniej krajowej (13,4%), na 3 miejscu wśród

¹² Na 100 osób w wieku 15 lat i więcej lat przypadają 56 osób aktywnych zawodowo (tzn. pracujących lub bezrobotnych).

¹³ Bank Danych Lokalnych. US w Bydgoszczy, zapis z dnia 22.04.2013 r.

¹⁴ Bank Danych Lokalnych, GUS

¹⁵ *Rocznik statystyczny Województwa Kujawsko-Pomorskiego 2013*, Urząd Statystyczny w Bydgoszczy.

¹⁶ Stopa bezrobocia - procentowy udział liczby bezrobotnych w liczbie ludności aktywnej zawodowo (tzn. pracującej i bezrobotnej). Stopa bezrobocia. GUS, zapis z dnia 22.05.2013 r. [http://www.stat.gov.pl/gus/definicje_PLK_HTML.htm?id=POJ-866.htm].

województw z najwyższym odsetkiem w kraju. W populacji bezrobotnych dominowały kobiety (w roku 2012 stanowiły 54,1%) oraz osoby długotrwale bezrobotne (54,1%). Znaczące jest również bezrobocie wśród osób młodych i starszych (osoby w wieku do 25 i powyżej 50 roku życia stanowiły ponad 40% ogółu bezrobotnych). Biorąc pod uwagę zmiany demograficzne, warunki ekonomiczno - gospodarcze niepokojącym zjawiskiem wydaje się być wysoki udział (45,0%) osób bezrobotnych z terenów wiejskich¹⁷. Co trzecia osoba bezrobotna nie posiadała żadnych kwalifikacji zawodowych. W strukturze bezrobocia - na przestrzeni ostatnich lat – można zauważyć, iż na podobnym poziomie utrzymuje się liczebność wybranych kategorii osób bezrobotnych znajdujących się w szczególnej sytuacji na rynku pracy. Szczegółowe dane prezentuje poniższa tabela.

Tabela 4 Udział procentowy wybranych kategorii osób bezrobotnych w województwie kujawsko-pomorskim w latach 2008-2012

Wyszczególnienie	2008	2009	2010	2011	2012
Bezrobotni ogółem	110 256	134 127	139 401	139 622	148 839
Kobiety	65 964	72 105	75 696	78 254	80 499
% ogółem	59,8	53,8	54,3	56,0	54,1
Osoby długotrwale bezrobotne	60 594	61 956	69 680	75 283	80 480
% ogółem	55,0	46,2	50,0	53,9	54,1
Osoby zamieszkałe na wsi	50 950	59 886	62 688	63 088	67 045
% ogółem	46,2	44,6	45,0	45,2	45,0
Osoby bez kwalifikacji zawodowych	36 480	41 304	42 057	46 654	48 546
% ogółem	33,1	30,8	30,2	33,4	32,6
Osoby do 25 roku życia	23 807	30 683	31 183	30 415	30 619
% ogółem	21,6	22,9	22,4	21,8	20,6
Osoby powyżej 50 roku życia	22 065	25 659	27 100	27 990	30 671
% ogółem	20,0	19,1	19,4	20,0	20,6
Osoby niepełnosprawne	4 443	5 715	6 260	6 396	6 477
% ogółem	4,0	4,3	4,5	4,6	4,4

Źródło: dane WUP w Toruniu¹⁸

W 2012 roku większość bezrobotnych rejestrujących się w powiatowych urzędach pracy, podobnie jak rok wcześniej, posiadało stosunkowo niski poziom wykształcenia. Najliczniejsze grupy stanowiły osoby z wykształceniem gimnazjalnym, podstawowym i niepełnym podstawowym oraz zasadniczym zawodowym (w końcu grudnia 2012 r. odpowiednio: 31,9% i 31,2% ogólnej liczby bezrobotnych). Problem niskiego wykształcenia osób bezrobotnych w województwie kujawsko-pomorskim został zasygnalizowany w diagnozie *Strategii rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do roku 2020*.

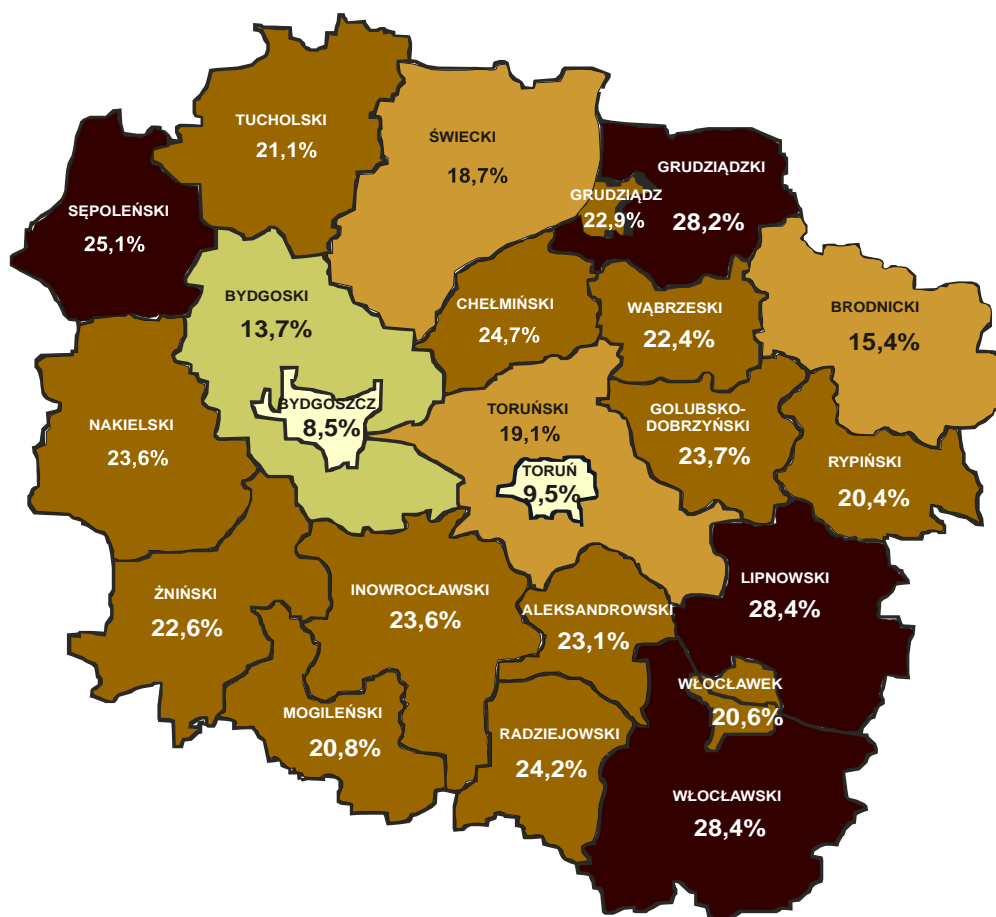
¹⁷ Rynek pracy w województwie kujawsko-pomorskim w 2012 roku, Toruń. Marzec 2013 r.

¹⁸ Rynek pracy w województwie kujawsko-pomorskim w 2008 / 2009 / 2010 / 2011 / 2012 roku.

W województwie kujawsko – pomorskim w latach 2008-2012 stopa bezrobocia miała tendencję wzrostową (od 13,3% w 2008 roku do 17,9% w 2012). Fakt ten mógł być spowodowany kryzysem finansowym z 2007 roku, jak również wejściem na rynek pracy pokolenia wyżu demograficznego lat 80-tych. Analizując wielkość stopy bezrobocia w 2012 roku najkorzystniej sytuacja wyglądała w dwóch największych ośrodkach miejskich – Toruniu i Bydgoszczy (tam stopa bezrobocia nie przekracza 10%), a także w powiatach z nimi sąsiadujących (powiat bydgoski - poniżej 15%, powiat toruński – poniżej 20%). Największa stopa bezrobocia została natomiast odnotowana w powiecie lipnowskim, włocławskim, grudziądzkim i sępoleńskim.

Mapa 2 Stopa bezrobocia rejestrowanego w województwie kujawsko – pomorskim

Ogółem: 17,9%

Stopa bezrobocia rejestrowanego w województwie kujawsko - pomorskim stan na dzień 31.12.2012 r.

- Stopa bezrobocia rejestrowanego od 0% - 10% (2 miasta grodzkie)
- Stopa bezrobocia rejestrowanego od 10,1% - 15% (1 powiat)
- Stopa bezrobocia rejestrowanego od 15,1% - 20% (3 powiaty)
- Stopa bezrobocia rejestrowanego od 20,1% - 25% (13 powiatów w tym 2 miasta grodzkie)
- Stopa bezrobocia rejestrowanego od 25,1% - 30% (4 powiaty)

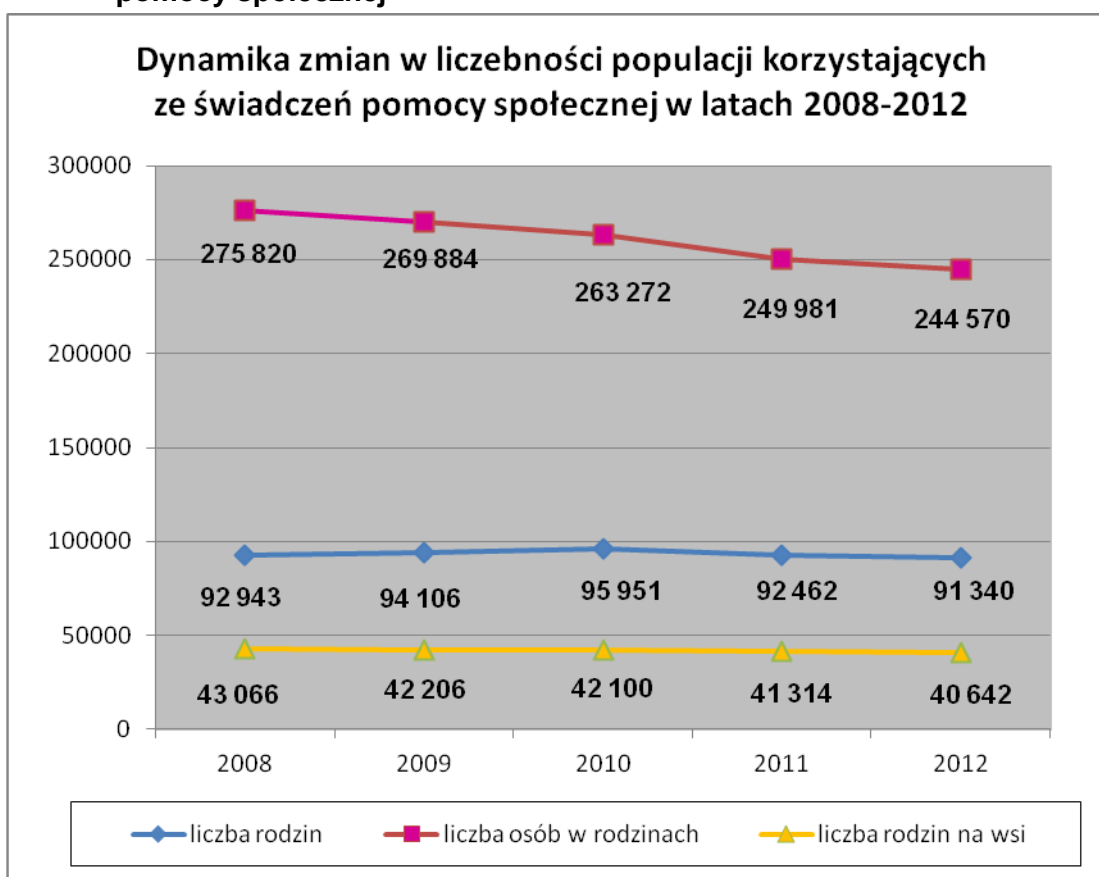
Źródło: dane WUP w Toruniu

1.3 Pomoc społeczna w województwie kujawsko-pomorskim – wybrane zagadnienia

„Istotnymi wyzwaniami polityki regionalnej w sferze zagrożeń demograficznych, będą (oprócz dostosowania infrastruktury sfery usług publicznych do zmian zapotrzebowania) także: likwidacja wykluczeń społecznych, walka z ubóstwem.(...)”¹⁹. Ekonomia społeczna jest instrumentem aktywnej polityki społecznej, który adresowany jest w szczególności do osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, bądź wykluczonych społecznie. Z tego względu istotna jest prezentacja podstawowych danych dotyczących populacji klientów pomocy społecznej, jako jednej z grup potencjalnych adresatów działań podejmowanych w tym obszarze.

Pomoc społeczna jest instytucją polityki społecznej państwa, która zgodnie z ustawą z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej art. 2 ust. 1 (Dz. U. z 2009 r. Nr 175, poz. 1362, z późn. zm.) ma na celu „umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości”. W województwie kujawsko-pomorskim w latach 2008 – 2012 liczba mieszkańców będących klientami pomocy społecznej systematycznie malała, od 13,3% w 2008 roku do 11,7% w roku 2012. Niewielki spadek (o 1,7%) można zauważyć porównując w tych latach liczbę rodzin korzystających z pomocy społecznej.

Wykres 2 Dynamika zmian w liczebności populacji korzystających ze świadczeń pomocy społecznej

Źródło: dane ze sprawozdania MPiPS-03 za lata 2008-2012

¹⁹ Diagnoza sytuacji społeczno-demograficznej województwa kujawsko-pomorskiego. Województwo na tle kraju. Prognozy i trendy. Potencjały endogeniczne, Toruń 2012, s. 26.

1.3.1 Natężenie korzystania z pomocy społecznej w województwie kujawsko-pomorskim²⁰

Analizując aspekt natężenia korzystania z pomocy społecznej w województwie kujawsko-pomorskim w latach 2008-2012 warto przyjrzeć się liczbie osób w rodzinach korzystających z pomocy społecznej w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców powiatu.

Tabela 5 Natężenie korzystania z pomocy społecznej w latach 2008-2012 w ujęciu powiatowym

Liczba osób w rodzinach korzystających z pomocy społecznej przypadająca na 10 tys. mieszkańców					
Powiat	2008	2009	2010	2011	2012
miasto Bydgoszcz	502	567	529	504	500
miasto Grudziądz	1216	1255	1218	1259	1220
miasto Toruń	612	540	660	571	560
miasto Włocławek	1340	1376	1402	1359	1332
powiat aleksandrowski	1518	1541	1478	1342	1423
powiat brodnicki	1560	1538	1429	1334	1243
powiat bydgoski	1067	1055	1005	902	868
powiat chełmiński	1677	1792	1744	1652	1674
powiat golubsko-dobrzyński	1673	1526	1492	1533	1498
powiat grudziądzki	2105	2510	2374	2204	2327
powiat inowrocławski	1209	1162	1069	1040	1013
powiat lipnowski	2660	2604	2421	2337	2392
powiat mogileński	1737	1890	1494	1405	1622
powiat nakielski	1354	1321	1280	1226	1231
powiat radziejowski	1849	1826	1686	1637	1544
powiat rypiński	2617	2300	2547	2157	2273
powiat sępoleński	1745	1632	1507	1416	1416
powiat świecki	1588	1481	1456	1385	1422
powiat tucholski	1310	1227	1139	1097	1129
powiat wąbrzeski	2365	2010	1900	1636	1462
powiat toruński	1915	1590	1441	1391	1432
powiat włocławski	1710	1606	1522	1492	1569
powiat żniński	1677	1611	1510	1504	1439

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdania MPiPS-03 oraz BDL GUS

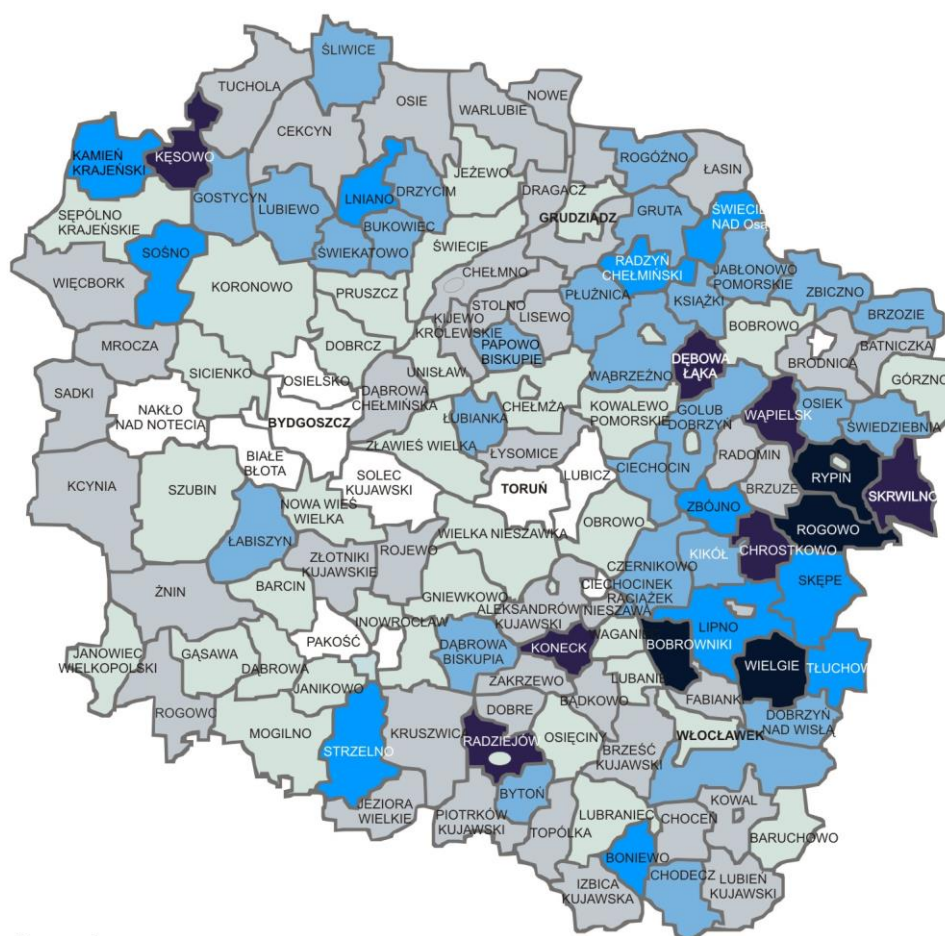
²⁰ Dane Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Toruniu.

W ujęciu powiatowym najkorzystniejsza sytuacja występuje w powiatach grodzkich: Bydgoszczy i Toruniu oraz w powiecie bydgoskim, gdzie liczba ta uzyskiwała najniższe wartości. Najtrudniejsza sytuacja dot. natężenia korzystania z pomocy społecznej występowała w 3 powiatach:

- lipnowskim,
- grudziądzkim,
- rypińskim.

Corocznie korzystało tu z pomocy społecznej ponad 2.000 osób w przeliczeniu na 10.000 mieszkańców (każdego roku największe natężenie korzystania z pomocy społecznej dotyczyło powiatu lipnowskiego).

Mapa 3 Natężenie pomocy społecznej w województwie kujawsko-pomorskim w 2008 r.

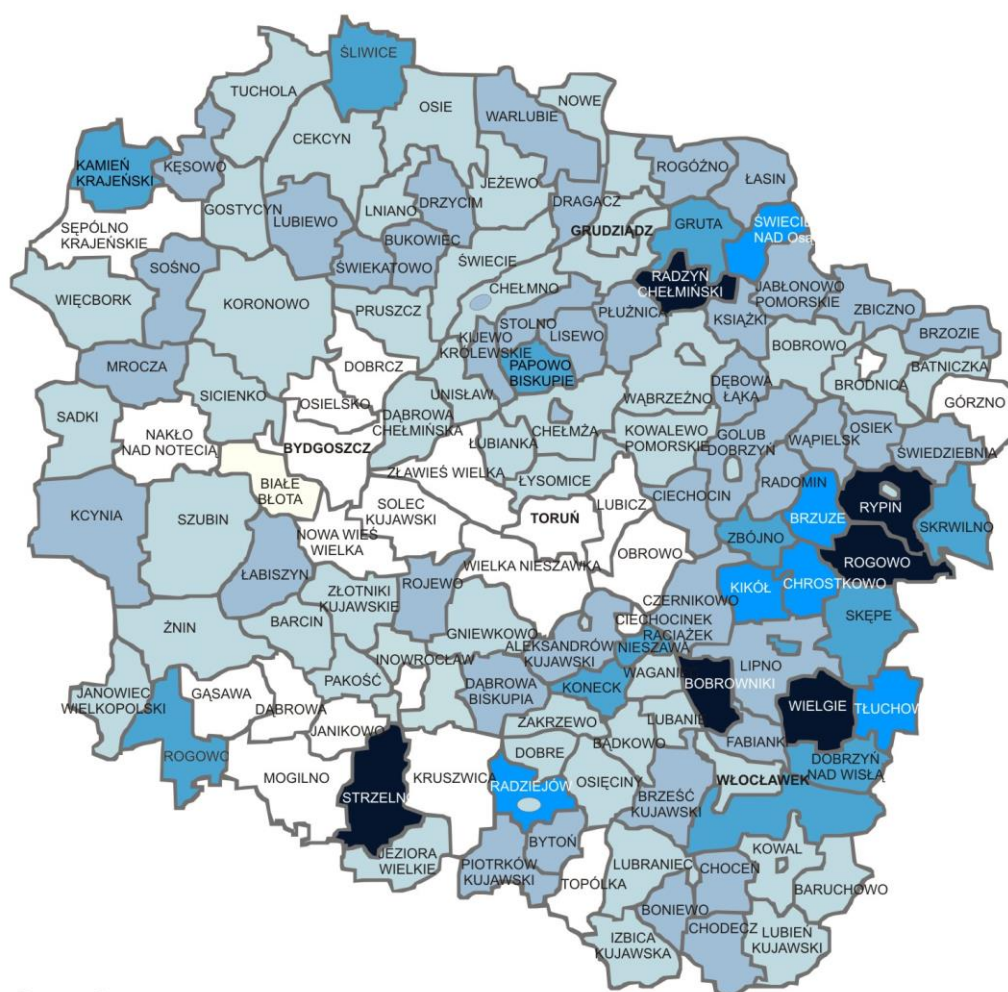

Legenda

- Do 100 korzystających na 1000 mieszkańców (11 gmin)
- Od 101 do 150 korzystających na 1000 mieszkańców (38 gmin)
- Od 151 do 200 korzystających na 1000 mieszkańców (44 gminy)
- Od 201 do 250 korzystających na 1000 mieszkańców (29 gmin)
- Od 251 do 300 korzystających na 1000 mieszkańców (11 gmin)
- Powyżej 300 korzystających na 1000 mieszkańców (11 gmin: Skrwilno - 303, Radziejów g - 321, Chrostkowo - 326, Wąpielsk - 339, Dębowa Łąka - 349, Wielgie - 369, Koneck - 392, Rogowo - powiat rypiński - 400, Bobrowniki - 440, Rypin g - 481, Kęsowo - 662)

Źródło: opracowano na podstawie danych ze sprawozdania MPiPS-03 za 2008 rok i BDL GUS

Mapa 4 Natężenie pomocy społecznej w województwie kujawsko-pomorskim w 2012 r.

Legenda

- Do 100 korzystających na 1000 mieszkańców (23 gminy)
- Od 101 do 150 korzystających na 1000 mieszkańców (53 gminy)
- Od 151 do 200 korzystających na 1000 mieszkańców (42 gminy)
- Od 201 do 250 korzystających na 1000 mieszkańców (14 gmin)
- Od 251 do 300 korzystających na 1000 mieszkańców (6 gmin)
- Powyżej 300 korzystających na 1000 mieszkańców (6 gmin: Bobrowniki – 310, Wielgie – 344, Strzelno – 348, Rogowo - powiat rypiński – 368, Rypin g – 385, Radzyń Chełmiński - 619)

Źródło: opracowano na podstawie danych ze sprawozdania MPiPS-03 za 2012 rok i BDL GUS

Porównując dane za rok 2008 i 2012, warto zwrócić uwagę jak zmieniała się sytuacja natężenia korzystania z pomocy społecznej w województwie kujawsko-pomorskim. Liczba gmin, w których odnotowano najniższy wskaźnik natężenia (do 100 korzystających na 1000 mieszkańców), wzrosła o ponad 100% (z 11 do 23 gmin). O blisko 50% (z 11 do 6 gmin) spadła jednocześnie liczba gmin, w których występowało największe natężenie korzystających z pomocy społecznej (powyżej 300 osób na 1000 mieszkańców).

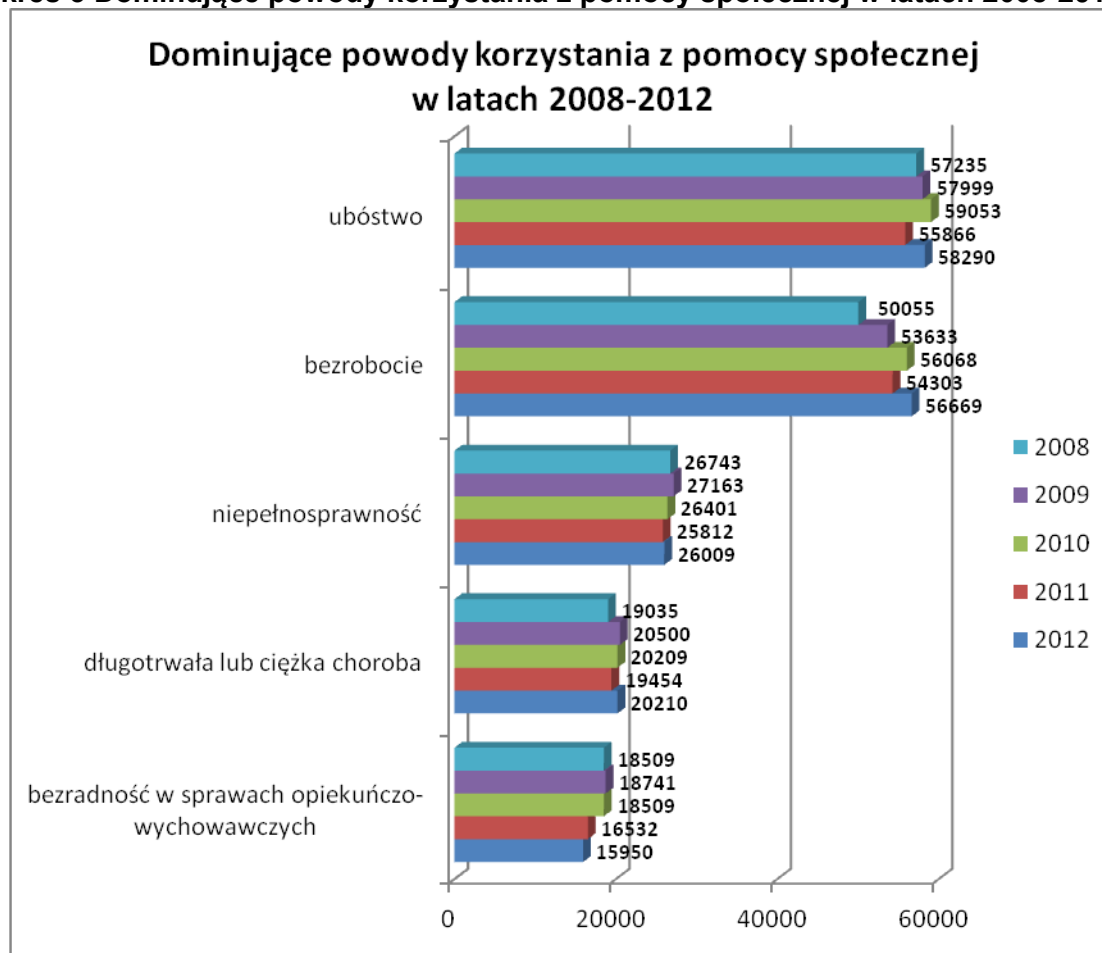
1.3.2 Powody korzystania z pomocy społecznej

Poznanie powodów ubiegania się o pomoc i prawidłowe rozeznanie lokalnych potrzeb społecznych wpływa na skuteczność i efektywność podejmowanych działań w zakresie pomocy społecznej. Jest to również punkt wyjścia dla osób chcących rozpocząć działalność podmiotu ekonomii społecznej, ukazując konieczne obszary oddziaływania podmiotu.

Z danych MPiPS-03 za okres 2008–2012 wynika, że najczęściej występującymi przyczynami trudnej sytuacji życiowej osób i rodzin, a jednocześnie powodami ubiegania się o pomoc społeczną w województwie kujawsko-pomorskim były:

- ubóstwo,
- bezrobocie,
- niepełnosprawność,
- długotrwała lub ciężka choroba,
- bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych.

Wykres 3 Dominujące powody korzystania z pomocy społecznej w latach 2008-2012

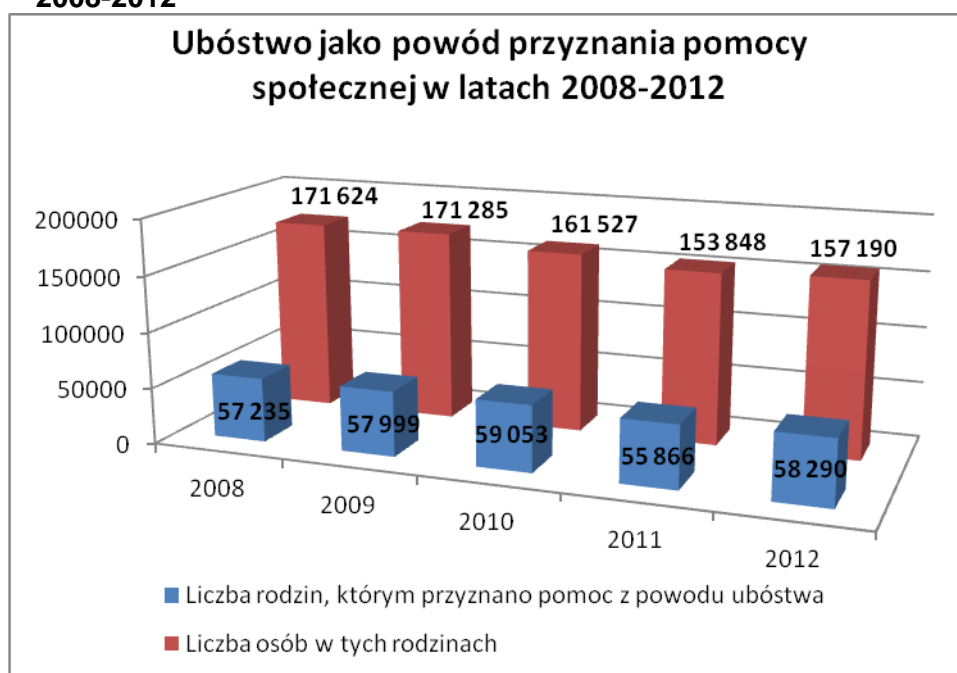
Źródło: dane ze sprawozdania MPiPS-03 za lata 2008-2012

Problemy społeczne, będące powodami udzielania pomocy społecznej, dotyczą różnych sfer życia. Od lat w naszym województwie wśród przyczyn przyznawania zasiłków pomocy społecznej dominują problemy związane z trudną sytuacją ekonomiczną, poważnymi kłopotami ze stanem zdrowia oraz trudnościami w prawidłowym funkcjonowaniu rodziny. Zazwyczaj w jednej rodzinie korzystającej ze świadczeń występuje jednocześnie kilka problemów, ze względu na które udzielane jest wsparcie. Trzeba mieć to na uwadze dokonując analiz odnoszących się do całej populacji świadczeniobiorców (dane dotyczące podziału rodzin objętych pomocą ze względu na powód jej przyznania nie należy sumować).

1. Ubóstwo

- w województwie kujawsko-pomorskim najważniejszym i najdotkliwszym problemem było ubożenie ludności;
- ubóstwo było najczęstszym powodem korzystania z pomocy społecznej – dotyczyło ok. 60 % rodzin;
- w latach 2008-2012 można zauważyć niewielki wzrost liczby rodzin, którym przyznano świadczenia z powodu ubóstwa (o 1,8%) przy jednoczesnym spadku liczby osób w tych rodzinach (o 8,4%),

Wykres 4 Ubóstwo jako powód przyznawania świadczeń pomocy społecznej w latach 2008-2012

Źródło: dane ze sprawozdania MPiPS-03 za lata 2008-2012

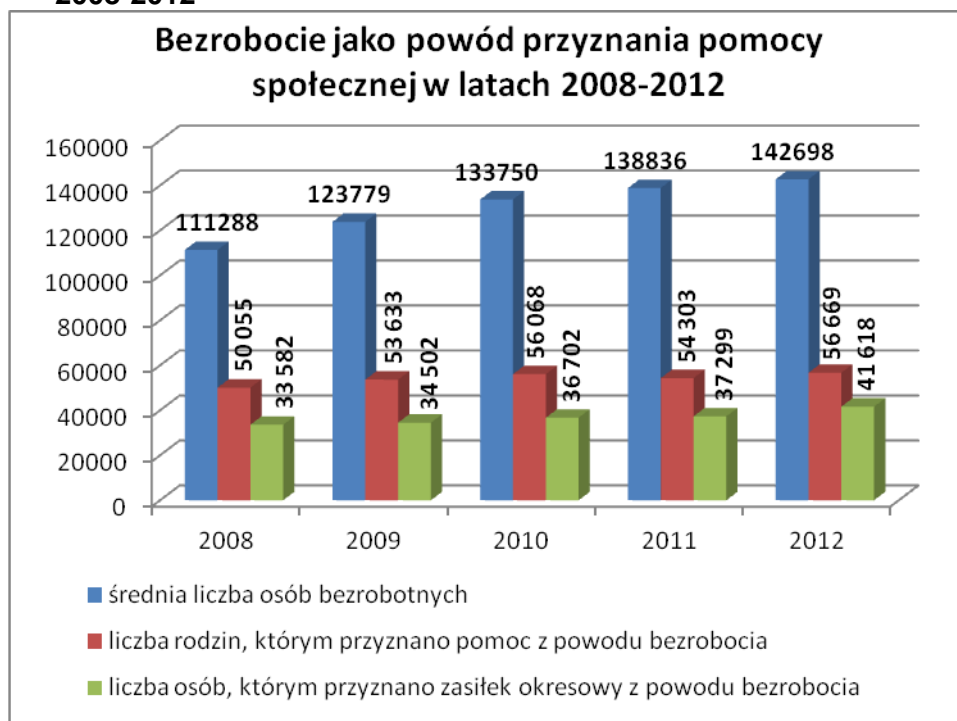
- rzadko problemy występują pojedynczo, a ubóstwo potrafi łączyć różne aspekty, z tego względu jest to najczęściej wymieniana kategoria w odniesieniu do powodów przyznawania z pomocy społecznej;
- w wielu przypadkach przyczyną niekorzystnych zjawisk dla rodzin jest niski status materialny i niezaradność życiowa.

Ekonomia społeczna jest szansą na zmianę statusu materialnego osób, które założą podmiot ekonomii społecznej, przystąpią do niego, bądź skorzystają z jego wsparcia. Zarówno członkostwo w spółdzielni socjalnej, jak udział w zajęciach Centrum Integracji Społecznej lub uczestnictwo w projektach organizacji pozarządowych dają możliwości zarobkowania i samorozwoju.

2. Bezrobocie

- bezrobocie ma znaczący wpływ na pogarszanie się warunków socjalno-bytowych osób i rodzin, gdyż brak możliwości zatrudnienia powoduje, że rodziny mają poważne trudności w zaspokajaniu podstawowych potrzeb życiowych;
- bezrobocie było drugim dominującym powodem przyznawania pomocy społecznej, dotyczyło bowiem ponad 50 % rodzin, które zostały objęte pomocą;
- w latach 2008-2012 nastąpił wzrost (o 13,2%) liczby rodzin (w tym rodzin zamieszkujących obszary wiejskie) uzyskujących zasiłki z powodu bezrobocia;
- wzrost liczby rodzin, którym przyznano świadczenia z powodu bezrobocia był ściśle związany z odnotowanym wzrostem liczby osób bezrobotnych w województwie kujawsko-pomorskim (według danych WUP w latach 2008-2012 następował systematyczny wzrost liczby osób bezrobotnych);
- odnotowany został również systematyczny wzrost liczby osób, którym przyznano decyzją zasiłek okresowy z powodu bezrobocia (zasiłek z tego powodu stanowił 79,6% przyznanych zasiłków okresowych w 2008 r. i 84,7% w 2012 r.)

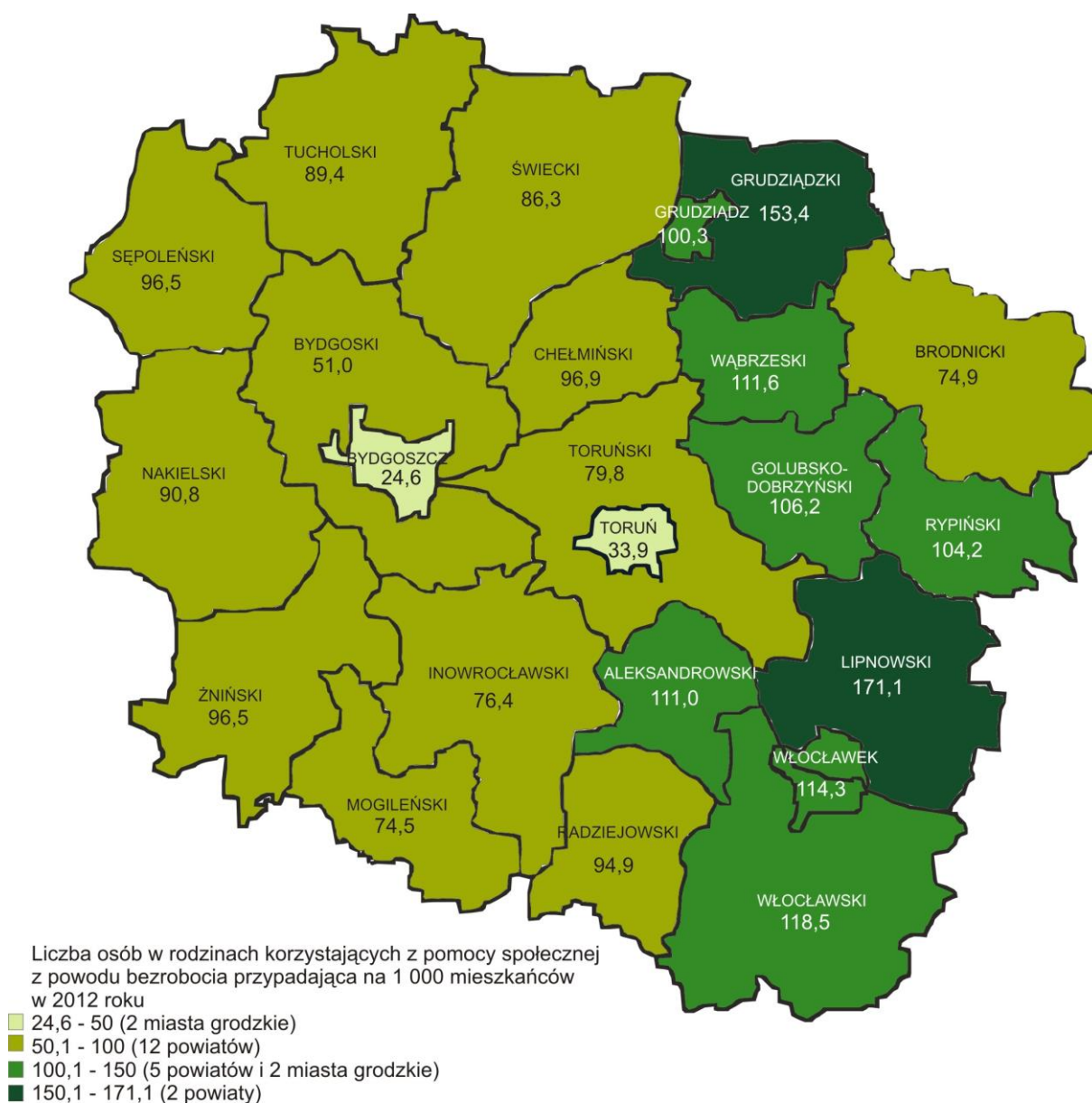
Wykres 5 Bezrobocie jako powód przyznawania pomocy społecznej w latach 2008-2012

Źródło: dane ze sprawozdania MPiPS-03 za lata 2008-2012

Analizując dane za rok 2012, dotyczące stopy bezrobocia rejestrowanego w województwie kujawsko-pomorskim (mapa 2) oraz liczby osób w rodzinach korzystających z pomocy społecznej z powodu bezrobocia, można stwierdzić, iż występują w tym zakresie powiązania. W przypadku 3 powiatów o najniższej liczbie osób w rodzinach objętych pomocą społeczną (w odniesieniu do liczby mieszkańców) występuje jednocześnie najniższa stopa bezrobocia rejestrowanego (Bydgoszcz, Toruń, powiat bydgoski) i jednocześnie w przypadku powiatów o wysokiej liczbie osób korzystających z pomocy społecznej odnotowano wysoką wartość stopy bezrobocia (powiat lipnowski i grudziądzki). Na podstawie m.in. tego rodzaju zestawień można stwierdzić, iż na skalę natężenia korzystania z pomocy społecznej wpływa wielkość zjawiska bezrobocia.

Mapa 5 Liczba osób w rodzinach korzystających z pomocy społecznej z powodu bezrobocia przypadająca na 1000 mieszkańców w województwie kujawsko – pomorskim w 2012 roku

Źródło: opracowano na podstawie danych ze sprawozdania MPiPS-03 za 2012 rok i BDL GUS

Mapa 6 Liczba osób, którym przyznano zasiłek okresowy z powodu bezrobocia przypadająca na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym w województwie kujawsko – pomorskim w 2012 roku

Liczba osób, którym przyznano zasiłek okresowy z powodu bezrobocia przypadająca na 1 000 mieszkańców w wieku produkcyjnym w 2012 roku

- 10,8 - 20 (3 powiaty i 2 miasta grodzkie)
- 20,1 - 40 (12 powiatów)
- 40,1 - 60 (2 powiaty i 1 miasto grodzkie)
- 60,1 - 82,4 (2 powiaty i 1 miasto grodzkie)

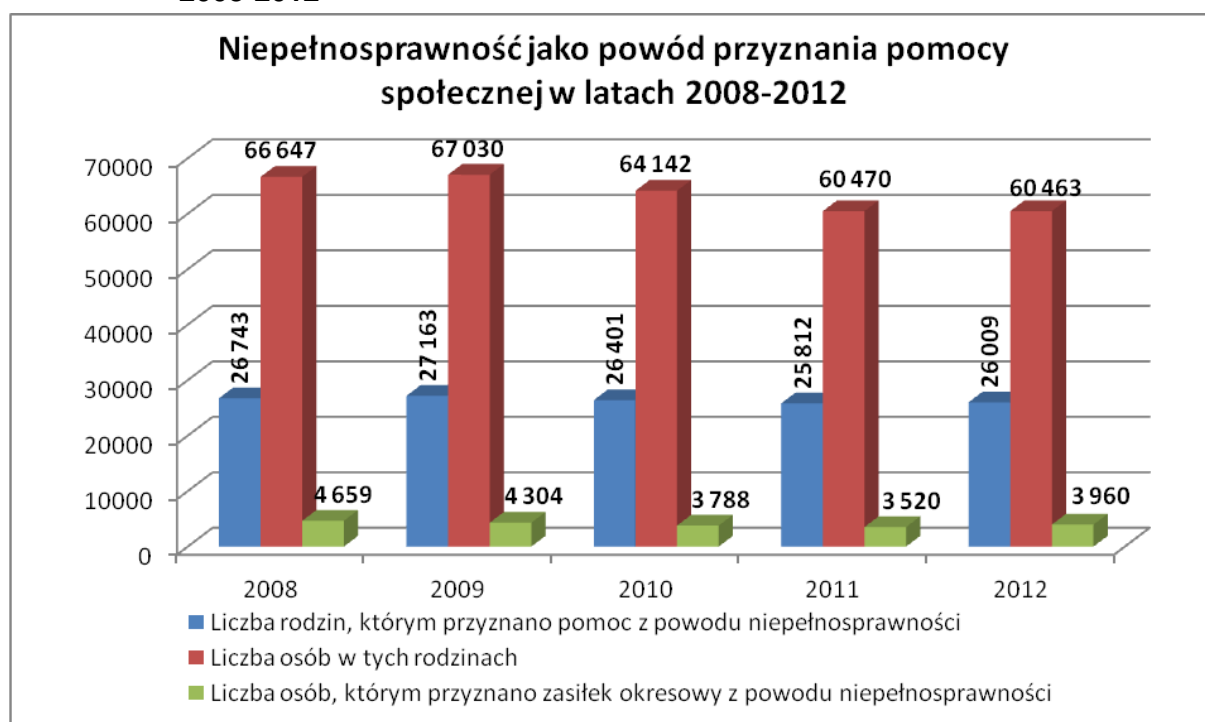
Źródło: opracowano na podstawie danych ze sprawozdania MPiPS-03 za 2012 rok i BDL GUS

Osoby bezrobotne to główny katalog osób, do których kierowane jest wsparcie w ramach funkcjonowania podmiotów ekonomii społecznej. Podmioty te umożliwiają zatrudnienie (spółdzielnie socjalne), udział w zajęciach aktywizacyjnych (Centra Integracji Społecznej, Kluby Integracji Społecznej), które często są wieńczzone możliwością podjęcia zatrudnienia. To także szansa dla osób, które zawiążą stowarzyszenie/fundację i skierują swoje działania na realizację odpłatnych usług na rynku (za czym idzie zatrudnienie w organizacji).

3. Niepełnosprawność

- osoby niepełnosprawne wymagają szczególnego rodzaju wsparcia, z uwagi nie tylko na niepełnosprawność fizyczną i/lub umysłową, ale również ze względu na trudności i bariery związane z integracją społeczno-zawodową ze środowiskiem;
- ta grupa korzystających z pomocy społecznej jest więc objęta szczególnym systemem wsparcia m.in. w ramach projektów systemowych i konkursowych Priorytetu VII *Promocja integracji społecznej* PO KL poprzez wprowadzenie obowiązku kwalifikowania do udziału w projekcie określonej liczby osób niepełnosprawnych;
- w okresie 2008-2012 wśród ogólnej liczby rodzin korzystających z pomocy społecznej, rodziny, w których występował problem niepełnosprawności stanowiły 28-29%;

Wykres 6 Niepełnosprawność jako powód objęcia pomocą społeczną w latach 2008-2012

Źródło: dane ze sprawozdania MPiPS-03 za lata 2008-2012

- porównując dane za rok 2008 i 2012 można wskazać, iż nastąpiła spadek zarówno liczby rodzin (o 2,7%), jak i osób w rodzinach (o 9,3%) objętych pomocą społeczną z tytułu niepełnosprawności, jak również liczby osób, którym przyznany został z tego powodu zasiłek okresowy (o 15%);
- w celu oszacowania liczby osób niepełnosprawnych można bazować na danych ze spisu powszechnego za rok 2011, według tego źródła danych w województwie kujawsko-pomorskim jest 264.313 osób niepełnosprawnych (dane te są zaprezentowane jedynie na poziomie powiatowym, brakuje odniesienia do wielkości tej populacji w gminach);
- na podkreślenie zasługuje fakt, że kategoria niepełnosprawności w pewnych zakresach pokrywa się z innymi przesłankami (m.in. takimi jak długotrwała choroba).

Osoby z niepełnosprawnością to druga istotna grupa osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, do których swoją ofertę kieruje ekonomia społeczna. Wśród podmiotów ekonomii społecznej wyszczególniamy takie, które swoją działalność opierają o

udział osób z niepełnosprawnością. Takimi podmiotami są warsztaty terapii zajęciowej oraz zakłady aktywności zawodowej. Co do zasady obie grupy podmiotów mają za zadanie przygotowanie osób niepełnosprawnych do aktywnego udziału w życiu społecznym i zawodowym, w tym wejścia na otwarty rynek pracy. Warsztaty terapii zajęciowej, prowadzone najczęściej przez organizacje pozarządowe, mogą sprzedawać wyroby warsztatów pod warunkiem przekazania tychże środków na aktywizację swoich klientów. Zakłady aktywności zawodowej z kolei to już przedsiębiorstwa, które funkcjonują na rynku producentów i usługodawców, które równomiernie realizują cele ekonomiczne i wsparcie terapeutyczno/rehabilitacyjne niepełnosprawnych pracowników.

Oddzielną kategorią wartą wspomnienia są spółdzielnie socjalne, które również mogą być zakładane przez osoby z niepełnosprawnością. Dzięki temu jest możliwe częściowe refundowanie ich wynagrodzeń z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.

1.4 WYBRANE INFORMACJE O PODMIOTACH EKONOMII SPOŁECZNEJ W REGIONIE KUJAWSKO-POMORSKIM

1.4.1 DEFINICJA PRZEDSIĘBIORSTWA SPOŁECZNEGO I EKONOMII SPOŁECZNEJ

Punktem wyjścia do analizy stanu rozwoju ekonomii społecznej jest definicja tego pojęcia. Próby definiowania ekonomii społecznej (określanej również jako gospodarka społeczna, ekonomia solidarna) oraz przedsiębiorstwa społecznego rozpoczęły się w 2004 roku. Podstawą dyskusji nad definiowaniem sektora była od początku Karta zasad gospodarki społecznej CEP–CMAF z 2002 roku, w której stwierdzono, iż:

Organizacje ekonomii społecznej są to podmioty gospodarcze i społeczne działające we wszystkich sektorach. Wyróżniają się one głównie swoimi celami oraz charakterystyczną formą przedsiębiorczości. Ekonomia społeczna obejmuje organizacje takie jak spółdzielnie, towarzystwa wzajemnościowe, stowarzyszenia i fundacje. Przedsiębiorstwa te są szczególnie aktywne w niektórych obszarach, takich jak ochrona socjalna, usługi społeczne, ochrona zdrowia, bankowość, ubezpieczenia, produkcja rolnicza, kwestie konsumenckie, praca stowarzyszeniowa, rzemiosło, mieszkalnictwo, dostawy, usługi sąsiedzkie, edukacja i szkolenia oraz obszar kultury, sportu i rekreacji.

Na poziomie europejskim Europejska Sieć Badawcza EMES zaproponowała zbiór wspólnych kryteriów ekonomicznych i społecznych wyróżniających organizacje, które można nazwać przedsiębiorstwami społecznymi:

Kryteria ekonomiczne:

- *Stać działalność w zakresie produkcji towarów i/lub świadczenia usług* – oznacza to, że przedsiębiorstwa społeczne, w odróżnieniu od niektórych tradycyjnych organizacji non profit, angażują się bezpośrednio i w sposób stały w produkcję towarów lub świadczenie usług. Działalność produkcyjna lub usługowa stanowi zatem powód lub jeden z głównych powodów istnienia przedsiębiorstw społecznych.
- *Wysoki stopień autonomii* – oznacza to, iż przedsiębiorstwa społeczne są tworzone przez grupy ludzi na podstawie autonomicznego projektu i są one następnie zarządzane przez tych ludzi. Mogą korzystać z dotacji publicznych, ale nie są bezpośrednio ani pośrednio zarządzane przez władze publiczne lub inne instytucje publiczne.
- *Istotny poziom ryzyka ekonomicznego* – co oznacza, że osoby tworzące przedsiębiorstwo społeczne przyjmują w całości lub w części ryzyko związane z taką inicjatywą. W odróżnieniu od instytucji publicznych ich kondycja finansowa zależy od działań ich członków i pracowników zmierzających do pozyskiwania odpowiednich środków.
- *Pewna minimalna ilość odpłatnej pracy* – co oznacza, że przy wykorzystaniu możliwości oferowanych przez działania społeczne, wolontariackie, działalność przedsiębiorstwa społecznego wiąże się z pewnym poziomem pracy odpłatnej, wymagającej zatrudnienia pracowników.

Kryteria społeczne:

- *Wyraźna orientacja na społecznie użyteczny cel przedsięwzięcia* – oznacza, że jednym z podstawowych celów przedsiębiorstwa społecznego jest działanie na rzecz społeczeństwa lub określonej grupy osób. Jednocześnie cel ten polega na wykształcaniu poczucia odpowiedzialności społecznej na poziomie lokalnym.

- *Oddolny, obywatelski charakter inicjatywy* – co oznacza, że przedsiębiorstwa społeczne powstają w wyniku kolektywnych procesów uruchamianych przez ludzi należących do danej społeczności lub do grupy, dla której wspólna jest pewna dobrze określona potrzeba lub cel działania.
- *Władza decyzyjna nie jest oparta na własności kapitałowej* – generalnie oznacza to zasadę „jeden członek – jeden głos” lub przynajmniej fakt, że uprawnienia do realizacji prawa głosu nie wynikają z faktu posiadania udziału w kapitale. Chociaż właściciele kapitału odgrywają w przedsiębiorstwach społecznych ważną rolę, prawa do podejmowania decyzji dzielą z innymi interesariuszami.
- *Charakter partycypacyjny, angażujący podmioty, na rzecz których prowadzona jest działalność* – co oznacza, że osoby korzystające z usług świadczonych przez przedsiębiorstwa społeczne są reprezentowane i uczestniczą w ich strukturach. W wielu przypadkach jednym z celów jest wzmocnienie demokracji na poziomie lokalnym poprzez działalność gospodarczą.
- *Ograniczona dystrybucja zysku* – przedsiębiorstwa społeczne to nie tylko organizacje, w których obowiązuje całkowity zakaz rozdziału zysków, ale także organizacje, które – jak spółdzielnie w niektórych krajach – mogą rozdzielać zyski, ale tylko w ograniczonym zakresie, aby unikać dążenia do maksymalizacji zysku.

Ostatnie debaty polityczne na forum Unii Europejskiej oraz zapisy legislacji europejskiej wskazują, że definicja przedsiębiorstwa społecznego wprowadza dość szeroką przestrzeń, w ramach której są to przedsiębiorstwa:

- dla których leżący we wspólnym interesie cel socjalny lub społeczny jest racją bytu działalności komercyjnej, która często charakteryzuje się wysokim poziomem innowacyjności społecznej,
- których zyski są w większości reinwestowane w realizację tego celu społecznego, oraz
- których sposób organizacji lub system własności odzwierciedla ich misję, opierając się na demokratycznych lub partycypacyjnych zasadach lub mając na celu sprawiedliwość społeczną.

Mogą to być:

- przedsiębiorstwa, które świadczą usługi społeczne lub dostarczają towary i usługi przeznaczone dla słabszych grup społecznych (dostęp do mieszkań, dostęp ochrony zdrowia, pomoc dla osób starszych lub niepełnosprawnych, włączanie słabszych grup społecznych, opieka nad dziećmi, dostęp do zatrudnienia i szkoleń, zarządzanie sytuacją osób zależnych itp.), lub
- przedsiębiorstwa, w których przyjmuje się sposoby produkcji towarów i świadczenia usług ukierunkowane na cel o charakterze społecznym (włączenie społeczne lub zawodowe poprzez dostęp do pracy dla osób w niekorzystnej sytuacji, w szczególności ze względu na ich niskie kwalifikacje lub problemy społeczne lub zawodowe prowadzące do wykluczenia i marginalizacji), a których działalność może dotyczyć towarów i usług innych niż społeczne.

Według innych propozycji, przedsiębiorstwo społeczne to takie przedsiębiorstwo,

- którego celem podstawowym jest osiągnięcie wymiernych, pozytywnych skutków społecznych, zgodnie z umową spółki, statutem spółki lub wszelkimi innymi dokumentami statutowymi ustanawiającymi to przedsiębiorstwo, w ramach którego:
 - świadczone są usługi lub dostarczane towary na rzecz osób należących do słabszych lub zmarginalizowanych grup społecznych, lub
 - stosowana jest metoda produkcji towarów lub świadczenia usług, która odzwierciedla jego cel o charakterze społecznym;

- które wykorzystuje wygenerowane zyski do realizacji swojego celu podstawowego, zamiast dokonywać ich podziału, oraz stosuje uprzednio określone procedury i zasady w odniesieniu do wszelkich przypadków podziału zysków między udziałowców i właścicieli;
- które jest zarządzane w odpowiedzialny i przejrzysty sposób, w szczególności poprzez angażowanie pracowników, klientów i zainteresowanych stron, których dotyczy działalność gospodarcza prowadzona przez przedsiębiorstwo.

Przedsiębiorstwem społecznym jest podmiot prowadzący działalność gospodarczą, spełniający kryteria małego lub średniego przedsiębiorstwa, który:

- realizuje cel społeczny poprzez zatrudnianie co najmniej 50% osób zagrożonych wykluczeniem społecznym lub 30% niepełnosprawnych, albo realizuje usługi społeczne użyteczności publicznej, przez co należy rozumieć usługi o charakterze socjalnym, edukacyjnym, kulturalnym, rozwoju lokalnego;
- nie dystrybuuje zysku lub nadwyżki bilansowej pomiędzy udziałowców, ale przeznaczają go na wzmocnienie potencjału przedsiębiorstwa jako kapitał niepodzielny, oraz w określonej części na reintegrację zawodową i społeczną – w przypadku przedsiębiorstw o charakterze zatrudnieniowym, lub na działalność pożytku publicznego prowadzoną na rzecz społeczności lokalnej, w której działa przedsiębiorstwo;
- jest zarządzany na zasadach demokratycznych, albo co najmniej konsultacyjno-doradczych z udziałem pracowników i innych interesariuszy, zaś wynagrodzenia kadry zarządzającej są ograniczone limitami.

Sektor ekonomii społecznej składa się z trzech segmentów. Pierwszy obejmuje **podmioty o charakterze integracyjnym**, które w związku z realizowanymi przez siebie zadaniami mają umożliwić reintegrację społeczną i zawodową osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, tj. **Zakłady Aktywności Zawodowej, Warsztaty Terapii Zajęciowej, Centra Integracji Społecznej, Kluby Integracji Społecznej**; formy te nie będą w żadnym przypadku przedsiębiorstwami społecznymi, ale mogą przygotowywać do prowadzenia lub pracy w przedsiębiorstwie społecznym lub być prowadzone jako usługa na rzecz społeczności lokalnej przez przedsiębiorstwa społeczne.

Drugi segment obejmuje **podmioty o charakterze pożytku publicznego**, które prowadzą działalność ekonomiczną, zatrudniają pracowników, choć ich działanie nie jest oparte na ryzyku ekonomicznym. Są to organizacje pozarządowe prowadzące działalność odpłatną i nieodpłatną pożytku publicznego; podmioty te mogą stać się przedsiębiorstwami społecznymi o ile podejmą działalność gospodarczą w określonym zakresie, podejmując również zobowiązania statutowe odnośnie do dystrybucji zysku.

Trzecią i najliczniejszą grupę stanowią **podmioty o charakterze rynkowym**, które jednak tworzone były w związku z realizacją celu społecznego, bądź dla których leżący we wspólnym interesie cel społeczny jest racją bytu działalności komercyjnej. Grupę tę nazywamy przedsiębiorstwami społecznymi.

Niektóre z tych podmiotów, należące do dwóch pierwszych spośród wymienionych podgrup, będą mogły uzyskać status przedsiębiorstwa społecznego²¹.

²¹ Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej, projekt czerwiec 2012r.

1.4.2 ZNACZENIE EKONOMII SPOŁECZNEJ W ROZWOJU REGIONALNYM

Pomimo licznych badań dotyczących ekonomii społecznej, nadal nie ma pełnej wiedzy o korzyściach gospodarczych i społecznych, jakie przynosi działalność przedsiębiorstw społecznych. Wynika to z trudności pomiaru jej efektów, a także wciąż załączkowego charakteru przedsiębiorczości społecznej w Polsce. Niemniej szeroka literatura przedmiotu, liczne badania i debaty pozwalają na wskazanie głównych korzyści wynikających z rozwoju ekonomii społecznej.

1. Tworzenie nowych miejsc pracy

Powstające w ramach przedsiębiorczości społecznej miejsca pracy są szczególnie wartościowe, bo otwarte dla osób niepełnosprawnych, długotrwale bezrobotnych, o niskich kwalifikacjach itd., którym wyjątkowo trudno jest wejść na rynek pracy i utrzymać się na nim. O trudności w dostępie tych osób do rynku pracy w Polsce świadczą dostępne statystyki dotyczące wskaźnika zatrudnienia. Ekonomia społeczna może stać się jednym z instrumentów zwiększających szanse tych osób na aktywność i usamodzielnienie się. Ekonomia społeczna to także nowe miejsca pracy na terenach o niskim poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego (przede wszystkim na wsi), gdzie ich tworzenie się po prostu nie opłaca. W tych rejonach kraju przedsiębiorstwo społeczne, bazując na lokalnych zasobach, może stać się czynnikiem zmiany, pobudzającym aktywność lokalnych aktorów i przyczyniającym się do ożywienia miejscowej gospodarki.

Choć prawdopodobnie ekonomia społeczna nie rozwiąże strukturalnych problemów polskiego rynku pracy, to jednak może stanowić jego ważny segment, atrakcyjny dla tych osób, które z różnych względów nie radzą sobie w przedsiębiorstwach nastawionych głównie na zysk gospodarczy. Dlatego też ważne jest, aby wsparcie kierowane do przedsiębiorstw społecznych ukierunkowane było na tworzenie szczególnie potrzebnych miejsc pracy. Odpowiednie analizy potrzeb, będące podstawą decyzji o kierunkach wspierania przedsiębiorstw społecznych, powinny być prowadzone na poziomie regionalnym.

2. Integracja społeczna i zawodowa

Dzięki powstawaniu nowych miejsc pracy, a także aktywnemu podejściu przedsiębiorstw społecznych do kwestii aktywizacji i wspierania osób w trudnej sytuacji, ekonomia społeczna tworzy realne możliwości trwałej aktywizacji, usamodzielnienia oraz integracji społecznej i zawodowej. Jest to szczególnie istotne w obliczu stosunkowo niskiej skuteczności istniejącego w Polsce systemu pomocy społecznej, który, choć podlega zmianom i usprawnieniom, oceniany jest jako wzmacniający postawy uzależnienia i bierności. Zatrudnienie w przedsiębiorstwie społecznym może zmodyfikować ten wzorzec, zmieniając dotychczasowych klientów instytucji pomocy społecznej w partnerów, aktywnie zabiegających o poprawę swojego bytu. Efekty zatrudnienia w przedsiębiorstwie społecznym to nie tylko aktywizacja zawodowa, lecz także poprawa jakości życia pracowników, przejawiająca się upodmiotowieniem, lepszą samooceną i zdolnością do samookreślenia, wzrostem satysfakcji, większym poczuciem własnej wartości. Zmiany te mogą się przekładać na dalsze korzyści społeczne, takie jak np. niższy poziom wydatków na ochronę zdrowia, spadek przestępczości i zmniejszenie częstotliwości występowania problemów rodzinnych. Kwestie te wymagają jednak dalszych badań.

Ocena skuteczności przedsiębiorstw społecznych w zakresie integracji społecznej jest zadaniem trudnym. Poza wątpliwościami metodologicznymi, problemem jest również jasne określenie kryterium tej oceny. Należy zaznaczyć, że mogą być one zróżnicowane w zależności od specyfiki grup docelowych lub przyjętego celu działania przedsiębiorstwa społecznego. Można tu wyróżnić dwa kluczowe typy przedsiębiorstw społecznych:

- Zorientowane na usamodzielnienie – zatrudnienie w takim przedsiębiorstwie społecznym osób zagrożonych wykluczeniem społecznym ma charakter przejściowy. Praca ma na celu wyposażenie osób zatrudnionych w niezbędne kompetencje, a w dłuższej perspektywie wsparcie w znalezieniu pracy na otwartym rynku pracy. Takie podejście ma zastosowanie w centrach integracji społecznej. Jest to też jedno z założeń działalności zakładów aktywności zawodowej. Należy jednak podkreślić, że przejściowy charakter zatrudnienia w przedsiębiorstwie społecznym wiąże się z wyższymi kosztami działalności, związanymi z wydatkami ponoszonymi na rekrutację, szkolenia i rotację pracowników.

W przypadku tego typu podmiotów kluczowe znaczenie ma określenie dopuszczalnego (maksymalnego) okresu zatrudnienia oraz pożądanego (minimalnego) poziomu aktywizacji osób zatrudnionych. Brak mechanizmów zmuszających do opuszczenia przedsiębiorstwa społecznego może prowadzić do faktycznego utrwalania zatrudnienia w takim podmiocie. Przykładem mogą być zakłady aktywności zawodowej, w których odsetek osób je opuszczających i wchodzących na otwarty rynek pracy kształtuje się na poziomie 3%. W przypadku tego typu przedsiębiorstw społecznych możliwe jest przyjęcie przeciętnie wyższego poziomu finansowania ich działalności ze środków publicznych, co może być traktowane jako inwestycja w rozwój kompetencji pracowników.

- Zorientowane na aktywizację i integrację – przedsiębiorstwo społeczne tego typu tworzy stałe, docelowe miejsca pracy dla grupy pracowników. Zatrudnienie w nim powinno dotyczyć osób, które z różnych względów mają znikome szanse na znalezienie pracy na otwartym rynku pracy. Kryterium oceny skuteczności działania tego typu przedsiębiorstwa społecznego jest osiągnięcie stabilnej sytuacji gospodarczej. Pożądane jest, aby ok. 30–50% ogółu przychodów pozyskiwane było z działalności rynkowej.

Możliwe jest też uwzględnienie innego modelu, który funkcjonuje w przypadku spółdzielni socjalnych, polegającego na udzielaniu wsparcia w początkowej fazie działania podmiotu i okresowym, stopniowym wycofywaniu pomocy aż do pełnego usamodzielnienia się.

Analiza skutków działania przedsiębiorstw społecznych nie powinna się ograniczać do kwestii zatrudnieniowych czy też związanych z uzyskiwanymi przychodami z działalności zarobkowej. Pełna ocena działania przedsiębiorstwa społecznego wymaga uwzględnienia wielu rodzajów korzyści. Niemniej przytoczone rozróżnienia mają na celu wskazanie głównych, łatwo weryfikowalnych kryteriów oceny skuteczności przedsiębiorstw społecznych. Należy podkreślić, że ekonomia społeczna nie powinna być postrzegana jako alternatywa dla istniejącego systemu pomocy społecznej czy też integracji zawodowej osób niepełnosprawnych. Przeciwnie, jest to obszar komplementarny w stosunku do głównego nurtu polityki społecznej państwa. Tym ważniejsze jest, aby projektując rozwiązania z zakresu ekonomii społecznej, uwzględnić planowane zmiany w systemie polityki społecznej.

3. Rozwój kapitału społecznego

Kapitał społeczny, rozumiany jako powiązania sieciowe, normy współpracy i zaufanie społeczne, które umożliwiają bardziej efektywną współpracę w ramach społeczeństwa, jest jednym z istotnych czynników rozwoju społeczno-gospodarczego.

W Polsce diagnozowany jest deficyt tego kapitału. Rozwój ekonomii społecznej może przyczynić się do jego wzmocnienia. Rola przedsiębiorstw społecznych może być tu analizowana na dwóch poziomach:

- indywidualnym – pracownicy przedsiębiorstw społecznych, dzięki zatrudnieniu, poszerzają swoje umiejętności społeczne, rozbudowują kontakty, wchodzą w nowe interakcje, przez co budują kapitał społeczny swój i przedsiębiorstwa,

w którym pracują. Trzeba pamiętać, że według badań CBOS z lutego 2012 roku, ponad połowa ankietowanych (55%) twierdziła, że nie zna nikogo, z kim mogłaby wspólnie prowadzić działalność gospodarczą. Gotowość podjęcia takiej współpracy deklarowało dwie piąte respondentów (40%).

- społecznym – działalność przedsiębiorstwa społecznego może zacieśniać powiązania pomiędzy lokalnymi aktorami, przyczyniać się do budowy społeczeństwa obywatelskiego, zwiększać zaufanie obywateli do instytucji publicznych.

Liczne przykłady działalności przedsiębiorstw społecznych pokazują, że ich utworzenie może pozytywnie oddziaływać na lokalną wspólnotę. Ekonomia społeczna jest też praktycznym nośnikiem wartości i norm społecznych będących fundamentem kapitału społecznego, takich jak wzajemność, solidaryzm społeczny czy tolerancja.

4. Stymulowanie rozwoju lokalnego

Przedsiębiorstwo społeczne działa w konkretnym środowisku społecznym i gospodarczym. Jego powstanie może stanowić istotny impuls dla rozwoju miejscowej gospodarki i ożywienia lokalnej społeczności. Oddziaływanie przedsiębiorstwa społecznego na rozwój lokalny może przebiegać na kilka sposobów:

- mobilizacja lokalnych zasobów. Jest to podejście zgodne z paradygmatem rozwoju endogennego, który zakłada, że trwały rozwój opiera się na możliwie pełnym wykorzystaniu zasobów (ludzkich, kulturowych, fizycznych, społecznych) dostępnych na danym obszarze;
- mobilizacja społeczności lokalnej do wspólnych działań na rzecz pełniejszego zaspokajania potrzeb mieszkańców, uruchomienie mechanizmów wzajemnościowych, budowanie postaw solidarności społecznej i działanie na rzecz wspólnego dobra, co przyczynia się do rozwoju kapitału społecznego na poziomie lokalnym;
- poprawa konkurencyjności lokalnej gospodarki poprzez rozwój sieci powiązań i współpracy, obniżenie kosztów działalności, dostaw dóbr i usług dla lokalnych przedsiębiorców, a także społeczności lokalnej. Warto w tym miejscu zaznaczyć, że przedsiębiorstwa społeczne mogą stanowić również ważne źródło innowacji, zarówno w ujęciu gospodarczym, jak i społecznym. Mogą stać się czynnikiem stymulującym rozwój gospodarki na danym terenie;
- wzrost dochodu członków społeczności lokalnej, zwiększanie lokalnego popytu na dobra i usługi.

Kluczem do sukcesu ekonomii społecznej jest spojrzenie na przedsiębiorstwo społeczne jako element szerszej sieci podmiotów publicznych, prywatnych i obywatelskich. Jednym z największych wyzwań stojących przed ekonomią społeczną jest zapewnienie trwałych podstaw funkcjonowania powstających przedsiębiorstw. Realizacja tego celu wymaga znalezienia odpowiedniego miejsca na rynku dóbr lub usług. Jednak zadanie to okazuje się dla wielu przedsiębiorców trudne. Jednym z instrumentów zwiększających szanse na zapewnienie trwałych podstaw działania przedsiębiorstwa społecznego jest umiejscowienie go w łańcuchu wartości wytwarzanych na poziomie lokalnym, czyli budowanie jego pozycji na bazie współpracy biznesowej z miejscowymi przedsiębiorcami, samorządem lokalnym i lokalną społecznością. Tak działające przedsiębiorstwo ma wyraźnie większe szanse na uzyskanie stabilnych podstaw dla swojej działalności. Z drugiej strony, przedsiębiorstwo społeczne może stać się impulsem dla rozwoju tak rozumianego partnerstwa lokalnego. Należy jednak zaznaczyć, że budowanie w ten sposób pozycji przedsiębiorstwa społecznego na lokalnym rynku wymaga rzeczywistego dialogu i współdziałania głównych aktorów: przedsiębiorców, samorządowców, przedstawicieli organizacji pozarządowych.

5. Dostarczanie usług społecznie użytecznych

Przedsiębiorstwa społeczne, zapewniając lepsze wykorzystanie lokalnych zasobów, wzmocnienie konkurencyjności miejscowej gospodarki i budowanie spójności społecznej na poziomie lokalnym, mogą również dostarczać usług użyteczności publicznej, zaspakajających ważne potrzeby, których mieszkańcy społeczności lokalnych nie są w stanie zaspokoić samodzielnie. Dotyczyć to może i w szczególności:

- usług opiekuńczych – w Polsce rośnie na nie zapotrzebowanie, a starzenie się społeczeństwa jeszcze pogłębi tę tendencję. Potrzebne jest zwiększanie podaży tych usług, nie tylko dla osób starszych, lecz także dzieci, niepełnosprawnych i innych grup;
- usług w zakresie ochrony zdrowia, edukacji, kultury i ochrony środowiska;
- zbiorowych usług komunalnych;
- usług wzajemnych – przedsięwzięcia działające w obszarze rynku i konkurencyjne właśnie ze względu na swój charakter, np. ubezpieczenia wzajemne, usługi zdrowotno-opiekuńcze, spółdzielnie telefoniczne itp.

Świadczenie przez przedsiębiorstwa społeczne usług użyteczności publicznej rodzi istotne konsekwencje. Po pierwsze, należy wypracować mechanizm, który pozwalałby na określenie, jakiego rodzaju usługi są szczególnie istotne z punktu widzenia potrzeb mieszkańców danej społeczności. Niektóre z nich są dosyć standardowe i stosunkowo łatwo jest oszacować zapotrzebowanie na nie (np. usługi opiekuńcze). Natomiast część musi być dopasowanych do specyficznej sytuacji społeczności lokalnej. Musi więc istnieć mechanizm dostosowywania rodzajów usług świadczonych przez przedsiębiorstwa do potrzeb i możliwości lokalnych, uwzględniający kluczową rolę samorządu terytorialnego. Po drugie, wsparcie działalności przedsiębiorstw społecznych ze środków publicznych powinno być prowadzone z uwzględnieniem zasad ochrony konkurencyjności gospodarki i reguł pomocy publicznej.

6. Narzędzie dla rozwoju regionalnego

Ekonomia społeczna jest również jednym z instrumentów polityki rozwoju regionalnego. Odpowiednio ukierunkowane wsparcie rozwoju przedsiębiorstw społecznych może służyć wyrównywaniu szans mieszkańców obszarów znajdujących się w trudniejszej sytuacji. Samorząd Województwa, mając wpływ na powstawanie instytucji wspierających rozwój ekonomii społecznej, a także środki na zakładanie i funkcjonowanie przedsiębiorstw społecznych, może podejmować decyzje o sposobie ukierunkowania i koncentracji tych środków wśród osób najbardziej potrzebujących. Inwestycje te, prowadzone we współpracy z lokalnymi aktorami, mogą przynieść korzyści wynikające z pobudzania rozwoju lokalnego. Dlatego samorząd wojewódzki powinien pełnić kluczową rolę w projektowaniu i wdrażaniu polityki wspierania rozwoju ekonomii społecznej²².

1.4.3 STAN ROZWOJU EKONOMII SPOŁECZNEJ W REGIONIE KUJAWSKO-POMORSKIM

Rodzaje podmiotów ekonomii społecznej

W regionie kujawsko-pomorskim występuje szereg instytucji, które zaliczane są do nurtu tzw. „nowej” ekonomii społecznej, są to:

²² Tamże

- Centra Integracji Społecznej

Są to instytucje zatrudnienia socjalnego tworzone na mocy ustawy o zatrudnieniu socjalnym, formowane w celu reintegracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Centra, jako specjalne jednostki mogą tworzyć samorządy terytorialne (w formie jednostki budżetowej lub zakładu budżetowego) lub organizacje pozarządowe. Utworzenie CIS poprzedzone musi być uzyskaniem pięcioletniego statusu nadawanego przez wojewodę, który bada corocznie sprawozdania z funkcjonowania Centrum. Osoby aktywizowane w Centrum najczęściej nawiązują stosunek zatrudnienia socjalnego, dzięki czemu nabywają prawo do zasiłku aktywizacyjnego, ubezpieczenia społecznego i pokrycia kosztów uczestnictwa w zajęciach Centrum. Czas udziału w formach aktywizacyjnych mieści się najczęściej w przedziale 6-12 m-cy, ale może też być wydłużony.

Według stanu na dzień 01.01.2013 r. w województwie kujawsko-pomorskim były zarejestrowane 4 Centra Integracji Społecznej.

LP	Nazwa	Adres	Dane kontaktowe
1	Centrum Integracji Społecznej im. Jacka Kuronia	ul. Smoleńska 43 85-871 Bydgoszcz	Tel/fax: 52 348 61 74 e-mail: cis@cis.bydgoszcz.pl
2	Centrum Integracji Społecznej w Szumiłowie	Gm. Radzyń Chełmiński 87-220 Szumiłowo 13	Tel: 56 688 30 17
3	Centrum Integracji Społecznej	ul. Stokrotkowa 22 87-100 Toruń	Tel/fax: 56 654 92 79 cistor@cistor.pl
4	Centrum Integracji Społecznej w Łojewie	Łojewo 21 88-100 Inowrocław	Tel: 600 728 577

Tabela 6 Wykaz Centrów Integracji Społecznej w regionie (stan na dzień 01.01.2013 r.) na podstawie rejestru CIS Wojewody Kujawsko-Pomorskiego

- Kluby Integracji Społecznej

Są to instytucje utworzone na mocy ustawy o zatrudnieniu socjalnym, których głównym celem jest m.in. minimalizowanie skutków bezrobocia, promowanie aktywności i przedsiębiorczości społecznej, przygotowanie do podjęcia zatrudnienia, przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu, pomoc w wychodzeniu z izolacji i osamotnienia. KIS może być tworzony i prowadzony przez gminę lub organizację pozarządową prowadzącą działalność w zakresie reintegracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. W ramach klubu można prowadzić różnego rodzaju formy integracyjne i aktywizacyjne. Udział w zajęciach klubu jest dobrowolny, ale warunkiem jest realizacja kontraktu socjalnego. W naszym regionie szereg klubów powstało w celu realizacji projektów systemowych Ośrodków Pomocy Społecznej, finansowanych ze środków Unii Europejskiej, w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego. Kluby przygotowują osoby uczestniczące do uniezależnienia od świadczeń pomocy społecznej, oddziałując na zmianę postaw, uzupełnienie wiedzy i umiejętności społeczno-zawodowych.

Według stanu na dzień 01.05.2013 r. w województwie kujawsko-pomorskim funkcjonowało 15 klubów integracji społecznej (Rejestr Klubów Integracji Społecznej Województwa Kujawsko-Pomorskiego).

- Zakłady Aktywności Zawodowej

Jest to rozwiązanie prawne wprowadzone ustawą z dnia 27 sierpnia 1997r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych. ZAZ nie jest samodzielną formą prawną – jest organizacyjnie i finansowo wydzieloną jednostką, która uzyskuje status zakładu aktywności zawodowej. O utworzenie ZAZ ubiegać się mogą jednostki i organizacje wymienione w ustawie, których statutowym zadaniem jest rehabilitacja społeczna i zawodowa osób niepełnosprawnych. ZAZ tworzy się w celu okresowego zatrudnienia osób niepełnosprawnych z orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności i określonych w ustawie grup osób z orzeczeniem o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, a także przygotowania ich do życia w otwartym środowisku i podjęcia zatrudnienia na otwartym rynku pracy. ZAZ może prowadzić działalność gospodarczą. W roku 2012 w województwie kujawsko-pomorskim funkcjonowało 6 ZAZ-ów, gdzie aktywizowanych było 236 osób, na 130,74 etatach, a wspomagало je 70 osoby obsługi. W obszarze działalności ZAZ-ów znajdują się:

- usługi z zakresu poligrafii offsetowej oraz niskonakładowego kolorowego druku cyfrowego,
- organizacja imprez sportowo-rekreacyjnych, usługi gospodarcze tj. utrzymywanie czystości wewnątrz i na zewnątrz obiektów, usługi reklamowe tj. komputerowe wycinanie liter i znaków - transportowanie ich na odzież, na pojazdy, itp., wizytówki,
- hotelarstwo – gastronomiczna i obsługowo – rehabilitacyjna,
- obsługa zainstalowanych urządzeń sportowych i treningowych, wypożyczalnia obuwia do gry w kręgle, prowadzenie kawiarenki,
- wytwórcza działalność stolarska, papiernicza, rękodzielnicza, gospodarcza.

LP	Nazwa	Adres	Dane kontaktowe
1	Zakład Aktywności Zawodowej w Bydgoszczy	ul. Ludwikowo 3, 85-502 Bydgoszcz	tel. 52 585 98 98, e-mail: zazniepel@wp.pl
2	Zakład Aktywności Zawodowej "Ośrodek Sportu i Rehabilitacji" w Białych Błotach	ul. Centralna 27 A, 86-005 Białe Błota	tel. 52 349 47 44, e-mail: zaz@gops.win.pl
3	Zakład Aktywności Zawodowej w Brodnicy	ul. Kamionka 24, 87-300 Brodnica	tel. 56 498 20 05, e-mail: ckpiu@wp.pl .
4	Zakład Aktywności Zawodowej w Wąbrzeźnie	ul. Sportowa 10, 87-200 Wąbrzeźno	tel. 56 471 97 78, e-mail zaz_wabrzezno@op.pl
5	Zakład Aktywności Zawodowej w Drzonowie	Drzonowo 42, 86-230 Lisewo	tel. 56 675 89 28, e-mail: zazdrzonowo@wp.pl
6	Zakład Aktywności Zawodowej w Radziejowie	ul. Kościuszki 58, 88-200 Radziejów	tel.54 234 04 47

Tabela 7 Wykaz ZAZ w regionie (stan na rok 2012)²³:

- Warsztaty Terapii Zajęciowej

Ich funkcjonowanie określa rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 25 marca 2004r. w sprawie warsztatów terapii zajęciowej (Dz. U. Nr 63, poz. 578). WTZ jest wyodrębnioną organizacyjnie i finansowo z jednostki prowadzącej - placówką pobytu dziennego (nie oddzielną instytucją z osobowością prawną). W WTZ stwarzane są możliwości dla osób niepełnosprawnych, niezdolnych do podjęcia pracy, w zakresie rehabilitacji społecznej i zawodowej oraz pozyskania lub przywracania umiejętności,

²³ Dane Wydziału Integracji Osób Niepełnosprawnych Urzędu Marszałkowskiego w Toruniu

niezbędnych do podjęcia zatrudnienia. WTZ może być organizowany i prowadzony przez fundacje, stowarzyszenia lub przez inne podmioty posiadające osobowość prawną (w tym Gminy). WTZ jest traktowany jako podmiot ekonomii społecznej, gdyż ustawodawca dopuszcza istnienie w WTZ dochodu ze sprzedaży produktów i usług wykonywanych przez uczestników warsztatów w ramach realizowanego programu terapii. Dochód ten przeznaczają się w porozumieniu z uczestnikami warsztatu, na pokrycie wydatków związanych z integracją społeczną uczestników. W przypadku, gdy wysokość dochodu przekracza w skali miesiąca kwotę odpowiadającą iloczynowi liczby uczestników warsztatu i 30% minimalnego wynagrodzenia za pracę obowiązującego w grudniu roku poprzedniego, o przeznaczeniu kwoty przekroczenia tego dochodu decydują strony umowy tj. powiat (na terenie którego znajduje się WTZ) oraz jednostka prowadząca warsztat.

Według stanu na dzień 31.12.2012 r. w województwie kujawsko-pomorskim funkcjonowało 37 warsztatów terapii zajęciowej.²⁴

- Spółdzielnie socjalne

Aktualną podstawą prawną dla funkcjonowania spółdzielni socjalnych jest ustawa z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych (Dz. U. z 2006 r. Nr 94, poz. 651) oraz ustawa z dnia 16 września 1982 roku Prawo spółdzielcze (Dz. U. 1982 nr 30 poz. 210). W myśl ustawy spółdzielnia socjalna to podmiot gospodarczy, łączący w sobie cechy przedsiębiorstwa i organizacji pozarządowej. Cechą, która je wyróżnia jest nadrzędność celów społecznych nad maksymalizacją zysków. Spółdzielnia socjalna, jako rodzaj spółdzielni pracy, opiera się na zasadzie osobistego świadczenia pracy przez jej członków. Celem jej istnienia jest udzielenie trwałego wsparcia osobom zagrożonym wykluczeniem społecznym, które, z różnych powodów, są w trudnym położeniu na rynku pracy i w związku z tym znalazły się w niestabilnej sytuacji życiowej.

Zgodnie z ustawą spółdzielnię socjalną założyć mogą:

- osoby fizyczne (min. 5 osób, wśród nich min. 50% osób rekrutujących się z grup zagrożonych wykluczeniem społecznym, tj. osoby bezrobotne, niepełnosprawne lub osoby, o których mowa w ustawie o zatrudnieniu socjalnym – osoby bezdomne, osoby po terapii leczenia uzależnień, osoby chore psychicznie, osoby zwalniane z zakładów karnych, uchodźcy)
- osoby prawne (min. 2 osoby prawne - organizacje pozarządowe, jednostki samorządu terytorialnego lub kościelne osoby prawne).

Spółdzielnia socjalna osób prawnych ma obowiązek zatrudnienia w ciągu 6 miesięcy od daty założenia spółdzielni min. 5 osób znajdujących się w trudnej sytuacji na rynku pracy. Osoby te po roku trwania zatrudnienia mają prawo stać się członkami spółdzielni.

W województwie kujawsko-pomorskim zarejestrowane są 43 spółdzielnie socjalne (stan na dzień 13 września 2013 r.).²⁵ Spośród 43 spółdzielni socjalnych aktywnie działa 26 spółdzielni. Wśród 26 działających spółdzielni socjalnych zdecydowana większość, aż 17 spółdzielni, skorzystała z oferty Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej. 13 spółdzielni socjalnych obok wsparcia merytorycznego otrzymało ze środków PO KL pomoc finansową na rozpoczęcie działalności. Warto zaznaczyć, że spółdzielnie socjalne rejestrując swoją działalność, ze względów praktycznych, wskazują bardzo szeroki zakres działalności. Analogicznie jak to się dzieje w przypadku tradycyjnych firm prowadzących działalność gospodarczą.

²⁴ Tamże

²⁵ <http://www.ozrss.pl>

Spółdzielnie socjalne w województwie kujawsko-pomorskim działają najczęściej w następujących branżach:

- usługi opiekuńcze – pielęgnacyjne (w tym opieka nad osobami starszymi, niepełnosprawnymi, dziećmi),
- usługi przygotowywania i dostarczania posiłków,
- usługi porządkowe, utrzymanie czystości, segregacja odpadów wtórnych,
- usługi budowlane, remontowe i architektury zieleni.

Aktualne informacje o liście spółdzielni socjalnych w regionie można odnaleźć na stronie internetowej Ogólnopolskiego Związku Rewizyjnego Spółdzielni Socjalnych: www.ozrss.pl

- Organizacje pozarządowe

Są organami lub jednostkami nie podlegającymi administracji publicznej (rządowej i samorządowej), a ich działalność nie jest nastawiona na osiągnięcie zysku. Obejmują wiele form działalności: stowarzyszenia, fundacje mające osobowość prawną, a także jednostki, które tej osobowości nie mają (np. stowarzyszenia zwykłe, uczelniane organizacje studenckie, koła gospodyń wiejskich).

Sektor ten uczestniczy w alokacji zasobów poprzez produkcję quasi-publicznych towarów i usług; spełnia rolę redystrybucyjną poprzez ofertę usług kierowanych do grup de faworyzowanych. Aktualnie sektor ten uczestniczy w regulacji życia gospodarczego poprzez uczestnictwo w realizacji zadań związanych z reintegracją zawodową.

Zgodnie z danymi *SOF-1 Sprawozdanie z działalności fundacji, stowarzyszeń i innych organizacji społecznych za 2010r.*²⁶ w województwie kujawsko-pomorskim funkcjonuje 3900 aktywnych, tj. realizujących swoje zadania statutowe organizacji pozarządowych (stowarzyszenia, fundacje, podmioty wyznaniowe). 30,3% z nich zaliczanych jest do sektora ekonomii społecznej. Są to organizacje:

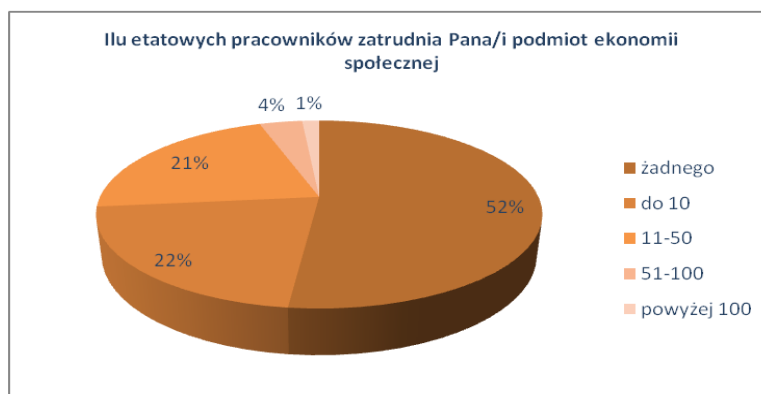
- prowadzące odpłatną działalność statutową i nie prowadzące działalności gospodarczej (22,1%);
- prowadzące wyłącznie działalność gospodarczą (4,6%);
- prowadzące zarówno odpłatną działalność statutową jak i działalność gospodarczą (3,6%).

Zatrudnienie w podmiotach ekonomii społecznej

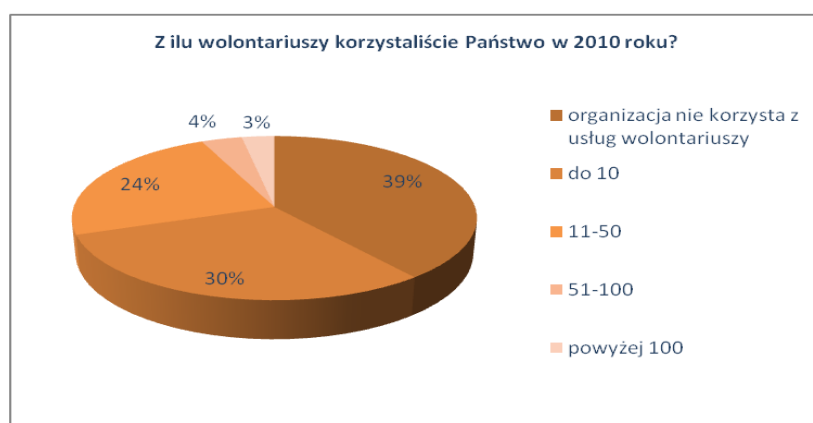
Wyniki badania przeprowadzonego techniką wywiadu pogłębionego uzupełniają szczegółowy pogląd na stan i działanie podmiotów ekonomii społecznej w województwie kujawsko-pomorskim. Badanie zostało przeprowadzone na 20 losowo wybranych podmiotach prowadzących działalność gospodarczą lub odpłatną działalność statutową. Poruszone zagadnienie zatrudnienia w podmiotach odpowiada na pytanie o zasób kadrowy i wolontariat w podmiocie.

Połowa podmiotów związanych z sektorem ekonomii społecznej nie zatrudnia żadnego pracownika, w jednym przypadku na pięć zatrudniają do 10 pracowników lub od 11 do 50 pracowników. Zatrudnienie przekracza 50 osób w 6% przypadków, a 100 – w 2%. W nieco większym stopniu podmioty wykorzystują pracę wolontariuszy. Trzy na dziesięć współpracują z kilkoma wolontariuszami (do 10 wolontariuszy), 23% z 11-50 wolontariuszami. Z więcej niż 50 wolontariuszami współpracuje 7% podmiotów, wśród których znajduje się 3% współpracujących z ponad 100 wolontariuszami.

²⁶ SOF-1 Sprawozdanie z działalności fundacji, stowarzyszeń i innych organizacji społecznych, prowadzone na podstawie porozumienia między MRR, a GUS z 28 marca 2011r. Wykonawca – Urząd Statystyczny w Krakowie. Opracowanie własne US w Krakowie na wniosek ROPS Toruniu, kwiecień 2013 r.

Wykres 7 Zatrudnienie w podmiotach ekonomii społecznej²⁷

Wykres 8 Wolontariat w podmiotach ekonomii społecznej²⁸

Zatrudnienie w organizacjach pozarządowych

Do oszacowania poziomu zatrudnienia w podmiotach ekonomii społecznej w województwie kujawsko-pomorskim wykorzystano dane *SOF-1 Sprawozdanie z działalności fundacji, stowarzyszeń i innych organizacji społecznych za 2010 r.* Wynika z nich, że ogółem organizacje te zatrudniają ok. 4.400 osób, w tym szacunkowa liczba zatrudnionych na umowę o pracę w organizacjach zaliczanych do obszaru ekonomii społecznej wynosi łącznie 3.269 osób.

Wyszczególnienie	województwo kujawsko-pomorskie
liczba zatrudnionych (w tys. osób)	4,4
Struktura zatrudnienie na podstawie stosunku pracy (stan na dzień 31.12.2010 r.) (w %)	
Prowadzące wyłącznie nieodpłatną działalność statutową ²⁹	25,7

²⁷ Raport z kompleksowego badania sektora ekonomii społecznej w regionie kujawsko-pomorskim, Toruń 2012

²⁸ tamże

²⁹ Do sektora ekonomii społecznej nie są zaliczane organizacje pozarządowe prowadzące wyłącznie nieodpłatną działalność statutową. Dlatego szacując liczbę zatrudnionych na umowę o pracę w organizacjach pozarządowych nie brano pod uwagę osób pracujących w tego typu organizacjach.

Prowadzące odpłatną działalność statutową i nie prowadzące działalności gospodarczej	41,2
Prowadzące działalność gospodarczą i nie prowadzące odpłatnej działalności statutowej	9,6
Prowadzące odpłatną działalność statutową i prowadzące działalność gospodarczą	23,5

Tabela 8 Zatrudnienie w organizacjach pozarządowych

Z uwagi na sytuację na rynku pracy w kraju, w podmiotach ekonomii społecznej zauważalna jest tendencja do zawierania umów cywilno-prawnych. Liczba takich osób w organizacjach pozarządowych funkcjonujących w obszarze ekonomii społecznej to 10.345. Uzasadnieniem dla tego zjawiska jest zarówno wciąż mała stabilność podmiotów na rynku, realizacja działań okresowych, projektowych, a także mniejsze obciążenia pracodawcy.

Wyszczególnienie	województwo kujawsko-pomorskie
liczba pracujących (w tys. osób)	14,8
Struktura pracujących w 2010 r. (w %)	
Prowadzące wyłącznie nieodpłatną działalność statutową ³⁰	30,1
Prowadzące odpłatną działalność statutową i nie prowadzące działalności gospodarczej	39,7
Prowadzące działalność gospodarczą i nie prowadzące odpłatnej działalności statutowej	12,8
Prowadzące odpłatną działalność statutową i prowadzące działalność gospodarczą	17,4

Tabela 9 Pracujący w organizacjach trzeciego sektora na podstawie umów cywilno-prawnych, którzy nie pozostawali w tym czasie w stosunku pracy z jednostką

Według danych *SOF-1 Sprawozdanie z działalności fundacji, stowarzyszeń i innych organizacji społecznych za 2010 r.* łącznie zatrudnionych i pracujących w organizacjach pozarządowych w województwie kujawsko-pomorskim działających w obszarze ekonomii społecznej jest 13 614 osób.

Zatrudnienie w pozostałych podmiotach ekonomii społecznej

Przygotowując diagnozę sektora ekonomii społecznej ROPS w Toruniu wysłał do 99 funkcjonujących podmiotów: CIS, KIS, ZAZ, WTZ oraz spółdzielni socjalnych zapytanie

³⁰ Do sektora ekonomii społecznej nie są zaliczane organizacje pozarządowe prowadzące wyłącznie nieodpłatną działalność statutową. Dlatego szacując liczbę pracujących w organizacjach pozarządowych na podstawie umów cywilno-prawnych nie brano pod uwagę osób pracujących w tego typu organizacjach.

dotyczące zatrudnienia. Zwrotnie otrzymano 50% ankiet. Zgodnie z informacjami w podmiotach tych zatrudnionych było 970 osób, co prezentuje poniższa tabela.

Rodzaj podmiotu	Zatrudnienie w przeliczeniu na pełne etaty	Źródło	Uwagi
Centra Integracji Społecznej	148	Urząd Wojewódzki w Bydgoszczy	dane dotyczą 100% CIS
Kluby Integracji Społecznej	72	Ankieta ROPS	ankiety odesłało 53,57%KIS
Zakłady Aktywności Zawodowej	314	Urząd Marszałkowski w Toruniu	dane dotyczą 100% ZAZ
Warsztaty Terapii Zajęciowej	372	Ankieta ROPS	ankiety odesłały 60,53%WTZ
Spółdzielnie Socjalne	64	Ankieta ROPS	ankiety odesłało 21,74% spółdzielni
Łącznie	970 osób zatrudnionych w wymienionych podmiotach ekonomii społecznej		

Tabela 10 Zatrudnienie w wybranych podmiotach ekonomii społecznej – 2011 r. na podstawie ankiet wysłanych przez ROPS

Reasumując, mając na uwadze dane wskazane powyżej (tab. 8,9,10), można szacować, że liczba osób zatrudnionych i pracujących w podmiotach ekonomii społecznej w regionie kujawsko-pomorskim wynosi 14.584 osób.

Charakterystyka działalności podmiotów ekonomii społecznej

„Działające na terenie województwa kujawsko-pomorskiego podmioty ekonomii społecznej oferują usługi, które można scharakteryzować w sześciu głównych obszarach:

- *usługi porządkowe,*
- *usługi opiekuńcze,*
- *usługi edukacyjne,*
- *pośrednictwo,*
- *usługi związane z wynajmem lokali/terenów,*
- *organizacja imprez.*

Oferta usług porządkowych jest kierowana głównie do podmiotów samorządu lokalnego i dotyczy sprzątnięcia ulic oraz ochrony i konserwacji zieleni miejskiej, porządkowania grobów, sprzątnięcia plaży. Ponadto usługa sprzątnięcia kierowana jest do administratorów budynków (spółdzielnie) i firm (sprzątnięcie klatek i biur). Oferta wprowadzana jest też na rynek zleceń indywidualnych i dotyczy sprzątnięcia prywatnych mieszkań i domów oraz prowadzenia prac porządkowo-konserwacyjnych na terenach przydomowych (...). Usługi opiekuńcze kierowane są głównie do klientów indywidualnych i dotyczą opieki oraz pielęgnacji osób starszych, opieki nad dziećmi. Ponadto w jednym z badanych podmiotów prowadzony jest środowiskowy dom pomocy społecznej, który konkuruje z podobnymi podmiotami prowadzonymi przez samorządy. Innym obszarem działalności jest prowadzenie usług doradczych i warsztatów (w tym warsztatów terapii zajęciowej), szkoleń, kursów zawodowych i zajęć tematycznych oraz realizacja projektów finansowanych z różnych źródeł (...). Mniej powszechnym, ale również obecnym polem aktywności usługowej jest pośrednictwo zawodowe, poradnictwo prawne i usługi księgowe dla małych firm i podmiotów ekonomii społecznej, które jest rozwijane przez jedną z badanych spółdzielni. Ostatnie pole

aktywności gospodarczej dotyczy wynajmu i dzierżawy własności podmiotów ekonomii społecznej (pomieszczeń oraz sal konferencyjnych, wynajmu sprzętu, terenów pod imprezy masowe) i organizacji imprez okolicznościowych, razem z często wskazywanym cateringiem. Oferta produkcyjna dotyczy wytwarzania i sprzedaży produktów krawieckich, stolarskich i rękodzielniczych.³¹

Podsumowanie stanu rozwoju ekonomii społecznej w regionie

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Toruniu, prowadząc prace nad *Kujawsko-Pomorskim Programem na Rzecz Ekonomii Społecznej do roku 2020*, pozyskał podstawowe informacje dotyczące liczebności podmiotów ekonomii społecznej.

Na koniec roku 2011 można szacować, iż w Województwie Kujawsko-Pomorskim funkcjonowało ponad 1.200 podmiotów ekonomii społecznej.

Na koniec 2012 roku szacuje się iż liczba podmiotów ekonomii społecznej w regionie nie uległa zmniejszeniu i nadal działa ponad 1.200 podmiotów.

Rodzaj podmiotu	Liczebność	Źródło
Organizacje pozarządowe prowadzące odpłatną działalność pożytku publicznego i działalność gospodarczą	1181	Wyliczono w oparciu o sprawozdanie SOF-1 za 2010 r.
Centra Integracji Społecznej	4	Urząd Wojewódzki w Bydgoszczy
Kluby Integracji Społecznej	28	ROPS w Toruniu
Zakłady Aktywności Zawodowej	6	Urząd Marszałkowski w Toruniu
Warsztaty Terapii Zajęciowej	38	Urząd Marszałkowski w Toruniu
Spółdzielnie Socjalne	23	OZRSS
Łącznie	1280 podmiotów ekonomii społecznej	

Tabela 11 Liczba podmiotów ekonomii społecznej w regionie.

Na podstawie przeprowadzonej na zlecenie ROPS w Toruniu w 2011 r. diagnozy kondycji sektora ekonomii społecznej,³² można zobrazować działalność podmiotów ekonomii społecznej w województwie kujawsko-pomorskim. Przeprowadzone badanie wyraźnie uwydatnia problemy w zakresie funkcjonowania PES, jak i mocne strony w ich działaniach. Ważną kwestią jest uwzględnienie ekonomii społecznej w lokalnych Strategiach Rozwiązywania Problemów Społecznych, w 95% badanych strategii ekonomia społeczna nie była uwzględniana. O podmiotach ekonomii społecznej w strategiach wspomina się rzadko. Nawiązania do podmiotów ograniczają się bądź do stwierdzenia ich istnienia, bądź do deklaracji ich powołania. Twórcy strategii zdają sobie sprawę z potencjału, jaki niesie za sobą współpraca, nie mają jednak pomysłów na realizację wspólnych przedsięwzięć. Nie istnieją również jasne modele współpracy, w ramach których działania i współpraca byłaby możliwa do zmierzenia. Analizie danych poddanych zostało 56 losowo wybranych strategii. Współpraca między JOPS i PES jest deklarowana w niemal 50 przeanalizowanych dokumentach. Kiedy jednak przejdziemy do poziomu konkretnych rozwiązań i działań, to okazuje się, że poza poziomem deklaracyjnym brakuje mechanizmów wdrażania tej współpracy. Tylko 21,3% instytucji pomocy społecznej rozpoznało lokalne podmioty ekonomii społecznej jako istotny „zasób”, który można wykorzystać przy tworzeniu strategii. Wśród

³¹ Raport z kompleksowego badania sektora ekonomii społecznej w regionie kujawsko-pomorskim, Toruń 2012, str.30-31

³² Raport z kompleksowego badania sektora ekonomii społecznej w regionie kujawsko-pomorskim, Toruń 2012

przebadanych strategii pomocy społecznej połowa wymienia maksymalnie 2 podmioty. Podobnie wygląda sytuacja z ilością działań, przy okazji których wspomina się o podmiotach ekonomii społecznej. Ostatnim wskaźnikiem ilości współpracujących podmiotów jest średnia wartość liczby działań, przy których współpracują podmioty. W przeanalizowanych strategiach podmioty ekonomii społecznej współpracują średnio przy 1 działaniu. W 70% strategii nie wspomina się o żadnym podmiocie, który brałby udział w konkretnych działaniach.

Wyniki badania odpowiedziały także na bardzo ważne pytanie o współpracę podmiotów ekonomii społecznej z organizacjami pozarządowymi. Polega ona głównie na wzajemnej wymianie doświadczeń. Starsze organizacje stają się mentorami młodszych. Wspólnie organizowane są fora organizacji pozarządowych, przeprowadzane są szkolenia i prowadzone są punkty konsultacyjne. Organizacje pozarządowe wspólnie podejmują się przeprowadzenia drobnych akcji społecznych, festynów i akcji edukacyjnych. Zwłaszcza jednostki związane z pomocą społeczną – warsztaty terapii zajęciowej, kluby i centra integracji społecznej, starają się podejmować akcje związane z integracją swoich klientów poprzez organizowanie wydarzeń kulturalnych, rozrywkowych, sportowych. Współpraca nawiązuje się również z instytucjami publicznymi - odbywa się najczęściej na zasadach ustalanych przepisami lub wynika z posiadania wspólnej grupy klientów. Do placówek z którymi najczęściej podmioty ekonomii społecznej wchodzą we współpracę należą:

- Urząd Marszałkowski,
- urzędy gmin,
- ośrodki pomocy społecznej,
- zakłady karne,
- urzędy pracy (także spoza województwa kujawsko-pomorskiego),
- szkoły.

Z informacji zawartych w badaniu wynika, że podmioty ekonomii społecznej współpracują także z przedsiębiorstwami prywatnymi, lecz ten obszar współpracy jest rozwinięty najslabiej. Współpraca z biznesem odbywa się głównie wtedy, gdy podmioty ekonomii społecznej mają do zaoferowana usługi, które mogą stać się atrakcyjne dla przedsiębiorstw. Współpraca polega wówczas na dostarczaniu konkretnych usług. Inną formą współpracy jest szukanie miejsc pracy dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym przez kluby i centra integracji społecznej u prywatnych przedsiębiorców. Pojawia się również taka forma współpracy, polegająca na sponsorowaniu konkretnych akcji podejmowanych przez podmioty ekonomii społecznej przez przedsiębiorstwa prywatne.

Badanie pozwoliło także wyznaczyć główne czynniki rozwoju podmiotów ekonomii społecznej:

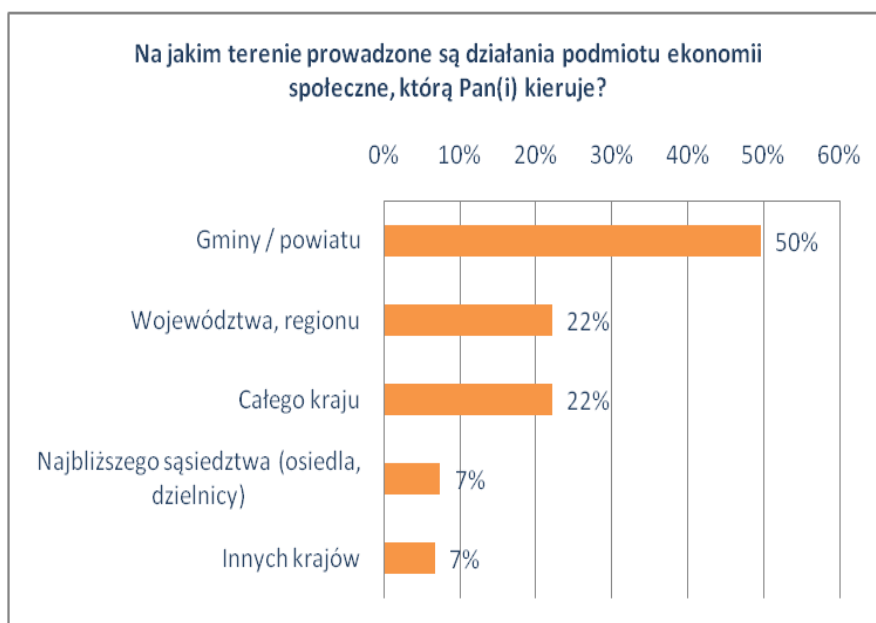
- umiejętności pozyskiwania środków unijnych i dotacji z konkursów,
- odpowiednie profilowanie środków,
- zaangażowanie osób, w tym przede wszystkim kompetentny i sprawny lider,
- dobry pomysł na działanie,
- rozwój świadomości społecznej na temat podmiotów ekonomii społecznej.

Możliwe było również oznaczenie głównych problemów w działalności podmiotów - największym problemem w prowadzeniu organizacji związanej z sektorem ekonomii społecznej jest nadmiernie rozbudowana biurokracja organizacji publicznej i nadmiernie skomplikowanie formalności związane z korzystaniem ze środków grantodawców, sponsorów lub funduszy Unii Europejskiej. Przedstawiciele podmiotów dostrzegają także znaczne trudności w zdobywaniu funduszy lub sprzętu niezbędnego do prowadzenia działań lub brak osób, które byłyby gotowe zaangażować się w działania podmiotu. Nieco mniej, niż połowa respondentów uznała za odczuwalny problem niejasnych zasad współpracy z administracją publiczną oraz znużenie liderów i wypalenie zawodowe

osób zaangażowanych w jej prace. Nieco mniejszy odsetek dostrzega problem w utrzymaniu dobrego personelu i wolontariuszy. Dostrzegalnym problemem są również niedoskonałość lub brak przepisów regulujących działania podmiotów oraz w nieco mniejszym stopniu zbyt wysokie obciążenia podatkowe. Jeden na pięć podmiotów dostrzega problem w braku dostępu do wiarygodnych informacji, ważnych dla jego działalności. Rzadziej dostrzegalnymi problemami są konflikty i napięcia wewnątrz podmiotu, nadmierna kontrola ze strony administracji publicznej oraz odchodzenie od misji, dla której powstał podmiot.

Najczęściej występującą barierą w rozwoju podmiotów są problemy finansowe, z którymi boryka się ponad połowa (57%) podmiotów w badanej próbie. Inne bariery występują dużo rzadziej. W przypadku jednego na pięć podmiotów barierą dla rozwoju jest brak chętnych do współpracy (22%). W 12% przypadków największy problem stanowią biurokracja i niejasne przepisy. W kilku procentach przypadków barierą dla rozwoju podmiotu są problemy lokalowe (8%), problemy z pozyskaniem zleceń/beneficjentów (5%), trudności we współpracy z jednostkami samorządu terytorialnego (4%), brak zrozumienia dla tego typu działalności (3%) oraz konkurencja między podmiotami (2%). 12% badanych podmiotów nie dostrzega szczególnych problemów lub barier przeszkadzających w ich rozwoju.

Jak wskazuje badanie, działania podmiotów ekonomii społecznej mają charakter lokalny, rzadziej regionalny czy krajowy. Połowa badanych podmiotów prowadzi działalność na terenie gminy powiatu (50%), ponad dwukrotnie rzadziej prowadzą działalność na terenie całego województwa czy kraju (22%), niewielki odsetek podmiotów (7%) swoją działalność ogranicza do najbliższego otoczenia (osiedla, dzielnicy)³³.

Wykres 9 Teren działania podmiotów ekonomii społecznej

³³ Raport z kompleksowego badania sektora ekonomii społecznej w regionie kujawsko-pomorskim, Toruń 2012

1.4.4 WSPARCIE SEKTORA EKONOMII SPOŁECZNEJ

Instytucjonalny system wsparcia

Tworzy go wiele różnych organizacji. Są to Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej, Regionalne Ośrodki Europejskiego Funduszu Społecznego, Lokalne Grupy Działania, a także administracja publiczna.

Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej (OWES) są podstawowym miejscem, gdzie PES mogą uzyskać wsparcie. W 2013 r. w województwie kujawsko-pomorskim 8 instytucji prowadziło ośrodki wsparcia ekonomii społecznej, które realizowały kompleksowe usługi na rzecz sektora.

OWES-y mogą świadczyć usługi prawne, księgowe, marketingowe, doradztwo finansowe, doradztwo (indywidualne i grupowe), prowadzić szkolenia umożliwiające uzyskanie wiedzy i umiejętności potrzebnych do założenia i prowadzenia działalności w sektorze ekonomii społecznej, prowadzą działania na rzecz rozwoju partnerstwa lokalnego, promocji ekonomii społecznej i zatrudnienia w sektorze ekonomii społecznej.

Szczegółowe formy i zasady wsparcia określają projekty instytucji prowadzących OWES i są one zróżnicowane.

W 2013 roku został ogłoszony i rozstrzygnięty konkurs nr 1/POKL/7.2.2/2013 w ramach którego wyłoniono 6 Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej działających na terenie sześciu różnych subregionów województwa kujawsko-pomorskiego.

Lp.	Podmiot prowadzący OWES	Dane teleadresowe	Subregion
1	Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Kobiet GINEKA	ul. Piotrowskiego 3/2, 85-098 Bydgoszcz tel. 52 349 54 77 biuro@kpowes.org.pl , www.kpowes.org.pl	Subregion 1 (powiaty sępoleński, nakielski, bydgoski ziemski, Miasto Bydgoszcz)
2	Fundacja Gospodarcza Pro Europa	ul. Warszawska 4 lok. 7, 87-100 Toruń tel. 56 658 59 09 proeuropa@fundacja-proeuropa.org.pl , www.owes.fundacja-proeuropa.org.pl	Subregion 2 (powiaty: tucholski, świecki, grudziądzki ziemski, Miasto Grudziądz)
3	Wyższa Szkoła Gospodarki w Bydgoszcy	ul. Garbary 2, 85-229 Bydgoszcz tel. 52 357 06 02 kpces@byd.pl , www.kpces.byd.pl	Subregion 3 (powiaty: żniński, inowrocławski, mogileński)
4	Europejskie Centrum Współpracy Młodzieży	Plac św. Katarzyny 9, 87-100 Toruń tel. 56 652 22 40 ecwm@ecwm.org.pl www.ekonomia-spoleczna.com.pl	Subregion 4 (powiaty: chełmiński, aleksandrowski, toruński ziemski, Miasto Toruń)
5	Centrum Edukacji i Kultury „Zenit” – inż. Ryszard Girczyc	ul. Sienkiewicza 4, 87-800 Włocławek tel. 54 232 04 18, 54 232 04 cezenit@op.pl www.cezenit.com.pl	Subregion 5 (powiaty: radziejowski, lipnowski, włocławski ziemski, Miasto Włocławek)

6	Stowarzyszenie Kujawsko-Pomorski Ośrodek Wsparcia Inicjatyw Pozarządowych TŁOK	Pl. Św. Katarzyny 9, 87-100 Toruń, tel. 56 653 90 65, biuro@tlok.pl www.tlok.pl	Subregion 6 (powiaty: wąbrzeski, brodnicki, golubsko-dobrzyński, rypiński)
---	---	---	--

Tabela 12 Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej w regionie wyłonione w konkursie nr 1/POKL/7.2.2/2013.

Oprócz wskazanych wyżej podmiotów, na koniec 2013 roku Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej prowadziły także Fundacja Ekspert-Kujawy oraz Pomorska Fundacja Rozwoju, Kultury i Sztuki, które kontynuowały projekty wyłonione we wcześniejszym konkursie PO KL 7.2.2.

Regionalne Ośrodki Europejskiego Funduszu Społecznego (RO EFS) świadczą bardzo szeroki wachlarz usług związanych z wdrażaniem w Polsce EFS, kierowany m.in. do PES, organizacji pozarządowych, instytucji pomocy i integracji społecznej. Są to m.in.: szkolenia ogólne i specjalistyczne dotyczące projektów finansowanych ze środków EFS, pomoc animatorów w zakresie diagnozowania potrzeb lokalnych, nawiązywania partnerstw, kreowania pomysłów na dobre projekty. Na terenie województwa funkcjonują dwa RO EFS-y podzielone terytorialnie według podregionów: bydgoski i toruński.

Lokalne Grupy Działania (LGD) to partnerstwa trójsektorowe, składające się z przedstawicieli sektora publicznego, gospodarczego i społecznego. LGD tworzą i wdrażają lokalne strategie rozwoju opracowane w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013, świadczą pomoc potencjalnym wnioskodawcom PROW, aktywizują mieszkańców na rzecz poprawy sytuacji społeczno-gospodarczej, propagują wymianę informacji oraz doświadczeń z instytucjami publicznymi i organizacjami pozarządowymi.

1.4.5 INSTRUMENTY FINANSOWE ADRESOWANE DO SEKTORA EKONOMII SPOŁECZNEJ W LATACH 2007-2013

I. Program Operacyjny Kapitał Ludzki

1. Priorytet VI *Rynek pracy otwarty dla wszystkich*, Działanie 6.2 *Wsparcie oraz promocja przedsiębiorczości i samo zatrudnienia*, ma na celu promowanie postaw kreatywnych i przedsiębiorczych oraz wspieranie rozwiązań i inicjatyw, służących tworzeniu nowych miejsc pracy w obszarze przedsiębiorczości i samozatrudnienia.

2. Priorytet VII *Promocja integracji społecznej*: W ramach Priorytetu VII przewidziano m.in. tworzenie wsparcia infrastrukturalnego dla podmiotów ekonomii społecznej, realizowane w ramach Działania 7.2. - Poddziałanie 7.2.2. *Wsparcie ekonomii społecznej*. Zadaniem realizatorów projektów jest wsparcie finansowe dla utworzenia i funkcjonowania instytucji otoczenia sektora ekonomii społecznej – Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej.

Drugi typ projektów w ramach Poddziałania 7.2.2 stanowi wsparcie dla osób fizycznych oraz osób prawnych wymienionych w art. 4 ust. 2 pkt. 2 i 3 ustawy z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych zamierzających rozpocząć prowadzenie działalności gospodarczej w formie spółdzielni socjalnej. Wsparcie to udzielane jest w formie:

a) bezpłatnego doradztwa (indywidualnego i grupowego) oraz szkoleń umożliwiających uzyskanie wiedzy i umiejętności potrzebnych do założenia i/lub prowadzenia spółdzielni socjalnej;

b) przyznania środków finansowych na założenie i/lub przystąpienie do spółdzielni socjalnej – do wysokości 20 tys. na osobę fizyczną (członka);

c) wsparcie pomostowe udzielane w okresie do 6 do 12 miesięcy od dnia zawarcia umowy, obejmujące finansowe wsparcie wypłacane miesięcznie w kwocie do wysokości minimalnego wynagrodzenia obowiązującego na dzień wypłacenia środków finansowych połączone z doradztwem oraz pomocą w efektywnym wykorzystaniu przyznanych środków.

Ponadto w Priorytecie VII, w ramach projektów konkursowych (Poddziałanie 7.2.1. *Aktywizacja zawodowa i społeczna osób zagrożonych wykluczeniem społecznym*) przewidziano realizację projektów obejmujących m.in. wsparcie dla tworzenia i działalności podmiotów integracji społecznej, w tym:

- centrów integracji społecznej,
- klubów integracji społecznej,
- zakładów aktywności zawodowej,
- podmiotów działających na rzecz aktywizacji społeczno-zawodowej (których podstawowym zadaniem nie jest działalność gospodarcza) z wyjątkiem warsztatów terapii zajęciowej.

W województwie kujawsko-pomorskim wdrażanie Priorytetu VII zostało powierzone Regionalnemu Ośrodkowi Polityki Społecznej w Toruniu.

W roku 2011 w ramach Działania 7.2 *Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu i wzmocnienie sektora ekonomii społecznej* podpisano 24 umowy na łączną kwotę 24.631.685,74 zł, w tym:

- w ramach Poddziałania 7.2.1 „Aktywizacja zawodowa i społeczna osób zagrożonych wykluczeniem społecznym” podpisano łącznie 20 umów na łączną wartość 17.631.685,89 zł,
- w ramach Poddziałania 7.2.2 „Wsparcie ekonomii społecznej” podpisano 4 umowy na łączną wartość 6.999.999,85.

II. Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. z 2008 r. Nr 69, poz. 415 ze zm.)

1. Dotacja na utworzenie lub przystąpienie bezrobotnego do spółdzielni socjalnej – art. 46 ustawy stanowi, iż Starosta z Funduszu Pracy może przyznać bezrobotnemu jednorazowo środki na podjęcie działalności gospodarczej, w tym na pokrycie kosztów pomocy prawnej, konsultacji i doradztwa związanego z podjęciem tej działalności, w wysokości nie większej od 4-krotnego przeciętnego wynagrodzenia na jednego członka założyciela spółdzielni oraz 3-krotnego przeciętnego wynagrodzenia na jednego członka przystępującego do spółdzielni socjalnej po jej założeniu.

2. Art. 46 ustawy pozwala również zrefundować podmiotowi prowadzącemu działalność gospodarczą koszty wyposażenia lub doposażenia stanowiska pracy dla skierowanego bezrobotnego w wysokości nie wyższej jednak niż 6-krotność przeciętnego wynagrodzenia.

III. Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2010 r. Nr 214, poz. 1407 ze zm.)

Ustawa w art. 12a przewiduje możliwość otrzymania przez osobę niepełnosprawną jednorazowych środków z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych

na wniesienie wkładu do spółdzielni socjalnej, jeżeli nie otrzymała wcześniej bezzwrotnych środków publicznych na ten cel.

Wysokość dotacji jest określana w umowie zawartej ze starostą, nie może jednak przekroczyć wysokości piętnastokrotnego przeciętnego wynagrodzenia. Ponadto ustawa przewiduje również m.in. zwrot kosztów adaptacji pomieszczeń zakładu pracy do potrzeb osób niepełnosprawnych, w szczególności poniesionych w związku z przystosowaniem tworzonych lub istniejących stanowisk pracy dla tych osób.

IV. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2010 r. Nr 234, poz. 1536)

W zakresie wymienionych w ustawie zadań publicznych, możliwe formy współdziałania organów administracji publicznej z sektorem pozarządowym polegają na wzajemnym informowaniu o planowanych kierunkach działalności, konsultowaniu projektów aktów normatywnych, tworzeniu wspólnych zespołów o charakterze doradczym i inicjatywnym, a także zawarciu umowy o wykonanie inicjatywy lokalnej oraz realizacji projektów partnerskich dofinansowanych ze środków Unii Europejskiej. Oddzielną, z punktu widzenia art. 5 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, kategorię stanowi współpraca finansowa polegająca na zleceniu zadań przez organy administracji publicznej w formie:

- 1) powierzenia wykonania zadania publicznego wraz z udzieleniem dotacji na jego realizację lub
- 2) wsparcia wykonania zadania publicznego wraz z udzieleniem dotacji na częściowe dofinansowanie jego realizacji.

W obowiązującym stanie prawnym zasadniczą ścieżką proceduralną umożliwiającą zlecenie realizacji zadań publicznych organizacjom pozarządowym przez administrację publiczną jest tryb otwartego konkursu ofert przewidziany art. 11 ust. 2 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

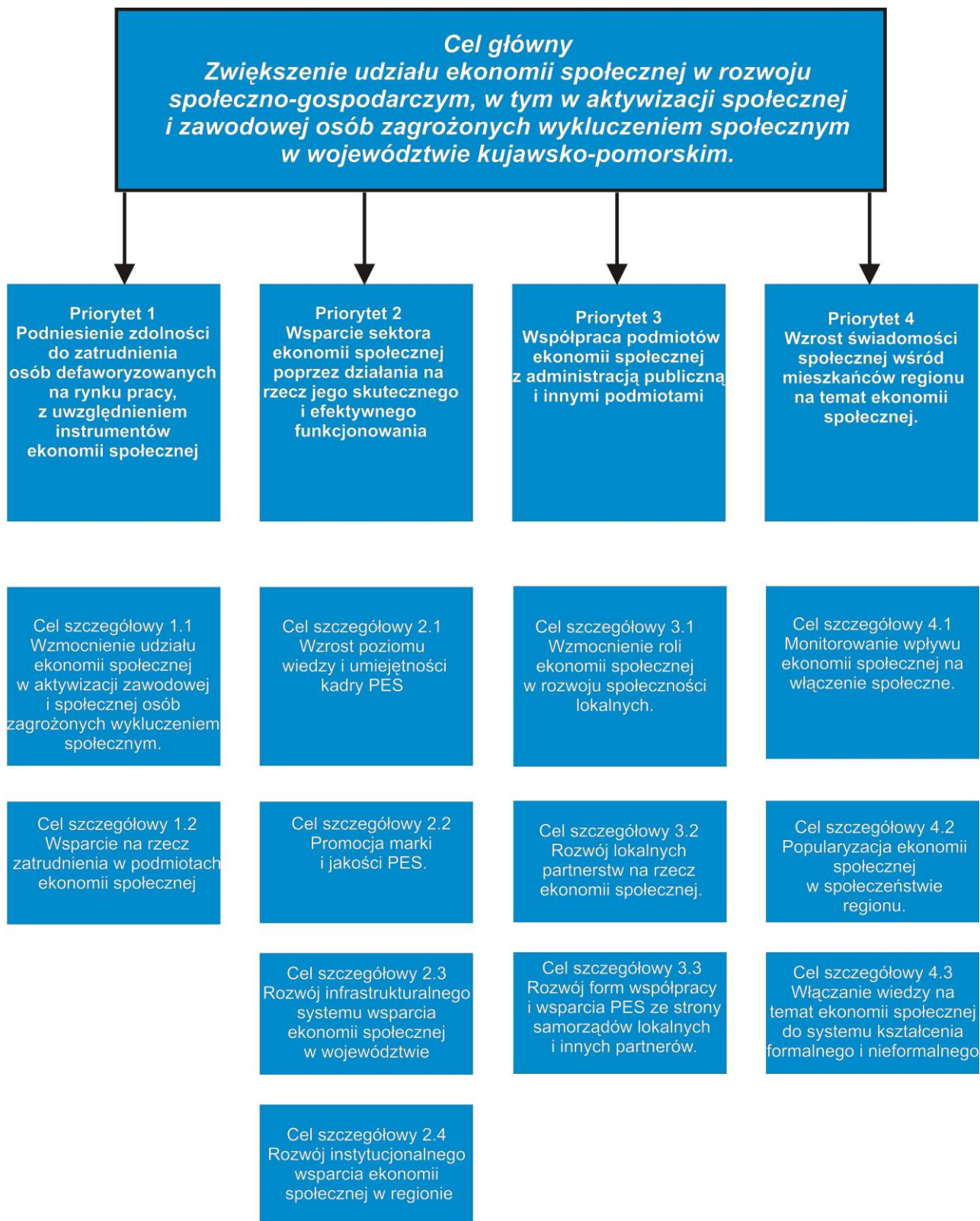
Warto też zauważyć, iż w 2010 r. została znowelizowana ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, która rozszerzyła katalog podmiotów uprawnionych do prowadzenia działalności pożytku publicznego m.in. o spółdzielnie socjalne. Umożliwiło to tej grupie podmiotów ekonomii społecznej m.in. uczestnictwo w otwartych konkursach ofert na wykonywanie zadań jednostek samorządu terytorialnego i organów administracji rządowej.

1.5 ANALIZA SWOT EKONOMII SPOŁECZNEJ W REGIONIE

<p>Mocne strony</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Duży potencjał działających Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej 2. Dostrzeganie ekonomii społecznej i potrzeby działań na rzecz jej rozwoju przez władze regionu 3. Wysoki poziom zaangażowania osób działających w podmiotach ekonomii społecznej w upowszechnianie idei ekonomii społecznej i wspieranie rozwoju ekonomii społecznej 4. Dobre praktyki w obszarze zróżnicowania usług i form działania podmiotów ekonomii społecznej w regionie 5. Wypracowany katalog usług i produktów 37 podmiotów ekonomii społecznej (PES) w regionie, 500 produktów i usług oferowanych przez PES opisanych na stronie www.ekonomicznezakupy.pl 6. Kujawsko-Pomorskie Forum Ekonomii Społecznej 7. Komisja ds. ekonomii społecznej w Sejmiku Organizacji Pozarządowych Województwa Kujawsko-Pomorskiego, której przedstawiciel jest członkiem Regionalnej Rady Działalności Pożytku Publicznego. 	<p>Słabe strony</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Mała liczba prężnie działających PES 2. Niewystarczająca wiedza i umiejętności w zakresie tworzenia i działania PES 3. Niska rentowność ekonomiczna PES 4. Niewielkie kompetencje niezbędne do prowadzenia działalności osób w PES (zarządzanie, marketing, prawo, finanse, obsługa klienta) 5. Niedostateczny/utrudniony dostęp PES do kapitału fizycznego (budynki, maszyny, pieniądze) 6. Trudności w utrzymaniu równowagi pomiędzy działalnością ekonomiczną i społeczną w PES 7. Niewystarczająca dbałość PES o jakość wytwarzanych produktów i oferowanych usług.
<p>Szanse</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Tworzenie lokalnych partnerstw na rzecz ekonomii społecznej (samorządy, PES, lokalny biznes) 2. Rosnąca liczba PES 3. Zlecenie przez samorządy zadań publicznych PES 4. Upowszechnianie wiedzy o ES wśród samorządów i organizacji pozarządowych 5. Zainteresowanie Komisji Europejskiej i Rządu RP tematyką ES 6. Stosowanie klauzul społecznych w zamówieniach publicznych 7. Udział PES w realizacji zadań w postępowaniach poniżej 14 tysięcy euro, nie wymagających stosowania Prawa zamówień publicznych 8. Promocja ES, PES i ich produktów i usług 	<p>Zagrożenia</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Niewielka wiedza o ES w społeczeństwie. 2. Negatywne stereotypy postrzegania osób zagrożonych wykluczeniem społecznym i zatrudnionych w PES 3. Niski poziom motywacji wśród potencjalnych pracowników/uczestników PES 4. Brak systemowych rozwiązań wspierających przedsiębiorczość społeczną (prawo, instrumenty finansowe i niefinansowe) 5. Problemy w powszechnym stosowaniu klauzul społecznych w zamówieniach publicznych 6. Kryzys ekonomiczny, kryzys finansów publicznych 7. Niechęć administracji publicznej do współpracy z PES

2. PLANOWANE DZIAŁANIA (DRZEWO USTALEŃ)

KUJAWSKO-POMORSKI PROGRAM NA RZECZ EKONOMII SPOŁECZNEJ DO ROKU 2020

Cel główny
Zwiększenie udziału ekonomii społecznej
w rozwoju społeczno-gospodarczym, w tym w aktywizacji
społecznej i zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem
społecznym w województwie kujawsko-pomorskim

Ekonomia społeczna umożliwia realizację polityk publicznych przy współdziałaniu podmiotów, które wspierają grupy zagrożone wykluczeniem społecznym. Wysoka wartość społeczna rozwoju ekonomii społecznej i jej lokalnego oddziaływania wpływa na rozwój regionu i zmniejszenia liczby osób korzystających z systemu pomocy społecznej.

Priorytet 1
Podniesienie zdolności do zatrudnienia
osób defaworyzowanych na rynku pracy, z uwzględnieniem
instrumentów ekonomii społecznej

Zjawisko wykluczenia społecznego stało się w ostatnich latach jedną z istotniejszych kwestii społecznych dlatego ważne jest podjęcie szeregu efektywnych działań modernizujących sferę społeczną w naszym województwie, które przyczynią się do niwelowania negatywnych zjawisk powodujących wykluczenie społeczne. Realną szansą staje się ekonomia społeczna, która poprzez swoje niepowtarzalne podmioty pozwala, osobom ze szczególnymi problemami społecznymi na „zdobycie umiejętności organizowania się i przez to samo zatrudnienia (...). Ważna jest tu przede wszystkim dokonująca się w jednostce zmiana myślenia, a dalej zamiana chęci na działania w kierunku wyjścia ze swoich problemów (...) i ponownego włączenia do życia społecznego, pozwalającego na samorealizację i poczucie osiągnięcia pozytywnych efektów.” (za Strategią rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do roku 2020 - Plan modernizacji 2020+)

Cel szczegółowy 1.1
Wzmocnienie udziału ekonomii społecznej w aktywizacji zawodowej i społecznej
osób zagrożonych wykluczeniem społecznym

Kierunki interwencji:

- 1.1.1 Wspieranie i rozwój instytucji zatrudnienia socjalnego i integracji społeczno-zawodowej w tym KIS, CIS, WTZ, ZAZ.
- 1.1.2 Tworzenie i upowszechnianie modelu indywidualnej ścieżki rozwoju osób korzystających z usług podmiotów reintegracji społecznej i zawodowej.

Cel szczegółowy 1.2
Wsparcie na rzecz zatrudnienia w podmiotach ekonomii społecznej

Kierunki interwencji:

- 1.2.1 Działania szkoleniowo-doradcze ukierunkowane na podnoszenie kompetencji społecznych i zawodowych osób zagrożonych wykluczeniem społecznym w celu tworzenia nowych podmiotów ekonomii społecznej.
- 1.2.2 Wsparcie finansowe umożliwiające powstawanie nowych podmiotów ekonomii społecznej i tworzenia w nich miejsc pracy.
- 1.2.3 Program dotacji dla organizacji pozarządowych przekształcających się w podmioty ekonomii społecznej (podejmujących działalność gospodarczą).

Priorytet 2
Wsparcie sektora ekonomii społecznej poprzez działania na rzecz jego skutecznego i efektywnego funkcjonowania

Uczestnictwo podmiotów ekonomii społecznej w rozwoju gospodarczym województwa stanowi ważny element jego zrównoważonego rozwoju. Szczególnie istotne jest więc stałe wzmocnianie potencjału PES, dbałość o jakość wytwarzanych produktów i usług oraz budowanie jego pozytywnego wizerunku jako równorzędnego partnera dla sektora prywatnego i publicznego.

W celu zapewnienia stabilnego rozwoju podmiotów ekonomii społecznej niezbędne jest wdrożenie systemu wspierania zarówno na poziomie infrastrukturalnym, jak i instytucjonalnym. Działania te umożliwią wspieranie podmiotów ekonomii społecznej zarówno w zakresie merytorycznym i finansowym. Istotne jest także stworzenie przestrzeni dla wymiany doświadczeń pomiędzy podmiotami korzystającymi ze wsparcia oraz tymi, które to wsparcie oferują.

Cel szczegółowy 2.1
Wzrost poziomu wiedzy i umiejętności kadry PES

Kierunki interwencji:

- 2.1.1 Cykliczne monitorowanie potrzeb rozwojowych PES oraz możliwości ich zaspokajania.
- 2.1.2 Systematyczne doskonalenie i doształcanie kadr PES.
- 2.1.3 Udostępnianie informacji o podmiotach oferujących szkolenia i doradztwo dla PES i osób zainteresowanych uzyskaniem wsparcia w ramach ekonomii społecznej (bank informacji).

Cel szczegółowy 2.2
Promocja marki i jakości PES

Kierunki interwencji:

- 2.2.1 Uruchomienie mechanizmu przyznawania regionalnej marki wysokiej jakości produktów/usług PES i włączenie jej do promocji regionu, np. regionalny konkurs na najlepszy produkt PES.
- 2.2.2 Upowszechnianie wysokiej jakości usług i produktów PES w regionie kujawsko-pomorskim.

Cel szczegółowy 2.3
Rozwój infrastrukturalnego systemu wsparcia ekonomii społecznej w województwie

Kierunki interwencji:

- 2.3.1 Rozwój kompleksowego wsparcia PES, w tym spółdzielni socjalnych, opartego na sieci ośrodków wsparcia ekonomii społecznej, dostępnych w każdym powiecie.
- 2.3.2 Wspieranie i upowszechnianie instrumentów finansowych dla PES poprzez rozwój oferty dotacji, pożyczek i poręczeń skierowanych do PES.
- 2.3.3 Stałe doradztwo dla PES.
- 2.3.4 Upowszechnienie standardów i mechanizmów certyfikacji w podmiotach tworzących system wsparcia dla PES.
- 2.3.5 Wspieranie tworzenia inkubatorów i klastrów przedsiębiorczości społecznej.
- 2.3.6 Tworzenie innych alternatywnych form wsparcia PES.

Cel szczegółowy 2.4
Rozwój instytucjonalnego wsparcia ekonomii społecznej w regionie

Kierunki interwencji:

- 2.4.1 Koordynowanie na poziomie województwa działań na rzecz ekonomii społecznej w regionie.
- 2.4.2 Inspirowanie i wspieranie funkcjonowania reprezentacji środowiska ekonomii społecznej i jej otoczenia (w formie lokalnych i regionalnych zespołów ds. ekonomii społecznej).
- 2.4.3 Wdrożenie struktury i mechanizmów stałej wymiany wiedzy i doświadczeń na rzecz ekonomii społecznej na płaszczyźnie krajowej i międzynarodowej (np. wizyty studyjne, prezentacje dobrych praktyk, Kujawsko-Pomorski Portal Ekonomii Społecznej).
- 2.4.4 Wdrożenie stałego mechanizmu monitorowania i oceny działania systemu wsparcia w oparciu o funkcjonujące standardy.
- 2.4.5 Monitorowanie i konsultowanie rozwiązań prawno-instytucjonalnych tworzonych przez władze krajowe.
- 2.4.6 Upowszechnianie i inicjowanie nawiązywania kontaktów PES z biznesem (np. Targi Ekonomii Społecznej).

Priorytet 3

Współpraca podmiotów ekonomii społecznej z administracją publiczną i innymi podmiotami

Kluczem do wyrównywania szans, rozwoju i poprawy sytuacji środowisk oraz „partnerów słabszych społecznie” jest inicjowanie i pogłębianie współpracy międzysektorowej. Ważnym z punktu widzenia kreowania polityki społecznej i związanego z tym wspierania sektora ES jest wprowadzanie rozwiązań o charakterze systemowym przy niezbędnym współudziale partnerów w ich projektowaniu. Zatem celem planowania pomocy dla istniejących i powstających podmiotów ekonomii społecznej jest rozwijanie współpracy i partnerskich relacji pomiędzy wszystkimi sektorami regionalnej gospodarki oraz wzmocnienie roli ekonomii społecznej w rozwoju społeczności lokalnych.

Cel szczegółowy 3.1

Wzmocnienie roli ekonomii społecznej w rozwoju społeczności lokalnych

Kierunki interwencji:

- 3.1.1 Popularyzowanie ekonomii społecznej i PES wśród przedstawicieli samorządów lokalnych regionu, mediów, służb zatrudnienia i służb społecznych.
- 3.1.2 Działania na rzecz zwiększenia udziału PES w realizacji zadań publicznych w tym upowszechnianie mechanizmów zamawiania usług i produktów PES m. in. z zastosowaniem klauzul społecznych.
- 3.1.3 Wzmocnienie udziału PES w tworzeniu regionalnych i lokalnych rozwiązań prawnych na rzecz ekonomii społecznej (strategie, programy, plany działań).

Cel szczegółowy 3.2

Rozwój lokalnych partnerstw na rzecz ekonomii społecznej

Kierunki interwencji:

- 3.2.1 Upowszechnianie idei tworzenia lokalnych partnerstw z udziałem PES.
- 3.2.2 Wsparcie szkoleniowe i doradcze dla tworzących się lokalnych partnerstw na rzecz ekonomii społecznej.

Cel szczegółowy 3.3
Rozwój form współpracy i wsparcia PES ze strony samorządów lokalnych i innych partnerów

Kierunki interwencji:

- 3.3.1 Rozwijanie współpracy pomiędzy PES a instytucjami rynku pracy oraz pomocy i integracji społecznej.
- 3.3.2 Wspieranie innowacyjnych form współpracy PES z administracją publiczną, biznesem, środowiskami naukowymi, organizacjami pozarządowymi.

Priorytet 4
Wzrost świadomości społecznej wśród mieszkańców regionu na temat ekonomii społecznej

Dla rozwoju ekonomii społecznej, oprócz wielu innych czynników konieczna jest wiedza o tym, czym jest ekonomia społeczna i jakie mechanizmy nią kierują. Najskuteczniejszymi metodami do osiągnięcia tego celu jest zastosowanie narzędzi promujących i popularyzujących oraz działania edukacyjne w zakresie przedsiębiorczości społecznej na różnych poziomach kształcenia.

Cel szczegółowy 4.1
Monitorowanie wpływu ekonomii społecznej na włączenie społeczne

Kierunki interwencji:

- 4.1.1 Wdrożenie mechanizmów stałego monitorowania PES i efektów ich działań, służących włączeniu społecznemu, w tym zatrudnienia.
- 4.1.2 Realizacja i upowszechnianie badań ewaluacyjnych dotyczących działań PES i ich otoczenia w województwie oraz okresowych badań tematycznych, dotyczących wybranych aspektów ekonomii społecznej w regionie, w tym badań z zastosowaniem mechanizmów pomiaru społecznej wartości dodanej działalności PES.

Cel szczegółowy 4.2
Popularyzacja ekonomii społecznej w społeczeństwie regionu

Kierunki interwencji:

- 4.2.1 Realizacja regionalnych i lokalnych kampanii promocyjno-informacyjnych dotyczących ekonomii społecznej za pomocą mediów tradycyjnych i elektronicznych oraz portali społecznościowych.
- 4.2.2 Realizacja stałych wydarzeń promujących ekonomię społeczną na poziomie regionalnym i lokalnym (m. in. Forum Ekonomii Społecznej).

Cel szczegółowy 4.3

Włączanie wiedzy na temat ekonomii społecznej do systemu kształcenia formalnego i nieformalnego

Kierunki interwencji:

- 4.3.1 Wspieranie włączania wiedzy na temat ekonomii społecznej do zajęć edukacyjnych na różnych poziomach kształcenia oraz w programach edukacyjnych realizowanych przez organizacje pozarządowe, w tym propagowanie tworzenia spółdzielni uczniowskich jako przygotowanie do aktywności społeczno-zawodowej.
- 4.3.2 Organizacja regionalnych konkursów wiedzy o ekonomii społecznej w szkołach gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych (organizator konkursu – Samorząd Województwa).

3. HARMONOGRAM REALIZACJI KUJAWSKO-POMORSKIEGO PROGRAMU NA RZECZ EKONOMII SPOŁECZNEJ DO ROKU 2020

Priorytet 1

Podniesienie zdolności do zatrudnienia osób defaworyzowanych na rynku pracy, z uwzględnieniem instrumentów ekonomii społecznej

Cel szczegółowy 1.1 Wzmocnienie udziału ekonomii społecznej w aktywizacji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym

L.p.	Kierunek interwencji	Okres realizacji	Instytucje realizujące	Sposób realizacji
1.1.1	Wspieranie i rozwój instytucji zatrudnienia socjalnego i integracji społeczno-zawodowej w tym KIS,CIS,ZAZ,WTZ.	2015 – 2020	Samorząd Województwa, OWES-y	- szkolenia, doradztwo dla pracowników instytucji zatrudnienia socjalnego i integracji społeczno-zawodowej, - dotacje na utworzenie i/lub działalność instytucji zatrudnienia socjalnego i integracji społeczno-zawodowej.
1.1.2	Tworzenie i upowszechnianie modelu indywidualnej ścieżki rozwoju osób korzystających z usług podmiotów reintegracji społecznej i zawodowej.	2015 – 2020	Instytucje realizujące wsparcie dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym /OWES-y	- realizacja indywidualnego doradztwa psychologicznego i treningu pracy dla osób wykluczonych społecznie lub zagrożonych wykluczeniem społecznym chcących rozpocząć działalność w ramach PES.

Cel szczegółowy 1.2

Wsparcie na rzecz zatrudnienia w podmiotach ekonomii społecznej

L.p.	Kierunek interwencji	Okres realizacji	Instytucje realizujące	Sposób realizacji
1.2.1	Działania szkoleniowo- doradcze ukierunkowane na podnoszenie kompetencji społecznych i zawodowych osób zagrożonych wykluczeniem społecznym w celu tworzenia nowych podmiotów ekonomii społecznej.	2015 – 2020	OWES-y	<ul style="list-style-type: none"> • Wizyty studyjne • Praktyki i staże w PES • Szkolenia zawodowe dla przyszłych pracowników PES
1.2.2	Wsparcie finansowe umożliwiające powstawanie nowych podmiotów ekonomii społecznej i tworzenia w nich miejsc pracy.	2013 – 2020	Samorząd Województwa, ROPS	<ul style="list-style-type: none"> • Udzielanie dotacji na założenie i uruchomienie działalności PES • Udzielanie dotacji dla organizacji pozarządowych podejmujących działalność gospodarczą i/lub odpłatną działalność statutową
1.2.3	Program dotacji dla organizacji pozarządowych przekształcających się w podmioty ekonomii społecznej (podejmujących działalność gospodarczą).	2015 - 2020	Samorząd Województwa, ROPS	<ul style="list-style-type: none"> • Udzielanie dotacji dla organizacji pozarządowych podejmujących działalność gospodarczą i/lub odpłatną działalność statutową.

Priorytet 2

Wsparcie sektora ekonomii społecznej poprzez działania na rzecz jego skutecznego i efektywnego funkcjonowania

Cel szczegółowy 2.1

Wzrost poziomu wiedzy i umiejętności kadry PES

L.p.	Kierunek interwencji	Okres realizacji	Instytucje realizujące	Sposób realizacji
2.1.1	Cykliczne monitorowanie potrzeb rozwojowych PES oraz możliwości ich zaspokajania.	Rok 2015	ROPS, OWES-y, Uczelnie Wyższe	<ul style="list-style-type: none">- opracowanie narzędzia diagnostycznego,- przeprowadzenie badania,- przygotowanie raportu z badania.
2.1.2	Systematyczne doskonalenie i doszkąłcanie kadr PES.	2013 - 2020	ROPS, OWES-y	<ul style="list-style-type: none">- wizyty studyjne, praktyki, staże w PES i inne formy doszkąłcania dla kadr PES oraz szkolenia zawodowe dla przyszłych pracowników PES,- prowadzenie stałego doradztwa i coachingu dla PES w zakresie prowadzonej działalności ekonomicznej i społecznej,- wsparcie kompetencyjne dla PES na etapie tworzenia i rozwijania działalności gospodarczej w zakresie analizy rynku, analiz finansowych i biznesowych,- realizacja programu szkoleń i doradztwa dla PES w zakresie autoewaluacji oraz stosowania

				norm i systemów jakości.
2.1.3	Udostępnianie informacji o podmiotach oferujących szkolenia i doradztwo dla PES i osób zainteresowanych uzyskaniem wsparcia w ramach ekonomii społecznej (bank informacji).	2014 – 2020	ROPS, OWES-y	- prowadzenie i aktualizowanie informacji na regionalnym portalu ekonomii społecznej.

Cel szczegółowy 2.2

Promocja marki i jakości PES

L.p.	Kierunek interwencji	Okres realizacji	Instytucje realizujące	Sposób realizacji
2.2.1	Uruchomienie mechanizmu przyznawania regionalnej marki wysokiej jakości produktów/ usług PES i włączenie jej do promocji regionu np. regionalny konkurs na najlepszy produkt PES.	2015 - 2020	Samorząd Województwa, ROPS	<ul style="list-style-type: none"> • Ogłoszenie konkursu • Wyłonienie laureatów • Promowanie nagrodzonych produktów
2.2.2	Upowszechnianie wysokiej jakości usług i produktów PES w regionie kujawsko-pomorskim.	2014 - 2020	OWES-y	<ul style="list-style-type: none"> • Portale produktów ekonomii społecznej • Seminaria tematyczne

Cel szczegółowy 2.3

Rozwój infrastrukturalnego wsparcia ekonomii społecznej w województwie

L.p.	Kierunek interwencji	Okres realizacji	Instytucje realizujące	Sposób realizacji
2.3.1	Rozwój kompleksowego wsparcia PES, w tym spółdzielni socjalnych, opartego na sieci ośrodków wsparcia ekonomii społecznej, dostępnych w każdym powiecie.	2013 – 2020	ROPS, OWES-y	- utworzenie sieci OWES w oparciu o procedurę konkursową w Poddziałaniu 7.2.2 PO KL i opracowywany system dystrybucji środków na lata 2015-2020.
2.3.2	Wspieranie i upowszechnianie instrumentów finansowych dla PES poprzez rozwój oferty dotacji, pożyczek i poręczeń skierowanych do PES.	2013 – 2020	ROPS, Operatorzy środków na rozpoczęcie działalności podmiotów ekonomii społecznej, instytucje prowadzące fundusze pożyczkowe i fundusze poręczeniowe	- wyłonienie lokalnych funduszy pożyczkowych i poręczeniowych, - udzielanie pożyczek i poręczeń dla PES w oparciu o regionalne i lokalne fundusze pożyczkowe i poręczeniowe, - udzielanie dotacji dla PES.
2.3.3	Stałe doradztwo dla PES.	2013 – 2020	OWES-y, Fundusze Pożyczkowe, Fundusze Poręczeniowe, NGO	- świadczenie usług doradztwa biznesowego dla PES.
2.3.4	Upowszechnienie standardów i mechanizmów certyfikacji w podmiotach tworzących system wsparcia dla PES.	2014 – 2020	KCES, ROPS	- opracowanie standardów na poziomie centralnym, - wdrażanie i upowszechnianie standardów na poziomie regionalnym.
2.3.5	Wspieranie tworzenia inkubatorów i klastrów przedsiębiorczości społecznej.	2015 – 2020	ROPS, OWES-y, NGO	- udzielanie dotacji na utworzenie i prowadzenie inkubatorów i klastrów przedsiębiorczości społecznej.

2.3.6	Tworzenie innych alternatywnych form wsparcia PES	2015-2020	Samorząd Województwa, JST	- udzielenie grantu na wdrożenie alternatywnych form wsparcia PES.
-------	---	-----------	---------------------------	--

Cel szczegółowy 2.4

Rozwój instytucjonalnego wsparcia ekonomii społecznej w regionie

L.p.	Kierunek interwencji	Okres realizacji	Instytucje realizujące	Sposób realizacji
2.4.1	Koordinowanie na poziomie województwa działań na rzecz ekonomii społecznej w regionie.	2013 – 2020	Samorząd Województwa, ROPS	- powołanie na szczeblu województwa koordynatora działań na rzecz ekonomii społecznej.
2.4.2	Inspirowanie i wspieranie funkcjonowania reprezentacji środowiska ekonomii społecznej i jej otoczenia (w formie lokalnych i regionalnych zespołów ds. ekonomii społecznej).	2013 – 2020	ROPS	- utworzenie Wojewódzkiego Zespołu ds. Ekonomii Społecznej, - spotkania z samorządowcami, - powołanie lokalnych zespołów ds. ekonomii społecznej.
2.4.3	Wdrożenie struktury i mechanizmów stałej wymiany wiedzy i doświadczeń na rzecz ekonomii społecznej na płaszczyźnie krajowej i międzynarodowej (np. Kujawsko-Pomorski Portal Ekonomii Społecznej / strona internetowa).	2014 – 2020	ROPS, OWES-y, PES	<ul style="list-style-type: none"> • Wizyty studyjne • Upowszechnianie dobrych praktyk • utworzenie i administrowanie Kujawsko-Pomorskim Portalem Ekonomii Społecznej / stroną internetową.
2.4.4	Wdrożenie stałego mechanizmu monitorowania i oceny działania systemu wsparcia w oparciu funkcjonujące standardy.	2014 – 2020	KCES, ROPS	- opracowanie narzędzia i prowadzenie monitoringu.

2.4.5	Monitorowanie i konsultowanie rozwiązań prawno-instytucjonalnych tworzonych przez władze krajowe.	2014 – 2020	Wojewódzki Zespół ds. Ekonomii Społecznej, ROPS	<ul style="list-style-type: none"> - utworzenie katalogu aktów prawnych i udostępnienie go na Kujawsko-Pomorskim Portalu Ekonomii Społecznej, - stała aktualizacja katalogu aktów prawnych, - opiniowanie, konsultowanie i inicjowanie zmian prawnych związanych z funkcjonowaniem sektora ekonomii społecznej.
2.4.6	Upowszechnianie i inicjowanie nawiązywania kontaktów PES z biznesem (np. Targi Ekonomii Społecznej).	2013 – 2020	OWES-y, ROPS, JST, NGO, Samorząd Województwa	<ul style="list-style-type: none"> - organizowanie cyklicznych imprez o zasięgu regionalnym i lokalnym – np. Targi Ekonomii Społecznej, seminaria, szkolenia, fora, konkursy, wizyty, itp. - dofinansowanie udziału PES w targach branżowych.

Priorytet 3

Współpraca podmiotów ekonomii społecznej z administracją publiczną i innymi podmiotami

Cel szczegółowy 3.1

Wzmocnienie roli ekonomii społecznej w rozwoju społeczności lokalnych

L.p.	Kierunek interwencji	Okres realizacji	Instytucje realizujące	Sposób realizacji
3.1.1	Popularyzowanie ekonomii społecznej i PES wśród przedstawicieli samorządów lokalnych regionu, mediów, służb zatrudnienia i służb społecznych.	2013 – 2020	ROPS	- organizowanie tematycznych konferencji i seminariów z udziałem przedstawicieli jst, mediów, służb zatrudnienia i służb społecznych.
3.1.2	Działania na rzecz zwiększenia udziału PES w realizacji zadań publicznych w tym upowszechnianie mechanizmów zamawiania usług i produktów PES m. in. z zastosowaniem klauzul społecznych.	2013 – 2020	OWES-y	- spotkania, debaty medialne, reklamy społeczne, broszury informacyjne, poradniki.
3.1.3	Wzmocnienie udziału PES w tworzeniu regionalnych i lokalnych rozwiązań prawnych na rzecz ekonomii społecznej (strategie, programy, plany działań).	2013 – 2020	ROPS, OWES-y, Wojewódzki Zespół ds. Ekonomii Społecznej, JST, NGO	- udział m.in. w konwentach wójtów, burmistrzów i starostów, - współtworzenie lokalnych programów na rzecz ekonomii społecznej; - inne spotkania, debaty, itp.

Cel szczegółowy 3.2**Rozwój lokalnych partnerstw na rzecz ekonomii społecznej**

L.p.	Kierunek interwencji	Okres realizacji	Instytucje realizujące	Sposób realizacji
3.2.1	Upowszechnianie idei tworzenia lokalnych partnerstw z udziałem PES.	2013 – 2020	OWES-y, JST, NGO	- panele dyskusyjne, seminaria i dobre praktyki promujące partnerstwa z udziałem PES.
3.2.2	Wsparcie szkoleniowe i doradcze dla tworzących się i funkcjonujących lokalnych partnerstw na rzecz ekonomii społecznej.	2015 – 2020	OWES-y, JST, NGO	- działania szkoleniowe i doradcze wspierające lokalne partnerstwa z udziałem PES.

Cel szczegółowy 3.3**Rozwój form współpracy i wsparcia PES ze strony samorządów lokalnych i innych partnerów**

L.p.	Kierunek interwencji	Okres realizacji	Instytucje realizujące	Sposób realizacji
3.3.1	Rozwijanie współpracy pomiędzy PES a instytucjami rynku pracy oraz pomocy i integracji społecznej.	2013 – 2020	ROPS, OWES-y, JST, NGO	- spotkania lokalne, seminaria, warsztaty, - inicjowanie wspólnych działań.
3.3.2	Wspieranie innowacyjnych form współpracy PES z administracją publiczną, biznesem, środowiskami naukowymi, organizacjami pozarządowymi.	2015 – 2020	Samorząd Województwa	- dotacje na wdrażanie innowacji.

Priorytet 4

Wzrost świadomości społecznej wśród mieszkańców regionu na temat ekonomii społecznej

Cel szczegółowy 4.1

Monitorowanie wpływu ekonomii społecznej na włączenie społeczne

L.p.	Kierunek interwencji	Okres realizacji	Instytucje realizujące	Sposób realizacji
4.1.1	Wdrożenie mechanizmów stałego monitorowania PES i efektów ich działań, służących włączeniu społecznemu, w tym zatrudnienia.	2014 – 2020	ROPS	- opracowanie narzędzia monitoringu PES, - prowadzenie corocznego monitoringu PES (począwszy od roku 2014), - publikowanie raportów z monitoringu PES.
4.1.2	Realizacja i upowszechnianie badań ewaluacyjnych dotyczących działań PES i ich otoczenia w województwie oraz okresowych badań tematycznych, dotyczących wybranych aspektów ekonomii społecznej w regionie, w tym badań z zastosowaniem mechanizmów pomiaru społecznej wartości dodanej działalności PES.	2015 oraz 2020	Instytucje badawcze, naukowe, think-tanki	- zlecenie badań ewaluacyjnych działalności PES.

Cel szczegółowy 4.2**Popularyzacja ekonomii społecznej w społeczeństwie regionu**

L.p.	Kierunek interwencji	Okres realizacji	Instytucje realizujące	Sposób realizacji
4.2.1	Realizacja regionalnych i lokalnych kampanii promocyjno-informacyjnych dotyczących ekonomii społecznej za pomocą mediów tradycyjnych i elektronicznych oraz portali społecznościowych.	2013 – 2020	ROPS, PES, OWES-y, JST, NGO	- organizacja i przeprowadzenie regionalnych kampanii promujących i informujących o ekonomii społecznej i ofercie PES, - organizacja lokalnych działań promujących PES.
4.2.2	Realizacja stałych wydarzeń promujących ekonomię społeczną na poziomie regionalnym i lokalnym (m. in. Forum Ekonomii Społecznej).	2013 – 2020	ROPS, OWES-y, PES, JST, NGO, organizacje gospodarcze	- organizacja i realizacja Kujawsko-Pomorskiego Forum Ekonomii Społecznej oraz okresowych wydarzeń promocyjnych.

Cel szczegółowy 4.3**Włączanie wiedzy na temat ekonomii społecznej do systemu kształcenia formalnego i nieformalnego**

L.p.	Kierunek interwencji	Okres realizacji	Instytucje realizujące	Sposób realizacji
4.3.1	Wspieranie włączania wiedzy na temat ekonomii społecznej do zajęć edukacyjnych na różnych poziomach kształcenia oraz w programach edukacyjnych realizowanych przez organizacje pozarządowe, w tym propagowanie tworzenia spółdzielni uczniowskich jako przygotowanie do aktywności społeczno-zawodowej.	2015 – 2020	Samorząd Województwa, ROPS, JST, NGO	- dotacje na opracowanie i realizację zajęć teoretycznych i praktycznych w różnych formach, ze szczególnym uwzględnieniem zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych oraz edukacji pozaformalnej, - regranting.
4.3.2	Organizacja regionalnych konkursów wiedzy o ekonomii społecznej w szkołach gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych (organizator konkursu – Samorząd Województwa).	2013 – 2020	Samorząd Województwa, ROPS	- ogłoszenie konkursu, - wyłonienie zwycięzców, - przekazanie nagród, - promocja szkół i osób, które zwyciężyły w konkursie.

4. WSKAŹNIKI REALIZACJI PROGRAMU

Nazwa wskaźnika	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Źródło weryfikacji
Wskaźnik oddziaływania – dla celu głównego			
Liczba osób objętych wsparciem, w tym działaniami aktywizującymi, przez podmioty ekonomii społecznej, a także instytucje wspierające przedsiębiorczość społeczną w regionie w ramach Programu	0	30.000	Monitoring realizacji Programu
Główne wskaźniki rezultatu – dla priorytetów			
Dla Priorytetu 1:			
Liczba osób pracujących i zatrudnionych w podmiotach ekonomii społecznej (PES) działających w regionie	14.584	15.584	Stały monitoring PES wdrożony w ramach realizacji Programu
Liczba osób, które w wyniku udziału w zajęciach CIS lub KIS usamodzielnily się ekonomicznie	77	400	Monitoring realizacji Programu, dokumentacja CIS
Dla Priorytetu 1 i 2:			
Liczba nowych podmiotów ekonomii społecznej założonych w wyniku działalności OWES	17	40	Monitoring realizacji Programu, dokumentacja OWES
Liczba osób korzystających ze wsparcia OWES	9 984	12 000	Monitoring realizacji Programu, dokumentacja OWES
Dla Priorytetu 3:			
Liczba samorządów, które uwzględniły problematykę ekonomii społecznej w lokalnych programach i strategiach	0	100	Monitoring realizacji Programu
Dla Priorytetu 4:			
Liczba odbiorców działań informacyjnych	300 000	600 000	Monitoring realizacji Programu
Liczba szkół, w których wdrożono działania edukacyjne w zakresie ekonomii społecznej	0	150	Monitoring realizacji Programu

Główne wskaźniki produktu dla celów szczegółowych			
Dla celu szczegółowego 1.1:			
Liczba instytucji zatrudnienia socjalnego i integracji społecznej objętych wsparciem w ramach Programu	0	50	Monitoring realizacji Programu, dokumentacja szkoleń i doradztwa
Dla celu szczegółowego 2.1:			
Liczba PES, których pracownicy/członkowie skorzystali ze wsparcia szkoleniowo-doradczego świadczonego przez OWES w ramach Programu	0	300	Monitoring realizacji Programu, dokumentacja szkoleń i doradztwa
Dla celu szczegółowego 2.2:			
Liczba edycji regionalnego konkursu na najlepszy produkt PES	0	4	Monitoring realizacji Programu, dokumentacja konkursowa
Dla celu szczegółowego 2.3:			
Liczba OWES w regionie	8	6	Monitoring działalności OWES
Liczba PES, które skorzystały z oferty funduszy pożyczkowych i/lub poręczeniowych	5	40	Monitoring realizacji Programu, dokumentacja pożyczek i poręczeń
Dla celu szczegółowego 2.4:			
Liczba działających zespołów ds. ekonomii społecznej	0	30	Monitoring realizacji Programu
Dla celu szczegółowego 3.1:			
Liczba gmin objętych działaniami upowszechniającymi i wsparciem szkoleniowym w zakresie ekonomii społecznej, w ramach Programu	0	144	Monitoring realizacji Programu, sprawozdania ze spotkań z jst
Dla celu szczegółowego 3.2:			
Liczba partnerstw lokalnych z udziałem PES, które otrzymują wsparcie w ramach Programu	0	60	Monitoring realizacji Programu
Dla celu szczegółowego 3.3:			
Liczba projektów innowacyjnych wspartych w ramach Programu	0	10	Monitoring realizacji Programu

Dla celu szczegółowego 4.1:			
Liczba przeprowadzonych w ramach Programu badań dotyczących sektora ekonomii społecznej w regionie	0	4	Monitoring realizacji Programu, raporty z badań
Dla celu szczegółowego 4.2:			
Liczba kampanii promujących ekonomię społeczną zrealizowanych w ramach Programu	0	4	Monitoring realizacji Programu, dokumentacja kampanii promocyjnych
Dla celu szczegółowego 4.3:			
Liczba programów edukacyjnych dotyczących ekonomii społecznej, których realizacja została wsparta w ramach Programu	0	30	Monitoring realizacji Programu, dokumentacja programów edukacyjnych

5. ZARZĄDZANIE REALIZACJĄ PROGRAMU

System zarządzania realizacją Programu obejmuje:

- koordynację działań związanych z realizacją Programu,
- monitoring i sprawozdawczość,
- ewaluację realizacji Programu.

W realizację Programu zaangażowane będą następujące podmioty działające w województwie kujawsko-pomorskim:

- Zarząd Województwa,
- Urząd Marszałkowski,
- Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej,
- Samorządy powiatowe i gminne i ich jednostki, np. Powiatowe Centra Pomocy Rodzinie i Ośrodki Pomocy Społecznej, Powiatowe Urzędy Pracy,
- Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej,
- Organizacje Pozarządowe,
- Podmioty Ekonomii Społecznej, w tym przedsiębiorstwa społeczne, centra integracji społecznej i kluby integracji społecznej,
- Uczelnie wyższe i instytucje naukowe,
- Media.

Pośrednio w realizację Programu będą także zaangażowane instytucje ponadregionalne: Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, w szczególności Krajowe Centrum Ekonomii Społecznej oraz Centrum Ekonomii Społecznej w Warszawie.

Koordynacja realizacji Programu, bieżący monitoring oraz ewaluacja należą do Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Toruniu. W strukturach ROPS wyznaczony zostanie zespół odpowiedzialny za realizację tych zadań. W zakresie bieżącego monitoringu realizacji Programu ROPS będzie ściśle współpracował z Ośrodkami Wsparcia Ekonomii Społecznej.

Efektom monitoringu będą roczne sprawozdania z realizacji Programu, przygotowywane do końca czerwca roku następującego po roku sprawozdawczym oraz okresowe raporty sporządzane w zależności od potrzeb. ROPS przeprowadzi także dwie ewaluacje Programu: jedną w połowie jego realizacji, drugą podsumowującą na zakończenie realizacji Programu. Efektom ewaluacji będą raporty uwzględniające ocenę realizacji Programu z uwzględnieniem wskaźników określonych w Programie.

Zarząd Województwa powoła zespół złożony z przedstawicieli administracji publicznej, środowisk ekonomii społecznej oraz ekspertów Regionalny Zespół ds. ekonomii społecznej. Jego zadaniem będzie:

- opiniowanie corocznych raportów z monitoringu oraz okresowych raportów z ewaluacji realizacji Programu, w tym ocena stopnia osiągnięcia celów Planu oraz zgodności podejmowanych działań ze Strategią Rozwoju Województwa,
- przedstawianie rekomendacji dotyczących realizacji Programu,
- proponowanie nowych rozwiązań w zakresie rozwoju ekonomii społecznej w regionie.

5.1 RAMY PLANU FINANSOWEGO

Zadania realizowane w ramach *Kujawsko-Pomorskiego Programu na Rzecz Ekonomii Społecznej do roku 2020* będą finansowane z następujących źródeł:

1. Europejski Fundusz Społeczny w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.
2. Środki dostępne w ramach innych programów operacyjnych.
3. Środki budżetu Państwa.
4. Środki budżetowe jednostek samorządów terytorialnych (samorządu województwa, oraz samorządów powiatowych i gminnych).
5. Środki własne podmiotów ekonomii społecznej.

Aktualnie głównym źródłem finansowania działań Programu w województwie kujawsko-pomorskim w latach 2013-2015 jest Program Operacyjny Kapitał Ludzki, poprzez realizację projektów w ramach:

Priorytetu VI Rynek pracy otwarty dla wszystkich

Działanie 6.2 Wsparcie oraz promocja przedsiębiorczości i samozatrudnienia

W ramach Działania realizowany jest projekt systemowy WUP „Przedsiębiorczość szansą na rozwój regionu kujawsko-pomorskiego”. Wartość projektu wynosi 50.000.000,00 zł. W projekcie systemowym jest możliwość skorzystania z bezzwrotnego wsparcia dla osób zamierzających rozpocząć prowadzenie działalności gospodarczej w tym na założenie spółdzielni lub spółdzielni socjalnej. Okres realizacji projektu 1 czerwiec 2012r. do 31 grudnia 2014r.

Kwota dotacji na rozpoczęcie działalności gospodarczej przypadająca na jednego uczestnika nie może przekroczyć 6-krotności przeciętnego wynagrodzenia, obecnie ok. 21 tys. zł. Według zasad zakładania spółdzielni socjalnej jeden członek założyciel może otrzymać dotacje w wysokości czterokrotności przeciętnego wynagrodzenia, a osoba, która przystępuje do spółdzielni po jej założeniu trzykrotność przeciętnego wynagrodzenia (na dzień dzisiejszy na założenie spółdzielni może jeden członek otrzymać środki w wysokości 13.987,28 zł, a na przystąpienie do spółdzielni 10.490,46 zł).

W październiku 2012 r. została podpisana umowa w ramach konkursu nr 5/6.2/2012 ogłoszonego w ramach Działania 6.2 *Wsparcie oraz promocja przedsiębiorczości i samozatrudnienia*. Umowa na kwotę 20 000 000,00 zł. została zawarta z Kujawsko-Pomorskim Funduszem Pożyczkowym Sp. z o.o. (okres realizacji projektu: 01.10.2012-31.12.2015).Wsparcie dla osób zamierzających rozpoczęcie działalności gospodarczej w ramach tego projektu obejmuje:

- przyznanie jednorazowej pożyczki na rozpoczęcie działalności gospodarczej do wysokości 50 tys. zł na osobę;
- doradztwo (indywidualne i grupowe) oraz szkolenia umożliwiające uzyskanie wiedzy i umiejętności niezbędnych do podjęcia i prowadzenia działalności gospodarczej dla osób rozpoczynających działalność w ramach danego projektu.

Priorytetu VII Promocja integracji społecznej

Poddziałanie 7.1.3

Kujawsko-Pomorski Program na Rzecz Ekonomii Społecznej do roku 2020 stanowi działanie projektowe w ramach Priorytetu VII PO KL, Poddziałanie 7.1.3.- projekt systemowy Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej. Budżet projektu na lata 2013-2015 – wynosi 4.586.518,00 zł., w tym możliwe jest finansowanie działań, obejmujących następujące typy realizowanych operacji:

- szkolenia oraz specjalistyczne doradztwo dla kadr instytucji pomocy i integracji społecznej oraz kadr prowadzących pracę z rodziną, działających na terenie regionu, powiązane bezpośrednio z potrzebami oraz ze specyfiką realizowanych zadań, w szczególności dotyczące realizacji działań w zakresie aktywnej integracji i rozwoju pracy socjalnej;
- organizowanie akcji i kampanii promocyjno –informacyjnych o zasięgu i charakterze regionalnym z zakresu stosowania aktywnych form integracji społecznej, przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu oraz z zakresu integracji społecznej i zawodowej osób wykluczonych społecznie i zagrożonych wykluczeniem społecznym;
- prowadzenie, publikowanie i upowszechnianie badań oraz analiz z zakresu polityki społecznej w regionie (w tym działań mających na celu przygotowanie i wdrażanie gminnych lub powiatowych strategii rozwiązywania problemów społecznych) powiązanych z konkretnymi działaniami wdrożeniowymi;
- opracowanie, koordynacja realizacji, realizacja (w zakresie przewidzianym dla Poddziałania 7.1.3.) i monitoring wieloletniego regionalnego planu działań na rzecz promocji i upowszechniania ekonomii społecznej oraz rozwoju instytucji sektora ekonomii społecznej i jej otoczenia w regionie.

Poddziałanie 7.2.1 – szacunkowa kwota planowanej alokacji przewidziana na lata 2013-2015 wynosi 9,5 mln zł. (wysokość środków przewidzianych na realizację Poddziałania 7.2.1 będzie uzależniona od możliwości realokacji środków z Priorytetu VI).

W ramach tej kwoty przewidziano wsparcie następujących działań:

Projekty na rzecz integracji społeczno – zawodowej, obejmujące następujące typy realizowanych operacji:

- wsparcie dla tworzenia i/lub działalności podmiotów integracji społecznej tj. centrów integracji społecznej, klubów integracji społecznej, zakładów aktywności zawodowej oraz podmiotów działających na rzecz aktywizacji społeczno-zawodowej (których podstawowym zadaniem nie jest działalność gospodarcza), z wyjątkiem warsztatów terapii zajęciowej (1);
- działania prowadzące do poszukiwania i testowania długookresowych źródeł finansowania podmiotów integracji społecznej, wymienionych w typie operacji nr 1 (2);
- kursy i szkolenia umożliwiające nabycie, podniesienie lub zmianę kwalifikacji i kompetencji zawodowych oraz rozwijanie umiejętności i kompetencji społecznych, niezbędnych na rynku pracy (3);
- staże, subsydiowane zatrudnienie i zajęcia reintegracji zawodowej u pracodawcy (4);
- poradnictwo psychologiczne, psychospołeczne, prowadzące do integracji społecznej i zawodowej (5);

- rozwój nowych form i metod wsparcia indywidualnego i środowiskowego na rzecz integracji zawodowej i społecznej (w tym np. środowiskowej pracy socjalnej, centrów aktywizacji lokalnej, animacji lokalnej, streetworkingu, coachingu, treningu pracy) (6);
- rozwój usług społecznych przezwyciężających indywidualne bariery w integracji społecznej w tym w powrocie na rynek pracy (7);
- wsparcie tworzenia i działalności środowiskowych instytucji aktywizujących osoby niepełnosprawne, w tym zaburzone psychicznie (8);
- promocja i wsparcie wolontariatu, w zakresie integracji osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym (9);
- wsparcie dla tworzenia i funkcjonowania pozaszkolnych form integracji społecznej młodzieży (świetlice środowiskowe w tym z programem socjoterapeutycznym, kluby środowiskowe) połączonych z realizacją działań w zakresie reintegracji zawodowej i społecznej (10);
- poradnictwo zawodowe oraz pośrednictwo pracy (11).

Poddziałanie 7.2.2 – szacunkowa kwota planowanej alokacji przewidziana na lata 2013-2015 wynosi 8,5 mln zł. W ramach tej kwoty przewidziano wsparcie następujących działań:

- Wsparcie dla utworzenia i/lub funkcjonowania (w tym wzmocnienia potencjału) instytucji wspierających ekonomię społeczną, zapewniających w ramach projektu w sposób komplementarny i łączny (1):

- dostęp do usług prawnych, księgowych, marketingowych
- doradztwo (indywidualne i grupowe, m.in. w postaci punktów lub centrów doradztwa, inkubatorów społecznej przedsiębiorczości tworzących wspólną infrastrukturę rozwoju), w tym doradztwo w zakresie pozyskiwania przez podmioty ekonomii społecznej zewnętrznych źródeł finansowania np. w postaci pożyczek
- szkolenia umożliwiające uzyskanie wiedzy i umiejętności potrzebnych do założenia i/lub prowadzenia działalności w sektorze ekonomii społecznej
- usługi wspierające rozwój partnerstwa lokalnego na rzecz ekonomii społecznej (m.in. poprzez budowę sieci współpracy lokalnych podmiotów w celu wspierania rozwoju podmiotów ekonomii społecznej)
- promocja ekonomii społecznej i zatrudnienia w sektorze ekonomii społecznej

- Wsparcie na założenie spółdzielni socjalnej, przystąpienie do lub zatrudnienie w spółdzielni socjalnej poprzez zastosowanie w ramach projektu co najmniej dwóch z następujących instrumentów (2):

- wsparcie szkoleniowe i doradztwo (indywidualne i grupowe) umożliwiające uzyskanie wiedzy i umiejętności potrzebnych do założenia i/lub prowadzenia i/lub przystąpienia i/lub pracy w spółdzielni socjalnej, w tym szkolenia zawodowe potrzebne do pracy w spółdzielni socjalnej (a),
- przyznanie środków finansowych dla spółdzielni socjalnej na założenie, przystąpienie do lub zatrudnienie w spółdzielni socjalnej – do wysokości 20 tys. zł na (b):
 - założyciela w przypadku spółdzielni socjalnych utworzonych przez osoby fizyczne
 - osobę fizyczną przystępującą do spółdzielni socjalnej³⁴

³⁴ Środki przyznawane są na osoby niezatrudnione i narażone na wykluczenie społeczne z co najmniej jednego z powodów, o których mowa w art. 7 ustawy o pomocy społecznej. Beneficjent ma obowiązek monitorowania prawidłowości wydatkowania środków przyznanych danej spółdzielni socjalnej w okresie 12 miesięcy od dnia zawarcia umowy o przyznanie środków finansowych. Spółdzielnia socjalna, która otrzymała środki finansowe ma obowiązek dokonać zwrotu otrzymanych środków wraz z należnymi odsetkami, jeżeli prowadziła działalność gospodarczą przez okres krótszy niż 12 miesięcy od dnia zawarcia umowy o przyznanie środków finansowych lub

- osobę zatrudnianą w spółdzielni socjalnej zgodnie z art. 5a ust 1 ustawy o spółdzielniach socjalnych w przypadku spółdzielni utworzonych przez podmioty, o których mowa w art. 4 ust 2 pkt 2 i 3 ustawy o spółdzielniach socjalnych
 - wsparcie pomostowe, obejmujące finansowe wsparcie pomostowe połączone z doradztwem oraz pomocą w efektywnym wykorzystaniu przyznanych środków (c)
- Działania prowadzące do poszukiwania i testowania długookresowych źródeł finansowania instytucji wspierających ekonomię społeczną oraz spółdzielni socjalnych (3)

W sumie: 18 mln zł.

PRIORYTETU X POMOC TECHNICZNA

Poddziałanie 10.1.

W roku 2013 na działania promocyjno-informacyjne w obszarze ekonomii społecznej przeznaczono kwotę 61.000,00 zł.

Inne źródła finansowania *Kujawsko-Pomorskiego Programu na Rzecz Ekonomii Społecznej do roku 2020* są trudniejsze do oszacowania, albowiem mają charakter bardziej warunkowy – zależny od decyzji władz, możliwości absorpcyjnych sektora ekonomii społecznej oraz jakości instytucji ten sektor wspierających (np. środki samorządów przeznaczone na zlecenie realizacji zadań publicznych przez organizacje pozarządowe; środki Funduszu Pracy będące w dyspozycji PUP-ów na przystępowanie osób bezrobotnych do spółdzielni socjalnych; dotacje pozyskiwane z MPiPS, PO FIO itp.).

6. TŁO I UZASADNIENIE OPRACOWANIA PROGRAMU

Zgodnie z Wytycznymi Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 17 maja 2011r., mając na uwadze fakt, że ekonomia społeczna stanowi materię o charakterze horyzontalnym, obejmującą różne dziedziny, które nie odnoszą się tylko do sfery polityki społecznej podjęto działania mające na celu opracowanie wojewódzkiego programu na rzecz ekonomii społecznej. Dokument pod nazwą *Kujawsko Pomorski Program na Rzecz Ekonomii Społecznej do roku 2020* wyznacza miejsce ekonomii społecznej w regionalnej polityce w zakresie szeroko pojętej integracji społecznej, wzrostu zatrudnienia, rozwoju usług społecznych oraz rozwoju lokalnego.

Kujawsko-Pomorski Program na Rzecz Rozwoju Ekonomii Społecznej do roku 2020 ma charakter dokumentu operacyjnego. Dokument ten ujmuje problematykę sektora ekonomii społecznej jako istotnego elementu rozwoju Województwa.

Program wyznacza podstawowe kierunki działań samorządu województwa w obszarze ekonomii społecznej na lata 2013-2020, służy koordynacji regionalnej polityki na rzecz ekonomii społecznej, w tym określa:

- zasady rozwoju ekonomii społecznej;
- cele, priorytety i kierunki rozwoju ekonomii społecznej;
- docelową wizję sieci infrastrukturalnego wsparcia ekonomii społecznej w regionie (sieci ośrodków wsparcia ekonomii społecznej, infrastruktury finansowej);
- mechanizmy współpracy na rzecz ekonomii społecznej między różnego rodzaju instytucjami, które mogą mieć wpływ na jej rozwój w regionie.

Program jest zgodny ze *Strategią Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego do roku 2020 – Plan Modernizacji 2020+*. Ramy Strategii wyznaczają 4 priorytetowe obszary działań, określające główne obszary strategicznej aktywności prorozwojowej Samorządu Województwa tj.:

- Konkurencyjna gospodarka,
- Modernizacja przestrzeni wsi i miast,
- Silna metropolia,
- Nowoczesne społeczeństwo.

Podczas opracowywania *Strategii rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do roku 2020- Plan modernizacji 2020+* dostrzeżono problem wysokiego bezrobocia, które skutkuje rosnącą skalą ubóstwa wśród mieszkańców regionu. Dlatego też zaplanowane w Strategii priorytety, cele strategiczne, a w szczególności kierunki działań i przedsięwzięcia mają przyczynić się do ograniczenia bezrobocia w województwie.

W ramach strategii zidentyfikowano także osiem celów strategicznych:

- Gospodarka i miejsca pracy
- Dostępność i spójność
- Aktywne społeczeństwo i sprawne usługi
- Innowacyjność
- Nowoczesny sektor rolno-spożywczy
- Bezpieczeństwo
- Sprawne zarządzanie
- Tożsamość i dziedzictwo.

Ekonomia społeczna zajmuje zasadnicze miejsce w:

- Celu Aktywne społeczeństwo i sprawne usługi.
 - Kierunek działań 3. Kreowanie lokalnych liderów w dziedzinie społecznej i gospodarczej.
 - Kierunek działań 6. Promocja i rozwój ekonomii i przedsiębiorczości społecznej oraz spółdzielczości.
 - Kierunek działań 17. Rozwój współpracy jednostek samorządu terytorialnego i organizacji pozarządowych skierowany m.in. na przejmowanie przez obywateli i organizacje pozarządowe zadań publicznych.
 - Kierunek działań 18. Wzrost zdolności sektora NGO do realizacji zadań z zakresu rozwoju lokalnego, współpracy międzynarodowej.
- Celu Sprawne zarządzanie.
 - Kierunek działań 3. Promocja i wspieranie współpracy międzynarodowej instytucji kultury, instytucji rynku pracy, pomocy społecznej, ekonomii społecznej oraz organizacji pozarządowych.
 - Kierunek działań 4. Rozwój organizacji pozarządowych.

Ekonomia społeczna, będzie realizowana także w innych celach strategicznych np. Gospodarka i miejsca pracy (kierunek działań 13. Promocja społecznej odpowiedzialności biznesu), czy Nowoczesny sektor rolno-spożywczy (kierunek działań 13. Promocja idei spółdzielczości w rolnictwie).

Zgodnie ze Strategią Rozwoju Województwa, instrumentem jej realizacji są programy wojewódzkie. *Kujawsko-Pomorski Program na Rzecz Ekonomii Społecznej do roku 2020*, wyznaczając podstawowe kierunki działań Samorządu Województwa w obszarze ekonomii społecznej ma charakter programu wojewódzkiego, bowiem odwołuje się do wszystkich ww. obszarów Strategii w zakresie instytucjonalnym poprzez rozwój społeczeństwa obywatelskiego, rozwój ekonomii społecznej oraz funkcji jakie może realizować sektor ekonomii społecznej w regionie. Jego zadaniem jest uspołnienie regionalnej polityki wobec ekonomii społecznej finansowanej z funduszy strukturalnych, środków budżetu państwa, środków budżetów jednostek samorządu terytorialnego, innych instytucji działających w obszarze ES oraz środków prywatnych. Program wyznacza kierunki działań w obszarze ekonomii społecznej zwłaszcza w zakresie tworzenia podmiotów ekonomii społecznej dla samorządów, organizacji i innych podmiotów.

Kujawsko-Pomorski Program na Rzecz Ekonomii Społecznej do roku 2020 jest także spójny z polityką państwa w szczególności z Narodowymi Strategicznymi Ramami Odniesienia oraz Strategią Rozwoju Kraju na lata 2007-2015, jak również z projektami: Długofalowej Strategii Rozwoju Polska 2030, Średniookresowej Strategii Rozwoju Polska 2020, Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego oraz projektem Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej.

Program odpowiada także:

- celom, priorytetom i kierunkom działań w sferze włączenia społecznego określonym w Strategii Europa 2020,
- zaleceniom Komisji Europejskiej zawartym w komunikacie „Inicjatywa na rzecz przedsiębiorczości społecznej”,
- założeniom projektu Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie Europejskiego Funduszu Społecznego i uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1081/2006, KOM(2011) 607 wersja ostateczna /2 z 14 marca 2012 r.

ŹRÓDŁA DANYCH

1. Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do roku 2020 – Plan modernizacji 2020+.
2. Więcej niż bizn(ES). Analiza potencjału kujawsko-pomorskich podmiotów ekonomii społecznej, Toruń 2013.
3. Dane statystyczne GUS, źródło <http://www.stat.gov.pl>.
4. Diagnoza sytuacji społeczno-demograficznej województwa kujawsko-pomorskiego. Województwo na tle kraju. Prognozy i trendy. Potencjały endogeniczne, Toruń 2012.
5. Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON w województwie kujawsko-pomorskim. Stan na koniec 2012 r., Urząd Statystyczny. Bydgoszcz. Luty 2013 r.
6. Rocznik statystyczny Województwa Kujawsko-Pomorskiego 2013, Urząd Statystyczny w Bydgoszczy.
7. Rocznik statystyczny Województwa Kujawsko-Pomorskiego 2013, Urząd Statystyczny w Bydgoszczy.
8. Rynek pracy w województwie kujawsko-pomorskim w 2012 roku, Toruń. Marzec 2013 r.
9. Rynek pracy w województwie kujawsko-pomorskim w 2008 / 2009 / 2010 / 2011 / 2012 roku.
10. Dane Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Toruniu.
11. Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej, projekt czerwiec 2012 r.
12. Dane Wydziału Integracji Osób Niepełnosprawnych Urzędu Marszałkowskiego w Toruniu.
13. SOF-1 Sprawozdanie z działalności fundacji, stowarzyszeń i innych organizacji społecznych, prowadzone na podstawie porozumienia między MRR, a GUS z 28 marca 2011 r. Wykonawca – Urząd Statystyczny w Krakowie. Opracowanie własne US w Krakowie na wniosek ROPS Toruniu, kwiecień 2013 r.
14. Raport z kompleksowego badania sektora ekonomii społecznej w regionie kujawsko-pomorskim, Toruń 2012.
15. Sprawozdania dot. CIS prowadzone przez Wydział Polityki Społecznej Kujawsko-Pomorskiego Urzędu Wojewódzkiego.
16. Rejestr Ogólnopolskiego Związku Rewizyjnego Spółdzielni Socjalnych, źródło <http://www.ozrss.pl>

SKŁAD WOJEWÓDZKIEGO ZESPOŁU EKSPERCKIEGO DS. EKONOMII SPOŁECZNEJ

powołanego uchwałą nr 12/272/12 Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 21 marca 2012r.

- 1) Pan Michał Korolko - Członek Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego, Dyrektor Departamentu Rozwoju Regionalnego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Kujawsko-Pomorskiego – Przewodniczący Zespołu;
- 2) Pani Dorota Wróblewska, Dyrektor Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Toruniu, Z-ca Przewodniczącego Zespołu;
Członkowie Zespołu :
- 3) Pani Iwona Borkowska, Prezes Stowarzyszenia na Rzecz Rozwoju Kobiet GINEKA w Bydgoszczy;
- 4) Pani Renata Dębińska, Dyrektor Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Bydgoszczy;
- 5) Pan Ryszard Girczyc, Dyrektor Centrum Edukacji i Kultury ZENIT we Włocławku;
- 6) Pani Ewa Głodowska-Morawska, Pełnomocnik Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego ds. Współpracy z Organizacjami Pozarządowymi;
- 7) Pan Artur Janas, Dyrektor Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Toruniu;
- 8) Pani Kazimiera Janiszewska, Dyrektor Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Toruniu;
- 9) Pan dr Ryszard Kamiński, Z-ca Dyrektora Kujawsko-Pomorskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Minikowie;
- 10) Pan dr hab. Arkadiusz Karwacki, Adiunkt Zakładu Polityki Społecznej, Instytutu Socjologii, Wydziału Humanistycznego, Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu;
- 11) Pani Małgorzata Kowalska, Prezes Zarządu Stowarzyszenia Partnerstwo Społeczne w Toruniu;
- 12) Pani Ewa Kwiesielewicz, Prezes Stowarzyszenia Kujawsko-Pomorski Ośrodek Wsparcia Inicjatyw Pozarządowych TŁOK w Toruniu;
- 13) Pani Michalina Laskowska, Fundacja Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych w Warszawie;
- 14) Pani Łucja Pawlaczyk, Z-ca Dyrektora Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie we Włocławku;
- 15) Pan Przemysław Piechocki, Prezes Stowarzyszenia na Rzecz Spółdzielni Socjalnych w Poznaniu;
- 16) Pani Maria Rosołek, Kierownik Działu Współpracy i Szkoleń Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Toruniu;
- 17) Pani Ewa Rybińska, Prezes Zarządu Toruńskiej Agencji Rozwoju Regionalnego SA;
- 18) Pan Tomasz Schimanek – Fundacja Rozwoju Filantropii w Polsce;
- 19) Pani dr Marzena Sobczak-Michałowska- prof.WSG, Dziekan Wydziału Społeczno-Ekonomicznego Wyższej Szkoły Gospodarki w Bydgoszczy;
- 20) Pani Mirosława Tomasik, Prezes Zarządu Towarzystwa Rozwoju Gminy Płużnica;
- 21) Pani Małgorzata Wiśniewska, Z-ca Dyrektora Departamentu Rozwoju Regionalnego, Naczelnik Wydziału Planowania Strategicznego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Kujawsko-Pomorskiego;
- 22) Pan Przemysław Woliński, Prezes Zarządu Kujawsko-Pomorskiego Funduszu Pożyczkowego Sp. z o.o.;
- 23) Pani Krystyna Żejmo-Wysocka, Dyrektor Departamentu Spraw Społecznych Urzędu Marszałkowskiego Województwa Kujawsko-Pomorskiego.
Sekretarz Zespołu:
Pan Michał Piotrowski, specjalista ds. ekonomii społecznej Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Toruniu.

SKŁAD INTERDYSCYPLINARNEJ GRUPY ROBOCZEJ DS. EKONOMII SPOŁECZNEJ

powołanej Zarządzeniem Dyrektora Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Toruniu, nr 8/2012, z dnia 3 kwietnia 2012r.

1. Wróblewska Dorota – ROPS w Toruniu – Przewodnicząca grupy roboczej.
 2. Schimanek Tomasz – Fundacja Rozwoju Filantropii w Polsce –Moderator grupy roboczej.
 3. Piotrowski Michał – ROPS w Toruniu – Sekretarz grupy roboczej.
- Członkowie grupy roboczej:
- 1) Borkowska Iwona - Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Kobiet GINEKA w Bydgoszczy;
 - 2) Bugajski Piotr – ROPS w Toruniu;
 - 3) Cieśliski Sławomir – PUP Chełmno;
 - 4) Chamier-Ciemiński Roman, Fundacja Gospodarcza PRO EUROPA;
 - 5) Czmura Dorota – MOPR we Włocławku;
 - 6) Dąbrowska Małgorzata – Wojewódzki Urząd Pracy w Toruniu;
 - 7) Dominiak Tomasz – MOPS Radziejów;
 - 8) Girczyc Ryszard - Centrum Edukacji i Kultury ZENIT we Włocławku;
 - 9) Habant Jacek – Departament Spraw Społecznych;
 - 10) Kamiński Ryszard – Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Minikowie;
 - 11) Karwacki Arkadiusz – Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu;
 - 12) Kowalska Małgorzata – Stowarzyszenie Partnerstwo Społeczne w Toruniu;
 - 13) Kwiesielewicz Ewa – Stowarzyszenie Kujawsko-Pomorski Ośrodek Wsparcia Inicjatyw Pozarządowych TŁOK w Toruniu;
 - 14) Laskowska Michalina – Fundacja Inicjatyw Społeczno Ekonomicznych w Warszawie;
 - 15) Lisewski Jacek - Wyższa Szkoła Gospodarki w Bydgoszczy;
 - 16) Jaworska Anna - Brodnickie Centrum Caritas im. Bpa Jana Chrapka;
 - 17) Marciniak Emilia – Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego, Departament Rozwoju Regionalnego, Wydział Planowania Strategicznego;
 - 18) Mucha Karolina – ROPS w Toruniu;
 - 19) Neumann Michał – ROPS w Toruniu;
 - 20) Proszek Hanna - Kujawsko-Pomorski Fundusz Pożyczkowy Sp. z o.o.;
 - 21) Rosolek Maria – ROPS w Toruniu;
 - 22) Skopińska Milena - Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego, Departament Spraw Społecznych, Wydział Zarządzania EFS;
 - 23) Sokołowska Elżbieta – Spółdzielnia Socjalna „Bydgoszczanka” w Bydgoszczy;
 - 24) Szcześniak Zbigniew – Toruńskie Stowarzyszenie Ekologiczne „TILIA”;
 - 25) Taper Ewa – MOPS w Bydgoszczy;
 - 26) Wodzińska-Jaworska Izabela – Gabinet Marszałka Województwa Kujawsko-Pomorskiego, Biuro Prasowe;
 - 27) Woźnica Jolanta – Fundacja Ekspert-Kujawy w Inowrocławiu;
 - 28) Zawiszewski Tomasz - PUP Bydgoszcz.

WYKAZ TABEL, WYKRESÓW I MAP

1. Wykres 1 Liczba ludności województwa kujawsko-pomorskiego w latach 2008-2012Str. 7
2. Mapa 1 Ludność województwa kujawsko-pomorskiego w 2012 roku według powiatów (w tys.)Str. 8
3. Tabela 1 Ludność województwa kujawsko-pomorskiego według wieku w latach 2008-2012Str. 9
4. Tabela 2 Odsetek kobiet w ogólnej liczbie mieszkańców i w poszczególnych grupach wiekowych ludności województwa kujawsko-pomorskiego w latach 2008-2012Str. 9
5. Tabela 3 Aktywność ekonomiczna ludności województwa kujawsko-pomorskiego w wieku 15 lat i więcej – na podstawie BAELStr. 12
6. Tabela 4 Udział procentowy wybranych kategorii osób bezrobotnych w województwie kujawsko-pomorskim w latach 2008-2012Str. 13
7. Mapa 2 Stopa bezrobocia rejestrowanego w województwie kujawsko-pomorskimStr. 14
8. Wykres 2 Dynamika zmian w liczebności populacji korzystających ze świadczeń pomocy społecznejStr. 15
9. Tabela 5 Natężenie korzystania z pomocy społecznej w latach 2008-2012 w ujęciu powiatowymStr. 16
10. Mapa 3 Natężenie pomocy społecznej w województwie kujawsko-pomorskim w 2008 r.Str. 17
11. Mapa 4 Natężenie pomocy społecznej w województwie kujawsko-pomorskim w 2012 r.Str. 18
12. Wykres 3 Dominujące powody korzystania z pomocy społecznej w latach 2008-2012Str. 19
13. Wykres 4 Ubóstwo jako powód przyznania świadczeń pomocy społecznej w latach 2008-2012Str. 20
14. Wykres 5 Bezrobocie jako powód przyznawania pomocy społecznej w latach 2008-2012Str. 21
15. Mapa 5 Liczba osób w rodzinach korzystających z pomocy społecznej z powodu bezrobocia przypadająca na 1000 mieszkańców w województwie kujawsko – pomorskim w 2012 rokuStr. 22

16. Mapa 6 Liczba osób, którym przyznano zasiłek okresowy z powodu bezrobocia przypadająca na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym w województwie kujawsko – pomorskim w 2012 rokuStr. 23
17. Wykres 6 Niepełnosprawność jako powód objęcia pomocą społeczną w latach 2008-2012Str. 24
18. Tabela 6 Wykaz Centrów Integracji Społecznej w regionie (stan na dzień 01.01.2013 r.) na podstawie rejestru CIS Wojewody Kujawsko-PomorskiegoStr. 33
19. Tabela 7 Wykaz ZAZ w regionie (stan na rok 2012)Str. 34
20. Wykres 7 Zatrudnienie w podmiotach ekonomii społecznejStr. 37
21. Wykres 8 Wolontariat w podmiotach ekonomii społecznejStr. 37
22. Tabela 8 Zatrudnienie w organizacjach pozarządowychStr. 38
23. Tabela 9 Pracujący w organizacjach trzeciego sektora na podstawie umów cywilno-prawnych, którzy nie pozostawali w tym czasie w stosunku pracy z jednostkąStr. 38
24. Tabela 10 Zatrudnienie w wybranych podmiotach ekonomii społecznej - 2011r.na podstawie ankiet wysłanych przez ROPSStr. 39
25. Tabela 11 Liczba podmiotów ekonomii społecznej w regionie.Str. 40
26. Wykres 9 Teren działania podmiotów ekonomii społecznejStr. 42
27. Tabela 12 Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej w regionie wyłonione w konkursie nr 1/POKL/7.2.2/2013Str. 43

MONITOR POLSKI

DZIENNIK URZĘDOWY RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Warszawa, dnia 24 września 2014 r.

Poz. 811

**UCHWAŁA NR 164
RADY MINISTRÓW**

z dnia 12 sierpnia 2014 r.

w sprawie przyjęcia programu pod nazwą „Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej”

Na podstawie art. 15 ust. 1 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. z 2009 r. Nr 84, poz. 712, z późn. zm.¹⁾) Rada Ministrów uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się program pod nazwą „Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej”, zwany dalej „Programem”, stanowiący załącznik do uchwały.

§ 2. Program został utworzony w celu realizacji Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego w zakresie włączenia społecznego oraz wspierania rozwoju ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych.

§ 3. Koordynowanie i nadzorowanie realizacji Programu powierza się ministrowi właściwemu do spraw zabezpieczenia społecznego.

§ 4. Uchwała wchodzi w życie z dniem następującym po dniu ogłoszenia.

Prezes Rady Ministrów: *D. Tusk*

¹⁾ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2009 r. Nr 157, poz. 1241, z 2011 r. Nr 279, poz. 1644, z 2012 r. poz. 1237, z 2013 r. poz. 714 oraz z 2014 r. poz. 379 i 1146.

Załącznik do uchwały nr 164 Rady Ministrów
z dnia 12 sierpnia 2014 r. (poz. 811)

Ministerstwo Pracy
i Polityki Społecznej

Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej

Warszawa 2014

Spis treści

Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej	2
Spis treści.....	3
Wykaz skrótów.....	4
Wprowadzenie.....	6
Rozdział I Diagnoza ekonomii społecznej.....	9
Kontekst Strategii Europa 2020.....	11
Kontekst krajowego programowania strategicznego.....	12
Definicja ekonomii społecznej i przedsiębiorstwa społecznego	15
Stan rozwoju ekonomii społecznej.....	17
Finanse sektora ekonomii społecznej.....	20
Wnioski z diagnozy	26
Rozdział II Cele Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej	27
Wskaźniki osiągnięcia rezultatów.....	32
Elastyczność i zarządzanie Programem	32
Rozdział III Priorytety Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej	34
Priorytet I. Ekonomia społeczna na społecznie odpowiedzialnym terytorium	35
Priorytet II. Działania regulacyjne w zakresie ekonomii społecznej	43
Priorytet III. System wsparcia ekonomii społecznej	48
Priorytet IV. Włączenie ekonomii społecznej do głównego nurtu polityk publicznych na poziomie krajowym i regionalnym	55
Priorytet V. Edukacja dla ekonomii społecznej	60
Rozdział IV Monitorowanie realizacji Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej.....	66
Rozdział V Podstawowe założenia systemu realizacji	71
Rozdział VI Plan Finansowy Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej.....	73
Załącznik nr 1 Wskaźniki osiągnięcia rezultatów na poziomie działań	88

Wykaz skrótów

- AIP** – Akademycki Inkubator Przedsiębiorczości
- AKSES** – system akredytacji i standardów działania instytucji wsparcia ekonomii społecznej
- BGK** – Bank Gospodarstwa Krajowego
- BIP** – Biuletyn Informacji Publicznej
- CBOS** – Centrum Badania Opinii Społecznej
- CLLD** (ang. *Community Led Local Development*) – rozwój kierowany przez lokalną społeczność, instrument (metoda) mający/a na celu wdrażanie części działań ukierunkowanych na rozwój lokalny, które mogą lub powinny być realizowane przez lokalne społeczności
- CEP-CMAF** – Europejska Stała Konferencja Spółdzielni, Towarzystw Wzajemnych, Stowarzyszeń i Fundacji. W 2008 r. CEP-CMAF przyjęła nazwę Europejska Ekonomia Społeczna (Social Economy Europe)
- CES** – Centrum Ekonomii Społecznej
- CIS** – Centrum Integracji Społecznej
- CSR** – Społeczna Odpowiedzialność Biznesu
- CPV** (ang. *Common Procurement Vocabulary Codes*) – *Wspólny słownik zamówień*, stanowiący jednolity system klasyfikacji zamówień publicznych
- EFRR** – Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
- EFS** – Europejski Fundusz Społeczny
- EMES** – Europejska Sieć Badawcza, zajmująca się głównie problematyką III sektora
- FIO** – Fundusz Inicjatyw Obywatelskich
- GUS** – Główny Urząd Statystyczny
- JST** – jednostka samorządu terytorialnego
- KIS** – Klub Integracji Społecznej
- KKRES** – Krajowy Komitet Rozwoju Ekonomii Społecznej
- KPR** – Krajowy Program Reform
- KPRES** – Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej
- KRS** – Krajowy Rejestr Sądowy
- KRS** – Krajowa Rada Spółdzielcza
- KSES** – Krajowy Sekretariat Ekonomii Społecznej
- LGD** – Lokalna Grupa Działania
- LGR** – Lokalna Grupa Rybacka
- MG** – Ministerstwo Gospodarki
- MiIR** – Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju
- MOP** – Międzynarodowa Organizacja Pracy
- MPiPS** – Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej
- MPS** – Ministerstwo Polityki Społecznej
- MS** – Ministerstwo Sprawiedliwości
- MŚP** – sektor małych i średnich przedsiębiorstw
- NGO** (ang. *non-governmental organization*) – organizacja pozarządowa
- NSRO** – Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia
- ODR** – Ośrodek Doradztwa Rolniczego
- OECD** – Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju
- OPP** – organizacja pożytku publicznego
- OPS** – Ośrodek Pomocy Społecznej
- OSSES** – Ogólnopolskie Spotkania Ekonomii Społecznej
- OWES** – Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej
- OWSS** – Ośrodek Wsparcia Spółdzielczości Socjalnej
- UZP** – Urząd Zamówień Publicznych
- PCPR** – Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie
- PES** – podmiot ekonomii społecznej
- PFRON** – Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych
- PIW Equal** – Program Inicjatywy Wspólnotowej EQUAL
- PKD** – Polska Klasyfikacja Działalności
- PO** – Program Operacyjny
- PO KL** – Program Operacyjny Kapitał Ludzki 2007–2013

PO PT – Program Operacyjny Pomoc Techniczna 2007–2013
PO WER – Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014–2020
PROW – Program Rozwoju Obszarów Wiejskich
PS – przedsiębiorstwo społeczne
PUP – Powiatowy Urząd Pracy
PZP – Prawo zamówień publicznych
RDPP – Rada Działalności Pożytku Publicznego
REGON – Krajowy Rejestr Urzędowy Podmiotów Gospodarki Narodowej
RIO – Regionalna Izba Obrachunkowa
RKR ES – Regionalny Komitet Rozwoju Ekonomii Społecznej
ROPS – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
RPO – Regionalny Program Operacyjny
SAC – Statystyczna Aplikacja Centralna
SIWZ – Specyfikacja Istotnych Warunków Zamówienia
SKES – Stała Konferencja Ekonomii Społecznej
SKOK – Spółdzielcza Kasa Oszczędnościowo-Kredytowa
SOF-1 – Sprawozdanie z działalności fundacji, stowarzyszeń i innych organizacji społecznych przygotowywane przez GUS
SOF-4 – Sprawozdanie z działalności samorządu gospodarczego i zawodowego oraz organizacji pracodawców przygotowywane przez GUS
TZN – Techniczne Zakłady Naukowe
UE – Unia Europejska
UOKiK – Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów
UZP – Urząd Zamówień Publicznych
VC – venture capital
WPRES – Wojewódzki Program Rozwoju Ekonomii Społecznej
WTZ – Warsztaty Terapii Zajęciowej
WUP – Wojewódzki Urząd Pracy
ZAZ – Zakład Aktywności Zawodowej
ZIT – Zintegrowane Inwestycje Terytorialne
ZLSP – Związek Lustracyjny Spółdzielni Pracy
ZUS – Zakład Ubezpieczeń Społecznych

Wprowadzenie

Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej (KPRES) jest programem rozwoju w rozumieniu art. 15 ust. 4 pkt 2 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. z 2009 r. Nr 84, poz. 712, z późn. zm.¹) i stanowi tym samym dokument o charakterze operacyjno-wdrożeniowym, ustanowiony w celu realizacji średniookresowej strategii rozwoju kraju – Strategii Rozwoju Kraju 2020 oraz Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego, Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego, Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego oraz innych strategii rozwoju.

W 1997 r. Europejski Szczyt w Luksemburgu poświęcony zatrudnieniu zainicjował koordynację polityki zatrudnienia na poziomie europejskim. Przy tej okazji po raz pierwszy w tekście Ministrów Rady Europejskiej nawiązano wyraźnie do ekonomii społecznej i wpisano ją do zbioru głównych kierunków polityki na rzecz zatrudnienia w części poświęconej przedsiębiorczości². Od początku XXI wieku ekonomia społeczna zaczyna umiejscawiać się w politykach Unii Europejskiej (UE). Stała się uznaną metodą działania w ramach Inicjatywy EQUAL 2000–2008 i szerzej Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS). W 2003 r. UE opublikowała Komunikat dla rządów i instytucji europejskich na temat promocji spółdzielczości w Europie. Ekonomia społeczna została również uznana na poziomie światowym przez Organizację Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD) oraz Międzynarodową Organizację Pracy (MOP)³.

Polscy przedstawiciele sektora obywatelskiego, spółdzielczego i administracji publicznej uczestniczyli w działaniach europejskich od *Pierwszej Europejskiej Konferencji Ekonomii Społecznej (First European Social Economy Conference in the EU Candidate Countries)* w Pradze w 2002 r. Następnie w dniach **27–29 października 2004 r.** to Polska właśnie podjęła trud zorganizowania **II Europejskiej Konferencji Ekonomii Społecznej w Krakowie**, w której wzięło udział blisko 1000 uczestników z 31 krajów.

Istotnym impulsem w Polsce była realizacja Programu Inicjatywy Wspólnotowej **EQUAL** od sierpnia 2004 r. do 2008 r., w ramach której wypracowano zarówno metodyczne założenia rozwoju ekonomii społecznej, jak i konkretne rozwiązania, wsparte przez działania regulacyjne państwa. Kolejnymi impulsami rozwojowymi dla ekonomii społecznej stały się **Strategia Rozwoju Kraju 2007–2015 oraz Krajowy Program Zabezpieczenie Społeczne i Integracja Społeczna na lata 2006–2008**, zaś w wymiarze finansowym był to **Fundusz Inicjatyw Obywatelskich**, funkcjonujący od 2005 r., oraz **Program Operacyjny Kapitał Ludzki (PO KL)**, uzgodniony w lipcu 2007 r.

Nowy etap rozpoczął się **27 czerwca 2008 r.** w Stoczni Gdańskiej, gdzie odbyła się *Konferencja Ekonomii Społecznej – „Ekonomia Solidarności”*. Miała ona na celu zintegrowanie krajowych i zagranicznych środowisk przekonanych, że ekonomia społeczna może być ważnym narzędziem rozwiązywania problemów społecznych. W czasie *Konferencji* ogłoszony został, opracowany przez stronę społeczną, **Manifest Ekonomii Społecznej**, a strona rządowa zaprezentowała plan wsparcia działań podejmowanych w obszarze ekonomii społecznej. *Manifest* w jednym z postulatów określał, iż *konieczne jest stworzenie trwałego mechanizmu komunikacji i dialogu pomiędzy środowiskami decydentów (zarówno władz wykonawczych, jak i ustawodawczych) i środowiskiem ekonomii społecznej. Pozwoliłby on na to, aby wzorem innych krajów uzgodniona została w Polsce długofalowa strategia działań na rzecz rozwoju ekonomii społecznej jako część szerszego przedsięwzięcia wspierającego rozwój społeczeństwa obywatelskiego. Strategia taka powinna być wypracowana w ramach partnerskiej współpracy – międzyresortowego zespołu rządowego i środowiska ekonomii społecznej.*

Efektom wspólnych, publiczno-społecznych koncepcji i działań było utworzenie rządowo-samorządowo-obywatelskiego **Zespołu do Spraw Rozwiązań Systemowych w Zakresie Ekonomii Społecznej** (zwanego dalej „Zespołem”), powołanego w dniu 15 grudnia 2008 r. na mocy zarządzenia nr 141 Prezesa Rady Ministrów. Zgodnie z zarządzeniem zadaniem Zespołu miało być m.in. wypracowanie projektu strategii rozwoju ekonomii społecznej.

¹ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2009 r. Nr 157, poz. 1241, z 2011 r. Nr 279, poz. 1644, z 2012 r. poz. 1237, z 2013 r. poz. 714 oraz z 2014 r. poz. 379).

² *Ekonomia społeczna – Kraków 2004. II Europejska Konferencja Ekonomii Społecznej – Materiały*, MPS, ZLSP, Warszawa 2005.

³ Jerzy Hausner [red.], *Przedsiębiorstwa społeczne w Polsce. Teoria i praktyka*, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Małopolska Szkoła Administracji Publicznej, Kraków 2008; <http://www.e-gap.pl/PUBLIKACJE/es%20skrypt4.pdf>.

W dniu 20 lipca 2011 r. projekt dokumentu był przedmiotem obrad Zespołu, w trakcie których zdecydowano o skierowaniu go do dalszych prac. Oficjalna prezentacja projektu Programu odbyła się w dniach 5 i 6 czerwca 2012 r. na *III Ogólnopolskich Targach Aktywnych Form Pomocy* w Byczynie, z udziałem Ministra Pracy i Polityki Społecznej Władysława Kosiniaka-Kamysza.

W dniu 8 czerwca 2012 r. **projekt KPRES** został poddany konsultacjom społecznym, które trwały do 28 września 2012 r. W ramach wstępnych konsultacji wykorzystano dostępne możliwości:

- prezentowanie projektu na konferencjach, seminariach i szkoleniach;
- artykuły w mediach internetowych (m.in. portal ekonomiaspoleczna.pl);
- zbieranie pisemnych opinii;
- ankietę internetową udostępnioną przez Departament Pożytku Publicznego w MPIPS.

W dniu 8 października 2012 r. projekt KPRES oraz raport z konsultacji zostały zaprezentowane na posiedzeniu Zespołu ds. Rozwiązań Systemowych w Zakresie Ekonomii Społecznej.

Należy pamiętać, że KPRES jest dokumentem rządowym, który wyznacza kluczowe kierunki interwencji publicznej mające służyć kształtowaniu jak najlepszych warunków dla rozwoju ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych. Adresowany jest przede wszystkim do instytucji publicznych, tworzących i realizujących konkretne polityki, jak również do osób działających w sektorze ekonomii społecznej.

KPRES należy traktować jako dokument kompleksowy, uwzględniający aktualne realia społeczne, gospodarcze i kulturowe, ale jednocześnie, poprzez swoją wewnętrzną strukturę i treść, jest dokumentem dynamicznym, otwartym na zjawiska i procesy, jakie mogą zajść w bliższej i dalszej perspektywie, a mające potencjalny wpływ na rozwój ekonomii społecznej.

Z jednej strony, ekonomia społeczna i przedsiębiorstwa społeczne mogą rozwijać się na podstawie własnych, wewnętrznych zasobów, w ograniczonym zakresie korzystając z interwencji publicznej. Z drugiej strony, w nowej perspektywie, w obszarach objętych wsparciem KPRES, mogą zaistnieć nowe sytuacje i zjawiska, do których ekonomia społeczna powinna być odpowiednio przygotowana.

Zapisaane w KPRES cele, wynikające z nich działania oraz spodziewane rezultaty opierają się o najlepszy stan wiedzy twórców dokumentu, przy uwzględnieniu kontekstu politycznego, społecznego i gospodarczego w Polsce i w Unii Europejskiej – ze szczególnym naciskiem na wspólnotowe i krajowe cele strategiczne w nowej perspektywie finansowej. KPRES stawia wymogi wobec koordynatorów jego wdrażania, w szczególności odnoszące się do elastyczności i otwartości wobec zmieniającego się otoczenia, a zatem także gotowości do zmiany dokumentu i metod realizacji jego celów oraz prowadzonej polityki, w sytuacji gdy zjawiska te w istotny sposób mogą wpłynąć na rozwój ekonomii społecznej w Polsce.

Dzięki szerokim konsultacjom KPRES oraz udziałowi w jego tworzeniu przedstawicieli różnych środowisk i sektorów powstał dokument, który w sposób kompleksowy określa i rekomenduje działania państwa oraz interesariuszy, służące rozwojowi ekonomii społecznej w Polsce, mające na celu wzrost jej znaczenia w tworzeniu i realizacji polityk publicznych. Adekwatne, międzysektorowe podejście konieczne jest w przypadku monitorowania i ewaluacji postępów w realizacji Programu, dla zapewnienia jak największej elastyczności KPRES, w związku z nowymi wyzwaniami.

Projekt KPRES, zgodnie z wymogami ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, składa się z sześciu rozdziałów. W pierwszym rozdziale poruszone są zagadnienia definicyjne, a w części diagnostycznej przedstawiona została statystyka sektora ekonomii społecznej, w tym skala i zasięg dotychczasowego systemu jej wsparcia. Sformułowane zostały także dalsze oczekiwania wobec tego sektora. W rozdziale drugim, wskazując miejsce i znaczenie Programu w strukturze priorytetów rządowych, określono jego cel główny i cele szczegółowe wraz z rezultatami i przypisanymi do nich wskaźnikami. W rozdziale trzecim wyznaczone zostały priorytety, działania oraz konkretne kierunki interwencji publicznej. Rozdział czwarty zawiera opis sposobu monitorowania realizacji Programu, rozdział piąty – podstawowe założenia systemu realizacji, a rozdział szósty – plan finansowy wymagany i stosowny dla programu rozwoju.

Zgodnie z art. 15 ust. 6 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju Program został poddany ewaluacji *ex ante*⁴. W raporcie wskazano, iż konstrukcja logiczna Programu jest poprawna. Cele mają charakter planowanej zmiany społecznej. Opisane rezultaty nadrzędne mają szansę wpłynąć docelowo na ich realizację. Wzajemne powiązania rezultatów i priorytetów wskazują na możliwy w obszarze interwencji efekt synergii – czyli wzajemnego wspierania poszczególnych rezultatów poprzez różnorakie działania i ich efekty

⁴ Ośrodek Ewaluacji, *Analiza projektu Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej na lata 2014–2020. Raport z badania*, Warszawa, 10 lipca 2013 r.

częstkowe⁵. Ponadto wskazano, iż zaproponowane podejście strategiczne można uznać za odpowiedź na potrzeby i problemy sektora ES w Polsce. Było to możliwe dzięki zaangażowaniu ekspertów z różnych sektorów oraz dzięki konsultacjom społecznym⁶.

Sformułowano szereg rekomendacji, z których najważniejsze obejmują:

- dokonanie analizy i podsumowania wskazanych w diagnozie problemów, przedstawienia ich przyczyn oraz wyraźniejszego wskazania, jak zdiagnozowane problemy przekładają się na cele i priorytety planowanej interwencji;
- uzupełnienie dokumentu o wyjaśnienie założeń nowej matrycy logicznej, zdefiniowanie kluczowych elementów tego podejścia;
- podkreślanie, że szeroka, otwarta formuła Programu ma dawać regionom możliwość dopasowywania go do swoich potrzeb i specyfiki oraz monitorowania, jakie obszary KPRES są realizowane, a jakie wymagają modyfikacji;
- konieczność analizy ryzyka i opracowanie planu alternatywnych rozwiązań we wdrażaniu KPRES;
- przeprowadzenie pogłębionych badań trafności wskaźników, w ramach których zostaną poddane weryfikacji istniejące wskaźniki oraz opracowane nowe (m.in. na podstawie badań porównawczych, w tym międzynarodowych).

Rekomendacje zostały uwzględnione w tekście Programu, a w niektórych przypadkach skierowane do dalszych prac na etapie wdrożeniowym.

Po jednogłośnie przyjęciu dokumentu przez Zespół ds. Rozwiązań Systemowych w Zakresie Ekonomii Społecznej pod przewodnictwem Ministra Pracy i Polityki Społecznej w dniu 17 lipca 2013 r. oraz przyjęciu go przez kierownictwo resortu pracy i polityki społecznej, został on skierowany 17 września 2013 r. do uzgodnień międzyresortowych oraz konsultacji publicznych, z terminem zgłaszania uwag upływającym 25 października 2013 r.

W listopadzie i grudniu 2013 r. dokonano analizy uwag złożonych w trakcie konsultacji, przedstawiając efekty w styczniu 2014 r. W dniu 5 lutego 2014 r. odbyła się konferencja uzgodnieniowa, zaś w marcu i kwietniu 2014 r. dokonano ostatecznych uzgodnień z Ministerstwem Finansów i Ministerstwem Infrastruktury i Rozwoju. Ponadto w kwietniu 2014 r. projekt został poddany konsultacjom i uzgodniony w ramach Komisji Wspólnej Rządu i Samorządu Terytorialnego, a w czerwcu 2014 r. przyjęty przez Komitet Koordynacyjny ds. Polityki Rozwoju i pozytywnie zaopiniowany przez Ministra Infrastruktury i Rozwoju w zakresie zgodności ze średniookresową strategią rozwoju kraju.

⁵ *Ibidem*, s. 48.

⁶ *Ibidem*, s. 50.

Rozdział I

Diagnoza ekonomii społecznej

Pojęcie ekonomii społecznej – zwanej też gospodarką społeczną lub ekonomią solidarną – w sensie definicyjnym jest kategorią wieloznaczną, wciąż będącą przedmiotem dyskusji w środowiskach eksperckich, wśród teoretyków i praktyków tej problematyki. W ujęciu prawnoinstytucjonalnym, za cechy konstytuujące ekonomię społeczną uznaje się jej formy prawnoorganizacyjne. W podejściu normatywnym, kategoria ta definiowana jest za pomocą cech wspólnych oraz zasad funkcjonowania identyfikujących różne podmioty funkcjonujące w ekonomii społecznej. Za takie zasady, wyróżniające podmioty ekonomii społecznej, uznaje się:⁷

Cele, wartości
i tradycje

- nadrzędność świadczenia usług dla członków lub wspólnoty względem zysku;
- autonomiczne zarządzanie;
- demokratyczny proces decyzyjny;
- prymat ludzi i pracy w stosunku do kapitału przy podziale dochodu.

Kryterium zakorzenienia w świecie wartości i zasad zostało świadomie wyeksponowane w *Manifeście Ekonomii Społecznej* z czerwca 2008 r., w którym wskazano także na solidarność jako jedno ze spoiw charakteryzujących specyfikę ekonomii społecznej mającą ustrojową legitymizację w konstytucyjnej formule społecznej gospodarki rynkowej. Jak wskazano w *Manifeście*, ekonomia społeczna nie jest własnością żadnego politycznego stronnictwa. Zawiera w sobie uniwersalne treści, ważne dla wielu nurtów myśli społecznej. To jej wielki atrybut, dający szansę harmonijnego rozwoju, w poszanowaniu ciągłości w procesie przemian. Ekonomia społeczna nie zmusza do wyboru między wolnością a solidarnością. W istocie wskazuje na to, że prawdziwa solidarność bierze się właśnie z wolności, i jako taka nie da się zadekretować.

Dla rozwoju ekonomii społecznej w Polsce ważne jest odwołanie się do jej podłoża historycznego i prekursorów: Stanisława Staszica, ks. Piotra Wawrzyniaka, Edwarda Abramowskiego, ks. Wacława Bliźnińskiego, Marii Orsetti, Stefana Żeromskiego, Stanisława Wojciechowskiego, Teodora Toeplitza, Franciszka Stefczyka, Romualda Mielczarskiego, Marii Dąbrowskiej, Jana Wolskiego, Stanisława Thugutta. Jak wskazali autorzy rekomendacji dla rozwoju polskiego modelu, ekonomia społeczna jest ideą, która choć rozmaicie rozumiana, budzi wielkie, czasem znacząco różne, oczekiwania. Jedni widzą w niej ideę naprawy świata, inni mechanizm reformy polityki społecznej, czy też skuteczny sposób na budowanie spójności społecznej, jeszcze inni postrzegają ją jako metodę rozwiązania problemów konkretnych osób czy grup społecznych⁸.

Współcześnie, ekonomia społeczna jako dynamiczna sfera gospodarowania, mieszcząca się w głównym nurcie polityk publicznych, jest i będzie przedmiotem dyskusji na poziomie teoretycznym oraz podlegać będzie procesowi praktycznej weryfikacji modelowych rozwiązań, także tych proponowanych w KPRES.

Nie ulega wątpliwości, że ekonomia społeczna może stanowić jeden z istotnych elementów Europejskiego Modelu Społecznego oraz polskiej polityki społecznej. Nie rozwiąże ona oczywiście wszystkich problemów społecznych i gospodarczych, ale może znaleźć ważne miejsce w nowej polityce integracji społecznej, czyli procesie, w ramach którego jednostki, środowiska i społeczności zagrożone ubóstwem i wykluczeniem otrzymują szansę, możliwości i zasoby niezbędne do pełnego uczestnictwa w życiu ekonomicznym, społecznym i kulturowym oraz osiągnięcia poziomu i jakości życia na godziwym poziomie.

⁷ Jacques Defourny, Patrick Develtere, *Ekonomia społeczna. Światowy trzeci sektor*, [w:] Trzeci sektor dla zaawansowanych. *Współczesne teorie trzeciego sektora – wybór tekstów*, Stowarzyszenie Klon/Jawor, Warszawa 2006.

⁸ Piotr Frączak, Jan Jakub Wygański [red.], *Polski model ekonomii społecznej – rekomendacje dla rozwoju*, Fundacja Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych, Warszawa 2008.

Należy jednak pamiętać, że działania podmiotów sektora ekonomii społecznej mają znacznie szerszy kontekst:

**Korzyści
z ekonomii
społecznej**

- wkomponowują się w ideę **budowania demokracji uczestniczącej i budowę kapitału społecznego** poprzez nową wizję ładu społecznego oraz integrację społeczności lokalnych. Rola ekonomii społecznej może być tu analizowana na dwóch poziomach. Po pierwsze, na poziomie indywidualnym, gdy pracownicy przedsiębiorstw społecznych, dzięki zatrudnieniu, poszerzają swoje kompetencje społeczne, rozbudowują kontakty, wchodzą w nowe interakcje, przez co budują kapitał społeczny swój i przedsiębiorstwa, w którym pracują. Trzeba pamiętać, że według badań CBOS z lutego 2012 r., ponad połowa ankietowanych (55%) twierdziła, że nie zna nikogo, z kim mogłaby wspólnie prowadzić działalność gospodarczą. Jednocześnie gotowość podjęcia takiej współpracy deklarowało dwie piąte respondentów (40%)⁹. Po drugie, na poziomie społecznym – działalność przedsiębiorstwa społecznego może zacieśniać powiązania pomiędzy lokalnymi strukturami, przyczyniać się do budowy społeczeństwa obywatelskiego, zwiększać zaufanie obywateli do instytucji publicznych;
- mogą stanowić element **polityki wzrostu zatrudnienia** poprzez wypełnianie przestrzeni lokalnej w sferze usług społecznych oraz umożliwianie zatrudnienia przedstawicielom grup szczególnie zagrożonych na rynku pracy. Dzięki powstawaniu nowych miejsc pracy, a także kreatywnemu podejściu podmiotów ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych do kwestii aktywizacji i wspierania osób w trudnej sytuacji, powstają realne podstawy dla trwałej ich aktywizacji, usamodzielnienia oraz integracji społecznej i zawodowej. Zatrudnienie w przedsiębiorstwie społecznym może z dotychczasowych biernych klientów instytucji pomocy społecznej uczynić partnerów aktywnie zabiegających o poprawę swojej sytuacji życiowej. Można tu wyróżnić dwa kluczowe typy podmiotów i przedsiębiorstw społecznych – o profilu integracyjnym oraz o profilu usługowym w obszarze użyteczności publicznej;
- stanowią istotny instrument procesu **integracji społecznej**; efekty zatrudnienia w sektorze ekonomii społecznej, dzięki aktywizacji zawodowej mają wydatny wpływ na poprawę jakości życia pracowników, wzrost ich podmiotowości, dają szansę na zaspokajanie potrzeb wyższego rzędu. W kontekście integracji społecznej, efekt zatrudnienia tworzy podstawy dla lepszego wykorzystania lokalnych zasobów, wzmocnienia konkurencyjności miejscowej gospodarki i budowania spójności w lokalnym ładzie społecznym. Konsekwencją funkcjonowania podmiotów ekonomii społecznej, w wymiarze zatrudnieniowym oraz integracyjnym może być praktyka **dostarczania usług użyteczności publicznej**, zaspakajających ważne potrzeby, których członkowie społeczności lokalnych nie są w stanie zaspokoić samodzielnie;
- stanowią również instrument **rozwoju społeczności lokalnej**, dostarczając obywatelom niedrogie usługi użyteczności publicznej. Podmioty ekonomii społecznej mogą sprzyjać mobilizacji lokalnych zasobów, poprawie konkurencyjności lokalnej gospodarki poprzez rozwój sieci powiązań i współpracy, obniżeniu kosztów działalności, dostawę dóbr i usług dla lokalnych przedsiębiorców, a także społeczności lokalnej. Analiza podstawowych funkcji podmiotów ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych prowadzi do kilku ważnych wniosków: podmioty ekonomii społecznej i przedsiębiorstwa społeczne, osadzone w sieci lokalnych partnerstw i porozumień, mogą stać się skutecznym instrumentem inicjującym i wspierającym rozwój lokalny, racjonalnie wykorzystującym dostępne zasoby na poziomie lokalnym; podmioty ekonomii społecznej i przedsiębiorstwa społeczne o stabilnej sytuacji finansowej mogą stwarzać realną szansę na wejście na rynek pracy i poprawę poziomu i jakości życia osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, a dzięki dostarczaniu użytecznych społecznie dóbr i usług, mogą wpływać na jakość życia społeczności lokalnej, podnosząc jednocześnie poziom kapitału społecznego.

Działania w ramach skoordynowanej polityki publicznej, realizowanej w odniesieniu do programowania strategicznego, wymagają nowego otwarcia – poprzez zdefiniowanie kluczowych pojęć, jasne umiejscowienie kontekstu działań w Europejskim Modelu Społecznym, wyciągnięcie wniosków ze stanu obecnego i precyzyjne określenie celów, rezultatów i kierunków interwencji publicznej. Wyrazem tego jest Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej.

⁹ CBOS, *Gotowość Polaków do współpracy w latach 2002–2012*, Komunikat BS/19/2012.

Kontekst Strategii Europa 2020

Nie ulega wątpliwości, że problematyka ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych w perspektywie programowej do 2020 r. nabrała zupełnie nowej dynamiki, stwarzając solidne podstawy dla wykorzystania szans rozwojowych.

**Europa 2020:
Impuls
rozwojowy**

W ramach nowej **Strategii Europa 2020**¹⁰ z marca 2010 r. jako podstawowe priorytety wskazano rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu – wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną.

Cel ten będzie realizowany za pomocą dwóch inicjatyw przewodnich: programu na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia oraz europejskiego programu walki z ubóstwem.

W Komunikacie Komisji Europejskiej *Europejska platforma współpracy w zakresie walki z ubóstwem i wykluczeniem społecznym: europejskie ramy na rzecz spójności społecznej i terytorialnej*¹¹ z grudnia 2010 r. wskazano, że platforma stanowi wkład UE w rozwiązanie tych problemów w ramach Strategii Europa 2020. Komisja określiła następujące obszary działania:

- realizacja działań mobilizujących wszystkie dziedziny polityki;
- intensywniejsze i skuteczniejsze wykorzystanie funduszy UE celem wsparcia włączenia społecznego;
- promocja innowacyjności społecznej opartej na dowodach;
- partnerska współpraca oraz wykorzystanie potencjału gospodarki społecznej;
- zwiększona koordynacja polityczna wśród państw członkowskich.

W zakresie wykorzystania potencjału gospodarki społecznej określono, iż Komisja będzie wspierać rozwój gospodarki społecznej jako narzędzia aktywnego włączania, proponując w tym celu środki służące poprawie jakości struktur prawnych w zakresie fundacji, towarzystw wzajemnych i spółdzielni prowadzących działalność obejmującą kontekst unijny, przedstawiając w 2011 r. wniosek w sprawie *Inicjatywy na rzecz przedsiębiorczości społecznej* oraz ułatwiając dostęp do odpowiednich unijnych programów finansowania.

Podobna zapowiedź znalazła się w Komunikacie Komisji Europejskiej *W kierunku Aktu o jednolitym rynku. W stronę społecznej gospodarki rynkowej o wysokiej konkurencyjności. 50 propozycji na rzecz wspólnej poprawy rynku pracy, przedsiębiorczości i wymiany*¹² z października 2010 r., w którym wśród nowych środków na rzecz społecznej gospodarki rynkowej w propozycji nr 36 zapowiedziano, iż w 2011 r. Komisja przedstawi propozycję inicjatywy na rzecz przedsiębiorczości społecznej.

Z kolei w październiku 2011 r. Komisja Europejska przedstawiła komunikat *Inicjatywa na rzecz przedsiębiorczości społecznej*¹³, w którym przedstawiono krótkoterminowy plan działania w celu wsparcia rozwoju przedsiębiorstw społecznych, kluczowych podmiotów gospodarki społecznej i innowacji społecznej, oraz poddano pod dyskusję kierunki analizy w perspektywie średnio- i długoterminowej. W planie działania wskazano na potrzebę:

- *poprawy dostępu do finansowania* poprzez ułatwienie dostępu do finansowania prywatnego, uruchomienie funduszy europejskich;
- *lepszego eksponowania przedsiębiorczości społecznej* poprzez tworzenie narzędzi do lepszego poznania sektora i lepszego eksponowania przedsiębiorczości społecznej, wzmocnienie potencjału zarządczego, profesjonalizację i tworzenie sieci przedsiębiorstw społecznych;

¹⁰ Komunikat Komisji *Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu*, KOM(2010) 2020, wersja ostateczna z 3 marca 2010 r.

¹¹ Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego oraz Komitetu Regionów *Europejska platforma współpracy w zakresie walki z ubóstwem i wykluczeniem społecznym: europejskie ramy na rzecz spójności społecznej i terytorialnej*, KOM(2010) 758, wersja ostateczna z 16 grudnia 2010 r.

¹² Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów *W kierunku Aktu o jednolitym rynku. W stronę społecznej gospodarki rynkowej o wysokiej konkurencyjności. 50 propozycji na rzecz wspólnej poprawy rynku pracy, przedsiębiorczości i wymiany*, KOM(2010) 608, wersja ostateczna z 27 października 2010 r.

¹³ Komunikat Komisji *Inicjatywa na rzecz przedsiębiorczości społecznej. Budowanie ekosystemu sprzyjającego przedsiębiorstwom społecznym w centrum społecznej gospodarki i społecznych innowacji*, KOM(2011) 682, wersja ostateczna z 25 października 2011 r.

- poprawy otoczenia prawnego poprzez stworzenie europejskich form prawnych dostosowanych do potrzeb europejskiej przedsiębiorczości społecznej, zamówienia publiczne, pomoc państwa.

Nowy poważny impuls dla rozwoju ekonomii społecznej pojawił się w 2012 r. W Oświadczeniu członków Rady Europejskiej **Ku konsolidacji sprzyjającej wzrostowi i wzrostowi sprzyjającemu tworzeniu miejsc pracy**¹⁴ zapowiedziano, iż UE wesprze wysiłki na rzecz zwiększenia podaży pracy i zmniejszenia stopy bezrobocia osób młodych, m.in. dzięki wykorzystaniu EFS do wspierania przygotowywania programów przyuczania do zawodu i programów wsparcia skierowanych do młodych osób rozpoczynających działalność gospodarczą oraz przedsiębiorców społecznych.

Konsekwentnie, w Komunikacie Komisji Europejskiej **W kierunku odnowy gospodarczej sprzyjającej zatrudnieniu**¹⁵ z 18 kwietnia 2012 r., w części odnoszącej się do tworzenia miejsc pracy, wskazano m.in. że podmioty ekonomii społecznej i **przedsiębiorstwa społeczne** są istotnymi czynnikami napędzającymi tworzenie miejsc pracy i innowacje społeczne sprzyjające włączeniu społecznemu. W części dotyczącej wykorzystania potencjału tworzenia miejsc pracy w kluczowych sektorach gospodarki wskazano miejsca pracy w ramach zielonej gospodarki, zatrudnienie w sektorze zdrowia i usług socjalnych.

W dniu 9 stycznia 2013 r. Komisja Europejska przedstawiła nowy komunikat pt. **Plan działania na rzecz przedsiębiorczości do 2020 r. Pobudzanie ducha przedsiębiorczości w Europie**¹⁶, w którym wskazano, iż należy czynić starania, aby fakt bycia przedsiębiorcą stanowił dla Europejczyków atrakcyjną perspektywę. Dotyczy to również przedsiębiorców społecznych, których potencjał często jest niedoceniany. Stwierdzono wyraźnie, iż *tworzą oni zrównoważone miejsca pracy i przez cały czas wykazywali się większą odpornością na kryzys niż gospodarka w sensie ogólnym*. Przedsiębiorcy społeczni są innowatorami, stanowią czynnik napędzający włączenie społeczne i przyczyniają się do osiągnięcia celów Strategii Europa 2020. Zgodnie z tym dokumentem, państwa członkowskie zostaną poproszone m.in. o uwzględnianie w większym stopniu różnorodności modeli biznesowych i statusów prawnych w swoich krajowych lub lokalnych systemach wsparcia dla przedsiębiorstw i opracowanie programów kształcenia i szkolenia w zakresie przedsiębiorczości społecznej.

Ponadto w przyjętym 20 lutego 2013 r. Komunikacie Komisji **Inwestycje społeczne na rzecz wzrostu i spójności, w tym wdrażanie Europejskiego Funduszu Społecznego na lata 2014–2020**¹⁷ z 20 lutego 2013 r. wskazano, iż środki przeznaczone na politykę społeczną nie pochodzą jedynie z sektora publicznego. Usługi społeczne na szeroką skalę świadczą również organizacje nienastawione na zysk. Usługi te obejmują schroniska dla bezdomnych, pomoc dla osób starszych i osób niepełnosprawnych oraz ośrodki udzielające porad w zakresie świadczeń socjalnych. Działania podejmowane przez sektor publiczny może uzupełniać działalność przedsiębiorstw społecznych, które mogą stać się pionierami na nowych rynkach. Dlatego też Komisja wezwała państwa członkowskie m.in. do *wspierania przedsiębiorców społecznych poprzez tworzenie zachęt dla przedsiębiorstw rozpoczynających działalność oraz dla ich dalszego rozwoju poprzez poszerzanie ich wiedzy i kontaktów oraz zapewnianie im sprzyjającego otoczenia regulacyjnego, zgodnie z Inicjatywą na rzecz przedsiębiorczości społecznej oraz Planem działania na rzecz przedsiębiorczości do 2020 r.*

Wszystkie te elementy wskazują na wyraźny sygnał ze strony UE, co do potrzeby systemowego wsparcia dla wzmocnienia i rozwoju ekonomii społecznej jako instrumentu na rzecz integracji społecznej oraz usług użyteczności publicznej.

Kontekst krajowego programowania strategicznego

Zgodnie z zapisami Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej ekonomia społeczna w roku 2020 stanowić będzie ważny element polityk publicznych, przyczyniający się do wzrostu zatrudnienia, spójności społecznej oraz rozwoju kapitału społecznego. Jest to cel nadrzędny polityki wspierania rozwoju ekonomii

Priorytet
w polskim
myśleniu
strategicznym

¹⁴ http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_Data/docs/pressdata/PL/ec/127601.pdf.

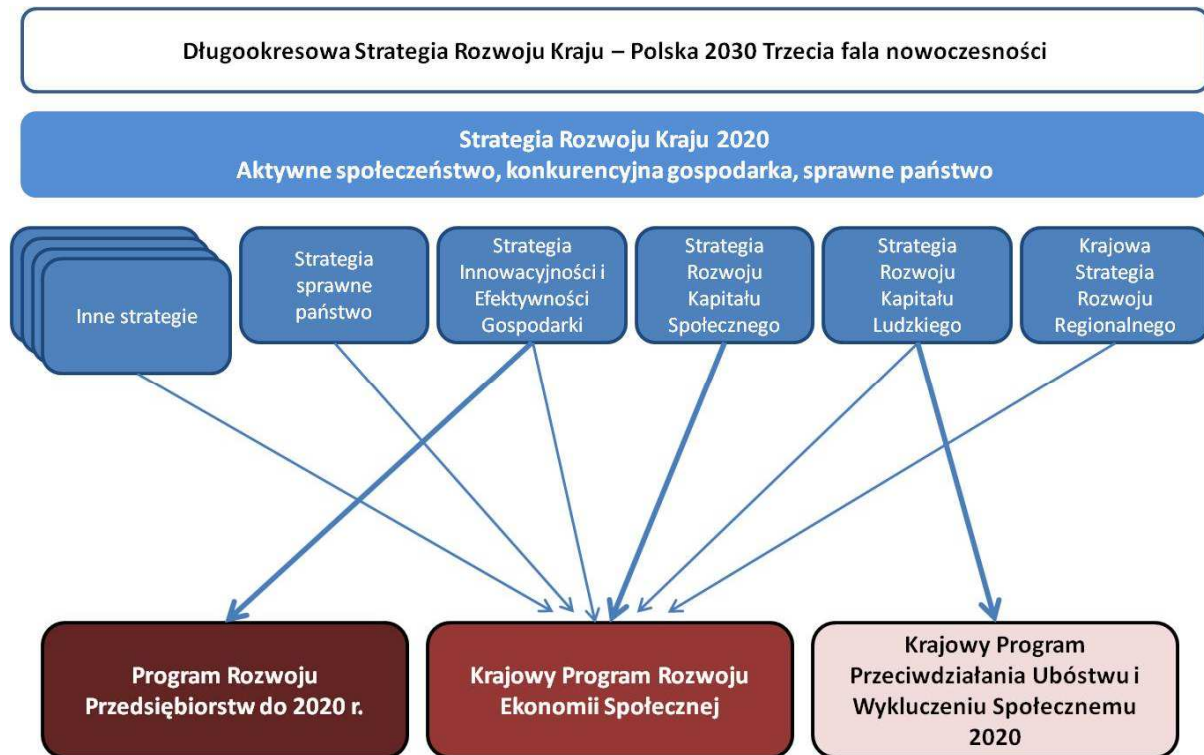
¹⁵ Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów *W kierunku odnowy gospodarczej sprzyjającej zatrudnieniu*, KOM(2012) 173, wersja ostateczna z 18 kwietnia 2012 r.

¹⁶ Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów *Plan działania na rzecz przedsiębiorczości do 2020 r. Pobudzanie ducha przedsiębiorczości w Europie*, KOM(2012) 795 z 9 stycznia 2013 r.

¹⁷ Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów *Inwestycje społeczne na rzecz wzrostu i spójności, w tym wdrażanie Europejskiego Funduszu Społecznego na lata 2014–2020*, KOM(2013) 83, wersja ostateczna z 20 lutego 2013 r.

społecznej. Oznacza to, że rozwój ekonomii społecznej służy realizacji kluczowych celów rozwojowych kraju, sformułowanych w innych dokumentach strategicznych.

Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej powstaje w konkretnym kontekście strategicznym. Podstawowym punktem odniesienia dla dokumentu jest Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju – Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności, Strategia Rozwoju Kraju 2020 oraz dziewięć zintegrowanych strategii horyzontalnych.

W **Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju** w filarze *Innowacyjność*, w ramach priorytetu *Kapitał Ludzki*, wskazano jako cel strategiczny osiągnięcie dobrobytu poprzez pracę dzięki wsparciu aktywności edukacyjnej i zawodowej oraz powszechny dostęp do usług publicznych na każdym etapie życia.

W celu *Poprawa spójności społecznej* zawarto cel operacyjny 3.1.: *Wprowadzenie zmian w systemie świadczeń*, mając na uwadze to, aby wsparcie trafiło do grup realnie ich potrzebujących, oraz rozbudowę systemu wsparcia opartego na usługach społecznych, w tym ekonomii społecznej. Rozwój ekonomii społecznej wpisuje się również w **Strategię Rozwoju Kraju 2020**¹⁸. Szczególne znaczenie ma Obszar strategiczny III *Spójność społeczna i terytorialna*. Ekonomia społeczna obecna jest tu we wszystkich celach.

W **Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego**¹⁹ w ramach celu 2., *Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych – przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu*, w tym ograniczanie zjawiska ubóstwa, w szczególności wśród dzieci i osób starszych, realizacja programów integracji społecznej, rozwój działań ekonomii społecznej, w tym przedsiębiorstw ekonomii społecznej, które spełniają funkcje w zakresie integracji społecznej, poprawy bądź uzupełniania usług publicznych oraz rozwoju wspólnot lokalnych.

¹⁸ uchwała nr 157 Rady Ministrów z dnia 25 września 2012 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Kraju 2020 (M.P. poz. 882).

¹⁹ Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie. Dokument przyjęty przez Radę Ministrów dnia 13 lipca 2010 r.

Institutionalną podstawą tworzenia Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej jest, umieszczony w **Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego**²⁰, zapis działania *Wspieranie rozwoju przedsiębiorczości społecznej i innych form przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu i zawodowemu, w tym różnorodnych form samopomocy* (w Priorytecie *Wzmocnienie integracji i solidarności społecznej* dla Celu 2. *Poprawa mechanizmów partycypacji społecznej i wpływu obywateli na życie publiczne*). W ramach tego zapisu wskazano, iż ekonomia społeczna jest innowacyjnym instrumentem wpływającym na zwiększenie integracji społecznej i zawodowej osób wykluczonych społecznie oraz wzmacnianie kapitału społecznego. Podmioty ekonomii społecznej realizują nie tylko potrzebę zatrudniania osób znajdujących się w niekorzystnej sytuacji życiowej. Mogą także uzupełniać dostarczanie towarów i usług przez rynek i państwo oraz rozwiązywać zróżnicowane problemy społeczne w wielu obszarach życia publicznego.

Strategia
Rozwoju
Kapitału
Społecznego

W ramach wspomnianej strategii za najważniejsze dla rozwoju ekonomii społecznej uznano:

- włączenie jednostek samorządu terytorialnego szczebla wojewódzkiego jako kluczowego podmiotu w **programowaniu i realizacji wsparcia i rozwoju przedsiębiorczości społecznej na terenie województw**, wspierających rozwój na poziomie regionalnym i lokalnym, oraz wdrożenie systemowych rozwiązań, umożliwiających funkcjonowanie na zasadach partnerstwa publiczno-społecznego akredytowanych instytucji, wspierających infrastrukturalnie przedsiębiorczość społeczną (Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej) w zakresie usług, szkoleń i doradztwa;
- przyjęcie **Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej (KPRES)**, który umiejscawia ekonomię społeczną w kontekście zintegrowanych strategii i nakreśla jej wizję, w której przedsiębiorstwa społeczne będą trwałym i dostrzegalnym podmiotem życia społeczno-gospodarczego w wymiarze lokalnym i regionalnym;
- przyjęcie **ustawy o przedsiębiorczości społecznej**, która stworzy możliwość starania się o status przedsiębiorcy społecznego, co będzie potwierdzeniem, że dany podmiot, prowadząc działalność gospodarczą, realizuje konkretne cele społeczne;
- przygotowanie i wdrożenie **działań edukacyjnych dotyczących przedsiębiorczości społecznej**, w tym skierowanych do dzieci i młodzieży w zakresie przygotowania do przedsiębiorczości oraz wspierania spółdzielni uczniowskich;
- przygotowanie i wdrożenie zwrotnych mechanizmów finansowania (pożyczek, kredytów i poręczeń) dla przedsiębiorstw społecznych;
- wypracowanie i wdrożenie skutecznych instrumentów pomiaru **społecznej wartości dodanej**, generowanej przez przedsiębiorstwa społeczne, a także inne przedsięwzięcia gospodarcze, służące realizacji celów społecznych, co jest niezbędne do racjonalnego i efektywnego dzielenia środków publicznych dla sfery przedsiębiorczości społecznej;
- stałe poszukiwanie **innowacyjnych rozwiązań i mechanizmów** przeciwdziałania społecznemu i zawodowemu wykluczeniu. Służyć temu będzie wsparcie dla projektów testujących nowe rozwiązania i upowszechnianie tych, które okażą się skuteczne i użyteczne.

Zapowiedziano, iż dla całości przedsięwzięć w ramach Celu 2. wykorzystane zostaną doświadczenia MPiPS we wspieraniu działań w ramach PO KL i PO FIO, a w kolejnej perspektywie finansowej, po 2013 r., przedłużone zostanie funkcjonowanie Funduszu Inicjatyw Obywatelskich, będącego merytoryczną i finansową formułą budowy społeczeństwa obywatelskiego jako integralnego elementu kapitału społecznego.

Dokumentem, który w istotny sposób wspiera realizację strategii w kontekście udziału w strukturach europejskich, jest **Krajowy Program Reform na rzecz realizacji Strategii Europa 2020. Aktualizacja 2014/2015 (KPR 2013/2014)**²¹. Zapowiada on przyjęcie Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej, kontynuację pilotażowego funduszu pożyczkowego oraz działania zmierzające do wdrożenia koncepcji i wdrożenia systemu akredytacji i standardów działania instytucji wsparcia ekonomii społecznej.

²⁰ uchwała nr 61 Rady Ministrów z dnia 26 marca 2013 r. w sprawie przyjęcia „Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2020” (M.P. poz. 378).

²¹ Krajowy Program Reform na rzecz realizacji Strategii Europa 2020. Aktualizacja 2014/2015 (KPR 2014/2015). Przyjęty przez Radę Ministrów dnia 22 kwietnia 2014 r.

Definicja ekonomii społecznej i przedsiębiorstwa społecznego

W wyniku prac Zespołu i dyskusji w środowisku organizacji obywatelskich wypracowano polską definicję obszaru ekonomii społecznej.

Ekonomia społeczna to sfera aktywności obywatelskiej, która poprzez działalność ekonomiczną i działalność pożytku publicznego służy: integracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych marginalizacją społeczną, tworzeniu miejsc pracy, świadczeniu usług społecznych użyteczności publicznej (na rzecz interesu ogólnego) oraz rozwojowi lokalnemu²².

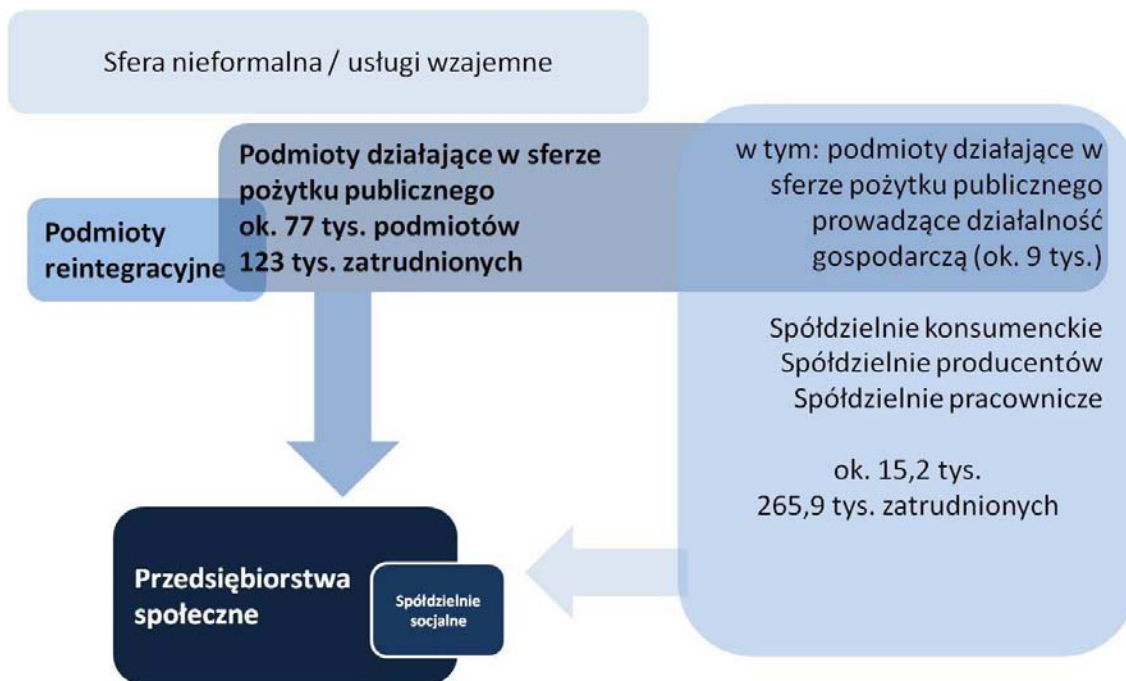
Według tej definicji w sferze ekonomii społecznej działają podmioty ekonomii społecznej, należące do czterech głównych grup:

- **przedsiębiorstwa społeczne**, będące fundamentem ekonomii społecznej;
- **podmioty reintegracyjne**, służące reintegracji społecznej i zawodowej osób zagrożonych wykluceniem społecznym, tj. Zakłady Aktywności Zawodowej, Warsztaty Terapii Zajęciowej, Centra Integracji Społecznej, Kluby Integracji Społecznej; formy te nie będą w żadnym przypadku przedsiębiorstwami społecznymi, ale mogą przygotowywać do prowadzenia lub pracy w przedsiębiorstwie społecznym lub być prowadzone jako usługa na rzecz społeczności lokalnej przez przedsiębiorstwa społeczne;
- **podmioty działające w sferze pożytku publicznego**, które prowadzą działalność ekonomiczną i zatrudniają pracowników, choć ich aktywność nie jest oparta na ryzyku ekonomicznym. Są to organizacje pozarządowe prowadzące działalność odpłatną i nieodpłatną pożytku publicznego; podmioty te mogą stać się przedsiębiorstwami społecznymi, o ile podejmą działalność gospodarczą w pewnym zakresie, podejmując również zobowiązania statutowe odnośnie do dystrybucji zysku;
- **podmioty sfery gospodarczej**, które tworzone były jednak w związku z realizacją celu społecznego bądź dla których leżący we wspólnym interesie cel społeczny jest racją bytu działalności komercyjnej. Są to podmioty, które nie posiadają wszystkich cech przedsiębiorstwa społecznego. Grupę tę można podzielić na cztery podgrupy:
 - organizacje pozarządowe prowadzące działalność gospodarczą, z której zyski wspierają realizację celów statutowych; Zakłady Aktywności Zawodowej²³;
 - spółdzielnie, których celem jest zatrudnienie;
 - pozostałe spółdzielnie o charakterze konsumenckim i wzajemnościowym.

²² Pojęcie *social services of general interest*, używane w nomenklaturze europejskiej, tłumaczone jest jako *usługi społeczne interesu ogólnego* lub *usługi społeczne użyteczności publicznej*. W Programie używamy pojęcia *usługi społeczne użyteczności publicznej* jako znacznie bardziej odpowiadającego polskim normom prawnym,

²³ Umieszczenie Zakładów Aktywności Zawodowej w dwóch kategoriach (podmioty reintegracyjne i sfera gospodarcza) wynika z ich hybrydowego charakteru, uznanego Decyzją KE K(2007)3050 z dnia 27 czerwca 2007 r. i mającego umocowanie zarówno w polskim [(art. 29 oraz art. 68c ust. 2 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2011 r. Nr 127, poz. 721, z późn. zm.); ustawa z dnia 29 października 2010 r. o zmianie ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 226, poz. 1475, z późn. zm.); art. 38 ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (Dz. U. z 2010 r. Nr 51, poz. 307, z późn. zm.); rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 17 lipca 2012 r. w sprawie zakładów aktywności zawodowej (Dz. U. poz. 850)], jak i europejskim prawodawstwie (np. *Declaration on the rights of disabled persons*, pkt 7.).

Rys. 1. Podmioty ekonomii społecznej i przedsiębiorstwa społeczne.

Osobną, piątą grupą w obszarze ekonomii społecznej, są pojawiające się coraz częściej **inicjatywy o charakterze nieformalnym**. Należą do nich m.in. rodzący się ruch kooperatyw spożywców, które funkcjonują w Białymstoku (dwie), Gdańsku, Krakowie (dwie), Lublinie, Łodzi, Poznaniu, Warszawie (dwie) oraz Wrocławiu, inne przedsięwzięcia działające w sferze wzajemnościowej, „ekonomii współdzielonej” oraz różnorakie ruchy miejskie, lokatorskie i sąsiedzkie. Podobnie ma się sytuacja z ruchem spółdzielni uczniowskich, których w 2011 r. w całym kraju było ok. 5 tys. Mimo że formalnie nie są organizacjami, mogą one stanowić, a często już stanowią, istotną bazę rozwoju ekonomii społecznej.

Przedsiębiorstwo społeczne posiada cechy wspólne dla podmiotów z pozostałych grup, ale charakteryzuje się tym, że:

- jest to podmiot prowadzący działalność gospodarczą, wyodrębniony pod względem organizacyjnym i rachunkowym;
- celem działalności gospodarczej jest integracja społeczna i zawodowa osób zagrożonych wykluczeniem społecznym (w tym przypadku wymagane jest zatrudnienie co najmniej 50% osób pochodzących z grup zagrożonych wykluczeniem społecznym lub 30% niepełnosprawnych o umiarkowanym lub znacznym stopniu niepełnosprawności) lub świadczenie usług społecznych użyteczności publicznej, przy jednoczesnej realizacji celów prozatrudnieniowych (zatrudnienie min. 20% osób z określonych grup zagrożonych wykluczeniem społecznym);
- nie rozdziela zysku lub nadwyżki bilansowej pomiędzy udziałowców, ale przeznaczają go na wzmocnienie potencjału przedsiębiorstwa jako kapitał niepodzielny oraz w określonej części na reintegrację zawodową i społeczną (w przypadku przedsiębiorstw o charakterze zatrudnieniowym) lub na działalność pożytku publicznego prowadzoną na rzecz społeczności lokalnej, w której działa przedsiębiorstwo;
- jest zarządzany na zasadach demokratycznych lub co najmniej konsultacyjno-doradczych z udziałem pracowników i innych interesariuszy, zaś wynagrodzenia kadry zarządzającej są ograniczone limitami.

Definicja przedsiębiorstwa społecznego

Status przedsiębiorstwa społecznego uzyskiwany będzie na podstawie przepisów o przedsiębiorstwie społecznym poprzez uzyskanie odpowiedniego wpisu w Krajowym Rejestrze Sądowym.

Stan rozwoju ekonomii społecznej

Najistotniejszymi grupami podmiotów ekonomii społecznej są organizacje obywatelskie prowadzące działalność w sferze pożytku publicznego oraz spółdzielnie.

Sektor obywatelski

Według rejestru REGON na dzień 31 grudnia 2011 r. sektor ten obejmuje 89 888 stowarzyszeń i 12 763 fundacje, 14 271 jednostek organizacyjnych Kościoła Katolickiego, 1508 jednostek innych kościołów i związków wyznaniowych, 3784 organizacje społeczne oddzielnie niewymienione. 19 175 związków zawodowych, 5801 organizacji samorządu gospodarczego i zawodowego, 244 partie polityczne oraz 371 organizacji pracodawców. Łącznie stanowiło to 147 805 zarejestrowanych podmiotów²⁴.

Sektor
obywatelski w
Polsce

Badania Głównego Urzędu Statystycznego SOF-1 i SOF-4 z 2011 r. wskazują, że w 2010 r. działało 80,4 tys. organizacji, wśród których 67,9 tys. stanowiły stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne, 7,1 tys. – fundacje, 3,6 tys. organizacji samorządu gospodarczego, a 1,8 tys. – społeczne podmioty wyznaniowe. Baza członkowska organizacji obywatelskich obejmuje ok. 9 milionów osób. Co dziesiąta z objętych badaniem organizacji trzeciego sektora posiadała status organizacji pożytku publicznego (OPP) – było ich 7,3 tys. Spośród 67,9 tys. stowarzyszeń i podobnych organizacji, 32,2 tys. to typowe stowarzyszenia i organizacje społeczne, 18,4 tys. to stowarzyszenia kultury fizycznej, związki sportowe, 14,8 tys. to ochotnicze straże pożarne, zaś 2,5 tys. to koła łowieckie²⁵. W latach 2005–2010 liczba działających stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz fundacji zwiększyła się o 22%, przychody wzrosły aż o 108%, natomiast baza członkowska skurczyła się o 18%.

W latach 2005–2010 liczba działających organizacji trzeciego sektora zwiększyła się o 19%, przychody wzrosły aż o 186%, natomiast baza członkowska skurczyła się o 20%.

Badania – zarówno organizacji rejestrowych, jak i ankietowanych przez GUS organizacji aktywnych – pokazują duże zróżnicowanie terytorialne funkcjonowania organizacji obywatelskich. Wyrażna jest tu dominacja województwa mazowieckiego i samej Warszawy. Według GUS 15,5% organizacji pochodzi z tego regionu, zaś z samej Warszawy 8,1% łącznej liczby organizacji (34,6% wszystkich fundacji). Wysoki udział mają również województwa wielkopolskie (10%) i małopolskie (9,1%).

W Polsce średnio na 10 tys. osób przypadało 20,9 podmiotu trzeciego sektora. O ile największą dostępnością organizacji, podobnie jak ich najwyższym udziałem, charakteryzowały się regiony: centralny i wschodni, w których na 10 tys. mieszkańców działało ponad 22,5 podmiotu, o tyle już w regionie południowym (zajmującym trzecią lokatę w Polsce pod względem liczby organizacji) na 10 tys. osób przypadało najmniej, bo 18 organizacji. W województwach: lubelskim, mazowieckim, podkarpackim i wielkopolskim liczba organizacji na 10 tys. osób była najwyższa – wynosiła od 23,3 do 23,7 podmiotu, natomiast najniższa wystąpiła w województwie śląskim – 15,1 jednostki.

Na koniec 2010 r. w organizacjach trzeciego sektora na podstawie stosunku pracy zatrudniano łącznie 132,5 tys. osób, a dla 111,8 tys. pracowników organizacje te stanowiły główne miejsce pracy. W 2008 r. liczba zatrudnionych wyniosła 70,8 tys. (w tym głównym miejscem pracy były organizacje dla 60,2 tys. osób, co wskazuje na wysoką dynamikę wzrostu w ostatnich dwóch latach).

²⁴ Dane za: *Sprawozdanie z funkcjonowania ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie za lata 2010 i 2011*, MPiPS, Warszawa 2012, s. 9-12; http://www.pozytek.gov.pl/files/pozytek/sprawozdanie_z_ustawy/sprawozdanie_06_09_2012.pdf. Dla porównania, według Krajowego Rejestru Sądowego na dzień 31 grudnia 2011 r. w rejestrze stowarzyszeń, innych organizacji społecznych i zawodowych, fundacji oraz publicznych zakładów opieki zdrowotnej w ramach KRS wpisane było 62 795 stowarzyszeń, 12 783 fundacje, 520 organizacji rzemieślniczych, 4477 społeczno-zawodowych organizacji rolników, 12 związków zawodowych rolników indywidualnych, 128 jednostek samorządów zawodowych innych przedsiębiorców, 37 innych organizacji przedsiębiorców, 377 izb gospodarczych, 7712 związków zawodowych, 424 organizacje pracodawców, 6675 stowarzyszeń kultury fizycznej i związków sportowych, 90 innych organizacji społecznych lub zawodowych, 532 osoby prawne i inne jednostki organizacyjne będące organizacjami pożytku publicznego, co łącznie stanowiło 96 562 podmioty.

²⁵ *Trzeci sektor w Polsce. Stowarzyszenia, fundacje, społeczne podmioty wyznaniowe. Samorząd zawodowy i gospodarczy oraz organizacje pracodawców w 2010 r.*, GUS, Warszawa 2013; http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbr/gus/GS_stow_fund_i_spol_podm_wyz_2010.pdf.

W 2010 r. 62% organizacji nie zatrudniało personelu płatnego, 22% z nich oferowało wyłącznie umowy cywilnoprawne, a jedynie 16% posiadało pracowników etatowych (i jednocześnie często zatrudniały także w oparciu o umowy cywilnoprawne).

Choć średnia liczba pracowników etatowych w organizacjach zatrudniających wyniosła 10 osób, to jednak połowa z tych organizacji zatrudniała nie więcej niż 3 osoby. Natomiast według badań Klon/Jawor, tylko co piąta organizacja (19%) zatrudnia pracowników etatowych (na cały etat lub jego część), natomiast kolejne 21% współpracuje z osobami, które nie mają wprawdzie podpisanych umów o pracę, jednak regularnie, co najmniej raz w miesiącu, pracują odpłatnie na rzecz organizacji. Praca takich osób czasem niewiele różni się od pracy etatowej. Bazując na deklaracjach dotyczących liczby godzin pracy, można szacować, że tylko około 6% organizacji korzysta z pracowników zatrudnionych na 5 i więcej etatów przeliczeniowych. Płatna praca stanowi więc jedynie wsparcie dla społecznego zaangażowania członków i wolontariuszy²⁶.

Poważnym aktorem na scenie ekonomii społecznej, który może potencjalnie tworzyć przedsiębiorstwa społeczne, są **organizacje pozarządowe prowadzące działalność gospodarczą**. Na koniec 2010 r. zarejestrowaną działalność gospodarczą posiadało 7,24 tys. fundacji, stowarzyszeń oraz podobnych organizacji społecznych i społecznych jednostek Kościoła Katolickiego objętych badaniem GUS. Po przeprowadzonym badaniu okazało się, że jedynie połowa z tych organizacji (52%) prowadziła rzeczywiście działalność gospodarczą, podczas gdy pozostałe albo ją tymczasowo zawiesiły, albo zaprzęstały jej prowadzenia, nie składając wniosku o wykreślenie z rejestru, albo nawet nie rozpoczęły jej prowadzenia.

Niemniej, powyższe dane pokazują skalę zjawiska. Nie ma natomiast zbiorczych statystyk dotyczących **spótek non profit** działających jako przedsiębiorstwa społeczne; szacuje się, że funkcjonuje ich w Polsce ok. 20–30, choć brak jest oficjalnego wykazu tych podmiotów.

Sektor spółdzielczy

Spółdzielczość odgrywa ważną rolę w rozwoju społeczno-gospodarczym kraju, ma istotny wpływ na warunki życia wielu Polaków. Spółdzielnie poprzez specyficzny system funkcjonowania dywersyfikują system gospodarczy, wzbogacają rynek oraz wspomagają jego zrównoważone funkcjonowanie. Spółdzielcza forma posiada również wiele zalet, które w określonych warunkach mogą stać się niezwykle pomocne dla państwa i społeczeństwa. Należą do nich m.in. zdolność do tworzenia stabilnych miejsc pracy, co potwierdzone zostało badaniami o charakterze europejskim, które objęły również Polskę²⁷. Wsparcie tego sektora jest szczególnie istotne ze względu na pozytywną rolę, jaką spółdzielnie odgrywają w zatrudnianiu grup mających trudności na otwartym rynku pracy. Udział osób niepełnosprawnych w ogólnej liczbie zatrudnionych w spółdzielniach jest 3-krotnie wyższy niż w całej gospodarce narodowej (11,6% wobec 3,6%). Wśród osób zatrudnionych w spółdzielniach 59% stanowią kobiety (w porównaniu z udziałem kobiet zatrudnionych w gospodarce narodowej jest to o 14 punktów procentowych więcej). Spółdzielnie utrzymują w długoletnim zatrudnieniu osoby będące w wieku niemobilnym lub emerytalnym (53% do 36%), a także zatrudniają więcej osób o niższym poziomie wykształcenia (78% do 68,3%) (*Międzyresortowy raport o spółdzielczości polskiej*, 2010). Dane te są kluczowe w kontekście podwyższania wieku emerytalnego, jak również ze względu na fakt, iż w przypadku likwidacji spółdzielni na rynek pracy trafią osoby najbardziej zagrożone wykluczeniem społecznym.

Stan
spółdzielczości
w Polsce

Na polski sektor spółdzielczy składa się ponad 17 tys. spółdzielni zarejestrowanych w systemie REGON. Według obliczeń Krajowej Rady Spółdzielczej prawie 9 tys. stanowią czynne podmioty gospodarcze. Zrzeszają one ponad 8 milionów członków i dają pracę około 400 tys. pracowników, w tym 265,9 tys. w spółdzielniach zatrudniających 10 osób i więcej²⁸. Jest to niezwykle zróżnicowany sektor. Większość działających dziś spółdzielni powstała przed 1989 r. (62%). Według REGON w latach 2006–2012 liczba zarejestrowanych spółdzielni spadła z 18 200 do 17 153²⁹.

Istotną dla KPRES jest grupa spółdzielni, których **celem jest zatrudnienie**. Składa się z tradycyjnych spółdzielni pracy, spółdzielni inwalidów i niewidomych, spółdzielni rękodzieła ludowego „Cepelia” oraz spółdzielni

²⁶ „Życie codzienne organizacji pozarządowych w Polsce”, Klon/Jawor, Warszawa 2012, s. 26.

²⁷ Zob. Bruno Roelants Diana Dovgan, Hyungsik Eum and Elisa Terrasi, *The resilience of the cooperative model*, Brussels 2012.

²⁸ Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2012, GUS, Warszawa 2012, s. 228.

²⁹ Zmiany strukturalne grup podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON, 2012 r., Warszawa 2013, s. 37.

socjalnych (o których mowa odrębnie). Według danych z 1 marca 2012 r.³⁰ czynnych spółdzielni pracy w Polsce było 648, spółdzielni inwalidów i niewidomych 224 a spółdzielni rękodzieła ludowego 9, co daje łączną liczbę 881 czynnych podmiotów gospodarczych. Największa część spółdzielni pracy zrzeszona jest w Związku Lustracyjnym Spółdzielni Pracy (ponad 200 podmiotów), natomiast drugim co do wielkości zrzeszeniem w tej branży jest Spółdzielczy Związek Rewizyjny „Wspólnota Pracy”, który zrzesza 84 spółdzielnie. W związku rewizyjnym „Cepelia” zrzeszonych jest 18 spółdzielni, Związek Rzemiosła Polskiego podaje, że w jego strukturach oraz strukturach izb rzemieślniczych działa 168 spółdzielni³¹. Spółdzielnie związane z funkcją prozatrudnieniową dają pracę ok. 60 tys. osób, w tym 45 tys. to członkowie spółdzielni³².

Ciekawą formą funkcjonującą w ramach sektora spółdzielczego są spółdzielnie uczniowskie. Statystyki Fundacji Rozwoju Spółdzielczości Uczniowskiej mówią nawet o 5 tys. takich podmiotów, choć nadal brakuje precyzyjnych danych. Spółdzielnie uczniowskie, często funkcjonujące pod opieką banków spółdzielczych, spółdzielni pracy czy spółdzielni spożywców „Społem”, są praktyczną formą kształtowania postaw przedsiębiorczych wśród uczniów, i to postaw społecznie odpowiedzialnych.

Spółdzielnie socjalne

Najbardziej znanym nowym typem spółdzielni funkcjonujących w Polsce są spółdzielnie socjalne. Przedsiębiorstwa te działają na podstawie ustawy z 2006 r. o spółdzielniach socjalnych, gdzie wskazano, iż ich głównym celem jest przywrócenie na rynek pracy, poprzez prowadzenie wspólnego przedsiębiorstwa, osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, o niskiej zatrudnialności oraz umożliwienie osobom bezrobotnym aktywizacji zawodowej. Tym samym utworzono nowy typ podmiotu prawnego, którego głównym celem jest nie tylko prowadzenie działalności gospodarczej, ale również działalność na rzecz społecznej i zawodowej reintegracji członków spółdzielni.

Według stanu na koniec 2012 r., zgodnie z informacjami Ogólnopolskiego Związku Rewizyjnego Spółdzielni Socjalnych, w Krajowym Rejestrze Sądowym zarejestrowanych było 601 spółdzielni tego typu, pod koniec 2013 r. ponad 850, tymczasem na koniec I kwartału 2014 r. zarejestrowanych było już ponad 1 tys. spółdzielni socjalnych. Trudno jednak określić, ile z nich jest rzeczywiście aktywnych. Wyniki prowadzonych badań wskazują, że część spółdzielni zakończyła działalność, choć formalnie nie zostały one wyrejestrowane³³.

Według badań z 2010 r. 83% badanych spółdzielni socjalnych zakładanych było przez osoby bezrobotne, zaś w 38,4% z nich była przynajmniej jedna osoba niepełnosprawna. W 2010 r. wśród badanych spółdzielni zdecydowanie przeważały podmioty małe, liczące od 5 do 9 członków. Zaledwie 10% spółdzielni liczyło 10 i więcej członków. Ponad 1/3 badanych spółdzielni zatrudniała dodatkowych pracowników niebędących ich członkami.

Podmioty reintegracyjne

Według danych MPiPS w roku 2012 działały 92 **Centra Integracji Społecznej**, w tym 68 utworzonych przez organizacje obywatelskie. Według danych za 2012 r. odbiorcami działań centrów było około 5,4 tys. osób z grup dotkniętych wykluczeniem społecznym. Najczęściej uczestnikami zajęć z zakresu integracji społecznej i zawodowej były osoby długotrwale bezrobotne – stanowiły one 69% wszystkich podopiecznych CIS-ów. Około 10% beneficjentów korzystało ze wsparcia w związku z niepełnosprawnością³⁴. Ponadto w 2012 r. funkcjonowało 69 **Zakładów Aktywności Zawodowej**, w tym 43 utworzone przez organizacje obywatelskie, w których zatrudnienie znalazły 3.523 osoby, w tym 2.651 stanowiły osoby niepełnosprawne³⁵.

Podmioty
integracyjne
i nieformalne

W 2012 r. samorządy powiatowe dofinansowały, ze środków własnych i Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, koszty uczestnictwa 24,3 tys. osób niepełnosprawnych w 672 **Warsztatach Terapii Zajęciowej**, w tym 125 warsztatach, których organizatorem była jednostka sektora finansów publicznych oraz 520 warsztatach funkcjonujących przy jednostkach spoza sektora finansów publicznych, a ponadto w 28

³⁰ *Materiały z V Kongresu Spółdzielczości*, Krajowa Rada Spółdzielcza, Warszawa 27 i 28 listopada 2012 r., s. 55.

³¹ Dane na podstawie <http://www.zrp.pl>.

³² Raport o spółdzielczości polskiej. Dokument przyjęty przez Zespół Międzyresortowy w dniu 19 stycznia 2010 r.

³³ Badania prowadzone w Wielkopolsce dowodzą, że taka sytuacja dotyczy ponad jednej trzeciej spółdzielni. Por. Joanna Kobielska, *Obraz spółdzielni socjalnych w świetle badań przeprowadzonych w ramach projektu „Wykluczenie społeczne: diagnoza i mechanizmy przeciwdziałania w województwie wielkopolskim”*, [w:] *Spółdzielnie socjalne. Skuteczny mechanizm walki z wykluczeniem społecznym czy ślepa uliczka?*, Praca zbiorowa pod redakcją Jacka Tittenbruna, Poznań 2010, s. 84, <http://www.wykluczenie.spoldzielnie.org>.

³⁴ Centra integracji społecznej, zakłady aktywności zawodowej i warsztaty terapii zajęciowej w 2012 r., GUS, Warszawa, 29 listopada 2013 r.

³⁵ Dane Biura Osób Niepełnosprawnych MPiPS na 31 grudnia 2012 r.

warsztatach działających przy Zakładach Pracy Chronionej³⁶. Co więcej, w 2010 r. funkcjonowało 286 **Klubów Integracji Społecznej**, z czego 223 prowadziły faktyczną działalność³⁷.

Istnieje też nierozpoznany **obszar działań o charakterze nieformalnym**, obejmujący inicjatywy nastawione na przetrwanie albo obniżenie własnych kosztów utrzymania, samopomoc lub pomoc innym ludziom znajdującym się w trudnej sytuacji ekonomicznej lub mającej wymiar ekonomiczny jak też wspólne gospodarowanie wspierające realizację celów danej grupy czy społeczności (realizacja projektów, nauka, wspólna działalność kulturalna). Inicjatywy te odwołują się do wartości ekonomii społecznej, a także wykorzystują pochodzące stamtąd metody i rozwiązania organizacyjne.

Finanse sektora ekonomii społecznej

Według GUS w 2011 r. udział sektora spółdzielczego w produkcji globalnej, czyli sumie produkcji globalnej produktów (wyrobów i usług) wszystkich sektorów własności, wyniósł 47,7 mld zł, co stanowiło 1,5% produkcji globalnej ogółem, zaś sektora instytucji niekomercyjnych³⁸ 24,6 mld zł, co stanowiło 0,8% produkcji globalnej ogółem. W 2011 r. sektor spółdzielczy³⁹ wypracował 13,2 mld zł (0,9% PKB), zaś sektor niekomercyjny 13,8 mld zł (również 0,9% PKB)⁴⁰.

Stan finansów
ekonomii
społecznej

Sektor spółdzielczy utrzymuje się w całości z działalności rynkowej, jednak poza sektorem finansowym (banki spółdzielcze, spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe) i mieszkaniowym nie posiada znaczącego udziału kapitałowego w gospodarce. Niestety, ostatnie kompleksowe badania sektora spółdzielczego pochodzą z lat 2006 i 2008⁴¹, dlatego też trudno dostarczyć informacji o sytuacji finansowej spółdzielni w 2011 r. i 2012 r., poza ogólną konstatacją o zmniejszaniu się udziału omawianego sektora w gospodarce⁴². **Podmioty obywatelskie** mogą finansować swoją aktywność jako działalność nieodpłatną lub odpłatną pożytku publicznego, lub w ramach działalności gospodarczej. Istotnym źródłem dochodów organizacji jest realizacja zadań publicznych zgodnie z ustawą o finansach publicznych. Łącznie od 2007 do 2012 r. organizacje sektora obywatelskiego zrealizowały zadania publiczne zlecane przez administrację publiczną na łączną kwotę 19,1 mld zł, z czego 8,4 mld zł przypadło na zadania zlecane w trybie otwartego konkursu ofert na podstawie ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, zaś 10,7 mld zł na zadania zlecane w innych trybach.

Według cytowanych badań GUS ok. 6,8 tys. (8%) organizacji obywatelskich deklaruowało prowadzenie działalności gospodarczej. Średnie roczne przychody z tego tytułu dla jednostek, które miały takie przychody, wyniosły 519 tys. zł, jednak społeczne podmioty wyznaniowe miały przeciętnie przychody trzykrotnie wyższe od średniej. Odsetek organizacji, które osiągały jakiegokolwiek przychody z odpłatnej działalności statutowej wyniósł w 2010 r. 22% ogółu organizacji, co stanowiło ok. 16,5 tys. podmiotów.

Wsparcie rozwoju sektora ekonomii społecznej

Wzmocnienie i poszerzenie zakresu działań sektora ekonomii społecznej jest jednym z celów Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007–2013. W Programie w ramach Priorytetu VII *Promocja integracji społecznej* przewidziano, Cel szczegółowy 2, *Wzmocnienie i poszerzenie zakresu działań sektora ekonomii społecznej*. Oczekiwany efektami realizacji tego celu miały być:

Bilans
dedykowanego
wsparcia

³⁶ Informacja Rządu Rzeczypospolitej Polskiej o działaniach podejmowanych w 2010 roku na rzecz realizacji postanowień uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 1 sierpnia 1997 r. Karta Praw Osób Niepełnosprawnych, Druk sejmowy nr 46 z 8 grudnia 2011 r., s. 58.

³⁷ Raport o działalności Klubów Integracji Społecznej w Polsce (dane uzyskane na podstawie 139 ankiet z 13 województw), Departament Pomocy i Integracji Społecznej MPIPS, Warszawa, sierpień 2011.

³⁸ Sektor instytucji niekomercyjnych obejmuje według GUS: organizacje społeczne, partie polityczne, organizacje związków zawodowych, stowarzyszenia, fundacje oraz jednostki organizacji wyznaniowych; *Trzeci sektor w Polsce. Stowarzyszenia, fundacje, społeczne podmioty wyznaniowe. Samorząd zawodowy i gospodarczy oraz organizacje pracodawców w 2010 r.*, http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/GS_stow_fund_i_spol_podm_wyz_2010.pdf.

³⁹ Bez spółdzielni do 9 członków.

⁴⁰ Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2012, GUS, Warszawa 2012, s. 682.

⁴¹ Iwona Krysiak, *Informacja o sektorze spółdzielczym w Polsce, ekonomia społeczna*, Warszawa 2006; Sławomir Nałęcz, Joanna Konieczna, *Sektor spółdzielczy – główny pracodawca gospodarki społecznej w Polsce* [w:] Sławomir Nałęcz [red.], *Gospodarka społeczna w Polsce*, ISP PAN, Warszawa 2008.

- zapewnienie funkcjonowania instytucji wspierających ekonomię społeczną (przynajmniej dwie w każdym województwie);
- 30% przychodów własnych jednostek ekonomii społecznej w ogólnej wartości ich przychodów.

Wskaźnikami produktowymi miały być natomiast:

- liczba instytucji wspierających ekonomię społeczną, które otrzymały wsparcie w ramach Priorytetu;
- liczba inicjatyw z zakresu ekonomii społecznej wspartych z EFS;
 - liczba osób, które otrzymały wsparcie w ramach instytucji ekonomii społecznej⁴³.

W przyjętym 13 marca 2008 r. *Szczegółowym Opisie Priorytetów Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki*, w ramach Priorytetu VII pojawiło się Działanie 7.2. *Przeciwdziałanie wykluczeniu i wzmocnienie sektora ekonomii społecznej*, w którym Poddziałanie 7.2.2. odnosiło się wprost do wsparcia ekonomii społecznej. Jego celem było wyłanianie w konkursach instytucji otoczenia sektora ekonomii społecznej, oferujących usługi na rzecz podmiotów ekonomii społecznej. Na ten cel przeznaczono kwotę 172 399 750 euro, co według przelicznika z 28 listopada 2013 r. stanowiło równowartość 723 079 031 zł⁴⁴. Według stanu na koniec 2013 r. podpisano 463 umowy o dofinansowanie projektów na łączną kwotę 649 680 008 zł, w ramach których złożono wnioski o płatność na kwotę 402 964 823 zł⁴⁵.

Tab. 1. Monitoring wartości PO KL na koniec 2013 r.

Nazwa wskaźnika	Narastająco w ramach Priorytetu VII	Wartość docelowa	Stopień realizacji celu
Wskaźniki produktu			
Liczba podmiotów ekonomii społecznej, które otrzymały wsparcie z EFS za pośrednictwem instytucji wspierających ekonomię społeczną	10 786	6801	159%
Liczba osób, które otrzymały wsparcie w ramach instytucji ekonomii społecznej	144 456	33 216	435%
Liczba podmiotów ekonomii społecznej utworzonych dzięki wsparciu z EFS	343	300	114%
Wskaźniki rezultatu			
Liczba instytucji wspierających ekonomię społeczną, które otrzymały wsparcie w ramach Priorytetu, funkcjonujących co najmniej 2 lata po zakończeniu udziału w projekcie	32	44	73%

Źródło: MliR

Dodatkowo w ramach Priorytetu I PO KL realizowane są projekty systemowe, wspierające rozwój ekonomii społecznej, o łącznym budżecie wynoszącym ok. 60 mln zł. W sumie więc przeznaczono znaczne środki finansowe na wsparcie otoczenia ekonomii społecznej.

Według Instytucji Zarządzającej PO KL konkursowy tryb wyboru projektów, a przy tym niewystarczające wykorzystanie narzędzi w postaci kryteriów selekcji spowodowało, że:

- w większości regionów liczba powołanych instytucji wspierających ekonomię społeczną (tzw. Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej) znacznie przewyższyła zakładane w PO KL wartości docelowe;
- w wielu przypadkach nie udaje się zapewnić kontynuacji działań przez poszczególne Ośrodki, gdyż nie uzyskują one dofinansowania z EFS na dalszą aktywność, co prowadzi do tego, że potencjał wypracowany przez te podmioty nie jest wykorzystywany;
- znaczna część Ośrodków zaprzestaje realizacji działań wspierających ekonomię społeczną wraz z zakończeniem dofinansowania ze środków EFS. Tymczasem zgodnie z logiką interwencji EFS beneficjenci powinni zapewnić trwałość projektów po zakończeniu ich finansowania ze środków unijnych. Często jednak OWES prowadzone są przez podmioty zaliczane do sektora ekonomii społecznej, np. przez organizacje

⁴³ Program Operacyjny Kapitał Ludzki, Warszawa, 7 września 2007 r., s. 188.

⁴⁴ Po zmianach w 2011 r. jest to kwota 172.399.750 euro. Do przeliczenia zastosowano kurs EBC z dnia 28 listopada 2013 r., 1 EUR= 4,1942 PLN.

⁴⁵ Postęp w realizacji Programu Kapitał Ludzki wg stanu na 31 grudnia 2013 r. Informacja dostępna na stronie www.efs.gov.pl.

pozarządowe, które nie mają wystarczających zasobów do kontynuowania tego typu działań bez pomocy państwa⁴⁶.

W powyższej sferze wdrożono w 2011 r. działania naprawcze. Częściowo nastąpiły one z inicjatywy Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, częściowo zaś z inicjatywy Zespołu ds. Rozwiązań Systemowych w Zakresie Ekonomii Społecznej. Zespół w stanowisku z 20 lipca 2011 r. zwrócił się do MRR z wnioskiem o wprowadzanie określonych kryteriów konkursowych, zapewniających trwałość funkcjonowania Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej⁴⁷. Działania na rzecz trwałości funkcjonowania OWES zostały skorelowane z działaniami standaryzującymi Ośrodki, przewidzianymi w projekcie systemowym „Zintegrowany System Wsparcia Ekonomii Społecznej”. Warto jednak zwrócić uwagę, że pomimo licznych zarzutów Ośrodki wykonały olbrzymią pracę edukacyjno-doradczą, która powinna zostać uwzględniona w całościowej ocenie wsparcia.

Tab. 2. Realizacja Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki w zakresie wsparcia ekonomii społecznej na koniec 2012 r.

Typy wsparcia	Ogółem	Sektor obywatelski		Sektor spółdzielczy		Sektor reintegracyjny			
		Organizacje pozarządowe	Kościoły, związki wyznaniowe	Spółdzielnie socjalne	Spółdzielnie inwalidów i niewidomych	ZAZ	KIS	CIS	WTZ
Liczba podmiotów (instytucji), które otrzymały wsparcie	11 613	8 083	14	360	8	38	27	40	128
- w tym podmiotów ekonomii społecznej	9 530	7 908	14	400	8	31	9	35	136
Liczba utworzonych partnerstw na rzecz ekonomii społecznej	401	114	1	78	5	0	1	0	0
Liczba godzin doradztwa (indywidualnego, grupowego, coachingu)	96 487	35 391	20	8 965	6 352	457	20	22 5	292
Liczba uczestników doradztwa w Poddziałaniu 7.2.2.	24 239	7 609	4	1 337	75	0	4	14	17
Liczba przeprowadzonych szkoleń umożliwiających uzyskanie wiedzy i umiejętności potrzebnych do założenia i/lub prowadzenia działalności w sektorze ekonomii społecznej	6 049	1 407	2	345	1	5	5	3	19
Liczba uczestników szkoleń umożliwiających uzyskanie wiedzy i umiejętności potrzebnych do założenia i/lub prowadzenia działalności w sektorze ekonomii społecznej	27 479	10 086	8	1 048	27	18	24	27	68
Liczba udzielonych podmiotom ekonomii społecznej usług prawnych	10 129	6 226	4	340	763	5	2	42	41
Liczba udzielonych podmiotom ekonomii społecznej usług księgowych	9 808	6 396	19	737	1 201	7	4	61	1
Liczba udzielonych podmiotom ekonomii społecznej usług marketingowych	6 746	6 452	6	330	3	30	0	61	52
Liczba utworzonych spółdzielni socjalnych dzięki wsparciu OWES	169	7	0	98	0	0	0	0	0

Źródło: Dane Instytucji Pośredniczących PO KL zebrane od projektodawców. Dane pochodzą spoza systemu sprawozdawczości PO KL.

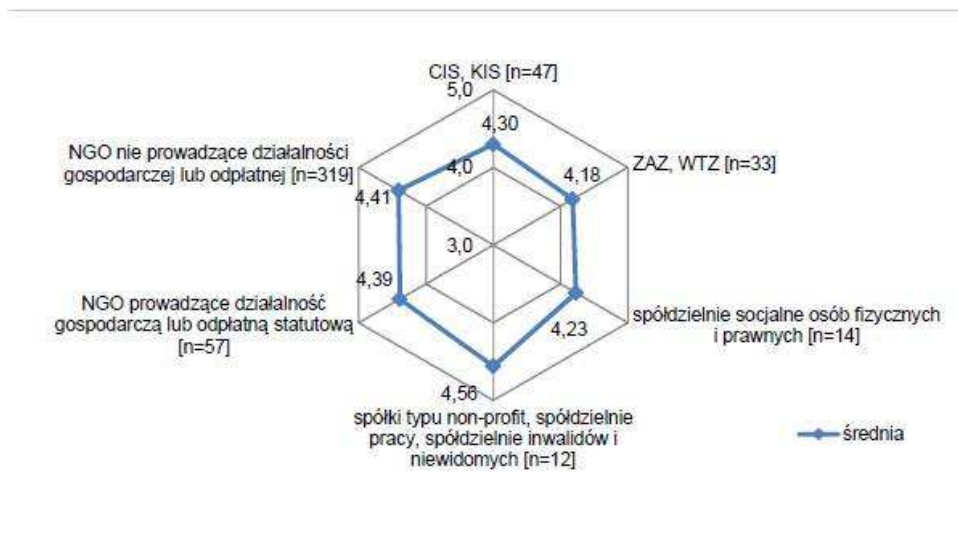
⁴⁶ Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, *Sprawozdanie z realizacji Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki za II półrocze 2011 roku*, s. 82.

⁴⁷ Tekst stanowiska dostępny jest na stronie www.ekonomiaspoleczna.pl w zakładce Zespołu.

Według badania ewaluacyjnego, przeprowadzonego na zlecenie MRR w 2013 r.⁴⁸, zdaniem podmiotów ekonomii społecznej wsparcie otrzymane w ramach projektów PO KL było dobrze dopasowane do ich potrzeb. Zróżnicowanie w ocenie między poszczególnymi typami PES jest niewielkie: najwyższej oceny wsparcie spółdzielnie pracy, inwalidów oraz spółki typu *non profit*, najniższej zaś ZAZ, WTZ oraz spółdzielnie socjalne osób prawnych i fizycznych – przy czym były to nadal oceny pozytywne.

Odsetek PES, które zatrudniły nowe osoby w ciągu 12 miesięcy po skorzystaniu ze wsparcia, jest silnie zróżnicowany regionalnie. W sześciu województwach nie przekroczył 10%, w pięciu regionach wyniósł od 10% do 15%, a w kolejnych pięciu przekroczył 15%⁴⁹.

Rys. 2. Ocena dopasowania otrzymanego wsparcia z PO KL do potrzeb poszczególnych typów podmiotów (średnie oceny na skali: 1 – w ogóle nie odpowiadało, 5 – w pełni odpowiadało, n=482).

Źródło: Badanie ewaluacyjne pt. *Ocena wsparcia w obszarze ekonomii społecznej udzielonego ze środków EFS w ramach PO KL*, Coffey International Development dla Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2013.

Zgodnie z rekomendacjami zawartymi w raporcie konieczne jest przyjęcie rozstrzygnięć dotyczących kształtu systemu wsparcia ekonomii społecznej. Dotyczy to szczególnie jasnego przypisania samorządowi województwa odpowiedzialności za tworzenie i funkcjonowanie systemu wsparcia. Konieczne jest również określenie zależności pomiędzy OWES a instytucjami rynku pracy i pomocy społecznej, tak aby możliwa była współpraca między nimi (zlecenie OWES usług przez PUP lub OPS).

Niezbędne jest także określenie zasad finansowania usług świadczonych przez OWES. Możliwe jest uwzględnienie częściowego samofinansowania OWES. Wymaga to jednak rozstrzygnięć o charakterze systemowym, stosowanych jednolicie w całym systemie wsparcia ekonomii społecznej. Należy rozważyć co najmniej dwie opcje:

- pobieranie opłat za usługi świadczone na rzecz funkcjonujących PES;
- lub wprowadzenie niewielkich składek (np. 3% dochodu) płaconych przez PES na Izbę (która ma powstać), z zastrzeżeniem przeznaczenia ich na funkcjonowanie systemu wsparcia.

Według raportu należy rozważyć uruchomienie na większą skalę instrumentów zwrotnych, adresowanych do funkcjonujących PES. Z opracowania wynika także, iż należałoby umożliwić udzielanie dotacji na rozpoczęcie działalności gospodarczej w formie przedsiębiorstwa społecznego, z których obecnie mogą korzystać jedynie spółdzielnie socjalne, również innym typom podmiotów (organizacje pozarządowe, spółki non profit).

⁴⁸ Badanie ewaluacyjne pt. *Ocena wsparcia w obszarze ekonomii społecznej udzielonego ze środków EFS w ramach PO KL*, Coffey International Development dla Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2013.

⁴⁹ *Ibidem*, s. 90.

Zgodnie z przedstawionymi rekomendacjami wskazane jest prowadzenie dalszych prac nad systemem akredytacji. Podstawowym celem akredytacji powinno być zapewnienie wysokiej jakości usług oraz stymulowanie procesów doskonalenia w systemie. W większym stopniu powinny być uwzględnione takie aspekty jakości oferowanych usług, jak sposoby diagnozowania potrzeb klientów, metody pracy z klientami czy sposoby monitorowania losów klientów. Uruchomienie mechanizmów zapewniania jakości funkcjonowania OWES powinno nastąpić możliwie szybko – tak, aby możliwe było ich wdrożenie przed uruchomieniem interwencji w ramach RPO.

Trwałe OWES – według raportu – powinny dysponować ofertą (częściowo odpłatną, częściowo darmową) dla działających PES mających problemy, chcących się rozwinąć lub potrzebujących specjalistycznych usług niedostępnych na rynku (np. księgowości PES, odmienna niż księgowość trzeciego sektora czy podmiotów czysto rynkowych). Jednym z zadań systemu wsparcia – zgodnie z raportem ewaluacyjnym – powinno być ułatwianie PES dostępu do rynku.

Może to się odbywać na kilka sposobów:

- wzrost jakości doradztwa biznesowego dla potencjalnych i działających PES (bliska współpraca przy tworzeniu biznesplanów);
- promocja rozwiązań i modeli biznesowych, które się sprawdziły – szczególne wsparcie dla ich replikacji i upowszechniania w całym kraju;
- zachęcanie samorządu do zwiększenia zamówień kierowanych do sektora ekonomii społecznej, szczególnie w obszarach, w których przedsiębiorstwa te mogą dostarczyć korzyści społecznych (usługi społeczne, edukacyjne, ochrona środowiska).

Wsparcie na tworzenie miejsc pracy w sektorze ekonomii społecznej

W okresie 2007–2012 realnie funkcjonowało wsparcie na tworzenie miejsc pracy w jednym typie przedsiębiorstwa społecznego – spółdzielniach socjalnych. Oczywiście tworzenie miejsc pracy było również możliwe w sektorze obywatelskim. Według badań GUS z 2010 r., dzięki uczestnictwu organizacji w projektach finansowanych z Europejskiego Funduszu Społecznego utworzono 2,6 tys. miejsc pracy, zaś kolejne 2,5 tys. miejsc pracy utrzymano⁵⁰. Były to jednak środki projektowe, niezwiązane wprost z dedykowanym powstawaniem miejsc pracy o charakterze gospodarczym. W przypadku spółdzielni socjalnych mieliśmy do czynienia ze wsparciem zarówno ze źródeł krajowych, jak i z EFS.

**Bilans inwestycji
w miejsca pracy**

Wsparcie krajowe wynikało z przepisów ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy z 2004 r. Osobom zainteresowanym podjęciem działalności w formie spółdzielni socjalnej przysługuje prawo ubiegania się o jednorazowe dofinansowanie ze środków Funduszu Pracy na podjęcie działalności gospodarczej, w wysokości nieprzekraczającej 4-krotnej wysokości przeciętnego wynagrodzenia na każdego członka-założyciela spółdzielni socjalnej (według stanu na 1 marca 2013 r. – 14 761,20 zł) oraz 3-krotnej wysokości przeciętnego wynagrodzenia na każdego członka przystępującego do już istniejącej spółdzielni socjalnej (według stanu na 1 marca 2013 r. – 11 070,90 zł). W okresie 2007–2013 powiatowe urzędy pracy umożliwiły otrzymanie tego rodzaju wsparcia 733 bezrobotnym, przeznaczając na ten cel ok. 8 mln zł.

Tab. 3. Kwota wsparcia przyznanego spółdzielniom socjalnym ze środków Funduszu Pracy w latach 2005–2013.

Rok	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Wysokość wsparcia w PLN	705 700,00	366 700,00	839 800,00	2 135 900,00	819 600,00	1 759 300,00	1 423 100,00
Liczba osób, którym przyznano wsparcie	97	50	77	189	75	140	105

Źródło: MPiPS.

⁵⁰ Trzeci sektor w Polsce. Stowarzyszenia, fundacje, społeczne podmioty wyznaniowe. Samorząd zawodowy i gospodarczy oraz organizacje pracodawców w 2010 r., http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/GS_stow_fund_i_spol_podm_wyz_2010.pdf.

W 2008 r. pojawiła się prawna możliwość otrzymania przez osoby niepełnosprawne poszukujące pracy środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych na wniesienie wkładu do spółdzielni socjalnej w wysokości określonej w umowie zawartej ze starostą, nie więcej jednak niż do wysokości piętnastokrotnego przeciętnego wynagrodzenia (według stanu na 1 marca 2013 r. – do 55 354,50 zł), jeżeli nie otrzymały bezzwrotnych środków publicznych na ten cel. Według danych PFRON w okresie 2008–2013 takie wsparcie otrzymało 119 osób niepełnosprawnych.

Tab. 4. Środki na wniesienie wkładu do spółdzielni socjalnej z PFRON w latach 2008–2013.

Rok	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Liczba osób, którym przyznano wsparcie	19	3	16	17	44	20
Kwota wsparcia w PLN	498 699,00	106 000,00	465 905,00	435 704,00	1 077 130,00	548 644,00

Źródło: PFRON.

Podstawowymi deficytami związanymi z powyższymi ścieżkami wsparcia był poziom wiedzy pracowników powiatowych urzędów pracy, nie zawsze zorientowanych w nowych formach prawnych, oraz niedopasowane do potrzeb spółdzielni mechanizmy przyznawania środków, określone w przepisach prawnych (wniosek o dofinansowanie, przepływ środków, restrykcyjne formy zabezpieczenia wsparcia), a także i pragmatyka postępowania urzędów wynikająca ze wspomnianych regulacji.

Odrębną ścieżką było wsparcie ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego. Od 2007 r. do 2010 r. możliwe było uzyskanie wsparcia w ramach Priorytetu VI, Działanie 6.2. *Wsparcie oraz promocja przedsiębiorczości i samozatrudnienia*. Dzięki tej formie wsparcia według danych MRR powstało 69 spółdzielni socjalnych.

Po zmianach Szczegółowego Opisu Priorytetów w 2010 r. wprowadzono nowe typy operacji w Priorytecie VII *Promocja integracji społecznej* w Poddziałaniu 7.2.2. *Wsparcie ekonomii społecznej*. Według danych MRR wsparcie z EFS do końca 2012 r. otrzymało 507 osób na łączną kwotę 12,3 mln zł, co umożliwiło powstanie 131 spółdzielni socjalnych⁵¹.

Tab. 5. Dofinansowanie dla spółdzielni socjalnych z EFS w ramach Poddziałania 7.2.2. według stanu na 31 grudnia 2012 r.

Typ wsparcia	Liczba	Wysokość środków finansowych
Przyznane dofinansowanie dla spółdzielni socjalnej (na założenie, przystąpienie, zatrudnienie):	507	12 373 925
na założyciela w przypadku spółdzielni utworzonych przez osoby fizyczne	378	8 971 377
na osobę fizyczną przystępującą do spółdzielni socjalnej	55	1 021 916
na osobę zatrudnioną w spółdzielni socjalnej	99	1 666 656

Źródło: Dane Instytucji Pośredniczących PO KL zebrane od projektodawców.

W tej ścieżce dofinansowania problemy rodzi jej projektowy charakter, który wymaga powstania spółdzielni socjalnych w ściśle określonym czasie, bez względu na poziom przygotowania przyszłych spółdzielców. Powoduje to czasami tworzenie podmiotów gospodarczych złożonych z osób niedostatecznie przygotowanych w zakresie ekonomicznym lub w zakresie kooperacji i kompetencji społecznych. Przedstawiając bilans mechanizmu wsparcia, należy zauważyć, że wsparcie na utworzenie obejmowało ok. 330–340 podmiotów, co w obliczu stanu na koniec 2012 r. oznaczało, że ok. 50–55% spółdzielni socjalnych powstało dzięki wsparciu publicznemu.

⁵¹ Dane z systemu sprawozdawczości PO KL wg stanu na koniec 2012 r.

Wnioski z diagnozy

Przedstawiona diagnoza odnosząca się zarówno do kwestii politycznych, organizacyjnych, jak i finansowych wskazuje na:

- Rosnące znaczenie problematyki ekonomii społecznej na poziomie europejskim, co będzie miało bezpośrednie przełożenie na tworzenie nowych instrumentów prawnych i finansowych oddziałujących na prawodawstwo krajowe oraz możliwości wsparcia rozwoju ekonomii społecznej ze środków budżetu Unii Europejskiej. Może to stanowić duży impuls rozwojowy.
- Olbrzymi, niewykorzystany potencjał ekonomii społecznej, łączący w sobie elementy o charakterze prozatrudnieniowym, integracyjnym, stymulujący rozwój lokalny, dostarczający usług użyteczności publicznej i tworzący niezbędny kapitał społeczny. Sektor ma unikalne możliwości zatrudniania osób, których aktywizacja należy do najtrudniejszych, angażując równocześnie zasoby społeczne obejmujące ponad 10 milionów obywateli. Jednocześnie ekonomia społeczna tylko w niewielkim stopniu wpływa obecnie na gospodarkę, tworząc ok. 1,6% Produktu Krajowego Brutto i odpowiadając za ok. 2,7 do 3,0% zatrudnienia w gospodarce. Dlatego podstawowy impuls musi oddziaływać na istotne zwiększenie znaczenia ekonomicznego sektora.
- Rozproszenie, brak koordynacji i słabą jakość dotychczasowego wsparcia dla rozwoju sektora. Wsparcie miało również charakter „miękki”, jednak w zbyt małym stopniu było zakorzenione lokalnie, z minimalnym jak na możliwości wsparciem tworzenia nowych miejsc pracy i brakiem wsparcia rozwojowego dla istniejących przedsiębiorstw społecznych. Wymaga to rekonstrukcji całego otoczenia prawno-finansowego sektora i przesunięcia ciężaru działań ze wsparcia infrastrukturalnego na wsparcie bezpośrednie dla PES oraz wyposażenie ich w kompetencje dotyczące zarówno roli społecznej, jak i biznesowej.
- Konieczność przejawiania aktywności przez samych obywateli we wspólnotach samorządowych. Mamy do czynienia z malejącą aktywnością społeczną oraz utrzymującym się słabym otwarciem administracji samorządowej na kooperację z obywatelami w zakresie kreowania i przekazywania usług publicznych oraz przekazywania podmiotom ekonomii społecznej zadań publicznych do realizacji. Widoczna jest zależność między dynamiką rozwoju ekonomii społecznej a poziomem świadomości w zakresie możliwości jej wykorzystania w politykach publicznych i życiu codziennym wspólnot samorządowych. Wymaga to stałej pracy zarówno wśród osób podejmujących decyzje, zarządzających procesami i instytucjami, jak i w środowisku dzieci i młodzieży.

Rozwój ekonomii społecznej powinien w związku z tym opierać się na trzech ściśle zintegrowanych impulsach rozwojowych:

- **Politycznym, zdeterminowanym** na rzecz tworzenia przyjaznego klimatu dla ekonomii społecznej. Impuls ten wynika z potrzeby otwarcia się administracji publicznej na sektor ekonomii społecznej, co oznacza konieczność zmian prawnych oraz postaw pracowników administracji w zakresie kultury organizacyjnej. Oznacza to również zmianę podejścia do partycypacji w zakresie kreowania i realizowania polityk publicznych z udziałem podmiotów ekonomii społecznej, które powinny mieć względne pierwszeństwo jako pracodawcy we wspólnotach samorządowych, działający nie dla zysku, mający zakorzenione struktury w lokalnym środowisku i działający w oparciu o społeczne zasoby, w tym wolontariuszy.
- **Społecznym**, budującym świadomość społeczną i tworzącym nowe formy relacji we wspólnocie samorządowej. Bez uruchomienia potencjału społecznego niemożliwe jest wdrożenie powszechnie uznanych i akceptowanych działań w ramach polityk publicznych. Partycypacja ma sens o tyle, o ile zaangażowane są właściwe, zainteresowane w partnerstwie strony. Działania publiczne mogą tworzyć przestrzeń prawną, organizacyjną i finansową, jednak należy włożyć wiele wysiłku, aby przekonać obywateli, iż bezpośrednie zaangażowanie ma sens i przynosi wymierne korzyści społeczne i ekonomiczne.
- **Przedsiębiorczym**, umożliwiającym znalezienie miejsca dla kompetencji i społecznie użytecznych funkcji ekonomii społecznej w sektorze szeroko rozumianej przedsiębiorczości. Dotychczasowym mankamentem ekonomii społecznej była zbyt słaba promocja autentycznej przedsiębiorczości, rozumianej jako szczególnie sposób produkcji dóbr i świadczenia usług, a w konsekwencji tworzenia miejsc pracy, przynoszący także wymierną społeczną wartość dodaną. Dlatego kwestia wzmocnienia problematyki przedsiębiorczości musi znaleźć swoje istotne miejsce w programowaniu nowego systemu wsparcia.

Rozdział II

Cele Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej

Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej opisuje planowane działania, jakie powinny być podjęte – przez władze publiczne, z wykorzystaniem środków publicznych – w celu wzmocnienia tego sektora. Nie jest ono celem samym w sobie, a ma przyczyniać się do realizacji krajowych celów rozwojowych, takich jak zwiększenie poziomu zatrudnienia (szczególnie w grupach trudno zatrudnialnych), spójności społecznej i kapitału społecznego.

Dlatego też **cel nadrzędny** KPRES brzmi:

W roku 2020 ekonomia społeczna stanowi ważny czynnik wzrostu zatrudnienia, spójności społecznej oraz rozwoju kapitału społecznego.

Osiągnięcie tak zdefiniowanego celu nadrzędnego wymaga zdecydowanego zdynamizowania rozwoju ekonomii społecznej w Polsce, zarówno w ujęciu ilościowym, rozumianym jako:

- liczba osób zaangażowanych w ekonomię społeczną,
- liczba działających podmiotów ekonomii społecznej,
- liczba działających przedsiębiorstw społecznych,

jak też jakościowym, rozumianym jako:

- tworzenie miejsc pracy dla osób znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji, w ramach lokalnych wspólnot samorządowych,
- dostarczanie społecznościom lokalnym dobrej jakości usług użyteczności publicznej, zwłaszcza usług społecznych użyteczności publicznej,
- osiągnięcie przez przedsiębiorstwa społeczne stabilnych podstaw działalności dzięki uzyskiwaniu przychodów z działalności gospodarczej.

Kapitał społeczny, samorządowa wspólnota mieszkańców, partycypacja społeczna oraz ekonomia społeczna stanowią istotne elementy lokalnego ładu społecznego. Dlatego też w pełni uzasadnione jest w KPRES odwołanie się do społecznie odpowiedzialnego terytorium, jako warunku sprawnego działania w zakresie polityk publicznych, w formule dobrego rządzenia, z udziałem interesariuszy.

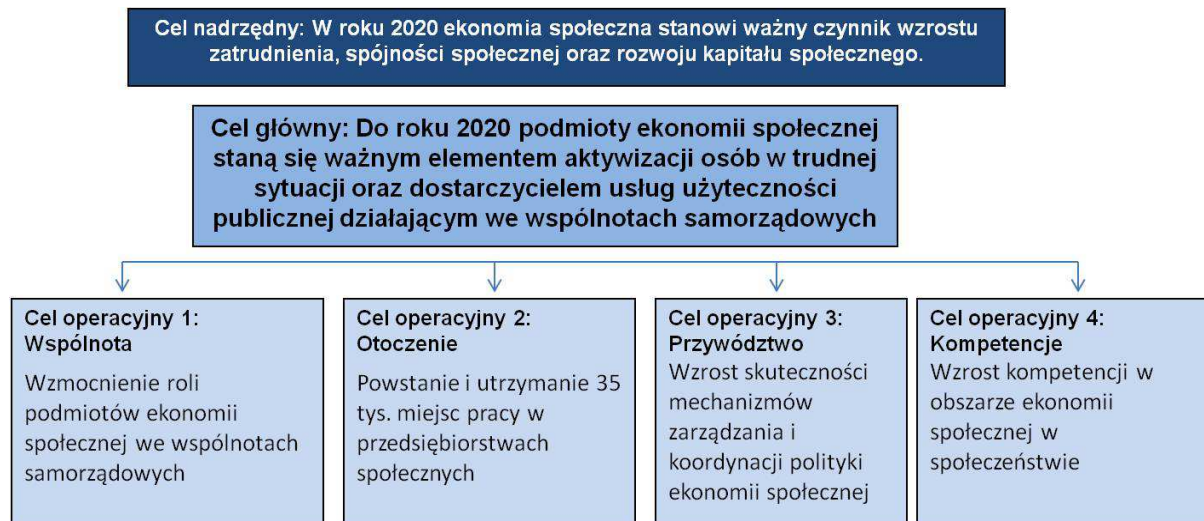
Powyższe oznacza, że cel nadrzędny KPRES można przełożyć na bardziej praktycznie sformułowany cel strategiczny:

Do roku 2020 podmioty ekonomii społecznej staną się ważnym elementem aktywizacji osób w trudnej sytuacji na rynku pracy oraz dostarczycielem usług użyteczności publicznej działającym we wspólnotach samorządowych.

Osiągnięcie tak sformułowanego celu strategicznego będzie możliwe dzięki skutecznemu podjęciu działań opisanych w poszczególnych priorytetach KPRES. Spodziewanymi efektami działań będą rezultaty niższego rzędu, które przełożą się na cztery rezultaty nadrzędne.

Struktura KPRES ilustrująca zależności między celem głównym a celami operacyjnymi, a także poszczególnymi rezultatami oraz działaniami, zawiera modele logiczne, przedstawione w formie drzewa rezultatów (*results framework*). Na potrzeby projektowania interwencji w ramach KPRES stworzonych zostało kilka modeli logicznych. Pierwszy pokazuje relacje między celem strategicznym a celami operacyjnymi/rezultatami

nadrzędnymi. Kolejne modele opisują i wyjaśniają relacje między celami głównymi, rezultatami nadrzędnymi i rezultatami niższego rzędu. Pozwala to lepiej zrozumieć logikę interwencji i dostrzec związki przyczynowo-skutkowe między poszczególnymi elementami.

Sekwencyjne opisanie oraz wyjaśnienie znaczenia celów operacyjnych/rezultatów nadrzędnych dla osiągnięcia celu strategicznego oraz to, jakie rezultaty niższego rzędu się na nie składają i jakie działania mają doprowadzić do ich realizacji stanowi potwierdzenie systemowego podejścia do problematyki rozwoju ekonomii społecznej. Szczegółowy opis działań znajduje się w rozdziale III KPRES.

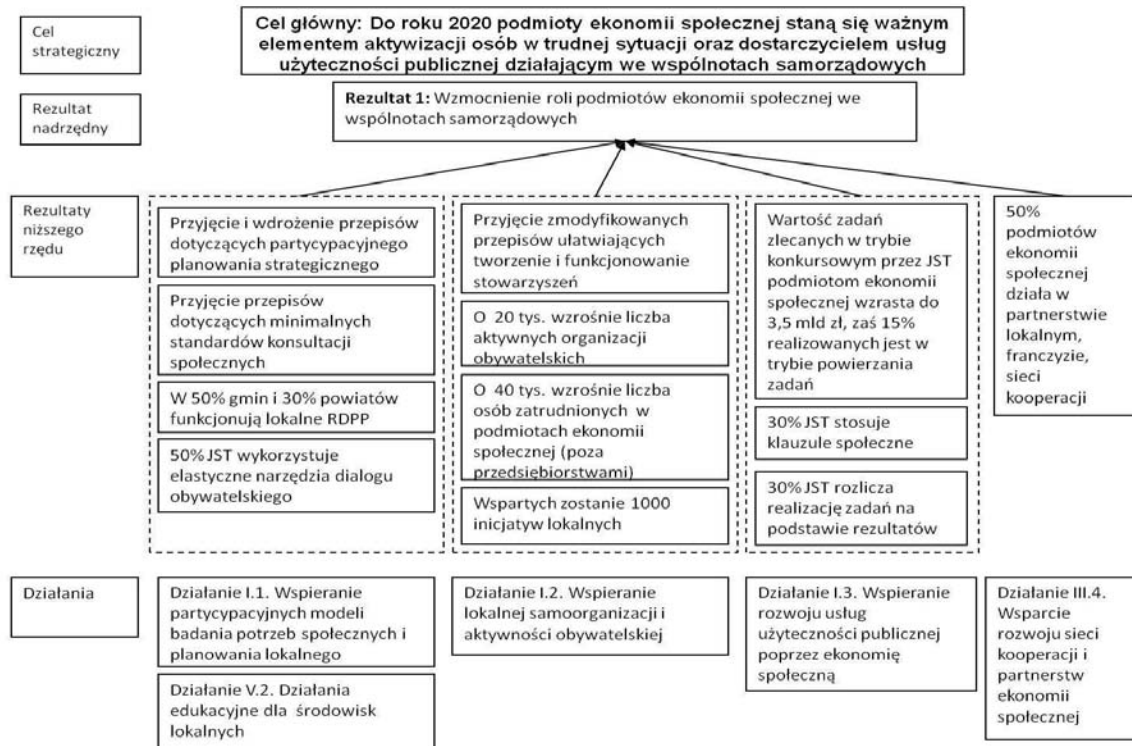
Cel operacyjny/Rezultat nadrzędny 1. Odpowiedzialna wspólnota. Wzmocnienie roli podmiotów ekonomii społecznej we wspólnotach samorządowych.

Jednym z warunków koniecznych rozwoju ekonomii społecznej jest jej trwałe i wieloaspektowe osadzenie i zakorzenienie we wspólnocie samorządowej. Jak wynika z badań oraz doświadczeń przedsiębiorców, silne powiązania podmiotów ekonomii społecznej z lokalnymi aktorami, takimi jak administracja, przedsiębiorcy i organizacje obywatelskie, są jednym z podstawowych czynników jej potencjalnego gospodarczego i społecznego sukcesu.

Wzmocnienie lokalnych powiązań może zostać osiągnięte tylko wówczas, gdy będzie istniał **silny sektor obywatelski**, aktywnie uczestniczący w życiu społecznym i gospodarczym oraz planowaniu strategicznym. Oznacza to konieczność tworzenia korzystnych ram prawnych dla partycypacji obywatelskiej (działanie I.1.) i rozwoju III sektora (działanie I.2.) oraz rozwoju różnorodnych form edukacji obywatelskiej (działanie V). Mocno powiązane z kwestią wzmocnienia sektora są także działania mające na celu podnoszenie kompetencji, w tym kompetencji społecznych, którym poświęcony został oddzielny blok rezultatów (IV).

Innym ważnym warunkiem funkcjonowania odpowiedzialnej wspólnoty jest zwiększenie udziału podmiotów ekonomii społecznej w **realizacji usług społecznych** (działanie I.3.). Proces włączenia przyczyni się do ekonomicznego wzmocnienia tych podmiotów, ale przede wszystkim wpłynie na wzrost zaangażowania lokalnej wspólnoty w realizację polityk publicznych.

Konieczne jest wreszcie **budowanie powiązań kooperacyjnych** na poziomie ponadlokalnym, czemu służyć mają m.in. klastry, partnerstwa, franczyza społeczna (działanie III.4.). Włączenie PES do współpracy w ramach szerszych, branżowych powiązań kooperacyjnych, stworzenie warunków zapewniających im możliwość nawiązywania **trwałych, stabilnych więzi gospodarczych**, może mieć istotny wpływ na konkurencyjność sektora.

Cel operacyjny/Rezultat nadrzędny 2. Otoczenie. Powstanie i utrzymanie 35 tysięcy miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych.

Jednym z najbardziej konkretnych rezultatów KPRES, świadczących o znaczeniu ekonomii społecznej dla polskiego systemu społeczno-gospodarczego, będzie bezpośredni wpływ na proces tworzenia, dzięki interwencji publicznej, nowych miejsc pracy, szczególnie dla osób w trudnej sytuacji na rynku pracy i w sektorach istotnych z punktu widzenia wyzwań rozwojowych.

Zakłada się, że powstanie netto ok. 35 tysięcy trwałych miejsc pracy w tym sektorze. Przy wyznaczaniu takiej wartości założono dynamikę tego procesu, uwzględniając zarówno efekty bezpośredniego wsparcia dla powstawania nowych przedsiębiorstw społecznych, jak i ryzyko upadłości działających na rynku podmiotów ekonomii społecznej. Niestety, na obecnym etapie brak jest wiarygodnych danych dotyczących wartości poszczególnych efektów. Dlatego też wartość ta powinna zostać zweryfikowana w pierwszych latach realizacji Programu.

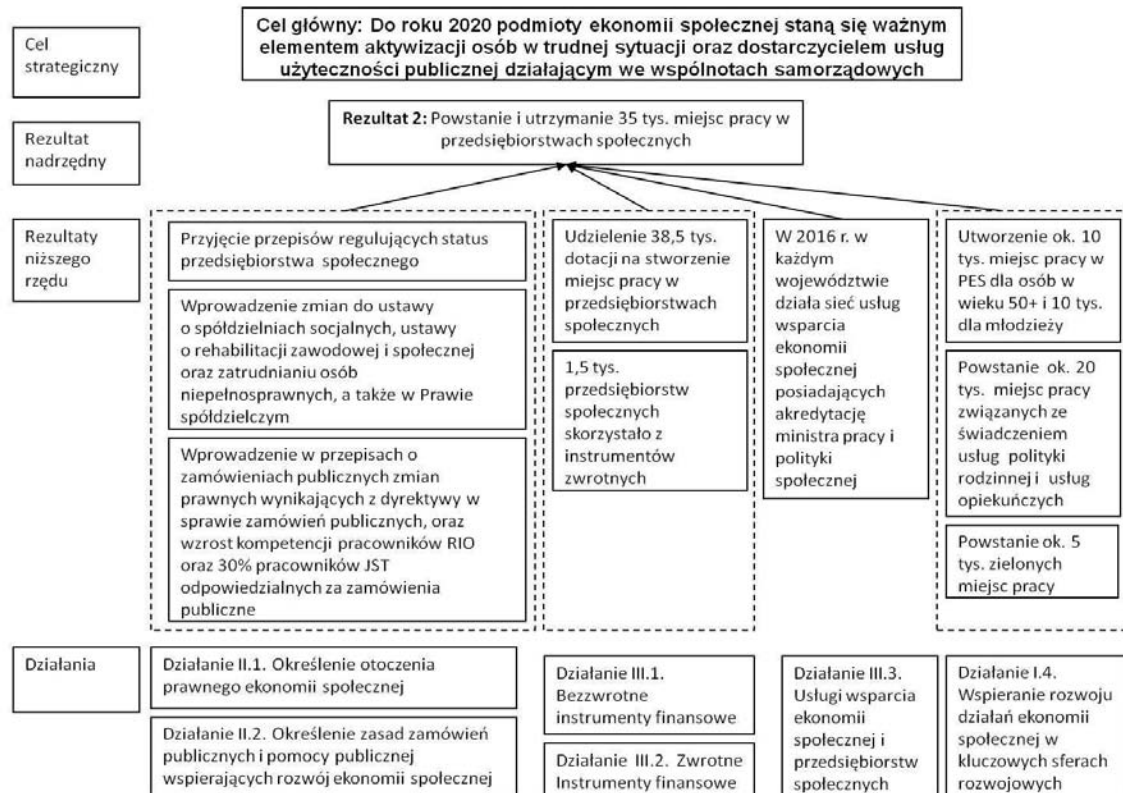
Zakładany rezultat jest możliwy do osiągnięcia pod warunkiem stworzenia korzystnych rozwiązań prawnych, finansowych oraz infrastrukturalnych dostosowanych do specyfiki i potrzeb podmiotów ekonomii społecznej, ułatwiających im stabilny rozwój. **Rozwiązania prawne** powinny m.in. ułatwić zakładanie i prowadzenie przedsiębiorstwa społecznego, ale także wpływać na kształtowanie korzystnych warunków dla współpracy wewnątrzsektorowej między tego rodzaju podmiotami oraz z instytucjami publicznymi (działania II.1. i II.2.).

Do założenia i płynnego funkcjonowania przedsiębiorstwa potrzeba nie tylko sprzyjającego środowiska prawnego, ale również łatwego **dostępu do kapitału** (zarówno bezzwrotnego – działanie III.1., jak i zwrotnego – działanie III.2.). Obecnie, z różnych powodów, przedsiębiorstwa społeczne mają bardzo ograniczone możliwości korzystania z oferty instytucji finansowych. Zmianie tej sytuacji powinno służyć stworzenie nowych instrumentów finansowych i modyfikacja istniejących, uwzględniających specyfikę sektora.

Przedsiębiorstwa społeczne powinny mieć również **dostęp do usług inkubacyjnych oraz profesjonalnej wiedzy** na temat zakładania i prowadzenia firmy. Wiedza taka dostępna będzie dzięki sieci wyspecjalizowanych instytucji wsparcia (działanie III.3.). Sieć wsparcia powinna zajmować się również animowaniem lokalnej aktywności społecznej oraz budowaniem współpracy między jednostkami samorządu terytorialnego (w tym instytucjami pomocy społecznej i urzędami pracy), organizacjami obywatelskimi, przedsiębiorcami oraz podmiotami świadczącymi usługi reintegracji społecznej i zawodowej, sprzyjającej powstawaniu rozwiązań komplementarnych, umożliwiających efektywne wykorzystanie lokalnych zasobów, służących jednocześnie promowaniu i skutecznemu wdrażaniu idei oraz pragmatyki funkcjonowania ekonomii społecznej.

Na 35 tysięcy trwałych miejsc pracy, które powinny być rezultatem działań zawartych w tym bloku, składać się powinny przede wszystkim nowe **miejsca pracy dla młodzieży, w zielonej gospodarce (działanie I.4.) i usługach społecznych użyteczności publicznej** oraz w działaniach związanych z restrukturyzacją, zwłaszcza prowadzących do tworzenia miejsca pracy dla **osób starszych** (działanie I.4., działanie II.1.).

Na podstawie doświadczeń krajowych i zagranicznych widać, że ekonomia społeczna w tych obszarach spełnia swoją rolę. Ponadto obszary te są istotne z punktu widzenia wyzwań rozwojowych stojących przed Polską.

Cel operacyjny/Rezultat nadrzędny 3. Przywództwo. Poprawienie mechanizmów zarządzania i koordynacji w obszarze polityki wspierania ekonomii społecznej.

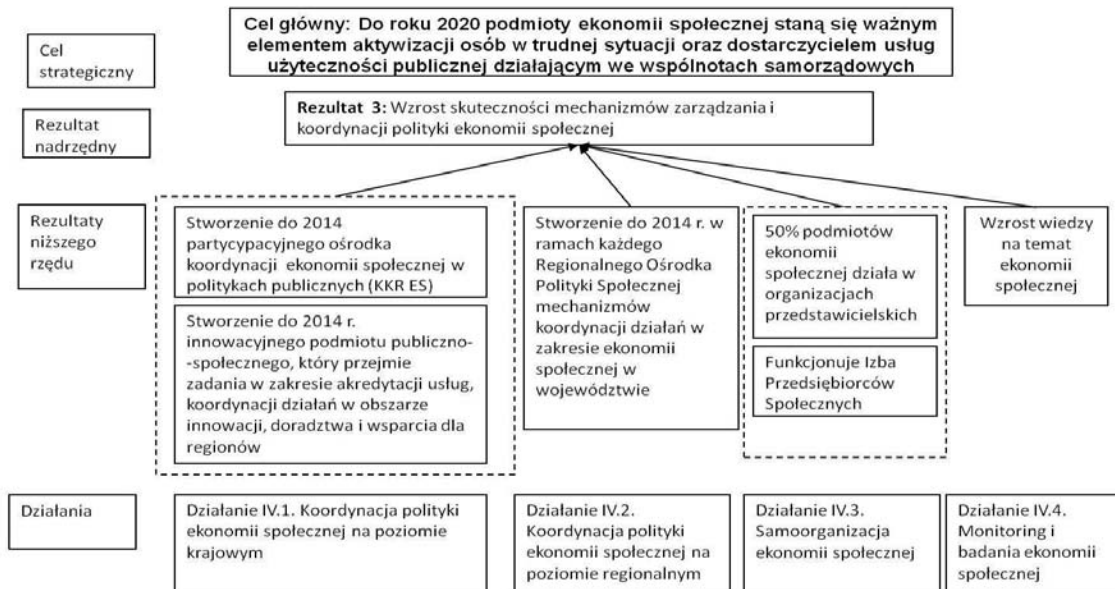
Budowa odpowiedzialnej wspólnoty lokalnej, poprawa otoczenia prawnego, finansowego oraz infrastrukturalnego wymaga odpowiedniego skoordynowania działań mających na celu wspieranie ekonomii społecznej, zarówno na poziomie lokalnym i regionalnym, jak i krajowym (działanie IV.1. i działanie IV.2.).

Koordynacja, jako formuła systemowego uporządkowania relacji pomiędzy poszczególnymi instytucjami wsparcia, stanowi warunek konieczny zapewnienia spójności szczegółowych polityk państwa na rzecz wzrostu zatrudnienia, wobec różnych grup w trudnej sytuacji na rynku pracy, w sferze pomocy społecznej, przedsiębiorczości, rozwoju lokalnego. Tak rozumiana koordynacja daje gwarancje włączenia ekonomii społecznej w spójny proces tworzenia i realizacji polityk publicznych.

W związku z powyższym, w strukturach administracji rządowej wyznaczony zostanie **silny ośrodek koordynujący** działania związane z ekonomią społeczną. Ze względu na międzysektorowość ekonomii społecznej, realizacja KPRES powinna być nadzorowana przez ciało składające się z przedstawicieli administracji publicznej, sektora pozarządowego oraz partnerów społecznych.

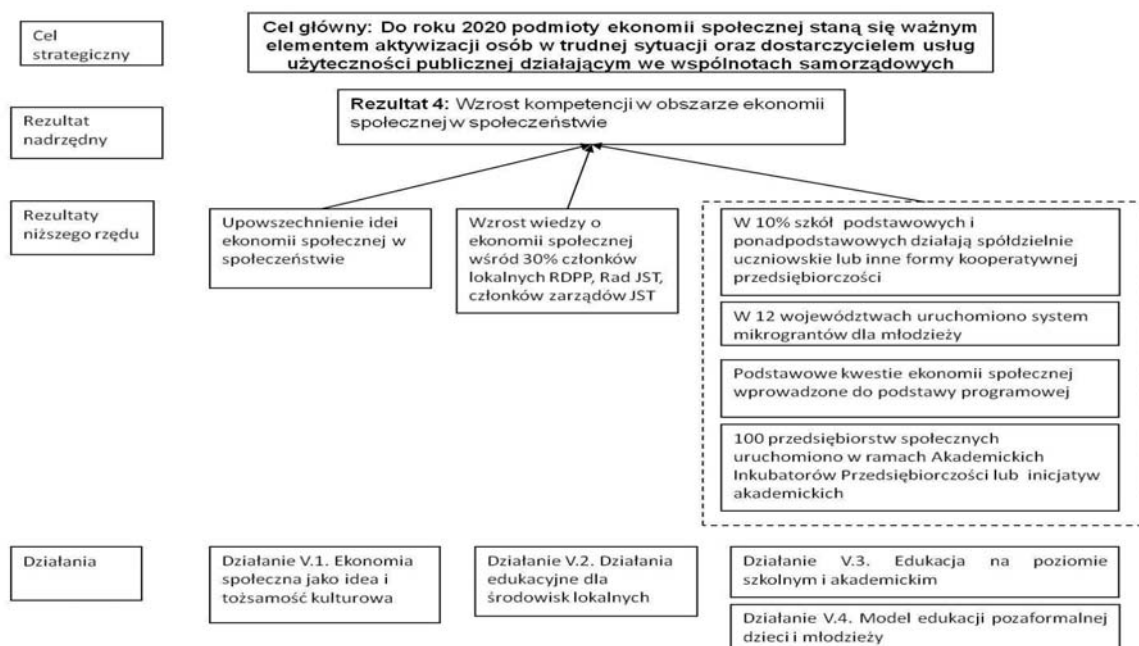
Konsekwentnie, ze względu na oddolny charakter procesów powstawania i funkcjonowania ekonomii społecznej, ważne jest **wspieranie samoorganizacji** jej podmiotów i tworzenia ich silnej reprezentacji, która będzie rzecznikiem interesów sektora, zapewniając dobrą komunikację między PES a instytucjami publicznymi (działanie IV.3.).

Odpowiednia koordynacja działań, a przez to poprawa ich efektywności wymaga permanentnego **pogłębiania wiedzy** na temat sektora ekonomii społecznej oraz stałego monitoringu określonych w KPRES wskaźników (działanie IV.4.).

Cel operacyjny/Rezultat nadrzędny 4. Kompetencje. Wzrost kompetencji w obszarze ekonomii społecznej w społeczeństwie. Bez świadomości i przekonania, co do społecznych i ekonomicznych walorów, jakimi dysponuje ekonomia społeczna, a tym samym – bez stworzenia wiarygodnego wizerunku tej sfery aktywności obywatelskiej, promującej przedsiębiorczość, umiejętność współpracy, działania dla dobra wspólnego, trudno będzie kształtować przyjazne warunki dla realnego i trwałego wzrostu jej znaczenia w procesach rozwoju i zmiany społecznej. **Rozwijanie tych kompetencji** powinno odbywać się zarówno w ramach edukacji formalnej (na wszystkich szczeblach edukacji), jak i pozaformalnej. Obecność zagadnień związanych z ekonomią społeczną w szkołach i na uczelniach dotyczy nie tylko programów kształcenia, ale również praktycznych przejawów społecznego gospodarowania, w formie spółdzielni uczniowskich czy przedsiębiorstw społecznych powstających w ramach AIP (działanie V.4.).

Działania edukacyjne adresowane będą nie tylko do aktualnych i potencjalnych przedsiębiorców społecznych, ale również do ogółu społeczeństwa: dzieci i młodzieży, członków wspólnot lokalnych, przedsiębiorców, samorządowców itd. Poziom kompetencji tych grup może wpływać na warunki powstawania i funkcjonowania przedsiębiorstw społecznych (działania V.3. i V.1.).

Wskaźniki osiągnięcia rezultatów

Wyznaczanie konkretnych celów oraz rezultatów, które powinny być osiągnięte dzięki realizacji Programu, ma sens tylko wtedy, kiedy możliwa jest weryfikacja stopnia ich osiągnięcia. Dlatego też konieczne jest wyznaczenie wskaźników monitorowania. Służą one ocenie, w jakim stopniu udaje się osiągać założone cele i rezultaty. Wskaźniki są jednym z elementów monitorowania realizacji Programu. Co roku dokonywany będzie przegląd stopnia realizacji KPRES, w ramach którego analizowany będzie poziom osiągnięcia poszczególnych wskaźników.

CEL	Wskaźnik
W roku 2020 ekonomia społeczna stanowi ważny czynnik wzrostu zatrudnienia, spójności społecznej oraz rozwoju kapitału społecznego	Liczba podmiotów ekonomii społecznej
	Liczba przedsiębiorstw społecznych
	Liczba osób pracujących w PES i w PS
Rezultat nadrzędny 1. Odpowiedzialna wspólnota. Wzmocnienie roli podmiotów ekonomii społecznej we wspólnotach samorządowych	Odsetek JST, które uzyskały status gminy / powiatu przyjaznego ekonomii społecznej
	Odsetek budżetu JST przekazany na zlecenie zadań podmiotom ES
	Odsetek PES oceniających jako ważne dla swojego funkcjonowania wsparcie otrzymane od społeczności lokalnej
Rezultat nadrzędny 2. Otoczenie. Powstanie i utrzymanie 35 tysięcy miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych	Liczba miejsc pracy netto utworzonych w PS
Rezultat nadrzędny 3. Przywództwo. Poprawienie mechanizmów zarządzania i koordynacji w obszarze polityki wspierania ekonomii społecznej	Odsetek kluczowych interesariuszy (m. in. przedstawiciele administracji publicznej, podmiotów ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych, organizacji pozarządowych, partnerów społecznych) pozytywnie oceniających system zarządzania i koordynacji w obszarze wspierania ekonomii społecznej
Rezultat nadrzędny 4. Kompetencje. Wzrost kompetencji w obszarze ekonomii społecznej w społeczeństwie	Syntetyczny wskaźnik postrzegania ekonomii społecznej w społeczeństwie

Wskaźniki szczegółowe do działań stanowią Załącznik nr 1 do Programu.

Elastyczność i zarządzanie Programem

Współczesne procesy rozwoju, w kontekście społeczno-ekonomicznym i kulturowym, mają swoją dynamikę i złożoność, zarówno w wymiarze globalnym, jak i europejskim oraz krajowym. Cechą struktur inwencyjnych jest zdolność do reagowania na zachodzące zmiany oraz umiejętność zarządzania ryzykiem na tę okoliczność. Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej, jako program o charakterze innowacyjnym, zakłada możliwość corocznego reagowania na zachodzące zmiany, a także zarządzania nimi na podstawie wbudowanego systemu monitorowania, ewaluacji i raportowania o stanie ekonomii społecznej na poziomie Polski i poszczególnych regionów.

Elastyczne zarządzanie zmianą przewiduje możliwość redefinicji wybranych elementów strategii nie tylko w kontekście procedur naprawczych, ale także w odniesieniu do nowych wyzwań i konieczności poszukiwania propozycji rozwiązań jako kolejnego otwarcia.

KPRES przewiduje tego rodzaju elastyczność i otwartość. Komitety na poziomie regionalnym i krajowym odpowiedzialne za podejmowanie decyzji oraz odpowiednio umocowane komórki odpowiedzialne za ich wdrożenie zostały zarówno jasno zdefiniowane, jak i wyposażone w niezbędne kompetencje.

Program będzie więc poddawany monitoringowi oraz okresowej ewaluacji w zakresie wybranych zagadnień za pośrednictwem Krajowego Komitetu Rozwoju Ekonomii Społecznej, o którym mowa w Priorytecie IV, działanie IV.1. Działania te będą podejmowane zarówno regionalnie, jak i na poziomie krajowym. Na podstawie ich wyników sporządzany będzie raport o stanie ekonomii społecznej na poziomie poszczególnych regionów i kraju. Sporządzony raport i rekomendacje z badań posłużą, corocznie międzysektorowym zespołom regionalnym

i komitetowi krajowemu do podejmowania decyzji odnośnie do niezbędnych zmian i kierunków rozwoju ekonomii społecznej i przedsiębiorczości społecznej oraz realizacji regionalnych planów i planu krajowego. Krajowy Komitet będzie również wyznaczał kierunki poszukiwań nowych rozwiązań w zakresie projektów innowacyjnych, będących odpowiedzią na zmieniające się otoczenie lub nowe potrzeby wynikające z realizacji KPRES. Komitet będzie także dbał o spójność KPRES i regionalnych programów rozwoju ekonomii społecznej. W ramach KPRES stymulowane będą również badania naukowe, które będą przyczyniały się do optymalizacji realizacji celów Programu. Szczególną rolę KPRES będzie odgrywał w zakresie restrukturyzacji lokalnych rynków pracy. Wprowadzenie nowych rozwiązań, na podstawie partnerskiego współdziałania i dialogu oraz równocześnie wprowadzona standaryzacja usług na rzecz ekonomii społecznej, wymagać będą stałego monitorowania efektywności i adekwatności zaproponowanych rozwiązań.

Dodatkowo w 2017 r. zostanie przeprowadzony kompleksowy śródkresowy przegląd Programu i planów regionalnych. Opierając się na jego wynikach, poszczególne komitety regionalne i komitet krajowy podejmą decyzje o ewentualnych zmianach w KPRES i programach regionalnych.

Rozdział III

Priorytety Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej

Osiągnięcie celów Programu będzie możliwe dzięki realizacji działań mieszczących się w ramach pięciu kluczowych priorytetów oraz dziewiętnastu kierunków interwencji publicznej. Priorytety i kierunki zostały określone na podstawie analizy celów, które mają realizować oraz na podstawie zidentyfikowanych potrzeb sektora ekonomii społecznej.

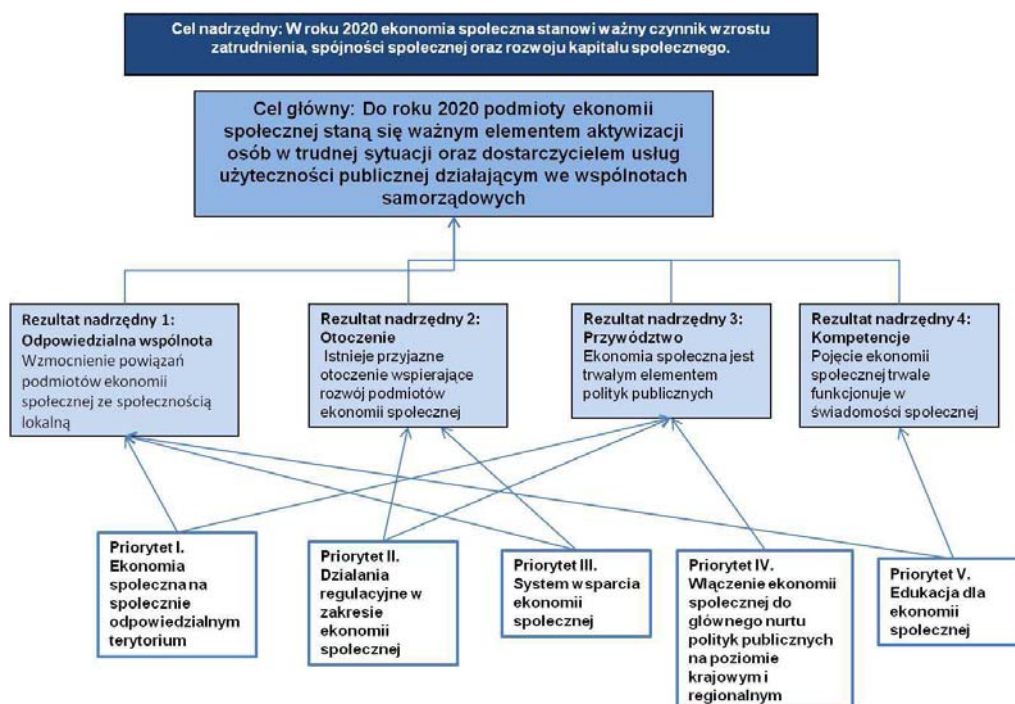
Cel operacyjny 1: Odpowiedzialna wspólnota – sposób realizacji tego celu zawiera Priorytet I, w którym w warstwie merytorycznej główny akcent, w kontekście odpowiedzialnej wspólnoty, położony jest na realizacji usług prozatrudnieniowych i usług użyteczności publicznej jako determinant rozwoju ekonomii społecznej; Priorytet III odnosi się do uwarunkowań w zakresie tworzenia sieci współpracy oraz wspierania animacji lokalnej; Priorytet V określa miejsce i rolę edukacji na rzecz rozwoju odpowiedzialnej wspólnoty.

Cel operacyjny 2: Otoczenie – realizowany jest za pomocą instrumentów, zadań i rekomendacji zawartych w Priorytetach II i III, dotyczących tworzenia przyjaznego otoczenia prawnego, organizacyjnego i finansowego (infrastrukturalne oparcie dla rozwoju sektora ekonomii społecznej); Priorytet I, określa preferencje dla rozwoju służące realizacji celu operacyjnego 2: Otoczenie.

Cel operacyjny 3: Przywództwo – realizowany jest za pomocą środków i propozycji rozwiązań systemowych zawartych w Priorytecie IV, obejmujących kwestie koordynacji działań na poziomie krajowym i regionalnym, kwestie włączenia ekonomii społecznej w główny nurt polityk publicznych, problematykę wsparcia dla działań sieciujących i rzeczniczych sektora ekonomii społecznej oraz mechanizmów opisanych w Priorytecie III, w zakresie budowy sieci współpracy i w Priorytecie V, w zakresie upowszechniania kompetencji.

Cel operacyjny 4: Kompetencje – realizowany jest za pomocą ustalonych kierunków działań zawartych w Priorytecie V, obejmujących kwestie świadomościowe, edukacyjne i kompetencyjne na rzecz ekonomii społecznej.

Wszystkie priorytety, działania i konkretne kierunki interwencji zostały określone w taki sposób, aby można było precyzyjnie określić zadania do wykonania oraz metodę ich oceny.

Priorytet I. Ekonomia społeczna na społecznie odpowiedzialnym terytorium.

Rozwój sektora ekonomii społecznej powinien opierać się na działaniach zakorzenionych w społeczności lokalnej, orientacji na kwestie społeczne, preferencjach związanych z aktywnością lokalną i lokalnym rynkiem wewnętrznym. Oznacza to, że produkty i usługi oferowane przez przedsiębiorstwa społeczne i podmioty ekonomii społecznej muszą odpowiadać potrzebom odbiorców we wspólnocie lokalnej. Działanie to może i powinno być zbieżne z konstytucyjnymi obowiązkami wspólnoty samorządowej, których celem jest bieżące i nieprzerwane zaspokajanie zbiorowych potrzeb ludności w drodze świadczenia powszechnie dostępnych usług użyteczności publicznej.

Istotą tych usług jest sposób ich realizacji, nieoparty na zysku oraz adresowanie ich do ogółu obywateli, przy uwzględnieniu zróżnicowanych potrzeb. Ich kluczowym celem jest zapewnienie realizacji podstawowych praw i ochrona osób społecznie i ekonomicznie zagrożonych.

Rozwój ekonomii społecznej dokonywać będzie się tam, gdzie zawiązywać się będą partnerstwa, gdzie rosnąć będzie zaufanie jako fundament wzajemnych relacji obywateli, instytucji i podmiotów we wspólnocie samorządowej. Tym samym, realny rozwój ekonomii społecznej zależy od ukształtowania partycypacyjnej, świadomej polityki wspólnoty samorządowej, łączącej solidarność i przedsiębiorczość. Priorytet ten realizowany będzie poprzez następujące kierunki interwencji publicznej (działania):

Działanie I.1. Wspieranie partycypacyjnych modeli badania potrzeb społecznych i planowania lokalnego.

Istotą społecznie odpowiedzialnego terytorium i rozwoju usług użyteczności publicznej zgodnego z potrzebami społecznymi jest tworzenie diagnozy lokalnej oraz planowania lokalnego, z uwzględnieniem dynamiki procesów rozwoju. Oznacza to permanentny proces weryfikacji danych, z udziałem społeczności lokalnej w jej tworzeniu. Aby sprostać tym wyzwaniom, niezbędne jest zapewnienie dostępu do informacji oraz stosowanie w praktyce wypracowanych zasad i form współpracy administracji publicznej z obywatelami. Dlatego też wspierane będą następujące zadania (kierunki interwencji publicznej):

1. Przygotowanie i wdrożenie zmian prawnych, zmierzających do uporządkowania programowania strategicznego samorządu lokalnego w obszarze polityki społecznej oraz trybu i sposobu przeprowadzania konsultacji społecznych i dialogu społecznego oraz obywatelskiego, co umożliwi planowe i efektywne kreowanie rozwoju usług społecznych poprzez:
 - a) dokonanie przeglądu i uporządkowania aktów prawnych z uwagi na zobowiązania do tworzenia programów i strategii o charakterze gminnym i powiatowym w obszarze polityki społecznej lub całościowej strategii rozwoju,
 - b) wprowadzenie obowiązku przygotowania jednolitej strategii polityki społecznej gminy (lub części społecznej strategii rozwoju) na poziomie gminy i województwa, zastępującej gminne i powiatowe strategie rozwiązywania problemów społecznych i znajdującej swoje odzwierciedlenie również w programach rozwoju gospodarczego,
 - c) wprowadzenie jednolitych trzyletnich programów polityki społecznej (gminnych i powiatowych programów rozwoju), obejmujących wszystkie dotychczasowe programy, w tym program współpracy z organizacjami pozarządowymi wraz z planem finansowym i wskaźnikami realizacyjnymi,
 - d) określenie zapisów dotyczących minimalnych wymogów w zakresie systemu konsultacji strategii i programów ze społecznością lokalną i organizacjami obywatelskimi oraz partnerami społeczno-gospodarczymi.

(zgodnie z zapisami Krajowego Programu Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020. Nowy wymiar aktywnej integracji.);

2. Metodyczne wspieranie, animowanie i promowanie elastycznych narzędzi dialogu obywatelskiego (m.in. stałe konferencje, sondaże deliberatywne, panele obywatelskie) oraz budżetu obywatelskiego, włączanych stopniowo do nowych obszarów polityk publicznych;
3. Wspieranie rozwoju edukacji obywatelskiej w zakresie funkcjonowania wspólnot samorządowych, promocji stosowania prawa do partycypacji oraz procedur i metod udziału w podejmowaniu decyzji,

dialogu z różnymi partnerami publicznymi i niepublicznymi oraz obywatelami na rzecz rozwiązywania podstawowych problemów społecznych oraz planowania rozwoju wspólnot samorządowych;

4. Wspieranie aktywizacji społecznej w sprawach wspólnotowych m.in. poprzez angażowanie obywateli i społeczności na rzecz dobra wspólnego, instytucji członkostwa w organizacjach obywatelskich, rozwoju ruchu konsumenckiego w środowiskach lokalnych, w tym prowadzenia niezależnych testów konsumenckich;
5. Wspieranie intensywnej współpracy wspólnot lokalnych i instytucji publicznych, m.in. poprzez działania nakierowane na integrację ze środowiskiem lokalnym, animacji i prowadzenia współpracy na poziomie lokalnym, wykorzystywania przestrzeni publicznych dla aktywności obywatelskiej;
6. Przygotowanie i wdrożenie modelu działania gminnych, powiatowych i wojewódzkich rad działalności pożytku publicznego, wraz ze szkoleniem członków rad w zakresie partycypacyjnych metod planowania lokalnego (Priorytet V);
7. Promowanie i wspieranie wspólnych projektów samorządów lokalnych i organizacji pozarządowych w zakresie wykorzystywania przestrzeni publicznych dla aktywności obywatelskiej oraz przekazywanie jednostkom pomocniczym i lokalnym grupom zadań wraz ze środkami finansowymi na ich realizację;
8. Wspieranie dostępu obywateli do bezpłatnych porad prawnych i obywatelskich jako istotnego instrumentu, który przeciwdziała wykluczeniu społecznemu oraz wspiera obywateli w powrocie do aktywności zawodowej i społecznej.

		2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Termin realizacji zadań	1.							
	2.							
	3.							
	4.							
	5.							
	6.							
	7.							
	8.							
Indykatorywne źródła finansowania	W ramach limitu wydatków części budżetu państwa, której dysponentem jest minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego (1); Program Operacyjny Kapitał Ludzki, Priorytet V (6); Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014–2020, Cel 11, Priorytet 11.3. (2) – m.in. w zakresie dotyczącym wsparcia zarządzania strategicznego w jednostkach samorządu terytorialnego; Program Fundusz Inicjatyw Obywatelskich (3, 4, 5, 6, 7); Regionalne Programy Operacyjne, Cel 9., Priorytet 9.7. (8); środki prywatne (3, 4, 5, 6, 7).							
Koordynacja	Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego.							

Działanie I.2. Wspieranie lokalnej samoorganizacji i aktywności obywatelskiej.

Rozwój ekonomii społecznej nie jest możliwy bez rozwoju inicjatyw i organizacji obywatelskich na poziomie lokalnym. Dlatego też wspierane będą następujące zadania:

1. Przygotowanie i wdrożenie zmian prawnych ułatwiających zrzeszanie się i aktywność obywateli, mające na celu:
 - a) zmniejszenie liczby osób niezbędnych do założenia stowarzyszenia rejestrowego,
 - b) nadanie stowarzyszeniom zwykłym praw ułomnej osoby prawnej, umożliwiających działania zlecone przez administrację samorządową,
 - c) wprowadzenie możliwości prowadzenia uproszczonej rachunkowości przez małe organizacje obywatelskie,

- d) uproszczenie realizacji inicjatywy lokalnej,
 - e) przyspieszenie i ułatwienie rejestracji organizacji obywatelskich i przedsiębiorstw społecznych w KRS,
 - f) wypracowanie propozycji jednolitej polityki, zwłaszcza w zakresie praktycznej realizacji założeń fiskalnych, dotyczącej działań wzajemnościowych, w celu ułatwienia wspierania przez państwo i partnerów gospodarczych rozwoju działań obywatelskich.
2. Wspieranie rozwoju instytucjonalnego i wsparcia rozwoju nowo powstających (w szczególności lokalnych) organizacji obywatelskich działających lub rozpoczynających działalność w sferze usług społecznych użyteczności publicznej, poprzez:
 - a) regionalne konkursy FIO wspierające instytucjonalnie, w formie mikrograntów rozwojowych, nowe podmioty obywatelskie,
 - b) systemowe szkolenia (m.in. doradztwo, tutoring i superwizje) dla animatorów i liderów lokalnych działających w sferze społecznej, gospodarczej i kulturalnej.
 3. Promowanie działań nieformalnych struktur i ruchów społecznych, umożliwiające wsparcie przedsięwzięć o charakterze sieciującym, promujących dialog lub postawy wspólnotowe, a w szczególności: kooperatyw spożywców, grup rolnictwa wspieranego przez społeczność, grup wymiany wzajemnej itp.
 4. Wspieranie rozwoju jednostek pomocniczych gminy (rady dzielnic, osiedli, radcy sołeckie) na rzecz ich udziału w lokalnych politykach rozwoju, poprzez:
 - a) wsparcie merytoryczne członków organów jednostek pomocniczych (szkolenia, doradztwo),
 - b) promowanie wypracowanych w poszczególnych samorządach rozwiązań prawnych wzmacniających społeczną odpowiedzialność mieszkańców za terytorium.
 5. Promowanie i wspieranie wolontariatu w formie staży dla młodych bezrobotnych w organizacjach obywatelskich, jako formuły zdobywania kompetencji obywatelskich, społecznych i zawodowych, szczególnie w postaci wolontariatu długoterminowego.
 6. Prowadzenie krajowych i regionalnych działań na rzecz wspierania rozwoju instytucji inicjatywy lokalnej jako istotnego elementu rozwoju aktywności lokalnej na rzecz usług użyteczności publicznej, poprzez specjalne konkursy wspierające najlepsze praktyki samorządów lokalnych.

		2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Termin realizacji zadań	1.							
	2.							
	3.							
	4.							
	5.							
	6.							
Indykatywne źródła finansowania	W ramach limitu wydatków części budżetu państwa, której dysponentem jest minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego (1, 2b, 3, 6); Program Fundusz Inicjatyw Obywatelskich (2a, 5 w zakresie wsparcia organizacji); Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014–2020, Cel 11., Priorytet 11.3. (4 – m.in. w zakresie dotyczącym wsparcia zarządzania strategicznego w jednostkach samorządu terytorialnego); Fundusz Pracy, w zakresie stypendium (5); środki prywatne (2a, 5).							
Koordinacja	Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego.							

Działanie I.3. Wspieranie rozwoju usług użyteczności publicznej poprzez ekonomię społeczną.

Wzajemne relacje sektora ekonomii społecznej z samorządem gminnym i powiatowym wymagają zintegrowanych działań na rzecz aktywnego włączenia się partnerów w realizację lokalnych usług użyteczności publicznej. W debacie europejskiej wskazuje się w szczególności na rozwój usług uzupełniających i wspierających rolę i funkcje rodziny, w tym: opieki nad dziećmi, usług w zakresie opieki nad osobami starszymi

i niesamodzielnymi oraz osobami niepełnosprawnymi. Dotyczy to zarówno działań o charakterze prawnym i organizacyjnym, jak i edukacyjnym. Dlatego też wspierane będą następujące zadania:

1. Działania o charakterze metodycznym mające na celu:
 - a) wypracowywanie kolejnych standardów dla poszczególnych typów usług społecznych użyteczności publicznej (interesu ogólnego) wraz z określeniem ich poziomu minimalnego i optymalnego,
 - b) promowanie i wdrażanie projektów innowacyjnych testujących innowacje,
 - c) tworzenie, wspólnie z organizacjami samorządowymi, bazy dobrych praktyk usług społecznych użyteczności publicznej wraz z kosztami ich realizacji (z wykorzystaniem efektów projektów innowacyjnych, w tym realizowanych w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki).
2. Działania o charakterze systemowym, wspierające przedsięwzięcia lokalne i regionalne, mające na celu powołanie Ogólnopolskiej Platformy Usług Społecznych jako partnerstwa publiczno-społecznego z udziałem przedstawicieli MPiPS, zrzeszeń jednostek samorządu terytorialnego oraz federacji organizacji obywatelskich zrzeszających organizacje realizujące usługi społeczne, mające na celu:
 - a) monitoring realizacji polityki i badanie jakości usług społecznych przez podmioty ekonomii społecznej (w tym organizacje obywatelskie),
 - b) standaryzację usług społecznych i współpracy publiczno-społecznej w ramach realizacji usług; wypracowywanie założeń aktów prawnych odnoszących się do realizacji usług społecznych,
 - c) działalność edukacyjną w zakresie wdrażania standardów usług społecznych.
3. Działania o charakterze prawno-edukacyjnym:
 - a) przygotowanie i wdrożenie zmian prawnych określających zasady i tryb współpracy przy zlecaniu zadań użyteczności publicznej i rozliczenia ich realizacji poprzez rezultaty a nie zasady kosztowe, co znacznie wzmocni rolę zlecania zadań publicznych,
 - b) przygotowanie i wdrożenie w lokalnych dokumentach planistycznych i rozwoju, w ramach prawa miejscowego, zapisów dotyczących stosowania klauzul społecznych w zamówieniach publicznych (określonych w ustawie – Prawo zamówień publicznych) przy zakupie usług społecznych użyteczności publicznej w trybie zamówień publicznych. Zapisy te powinny zostać wypracowane i określone w drodze publicznej dyskusji nad treścią lokalnych dokumentów planistycznych i rozwoju,
 - c) wprowadzenie w przepisach ustaw samorządowych instytucji kontraktu lokalnego, zawieranego przez samorząd wojewódzki z samorządami gminnymi i powiatowymi, na mocy którego:
 - samorząd lokalny dobrowolnie przystępuje do projektu współpracy z samorządem województwa, buduje partnerstwo lokalne na rzecz wdrażania kontraktu, opracowuje „plan w działaniu” na okres dwóch lat,
 - samorząd województwa pomaga samorządowi lokalnemu tworzyć wspomniany plan (w tym wspólne rekomendacje w ramach corocznej oceny zasobów pomocy społecznej) jako krótkoterminowy plan zmiany społecznej, połączony z działaniami w sferze rozwoju usług społecznych użyteczności publicznej, wspiera uzgodnione działania, obejmuje samorząd lokalny superwizją i dokonuje oceny wykonania. Samorząd województwa może realizować swoje zadania za pośrednictwem lub przy pomocy podmiotów realizujących usługi w zakresie animacji lokalnej, o których mowa w Działaniu III.3. Programu. Kontrakt może mieć zastosowanie również w innych obszarach rozwojowych,
 - d) organizowanie regionalnych działań edukacyjnych na rzecz zmiany sposobu realizacji zadań użyteczności publicznej poprzez włączenie sektora ekonomii społecznej,
 - e) organizowanie regionalnych działań edukacyjnych i szkoleniowych na rzecz wdrożenia w gminach, powiatach i województwach klauzul społecznych w zamówieniach publicznych jako trwałego elementu realizacji usług użyteczności publicznej.

4. Działania o charakterze rozwojowym:

- a) przewiduje się wypracowanie ścieżek finansowania ze środków europejskich dla gmin (grup gmin) lub powiatów (grup powiatów), które wspólnie z organizacjami obywatelskimi (w ramach partnerstwa publiczno-społecznego) realizowałyby projekty rozwojowe. Celem tych projektów byłby rozwój usług społecznych użyteczności publicznej, zgodnie z zapisami i planem finansowym Krajowego Programu Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020. Nowy wymiar aktywnej integracji,
- b) projekty rozwojowe będą miały na celu rozwój dotychczasowych lub stworzenie nowych kategorii usług w społeczności lokalnej, przy jednoczesnej funkcji tworzenia miejsc pracy w sektorze ekonomii społecznej.

W zakres definicji usług społecznych użyteczności publicznej (usług społecznych interesu ogólnego) wchodzi następujące usługi społeczne wskazane we Wspólnym Słowniku Zamówień CPV ⁵² :	
Kod CPV	Opis
85310000-5	Usługi pracy społecznej
85311000-2	Usługi opieki społecznej obejmujące miejsca noclegowe
85311100-3	Usługi opieki społecznej dla osób starszych
85311200-4	Usługi opieki społecznej dla osób niepełnosprawnych
85311300-5	Usługi opieki społecznej dla dzieci i młodzieży
85312000-9	Usługi opieki społecznej nieobjmujące miejsc noclegowych
85312100-0	Usługi opieki dziennej
85312120-6	Usługi opieki dziennej nad dziećmi i młodzieżą niepełnosprawną
85312200-1	Dostarczanie zakupów do domu (świadczony w domu)
85312310-5	Usługi dozoru (orientacji szkolnej i zawodowej)
85312320-8	Usługi doradztwa
85312330-1	Usługi planowania rodziny (planowanie i wspieranie rodziny)
85312400-3	Usługi opieki społecznej nieświadczony przez ośrodki pobytowe
85312500-4	Usługi rehabilitacyjne
85312510-7	Usługi rehabilitacji zawodowej
85320000-8	Usługi społeczne
85321000-5	Administracyjne usługi społeczne (koordynacja usług)
85322000-2	Program działań na rzecz gmin (organizowania społeczności lokalnej)
85323000-9	Usługi zdrowotne świadczone na rzecz wspólnot (lokalne programy zdrowia publicznego)

Tym samym budowałyby to kooperację między samorządem wojewódzkim i lokalnym (dobre rządzenie) oraz kooperację międzysektorową wewnątrz samorządu (kapitał społeczny). Prowadziłyby to jednocześnie do rozwoju usług użyteczności publicznej (interesu ogólnego) oraz rozwoju ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych. Działanie to powinno być wspierane przez usługi animacji lokalnej.

5. Stałe poszerzanie zlecenia zadań publicznych podmiotom ekonomii społecznej w realizacji usług użyteczności publicznej w formie wspierania oraz powierzania zadań publicznych. Poszerzanie możliwe będzie dzięki procesom edukacyjnym, jak również procesom prawno-organizacyjnym zapowiedzianym w Priorytecie.

⁵² W tabeli wskazano zakres usług społecznych użyteczności publicznej, które finansowane byłyby w ramach projektów rozwojowych w Priorytecie 9.7. Regionalnych Programów Operacyjnych. Pominięto te usługi (np. praca socjalna, opieka nad dzieckiem żłobki, przedszkola), które są ujęte w innych typach działań. W tabeli obok oficjalnego nazewnictwa usług wprowadzono w nawiasach wyjaśnienia oddające bardziej precyzyjnie sens danej kategorii.

		2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Termin realizacji zadań	1.							
	1c							
	2.							
	3.							
	4.							
	5.							
Indykatywne źródła finansowania	W ramach limitu wydatków części budżetu państwa, której dysponentem jest minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego (3a, b, c); Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014–2020, Cel 9., Priorytet 9.7. (1, 2 w zakresie realizowanych usług); Regionalne Programy Operacyjne, Cel 9., Priorytet inwestycyjny 9.7. (3d, e, 4 w zakresie realizowanych usług), z możliwością ewentualnego wykorzystania Priorytetów inwestycyjnych 9.1. i 9.2.; budżety jednostek samorządu terytorialnego (5).							
Koordynacja	Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego, samorządy województw, powiatów i gmin.							

Działanie I.4. Wspieranie rozwoju działań ekonomii społecznej w kluczowych sferach rozwojowych.

Ważnym elementem proponowanych kierunków rozwoju ekonomii społecznej jest włączenie się w działania związane z programami o charakterze rozwojowym, wpisujące się w modernizację służb społecznych, politykę zrównoważonego rozwoju oraz rozwoju regionalnego i lokalnego.

1. Wspieranie działań na rzecz **zrównoważonego rozwoju**, m.in. poprzez:

- a) rozwój podmiotów ekonomii społecznej promujących system edukacji ekologicznej obywateli, w tym w odniesieniu do prawa do informacji o stanie środowiska i zagrożeniach, jak również edukacji związanej z działaniami kryzysowymi,
- b) rozwój przedsiębiorstw społecznych w zakresie selektywnego zbierania odpadów, recyklingu i innych usług związanych z utrzymaniem czystości i porządku w gminach, w zakresie melioracji wodnych oraz usług leśnych, a także działających w obszarze odnawialnych źródeł energii,
- c) poszukiwanie możliwości wspierania projektów w zakresie rolnictwa społecznego (rolnictwa zaangażowanego społecznie)⁵³ obejmujących działania w zakresie reintegracji społecznej oraz rehabilitacji społecznej i zawodowej i umożliwiających osobom w trudnej sytuacji ponowne wejście w kontakt z działalnością produkcyjną i naturą, przyczyniających się do lepszego samopoczucia tych osób, poprawy ich stanu zdrowia i włączenia społecznego⁵⁴.

2. Wspieranie działań na rzecz **rozwaju społeczności lokalnej, tożsamości i edukacji kulturowej**, m.in. poprzez:

- a) kreowanie rozwiązań prawnych oraz finansowanie projektów tworzących miejsca pracy w podmiotach ekonomii społecznej w obszarze turystyki społecznej,
- b) tworzenie miejsc pracy w podmiotach ekonomii społecznej w obszarze budownictwa społecznego,
- c) finansowanie działań w obszarze lokalnych projektów kulturalnych, łączących tworzenie trwałych miejsc pracy z animacją społeczną wykorzystującą lokalny potencjał kulturowy.

3. Wspieranie działań na rzecz **solidarności pokoleń**, m.in. poprzez:

- a) wspieranie zatrudnienia absolwentów w podmiotach ekonomii społecznej i przedsiębiorstwach społecznych,

⁵³ *Gospodarstwa edukacyjne w koncepcji rolnictwa zaangażowanego społecznie*, Śląski Ośrodek Doradztwa Rolniczego, Częstochowa 2014.

⁵⁴ Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie: *Rolnictwo społeczne: zielone usługi terapeutyczno-opiekuńcze oraz polityka społeczna i zdrowotna* (opinia z inicjatywy własnej) z 19 stycznia 2012 r.

- b) wspieranie zakładania i prowadzenia przedsiębiorstw społecznych przez pracowników w wieku przedemerytalnym jako narzędzie przedłużania aktywności zawodowej oraz wspieranie zatrudnienia pracowników po 45. roku życia, wykorzystującego ich doświadczenie i kompetencje zawodowe,
 - c) rozwój przedsiębiorstw społecznych i podmiotów ekonomii społecznej wspierających politykę rodzinną (żłobki, kluby dziecięce i dzienni opiekunowie, punkty przedszkolne, świetlice i szkoły, wypoczynek letni i zimowy, opieka nad osobami zależnymi, placówki wsparcia dziennego) – nie tylko jako podmiotów o charakterze opiekuńczym i edukacyjnym, ale również integrujących społeczność lokalną,
 - d) wspieranie projektów przedsiębiorstw społecznych i podmiotów ekonomii społecznej adresujących swoje działania gospodarcze do starszych konsumentów, realizujących ich oczekiwania i potrzeby w zakresie m.in. usług społecznych, edukacyjnych i organizacji czasu wolnego, turystyki młodzieżowej i senioralnej, a także wspierających ich w utrzymaniu aktywności społecznej i zawodowej oraz dobrego stanu zdrowia (tworzenie warunków do rozwoju tzw. srebrnej gospodarki).
4. Wspieranie rozwoju **usług aktywnej integracji**, m.in. poprzez:
- a) zmiany w przepisach dotyczących zatrudnienia socjalnego, umożliwiające systemowe finansowanie usług reintegracji społecznej i zawodowej oraz usług wpieranego zatrudnienia w Centrach i Klubach Integracji Społecznej, realizujących wymagany standard usług oraz posiadających certyfikat (akredytację) ministra właściwego ds. zabezpieczenia społecznego na zasadach określonych w Krajowym Programie Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020. Nowy wymiar integracji,
 - b) włączenie problematyki ekonomii społecznej i przedsiębiorczości społecznej do minimum programowego systemu kształcenia pracowników instytucji pomocy i integracji społecznej, w tym próba wprowadzenia możliwości uzyskiwania przez pracowników socjalnych specjalizacji w zakresie ekonomii społecznej,
 - c) przygotowanie, wdrożenie i wspieranie systemu zatrudnienia monitorowanego (połączonego z programem społecznym) w przedsiębiorstwach społecznych dla osób wykluczonych bądź zagrożonych wykluczeniem społecznym jako elementu ścieżki integracji i reintegracji społecznej,
 - d) wdrożenie i rozwój systemowych działań przedsiębiorstw społecznych jako formy zatrudnienia dla osób wychodzących z Zakładów Aktywności Zawodowej, Warsztatów Terapii Zajęciowej, Centrów Integracji Społecznej, a także placówek opiekuńczo-wychowawczych i ewentualnie innych instytucji lub form pieczy zastępczej.
5. Wspieranie rozwoju i wykorzystania przedsiębiorczości społecznej w procesach wspierających zmiany dotychczasowej ścieżki zawodowej pracowników:
- a) wykorzystanie przedsiębiorczości społecznej w procesach *outplacementu* i adaptacji zawodowej, możliwości tworzenia przedsiębiorstw społecznych w związku z procesami restrukturyzacyjnymi, w szczególności dla pracowników 50+,
 - b) poszukiwanie możliwości wspierania rekonwersji osób odchodzących z wojska i innych służb mundurowych poprzez stworzenie specjalnej ścieżki w oparciu o instrumenty przedsiębiorczości społecznej dla żołnierzy kontraktowych odchodzących z wojska,
 - c) poszukiwanie możliwości wspierania rekonwersji osób odchodzących z rolnictwa.
- Powyższe kierunki rozwoju przedsiębiorstw społecznych wspierane będą za pomocą kryteriów dostępu, kryteriów strategicznych i innych preferencji określonych przez właściwe władze regionalne i lokalne, zgodnie z potrzebami danego środowiska i dokumentami strategicznymi określającymi dziedziny szczególnie istotne dla danej wspólnoty samorządowej.
6. Ponadto kierunki rozwojowe wspierane będą poprzez projekty innowacyjne umożliwiające tworzenie walidowanych wzorów przedsiębiorstw działających regionalnie i lokalnie, a w szczególności rozwoju podmiotów ekonomii społecznej działających w kluczowych sferach rozwojowych.

		2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Termin realizacji zadań	1.							
	2.							
	3.							
	4.							
	5.							
	6.							
Indykatoryjne źródła finansowania	Fundusz Pracy, PFRON (1, 2, 3, 4c, d, 5) w ramach preferowania rodzajów działalności i programów specjalnych, w zakresie zgodnym z ustawą; Regionalne Programy Operacyjne, Cel 9., Priorytet inwestycyjny 9.8. (1a, b, 2, 3, 4c, d, 5) w ramach preferowania rodzajów działalności oraz wspierania konkretnych typów projektów, w zakresie zgodnym z ustawą; Regionalne Programy Operacyjne, Cel 8., Priorytet inwestycyjny 8.8. (3c) w zakresie żłobków, klubów dziecięcych i dziennych opiekunów; Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014–2020, Cel 9., Priorytet inwestycyjny 9.8. (6) w zakresie innowacji; W ramach limitu wydatków części budżetu państwa, której dysponentem jest minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego (2a w zakresie zmian prawnych, 4a, b).							
Koordinacja	Minister właściwy do spraw rozwoju regionalnego, minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego, samorządy województw, samorządy powiatowe.							

Oczekiwane efekty Priorytetu I

Osiągnięte dzięki realizacji Priorytetu I rezultaty prowadzić będą do wzrostu aktywności obywatelskiej, oraz znaczącego zwiększenia partycypacji podmiotów ekonomii społecznej w kreowaniu, realizacji i monitorowaniu polityk publicznych realizowanych przez jednostki samorządu terytorialnego. Równocześnie wiązać się one będą ze wzrostem otwarcia władz samorządowych na współpracę z podmiotami ekonomii społecznej. Wszystkie te działania prowadzić będą do osiągnięcia pierwszego rezultatu nadrzędnego KPRES, czyli **wzmocnienia roli podmiotów ekonomii społecznej we wspólnotach samorządowych**. Rezultaty te będą również miały wpływ na powstanie w przedsiębiorstwach społecznych 35 tys. dodatkowych miejsc pracy (co jest Rezultatem II KPRES).

Działanie I.1.

- wprowadzenie do roku 2016 we wszystkich gminach i powiatach nowego systemu programowania polityki społecznej wraz z systemem konsultacji społecznych;
- wdrożenie do roku 2016 narzędzi elektronicznych dostarczających dane porównawcze umożliwiające tworzenie programów polityki społecznej na poziomie gmin i powiatów;
- stworzenie do roku 2020 w 50% gmin i 30% powiatów rad działalności pożytku publicznego;

Działanie I.2.

- zwiększenie liczby aktywnych organizacji obywatelskich o 20 tys. w stosunku do roku 2011;
- wprowadzenie w 80% jednostek samorządu terytorialnego procedur realizowania inicjatywy lokalnej;
- zwiększenie liczby inicjatyw lokalnych do co najmniej 1000 rocznie;
- objęcie wolontariatem długoterminowym w organizacjach obywatelskich 310 osób młodych do 2020 r.;

Działanie I.3.

- wprowadzenie w 30% JST rozliczania realizacji zadań na podstawie

Działanie I.4.

rezultatów;

- zwiększenie poziomu realizacji zadań publicznych zleczanych w trybie konkursowym przez jednostki samorządu terytorialnego podmiotom ekonomii społecznej do 3,5 mld zł z budżetów JST;
- zwiększenie liczby zadań publicznych powierzanych podmiotom ekonomii społecznej do 15% zadań zleczanych w trybie konkursowym;
- zwiększenie zatrudnienia w podmiotach ekonomii społecznej niebędących przedsiębiorstwami o 40 tys. osób w stosunku do 2010 r.;
- stworzenie i trwałe utrzymanie ok. 10 tys. miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych adresowanych do młodzieży;
- stworzenie i trwałe utrzymanie ok. 20 tys. miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych działających w sferze usług społecznych użyteczności publicznej, w szczególności usług opiekuńczych i związanych z polityką rodzinną;
- stworzenie i trwałe utrzymanie ok. 10 tys. miejsc pracy dla osób 50+ w przedsiębiorstwach społecznych;
- stworzenie i trwałe utrzymanie ok. 5 tys. zielonych miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych⁵⁵.

Priorytet II. Działania regulacyjne w zakresie ekonomii społecznej.

Ekonomia społeczna rozwija się jako kategoria teoretyczna i jako działalność praktyczna, prowadzona na podstawie wielu szczegółowych rozwiązań prawnych. Nie doczekała się jednak jednolitych, spójnych rozwiązań regulacyjnych, które tworzyłyby spójne podstawy dla jej działania i stanowiłyby wyraźny impuls dla jej rozwoju. Jednym z kluczowych priorytetów jest uporządkowanie definicyjne obszaru ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych, wspieranych przez państwo nie tylko poprzez tworzenie nowych rozwiązań prawnych, lecz także poprzez modyfikację dotychczasowych regulacji, które hamują rozwój ekonomii społecznej. Przy realizacji tych działań należy wykorzystać doświadczenia i dorobek Grupy Prawnej Zespołu ds. Rozwiązań Systemowych w Zakresie Ekonomii Społecznej.

Działanie II.1. Określenie otoczenia prawnego ekonomii społecznej

Zaprojektowanie i uruchomienie działań adresowanych do sektora ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych, szczególnie tych przewidzianych do realizacji w ramach nowej perspektywy finansowej 2014–2020, wymaga zdefiniowania obszaru ekonomii społecznej oraz pojęcia przedsiębiorstwa społecznego. Pozwoli to na uporządkowanie systemu prawnego, jasne wskazanie miejsca i roli ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych w systemie społeczno-gospodarczym, a także na lepsze adresowanie wsparcia kierowanego do przedsiębiorstw społecznych. Dlatego realizowane będą następujące zadania:

1. Wdrożone zostaną podstawowe rozwiązania regulacyjne, definiujące pojęcie przedsiębiorstwa społecznego na gruncie prawnym oraz nastąpi określenie podstawowych obowiązków i uprawnień przedsiębiorstw społecznych oraz zasad i form ich wsparcia ze strony państwa. Będzie to możliwe dzięki uchwaleniu ustawy o przedsiębiorstwie społecznym i wspieraniu ekonomii społecznej. Przedsiębiorstwo społeczne będzie statusem, jaki będą mogły uzyskać podmioty prowadzące działalność gospodarczą, które spełniają łącznie następujące warunki:

⁵⁵ Oczekiwane wskaźniki działań w zakresie liczby miejsc pracy nie sumują się (formuła krzyżowa), zapis wskazuje kierunek działań (możliwe jest łączenie miejsc pracy dla określonych grup demograficznych z działaniami dotyczącymi realizacji usług, mogą to być np. miejsca pracy dla młodzieży jako zielone miejsca pracy).

- a) zatrudniają co najmniej 50% osób bezrobotnych, niepełnosprawnych (w przypadku niepełnosprawnych w stopniu znacznym i umiarkowanym 30%) czy też należących do innych grup zagrożonych wykluczeniem społecznym albo
- b) realizują usługi społeczne, usługi na rzecz niepełnosprawnych, usługi ze sfery budownictwa społecznego, edukacji, kultury, rozwoju społeczności lokalnych i regionalnych lub turystyki społecznej, zatrudniając jednocześnie, w przeliczeniu na pełne etaty, co najmniej 20% osób należących do określonych grup zagrożonych wykluczeniem społecznym,
- c) nie dzielą zysku lub nadwyżki bilansowej pomiędzy udziałowców, ale przeznaczają minimum 10% zysku lub nadwyżki bilansowej na reintegrację zawodową i społeczną – w przypadku przedsiębiorstw o charakterze zatrudnieniowym, lub na działalność pożytku publicznego prowadzoną na rzecz społeczności lokalnej, w której działa przedsiębiorstwo, zaś pozostałe wypracowane środki przeznaczają na wzmocnienie potencjału przedsiębiorstwa,
- d) nie wypłacają zarządowi ani pracownikom wynagrodzeń wyższych niż trzykrotność przeciętnego wynagrodzenia,
- e) posiadają organ konsultacyjno-doradczy, w skład którego wchodzi przedstawiciele pracowników, innych zatrudnionych osób i wolontariuszy udzielających świadczeń przedsiębiorstwu, jak również mogą wchodzić przedstawiciele stałych odbiorców towarów lub usług przedsiębiorstwa. Z obowiązku tego zwolnione są małe przedsiębiorstwa oraz spółdzielnie.

Posiadanie statusu przedsiębiorstwa społecznego będzie m.in. dawało możliwość preferencyjnego traktowania, na zasadach określonych przepisami ustawy, w tym podczas zakupów określonych usług użyteczności publicznej i innych, nieobjętych Prawem zamówień publicznych, na zasadach określonych w programach współpracy z organizacjami pozarządowymi lub innych programach samorządowych. Status ten będzie również uprawniał do korzystania z funduszy pożyczkowych i poręczeniowych adresowanych do przedsiębiorstw społecznych.

2. Wdrożone zostaną zmiany w zakresie spółdzielczości socjalnej, dotyczące m.in.:

- a) wprowadzenia możliwości tworzenia spółdzielni socjalnych również przez młodzież poszukującą pracy, rolników oraz osoby zatrudnione na umowach cywilnoprawnych o niskich dochodach jako przedstawiciele nowych kategorii osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Równolegle zostanie zmniejszona liczba osób niezbędnych do założenia spółdzielni socjalnej,
- b) obniżenie minimalnego wskaźnika zatrudnienia osób zagrożonych wykluczeniem społecznym do 20%, o ile dana spółdzielnia prowadzi działania w sferze usług społecznych użyteczności publicznej,
- c) zweryfikowania i uszczegółowienia kategorii definicyjnych i zakresu wydatków przeznaczanych na reintegrację zawodową i społeczną,
- d) ujednoczenia systemu wsparcia związanego z tworzeniem nowych miejsc pracy, realizowanego obecnie na mocy różnych przepisów,
- e) wprowadzenia rozwiązań służących zwiększaniu niepodzielnych funduszy zasobowych, umożliwiających rozwój spółdzielni socjalnych,
- f) uproszczenia procedur likwidacyjnych oraz określenia sposobu rozdysponowania majątku wspólnego wyłącznie na cele społecznie użyteczne w przypadku likwidacji spółdzielni powstałej dzięki wsparciu publicznemu lub ze środków UE.

3. Wdrożone zostaną rozwiązania regulacyjne, dotyczące wsparcia zatrudniania osób niepełnosprawnych w ramach procesu reintegracji społecznej i zawodowej oraz systemu wsparcia na rzecz aktywizacji zawodowej w sektorze ekonomii społecznej. Najistotniejsze będą działania mające na celu:

- a) połączenie działań Warsztatów Terapii Zajęciowej z możliwościami aktywizowania zawodowego ich uczestników w formie staży, praktyk zawodowych i zatrudnienia w przedsiębiorstwach społecznych i Zakładach Aktywności Zawodowej, umożliwienie uczestnikom WTZ odbycia staży w podmiotach ekonomii społecznej (np. ZAZ, spółdzielnia socjalna) bez utraty prawa dalszego uczestnictwa w Warsztatach,

- b) stworzenie systemu zatrudnienia wspomaganego, obejmującego działania przygotowujące do podjęcia zatrudnienia, poszukiwanie pracy, zaangażowanie pracodawcy oraz wsparcie w miejscu pracy i poza nim,
- c) włączenie PES do sektora usług wspierających osoby niepełnosprawne w zakresie doradztwa, usług asystenckich, asystentów pracy i koordynatorów zatrudnienia wspomaganego,
- d) rozważenie możliwości obniżenia obowiązkowych wpłat na PFRON (po oszacowaniu skutków finansowych) z tytułu zakupu usługi lub produktu od podmiotu ekonomii społecznej zatrudniającego poniżej 25 pracowników, który zatrudnia nie mniej niż 40% osób niepełnosprawnych, będących osobami niepełnosprawnymi zaliczonymi do znacznego stopnia niepełnosprawności, lub osobami niewidomymi, psychicznie chorymi lub upośledzonymi umysłowo, osobami z całościowymi zaburzeniami rozwojowymi lub epilepsją – zaliczonymi do umiarkowanego stopnia niepełnosprawności lub zatrudniającego 60% osób niepełnosprawnych zaliczonych do umiarkowanego stopnia niepełnosprawności,
- e) rozważenie sprecyzowania zapisów prawnych dotyczących ZAZ, uwzględniających jego hybrydowy charakter podmiotu reintegracyjnego prowadzącego działalność gospodarczą w skali umożliwiającej realizację podstawowego zadania tych podmiotów – rehabilitacji zawodowej, społecznej i leczniczej oraz kontynuacja wspierania ZAZ w działaniach zmierzających do włączania ich pracowników w otwarty rynek pracy.
4. Nastąpi opracowanie i wdrożenie zmian prawnych odnoszących się do działania przedsiębiorstw spółdzielczych, w szczególności spółdzielni pracy oraz spółdzielni inwalidów i niewidomych, m.in.:
- a) obniżenie minimalnej liczby członków spółdzielni zrzeszających osoby fizyczne do 5 osób,
- b) umożliwienie prowadzenia działalności pożytku publicznego przez spółdzielnie,
- c) umożliwienie prowadzenia uproszczonej księgowości przez małe spółdzielnie,
- d) wprowadzenie rozwiązań usprawniających działanie spółdzielni i dostosowujących je do rzeczywistości gospodarczej (m.in. obowiązkowe szkolenia dla członków Rad Nadzorczych, konieczność uzasadnienia odwołania członka Zarządu, możliwość dziedziczenia udziałów w spółdzielni, możliwość uzupełniania porządku obrad Walnego Zgromadzenia, gdy obecni są wszyscy członkowie spółdzielni, analogicznie do Kodeksu spółek handlowych),
- e) wprowadzenie możliwości przekształcania spółek w spółdzielnie (np. w formie wykupu pracowniczego); preferowanie akumulacji kapitału w spółdzielniach, jak również usług realizowanych przez spółdzielnię na rzecz jej członków,
- f) wprowadzenie możliwości funkcjonowania spółdzielni *non profit* na podobnych zasadach jak spółki *non profit*.
5. Po przyjęciu rozwiązań prawnych zapisy będą podlegały monitoringowi i ewentualnym modyfikacjom. Co dwa lata przeprowadzany będzie przez Krajowy Sekretariat Ekonomii Społecznej przegląd trafności i aktualności regulacji prawnych dotyczących przedsiębiorstw społecznych, rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych, spółdzielni socjalnych, działalności pożytku publicznego. Ponadto prowadzone będą prace analityczne odnoszące się do innych niż gospodarcza form działalności ekonomii społecznej, jak działalność kulturalna i edukacyjna, rozwój społeczności lokalnych, turystyka społeczna, jak również wzajemnościowe formy ekonomii społecznej.

		2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Termin realizacji zadań	1.							
	2.							
	3.							
	4.							
	5.							
Indykatywne źródła	W ramach limitu wydatków części budżetu państwa, której dysponentem							

finansowania	jest minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego (1, 2, 3, 4, 5). W przypadku przyjęcia zmian z pkt 3a, d, e – Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych ⁵⁶ ; Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014–2020, Cel 9., Priorytet inwestycyjny 9.8. (5).
Koordinacja	Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego.

Działanie II.2. Określenie zasad zamówień publicznych i pomocy publicznej wspierających rozwój ekonomii społecznej.

Dla rozwoju sektora ekonomii społecznej oraz przedsiębiorstw społecznych niezwykle istotne są rozwiązania prawne, które mają wpływ na warunki prowadzenia działalności gospodarczej przez ten typ podmiotów. W ramach przygotowywanych działań wykorzystane zostaną osiągnięcia ponadnarodowego partnerstwa Social Entrepreneurship Network (Sieć Przedsiębiorczości Społecznej), którego polskimi partnerami są MliR i MPiPS, oraz działań systemowych podejmowanych przez MPiPS. W zakresie zamówień publicznych projektowane działania będą powiązane z realizacją Krajowego Planu Działań w zakresie zrównoważonych zamówień publicznych na lata 2013–2016, opracowanego przez Urząd Zamówień Publicznych, jak również planów na następujące lata do 2020 r.

Dlatego też realizowane będą następujące zadania:

1. Wprowadzona zostanie zasada, iż przy wyborze dostawców i organizatorów usług społecznych użyteczności publicznej należy, przy stosowaniu przepisów ustawy – Prawo zamówień publicznych (PZP), oprócz kryterium ceny stosować kryterium jakościowe, określone w uchwale organu stanowiącego jednostki samorządu terytorialnego. Możliwe byłoby tu wykorzystanie standardów jakości wypracowanych w ramach realizowanego w Priorytecie I PO KL projektu „Tworzenie i rozwijanie standardów jakości usług instytucji pomocy i integracji społecznej”, pod warunkiem że spełniają one wymagania określone w art. 91 ustawy PZP.
2. Wdrożenie działań przewidzianych w *Krajowym Planie Działań w zakresie zrównoważonych zamówień publicznych na lata 2013–2016*.
3. Wprowadzenie w przepisach Prawa zamówień publicznych zmian wynikających z nowych dyrektyw w zakresie zamówień publicznych, w szczególności odnoszących się do:
 - a) tzw. zamówień zastrzeżonych,
 - b) specjalnego reżimu udzielania zamówień na usługi społeczne wskazane w wyżej wymienionych dyrektywach,
 - c) możliwości zastrzeżenia zamówień na wskazane w dyrektywach niektóre usługi społeczne i inne szczególne usługi na rzecz określonych podmiotów spełniających warunki wskazane w dyrektywach, do których po spełnieniu tych warunków mogą zaliczać się także podmioty ekonomii społecznej,
 - d) rażąco niskich ofert (zwłaszcza w zakresie badania zgodności z obowiązującymi przepisami w dziedzinach prawa socjalnego oraz prawa pracy),
 - e) warunków wykonania zamówienia,
 - f) odpowiednich środków zapewniających przestrzeganie przez wykonawców przy realizacji zamówień publicznych mających zastosowanie obowiązków w dziedzinie prawa socjalnego i prawa pracy.
4. Wprowadzenie do ustawy o przedsiębiorstwie społecznym i wspieraniu ekonomii społecznej i ustawy o spółdzielniach socjalnych zapisów umożliwiających zamawiającemu dokonywanie zamówień, których przedmiotem są usługi i dostawy nieobjęte ustawą – Prawo zamówień publicznych, wyłącznie w przedsiębiorstwach społecznych lub innych podmiotach ekonomii społecznej. Określone zarówno

⁵⁶ Oszacowanie skutków finansowych dla PFRON nastąpi w przypadku ewentualnej decyzji o przyjęciu konkretnych rozwiązań z pkt 3d.

w prawie polskim, jak i przepisach UE, zamówienia takie muszą być dokonywane w sposób celowy i oszczędny, z zachowaniem zasad uzyskiwania najlepszych efektów z danych nakładów oraz optymalnego doboru metod i środków służących osiągnięciu założonych celów.

5. Zapewnienie zgodności z obowiązującymi przepisami o pomocy publicznej (w tym przepisami o pomocy udzielanej jako rekompensata z tytułu świadczenia usług w ogólnym interesie gospodarczym, zaspokajających potrzeby społeczne w zakresie opieki zdrowotnej i opieki długoterminowej, opieki nad dziećmi, reintegracji na rynku pracy, mieszkalnictwa socjalnego, opieki nad słabszymi grupami społecznymi oraz włączenia społecznego tych grup, pomocy w ramach wyłączeń blokowych lub przepisami o pomocy *de minimis*) instrumentów wsparcia skierowanych do przedsiębiorstw społecznych, w przypadku gdy będą one dotyczyć prowadzonej przez te podmioty działalności gospodarczej.
6. Po wdrożeniu do polskiego Prawa zamówień publicznych zmian wskazanych w punkcie 3 przygotowanie i realizacja kompleksowego procesu edukacyjnego skierowanego do pracowników administracji publicznej, w tym Regionalnych Izb Obrachunkowych, a także przedsiębiorstw społecznych, a w szczególności:
 - a) opracowanie materiałów popularyzujących rozwiązania z zakresu społecznie odpowiedzialnych zamówień publicznych wynikające z nowych dyrektyw unijnych, zawierających przykłady ich skutecznego zastosowania w postępowaniach o udzielenie zamówienia publicznego,
 - b) stworzenie bazy Specyfikacji Istotnych Warunków Zamówienia (SIWZ), gdzie zastosowano klauzule społeczne lub zamówienia zastrzeżone, zawierającej interpretacje prawne i wyjaśnienia instytucji publicznych w tym zakresie,
 - c) przygotowanie i prowadzenie szkoleń w zakresie zmian w przepisach ustawy – Prawo zamówień publicznych dotyczących społecznie odpowiedzialnych zamówień publicznych, które będą wynikały z transpozycji nowej dyrektywy w sprawie zamówień publicznych,
 - d) promowanie poprzez zamówienia publiczne przestrzegania standardów określonych w przepisach dotyczących prawa pracy.

Zmiany prawne będą monitorowane z uwagi na ich wpływ na funkcjonowanie przedsiębiorstw społecznych.

		2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Termin realizacji zadań	1.							
	2.							
	3.							
	4.							
	5.							
	6.							
Indykatoryjne źródła finansowania	Budżety jednostek samorządu terytorialnego (1); W ramach limitu wydatków części budżetu państwa, której dysponentem jest Prezes Urzędu Zamówień Publicznych (2, 3); W ramach limitu wydatków części budżetu państwa, której dysponentem jest minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego (4); W ramach limitu wydatków części budżetu państwa, której dysponentem jest Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (5); Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014–2020, Cel 9., Priorytet inwestycyjny 9.8. w zakresie szkolenia przedsiębiorców społecznych, trenerów/doradców regionalnych oraz Cel 11., Priorytet inwestycyjny 11.3. w zakresie szkolenia przedstawicieli instytucji i podmiotów zamawiających, w tym kadr JST, NIK, RIO oraz Regionalne Programy Operacyjne Cel 9., Priorytet inwestycyjny 9.8. (6).							
Koordynacja	Jednostki samorządu terytorialnego (1), Urząd Zamówień Publicznych (2, 3, 6), minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego (4, 6), Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów (5).							

Oczekiwane efekty Priorytetu II

Rezultaty Priorytetu II w zakresie uporządkowania przepisów regulujących funkcjonowanie przedsiębiorstw społecznych oraz ich otoczenia przyczynią się do osiągnięcia Resultatu nadrzędnego II, czyli powstania 35 tys. miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych. Uporządkowanie przepisów prawnych umożliwi zarówno tworzenie nowych, jak i usprawni funkcjonowanie istniejących przedsiębiorstw społecznych. Rezultaty te służyć będą również realizacji rezultatów celu III z uwagi na fakt, iż zmiany prawne umożliwią powstanie Izby Przedsiębiorstw Społecznych, stanowiącej istotny element koordynacji polityki wobec ekonomii społecznej.

Działanie II.1.

- przyjęcie przepisów regulujących status przedsiębiorstwa społecznego w 2014 r., a następnie ich pełne wdrożenie oraz stały monitoring;
- zmiany i stały monitoring przepisów dotyczących zatrudniania osób niepełnosprawnych;
- zmiany i stały monitoring przepisów dotyczących spółdzielni socjalnych;
- zmiany i stały monitoring przepisów ustawy – Prawo spółdzielcze;

Działanie II.2.

- wdrożenie w przepisach o zamówieniach publicznych zmian prawnych wynikających z nowych dyrektyw w zakresie zamówień publicznych w terminie wskazanym w tych dyrektywach;
- przeszkolenie do 2020 r. pracowników Regionalnych Izb Obrachunkowych odpowiedzialnych za kontrole w jednostkach samorządu terytorialnego oraz pracowników JST odpowiedzialnych za zamówienia publiczne w co najmniej 30% takich jednostek;
- przeszkolenie do 2020 r. pracowników ok. 1 tys. przedsiębiorstw społecznych i 100 trenerów/doradców regionalnych;
- osiągnięcie w 2020 r. 15% udziału „społecznych” zamówień publicznych na szczeblu krajowym, mierzonych na podstawie metodologii UZP;
- stosowanie społecznie odpowiedzialnych zamówień publicznych ze szczególnym uwzględnieniem instrumentów prozatrudnieniowych, takich jak klauzule społeczne w zamówieniach publicznych lub/i zamówienia zastrzeżone przez co najmniej 15% JST w 2020 r.

Priorytet III. System wsparcia ekonomii społecznej.

Jedną z ważniejszych potrzeb rozwijającej się ekonomii społecznej w Polsce jest zbudowanie systemu wsparcia dla podmiotów tego sektora. Dotyczy to działań o charakterze doradczo-usługowym, a przede wszystkim ułatwienia dostępu do kapitału finansowego. Jego powszechny brak to jedna z głównych przyczyn słabości ilościowej i jakościowej ekonomii społecznej.

Środki finansowe przeznaczane na rozwój ekonomii społecznej powinny być przeznaczane głównie na wsparcie bezpośrednie przedsiębiorstw społecznych i sektora ekonomii społecznej. Wsparcie finansowe przedsiębiorstw społecznych świadczone będzie w formie dofinansowania (na założenie przedsiębiorstwa społecznego oraz na prowadzenie działalności pożytku publicznego) oraz pożyczek i poręczeń (na rozwój gospodarczy istniejących przedsiębiorstw społecznych). Pomoc finansowa dla przedsiębiorstw społecznych powinna być ściśle powiązana z ofertą szkoleń i doradztwa oraz ze sprecyzowanymi oczekiwaniami dotyczącymi efektów ich działania. Takie rozwiązanie zwiększy efekty społeczne i gospodarcze działających przedsiębiorstw społecznych.

Działanie III.1. Bezwrotne instrumenty finansowe.

Tworzenie warunków sprzyjających powstawaniu podmiotów ekonomii społecznej nieprowadzących działalności gospodarczej oraz przedsiębiorstw społecznych jest jednym z podstawowych celów Programu. Szczególne znaczenie ma bezpośrednie wsparcie zakładania przedsiębiorstw społecznych i tworzenia miejsc pracy dla osób pozostających dotychczas poza rynkiem pracy. Dlatego też realizowane będą następujące działania:

1. Udzielanie dofinansowania na tworzenie miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych i innych podmiotach oraz finansowanie części ich funkcjonowania w ramach działalności integracyjnej i w sferze pożytku publicznego. Środki na ten cel powinny zostać określone jako odpowiedni procent wydatków w ramach systemu rynku pracy oraz wsparcia na rzecz osób niepełnosprawnych (Fundusz Pracy i Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych). Wymagać to będzie podjęcia takich działań, jak:

- a) kompleksowe ujednoczenie uregulowań prawnych – przepisów o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, o rehabilitacji zawodowej i społecznej, o zatrudnianiu osób niepełnosprawnych – oraz finansowanie na zasadach *start up* przedsięwzięć nastawionych na tworzenie miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych, w tym przez osoby kończące edukację na ostatnim roku studiów lub szkół zawodowych wraz ze wsparciem doradczym i pomostowym przez pierwsze dwanaście miesięcy funkcjonowania,
- b) połączenie wsparcia finansowego na utworzenie przedsiębiorstwa społecznego z elementami szkoleniowymi (w tym szkolenia zawodowe), indywidualnym mentoringiem, udzielanym na etapie zakładania i pierwszych sześciu miesięcy działalności, oraz wsparciem pomostowym, ułatwiającym funkcjonowanie w pierwszych dwunastu miesiącach istnienia przedsiębiorstwa,
- c) udzielanie dofinansowania przez powiatowe urzędy pracy, mogące zlecić to zadanie w trybie przepisów o działalności pożytku publicznego podmiotom świadczącym usługi rozwoju ekonomii społecznej, zaś wsparcia doradczo-szkoleniowego przez instytucje świadczące usługi wsparcia ekonomii społecznej, na których spoczywać będzie również obowiązek monitorowania trwałości dotowanych przedsiębiorstw społecznych,
- d) uzgodnienie poziomu wsparcia dla tworzenia przedsiębiorstw społecznych w regionalnych programach rozwoju ekonomii społecznej, poprzez szacunkowe określenie, w uzgodnieniu z samorządami powiatów, minimalnej wysokości środków na dofinansowanie tworzenia miejsca pracy w PES, w ramach środków Funduszu Pracy i Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. Powinno ono gwarantować dofinansowanie utworzenia co najmniej 5–10 miejsc pracy rocznie. Oznaczałoby to planowanie w ramach powiatowych budżetów PUP środków na tworzenie przedsiębiorstw społecznych i wspieranie podmiotów ekonomii społecznej. Udział ten będzie wspierany dodatkowymi środkami europejskimi, zależnie od poziomu aktywności danego PUP,
- e) objęcie dofinansowaniem tworzenia oraz działania lub realizacji usług w zakresie rehabilitacji społecznej i zawodowej lub reintegracji zawodowej i społecznej przez podmioty ekonomii społecznej niebędące przedsiębiorstwami społecznymi. Jednym z warunków przyznania dofinansowania powinno być spełnienie standardów jakości dla usług tego rodzaju, określonych w przepisach ustawy o zatrudnieniu socjalnym i innych.

Możliwe będzie zlecenie przez samorząd województwa akredytowanym instytucjom realizującym usługi wsparcia ekonomii społecznej – początkowo w formie pilotażu – zadania udzielania dofinansowania na tworzenie miejsc pracy.

2. Wprowadzenie możliwości wsparcia inwestycyjnego przedsiębiorstw społecznych i podmiotów ekonomii społecznej, w szczególności poprzez finansowanie kosztów remontu nieruchomości i zakupu środków trwałych tworzących nowe możliwości rozwojowe, zgodne z potrzebami lokalnej polityki społecznej.
3. Wypracowanie zasad oceny przyznawania środków finansowych powiązanych z efektywnością. Przyznanie i wykorzystanie środków finansowych powinno być powiązane z deklarowanymi efektami działalności przedsiębiorstwa społecznego, a uzyskanie dodatkowego dofinansowania premiującego skuteczność powinno być możliwe tylko w przypadku przedsiębiorstw, które osiągnęły założone efekty. W przyszłości,

w przypadku rozwoju adekwatnych, rzetelnych i możliwych do stosowania na szeroką skalę metod pomiaru społecznej wartości dodanej przedsiębiorstw społecznych, wskazane jest wykorzystanie tych metod jako kryterium przyznawania i rozliczania środków finansowych.

		2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Termin realizacji zadań	1.							
	2.							
	3.							
Indykatoryjne źródła finansowania	W ramach limitu wydatków części budżetu państwa, której dysponentem jest minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego (1 – w zakresie dotyczącym ujednolicania uregulowań prawnych); Fundusz Pracy (1 – w zakresie dotyczącym tworzenia miejsc pracy w podmiotach ekonomii społecznej/przedsiębiorstwach społecznych); Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (1 – w zakresie dotyczącym tworzenia miejsc pracy w podmiotach ekonomii społecznej/przedsiębiorstwach społecznych); Regionalny Program Operacyjny, Cel 9., Priorytet inwestycyjny 9.8. (1 – w zakresie dotyczącym tworzenia miejsc pracy w podmiotach ekonomii społecznej/przedsiębiorstwach społecznych); Regionalny Program Operacyjny, Cel 9., Priorytet inwestycyjny 9.3. (2); Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014–2020, Cel 9., Priorytet inwestycyjny 9.8. (3); budżety jednostek samorządu terytorialnego (1e).							
Koordinacja	Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego, samorząd wojewódzki.							

Działanie III.2. Zwrotne instrumenty finansowe.

Głównym instrumentem wsparcia istniejących przedsiębiorstw społecznych w sferze działalności gospodarczej powinien być system instrumentów finansowych o charakterze zwrotnym: pożyczek i poręczeń. Dlatego też realizowane będzie następujące wsparcie:

1. Od 2013 r. do 2015 r. realizowany będzie pilotaż programu pożyczkowego, umożliwiającego przetestowanie nowych sposobów finansowania przedsiębiorstw społecznych. Działania te realizowane będą za pomocą pięciu makroregionalnych funduszy pożyczkowych. Pilotaż ma na celu przetestowanie procedur i funkcjonalności przyszłego funduszu pożyczkowego i poręczeniowego;
2. Po ewaluacji przeprowadzonej w 2014 r. utworzony zostanie od roku 2015 instrument finansowy (Krajowy Fundusz Przedsiębiorczości Społecznej), którego celem będzie udzielanie pożyczek oraz – odrębnie – poręczeń. Instrument finansowany będzie ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego oraz źródeł prywatnych. Fundusz będzie umiejscowiony w Banku Gospodarstwa Krajowego. W ramach Funduszu możliwe będzie zastosowanie różnych instrumentów zwrotnych, takich jak np.:⁵⁷
 - pożyczki krótkoterminowe (do 2 lat) na utrzymanie płynności (np. pomostowe, pod cesje itp.);
 - pożyczki średnio- i długoterminowe (do 5 lat) z przeznaczeniem na rozwój, inwestycje, budowanie aktywów;
 - pożyczki podporządkowane (do 5 lat) z przeznaczeniem na zwiększenie funduszy własnych;
 - społeczny fundusz kapitałowy – *social venture capital*;
 - poręczenia;
 - reporeczenia za zobowiązania funduszy poręczeniowych, poręczających kredyty zaciągnięte przez podmioty ekonomii społecznej posiadające status mikro-, małych lub średnich przedsiębiorstw.

⁵⁷ Instrumenty mają charakter przykładowych propozycji i mogą zostać zmodyfikowane w toku realizacji działań.

Podmiot wdrażający instrument finansowy wyłoni w trybie zgodnym z ustawą wdrożeniową na lata 2014–2020 pośredników finansowych w każdym z 16 województw (banki, istniejące lokalne lub regionalne fundusze pożyczkowe i poręczeniowe). Będą oni odpowiedzialni za dystrybucję finansowych instrumentów zwrotnych, a każdy z nich będzie mógł mieć przyznane środki do zarządzania z przeznaczeniem na wsparcie dla przedsiębiorstw społecznych na 2–3 lata, stosownie do złożonej aplikacji. Dopuszcza się istnienie kilku pośredników finansowych w danym województwie, jak również dopuszcza się działanie pośredników obejmujących do dwóch województw. Fundusz będzie wspierać w szczególności działania angażujące dodatkowe środki prywatne.

3. Wspierane będzie uruchamianie i testowanie innowacyjnych form finansowania działalności podmiotów ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych, np. spółdzielni pożyczkowych, funduszy poręczeń wzajemnych i innych, tworzonych na poziomie lokalnym i regionalnym przez podmioty ekonomii społecznej, jednostki samorządu terytorialnego oraz podmioty prywatne. W szczególności wspierane będą działania, które zaabsorbują dodatkowe środki prywatne.

		2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Termin realizacji zadań	1.							
	2.							
	3.							
Indykatywne źródła finansowania	Program Operacyjny Kapitał Ludzki, Priorytet I, Działanie I.4. (1); Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014–2020, Cel 9., Priorytet inwestycyjny 9.8. (2, 3) w zakresie wynikającym z badania luki finansowej; środki prywatne (2, 3).							
Koordinacja	Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego.							

Działanie III.3. Usługi wsparcia ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych.

Rozwój ekonomii społecznej wymaga bieżącego zapewniania wsparcia doradczego, szkoleniowego i animacyjnego na różnych poziomach, w zależności od potrzeb podmiotów ekonomii społecznej bądź przedsiębiorstw społecznych. W związku z tym nowy system wsparcia, oparty na doświadczeniach dotychczasowego okresu programowania 2007–2014, zasadzał się będzie na finansowaniu usług wsparcia ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych, które powinny składać się z trzech modułów realizowanych przez jedną lub kilka instytucji. Niezbędne jest jednak kontraktowanie całego pakietu usług (przez jeden podmiot bądź konsorcjum lub partnerstwo kilku instytucji) dla subregionu. System usług, który na poziomie wojewódzkim musi mieć charakter komplementarny, składałby się z następujących modułów:

1. **Usługi animacji lokalnej.** Początkiem jakiegokolwiek dyskusji o rozwoju aktywności lokalnej ekonomii społecznej jest pobudzanie aktywności obywatelskiej na społecznie odpowiedzialnym terytorium. Wymaga to działań o charakterze animacyjnym, umożliwiających tworzenie podmiotów obywatelskich, wsparcie dla ich rozwoju, tworzenie partnerstw publiczno-społecznych na rzecz rozwoju ekonomii społecznej i partycypacji społecznej. Podmioty realizujące te usługi powinny nie tylko prowadzić działania animacyjne, edukacyjne i integracyjne, ale także przygotowywać i wspierać lokalnych animatorów, którzy będą rozwijać te działania. Działalność animacyjna i facylitacja byłyby wskazane jako istotne komponenty wsparcia rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność, określone w działaniu IV.3. Programu.
2. **Usługi rozwoju ekonomii społecznej.** Komponent ten dotyczy działań zmierzających do inicjowania tworzenia nowych podmiotów i przedsiębiorstw społecznych, w tym szkoleń, doradztwa indywidualnego i grupowego. W tym przypadku podstawową usługą byłoby prowadzenie działań edukacyjnych na temat możliwości tworzenia przedsiębiorstw społecznych oraz przygotowywanie grup założycielskich. Jednym z istotnych elementów realizacji usług rozwoju ekonomii społecznej byłaby ścisła współpraca z powiatowymi urzędami pracy, które będą dysponować środkami na tworzenie miejsc pracy lub doposażenie stanowisk pracy. W ramach kooperacji wszystkie osoby, chcące zakładać przedsiębiorstwa społeczne, kierowane byłyby przez PUP, OPS, PCPR, ODR do podmiotów realizujących usługi rozwoju ekonomii społecznej. Przygotowane grupy założycielskie przedsiębiorstw społecznych będą mogły wnioskować do starosty o środki na ich tworzenie – z Funduszu Pracy lub PFRON. Możliwe będzie zlecenie – początkowo w formie pilotażu – zadania udzielania tym podmiotom dofinansowania na tworzenie miejsc pracy przez samorząd powiatowy (lub samorząd wojewódzki). Ośrodki świadczące usługi rozwoju ekonomii społecznej powinny wykorzystywać narzędzia inkubacji i preinkubacji oraz otwierania przedsiębiorstw „na

próbę” w ramach inkubacji, a także tutoring przez tradycyjnych przedsiębiorców, zwłaszcza z branż, w których zamierza działać zakładany podmiot.

3. **Usługi wsparcia istniejących przedsiębiorstw społecznych.** Konieczne jest posiadanie przez realizatora tego modułu umiejętności zarządczych (z zakresu finansów, podatków, planowania strategicznego, marketingu, zasobów ludzkich) oraz społecznych (budowanie szerokich powiązań kooperacyjnych w ramach partnerstw lokalnych). Rozwijanie tych kompetencji wymaga wyspecjalizowanego systemu wsparcia przedsiębiorców społecznych, który będzie dostarczał im wiedzy i rozwijał ich umiejętności na etapach tworzenia i działania przedsiębiorstwa społecznego. System powinien także wspierać przedsiębiorstwa społeczne w formie doradztwa prawnego, biznesowego i finansowego. W ramach usług możliwe jest przyznawanie dodatkowego wsparcia związanego z wdrażaniem innowacji lub planów rozwoju. Ten typ usług powinien funkcjonować w ścisłej korelacji z regionalnymi operatorami Krajowego Funduszu Przedsiębiorczości Społecznej w zakresie doradztwa pożyczkowego.

Od 2014 r. usługi wsparcia ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych podlegałyby akredytacji w systemie AKSES (akredytacji i standardów działania instytucji wsparcia ekonomii społecznej⁵⁸). Do każdego poziomu usług dopasowane będą odrębnie oczekiwane rezultaty działań. Otrzymanie akredytacji będzie wymagało spełnienia warunków formalnych, jak również uzyskania rekomendacji zespołu ekspertów analizujących programy szkoleniowe i doradcze, zakładane rezultaty oraz kompetencje i trwałość kadr podmiotów realizujących usługi. Posiadanie akredytacji będzie równoznaczne ze spełnieniem kryterium dostępu w Regionalnych Programach Operacyjnych.

Usługi doradcze i wspierające finansowane będą w zakresie wskazanego w systemie akredytacji minimalnego pakietu, co będzie regularnie weryfikowane przez audytorów Krajowego Sekretariatu Ekonomii Społecznej w porozumieniu z Regionalnymi Ośrodkami Polityki Społecznej. Finansowanie usług animacji lokalnej, usług rozwoju ekonomii społecznej oraz usług wsparcia istniejących przedsiębiorstw społecznych odbywałoby się w ramach działań samorządu województwa poprzez umowy zawierane z podmiotami przy zapewnieniu komplementarności działań na obszarze województwa. Podmioty mają prawo prowadzić dodatkową działalność, przekraczającą minimalny zakres usług doradczych i wspierających; może to się odbywać w formule odpłatnej działalności pożytku publicznego lub działalności gospodarczej bądź zgodnie z zakresem projektu sformułowanym przez samorząd województwa. W przypadku niespełniania standardów jakości wyłaniany będzie inny wykonawca usług, realizujący je zgodnie ze standardami.

Sposób realizacji usług, ich systematyka, zasady finansowania, relacje podmiotów świadczących te usługi z instytucjami publicznymi, w tym współpraca z powiatowymi urzędami pracy, zostaną uregulowane prawnie jako rozdział w ustawie o przedsiębiorstwie społecznym.

4. Wspierane będą działania na rzecz kreowania innowacji w obszarze ekonomii społecznej i przedsiębiorczości społecznej. Rozwój ekonomii społecznej nie będzie możliwy bez stałego zwiększania efektywności stosowanych rozwiązań i wypracowywania nowych, łączących doświadczenie praktyczne z teoretycznym, a także bez współpracy ze środowiskami akademickimi i biznesowymi.

		2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Termin realizacji zadań	1.							
	2.							
	3.							
	4.							
Indykatoryne źródła finansowania	Budżety jednostek samorządu terytorialnego (1, 2, 3); Regionalny Program Operacyjny, Cel 9., Priorytet inwestycyjny 9.8. (1, 2, 3); Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014–2020, Cel 9., Priorytet inwestycyjny 9.8. w zakresie innowacji (4).							
Koordinacja	Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego, samorząd województwa.							

⁵⁸ Działania w zakresie akredytacji realizuje Komitet Akredytacyjny powołany zarządzeniem nr 13 Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 21 marca 2014 r.

Działanie III.4. Wsparcie rozwoju sieci kooperacji i partnerstw ekonomii społecznej.

Podstawą istnienia i rozwoju ekonomii społecznej oraz przedsiębiorstw społecznych jest wspólne działanie, będące podstawą tworzenia się więzi ekonomicznych pomiędzy przedsiębiorstwami społecznymi na zasadzie franczyzy, klastrow i partnerstw. Partnerstwo biznesowe i międzysektorowe powinno być na każdym poziomie podstawą do rozwijania ekonomii społecznej. Dlatego też wspierane będą następujące zadania:

1. Szeroka edukacja w zakresie współpracy międzysektorowej i tworzenia partnerstw lokalnych, uwzględniająca istotę ekonomii społecznej, skierowana do instytucji publicznych, przedsiębiorstw społecznych, organizacji pozarządowych, sektora biznesu oraz liderów społeczności lokalnych, w szczególności na terenach wiejskich; ponadto wspieranie rozwoju programów społecznej odpowiedzialności biznesu (CSR) tradycyjnych przedsiębiorstw ukierunkowanych na współpracę, a także na wspieranie i rozwój przedsiębiorczości społecznej.
2. Wdrażanie i upowszechnianie znaków jakości i innych programów promujących odpowiedzialne zachowania konsumentów oraz organizowanie wśród konsumentów indywidualnych i biznesowych kampanii i akcji promocyjno-edukacyjnych mających na celu budowanie pozytywnego wizerunku przedsiębiorczości społecznej i wskazywanie korzyści wynikających z zakupów w tym sektorze.
3. Organizacja targów, wspieranie udziału w targach i misji gospodarczych dla przedsiębiorców społecznych ukierunkowanych zarówno na kooperację z biznesem tradycyjnym, innymi przedsiębiorstwami społecznymi, jak i jednostkami samorządu terytorialnego.
4. Rozwój franczyzy społecznej, bazującej na lokalnych powiązaniach kooperacyjnych z udziałem przedsiębiorców społecznych.
5. Budowanie powiązań kooperacyjnych, w tym wsparcie transferu innowacji między uczelniami, sektorem nauki, tradycyjnymi przedsiębiorstwami a przedsiębiorstwami społecznymi.
6. Uruchamianie programów studiów menadżerskich i MBA dla osób zarządzających przedsiębiorstwami społecznymi.
7. W związku z budowaniem mechanizmów inicjowania, tworzenia i działania powiązań kooperacyjnych na poziomie lokalnym, uwzględniających przedsiębiorstwa społeczne, wspierane będzie metodyczne i animacyjne włączanie przedsiębiorstw społecznych w działające i inicjowane przedsięwzięcia kooperacyjne (m.in. identyfikacja nisz rynkowych), w tym szczególnie inicjatywy klastrowe:
 - a) w obszarze aktywizowania środowisk lokalnych i rozwoju obszarów wiejskich, wsparcie przedsiębiorczości społecznej odbywa się poprzez stymulowanie nawiązywania partnerstw i wspólnych inicjatyw. Modelowym przykładem są tutaj wioski tematyczne, np. w woj. warmińsko-mazurskim i zachodniopomorskim,
 - b) wykorzystujące współpracę z krajową siecią usług dla MŚP do komplementarnego do OWES wspierania tworzenia i działania przedsiębiorstw społecznych; a także wykorzystujące współpracę z Ośrodkami Doradztwa Rolniczego i ich strukturami terenowymi do wsparcia powstawania przedsiębiorstw społecznych na terenach wiejskich,
W porozumieniu z Ministrem Rolnictwa i Rozwoju Wsi wypracowana zostanie propozycja rekomendacji dotycząca możliwego współdziałania ODR i podmiotów realizujących usługi wsparcia dla podmiotów ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych.
 - c) wykorzystanie potencjału Lokalnych Grup Działania oraz Lokalnych Grup Rybackich oraz operatorów CLLD (rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność), a także Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych jako animatorów przedsiębiorczości społecznej na terenach wiejskich; stworzenie – w ramach Krajowego Komitetu Rozwoju Ekonomii Społecznej – Forum Partnerstw Lokalnych. Zadaniem Forum będzie promowanie idei partnerstwa, wspieranie współpracy między partnerstwami oraz zbieranie i upowszechnianie wiedzy o istniejących partnerstwach.

		2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Termin realizacji zadań	1.							
	2.							
	3.							
	4.							
	5.							
	6.							
	7.							
Indykatywne źródła finansowania	Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014–2020, Cel 9, Priorytet inwestycyjny 9.8. (1, 2, 4); Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014–2020, Cel 8, Priorytet 8.9. (6); Regionalne Programy Operacyjne, Cel 1., Priorytet inwestycyjny 1.2. (5); Cel 3, Priorytet inwestycyjny 3.2 (3); Cel 9., Priorytet inwestycyjny 9.8. (2, 7 – w zakresie wspierania tworzenia sieci, akcji promocyjnych i regionalnych znaków jakości).							
Koordinacja	Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego, minister właściwy do spraw gospodarki, samorządy województw.							

Oczekiwane efekty Priorytetu III

Rezultaty Priorytetu III w zakresie stworzenia finansowej i doradczej infrastruktury wsparcia, animowania, rozwoju i funkcjonowania przedsiębiorstw społecznych oraz otoczenia prawnego służą osiągnięciu Celu II *Otoczenie*, którego rezultatem będzie stworzenie i utrzymanie 35 tys. miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych. Bez kompleksowego systemu wsparcia nie jest możliwe tworzenie i stabilne funkcjonowanie przedsiębiorstw społecznych na większą skalę. Rezultaty te będą miały również wpływ na osiągnięcie rezultatu I, umożliwiając tworzenie nowych miejsc pracy w obszarach preferowanych przez wspólnoty samorządowe.

Działanie III.1.

- stworzenie poprzez wsparcie finansowe 38,6 tys. miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych, z czego ok. 35 tys. będzie miało charakter trwały;

Działanie III.2.

- uruchomienie i działanie 16 pośredników finansowych dla funduszu pożyczkowego oraz poręczeniowego obejmujących wszystkie województwa;
- wsparcie 1500 przedsiębiorstw społecznych i podmiotów ekonomii społecznej pożyczkami w ramach projektowanego systemu wsparcia;
- uruchomienie systemu poręczeń i reporeczeń;

Działanie III.3.

- wypracowanie w każdym województwie do 2014 r. koncepcji sieci usług wsparcia ekonomii społecznej finansowanych z RPO;
- stworzenie do 2015 r. w każdym województwie sieci usług wsparcia ekonomii społecznej posiadających akredytację ministra pracy i polityki społecznej;

Działanie III.4.

- 50% przedsiębiorstw społecznych będzie działać w partnerstwie lokalnym, franczyzie lub sieci kooperacji.

Priorytet IV. Włączenie ekonomii społecznej do głównego nurtu polityk publicznych na poziomie krajowym i regionalnym.

Rozwój ekonomii społecznej w wymiarze krajowym zależy od zintegrowanych działań realizowanych w wymiarze horyzontalnym, na poziomie różnych instytucji administracji rządowej, jak również – w wymiarze wertykalnym – koordynacji działań krajowych oraz regionalnych i lokalnych. Niezbędne jest skoordynowanie dotychczasowych działań różnych instytucji, finansowanych zarówno ze środków krajowych, jak i środków Unii Europejskiej, tak aby spowodować znaczący wzrost ich jakości. Na Priorytet IV składają się następujące działania (kierunki interwencji):

Działanie IV.1. Koordynacja polityki wobec ekonomii społecznej na poziomie krajowym.

Dotychczasowe doświadczenia wskazują na niewystarczającą koordynację działań związanych z ekonomią społeczną, a podejmowanych w ramach różnych sektorowych polityk publicznych. Jednym z powodów takiej sytuacji jest brak w strukturach rządu silnego ośrodka odpowiedzialnego za taką koordynację, ale także brak mechanizmów zapewniania koordynacji i spójności podejmowanych działań. Brak instytucjonalizacji utrudnia również koordynację działań w zakresie współpracy sektora publicznego i obywatelskiego. Dlatego też realizowane będą następujące zadania:

1. Utworzenie Krajowego Komitetu Rozwoju Ekonomii Społecznej⁵⁹ jako kluczowego instrumentu zapewniania spójności polityk publicznych związanych z ekonomią społeczną. W skład Komitetu wejdą w połowie przedstawiciele resortów oraz urzędów odpowiedzialnych za realizację polityk państwa w kluczowych dla ekonomii społecznej obszarach, a także reprezentanci województw, zaś w połowie przedstawiciele sektora ekonomii społecznej. Zadaniem Komitetu będzie:
 - a) koordynowanie działań w zakresie ekonomii społecznej na poziomie krajowym,
 - b) podejmowanie decyzji o charakterze strategicznym w zakresie realizacji KPRES w oparciu o coroczne raporty o stanie ekonomii społecznej oraz przegląd śródkresowy w 2017 r.,
 - c) przyjmowanie corocznych raportów z realizacji KPRES i stanu ekonomii społecznej w Polsce,
 - d) kreowanie i monitorowanie działań podejmowanych na rzecz projektów innowacyjnych oraz badań naukowych w zakresie ekonomii społecznej,
 - e) inicjowanie zmian, nadzorowanie realizacji i monitorowanie programu rozwoju ekonomii społecznej,
 - f) opiniowanie i rekomendowanie propozycji strategicznych, programowych, legislacyjnych i finansowych mających związek z ekonomią społeczną,
 - g) dokonywanie przeglądów stanu realizacji zapisów strategii i programów rozwoju oraz wydawanie opinii o koniecznych modyfikacjach strategii lub programów rozwoju w odniesieniu do ekonomii społecznej,
 - h) wskazywanie kandydatów sektora ekonomii społecznej do ciał konsultacyjnych i monitorujących w ramach programów operacyjnych i programów rozwoju.
2. Powołanie Krajowego Sekretariatu Ekonomii Społecznej w strukturach Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej jako komórki organizacyjnej (wydziału) w ramach Departamentu Pożytku Publicznego, odpowiedzialnej za:
 - a) koordynację działań administracji publicznej adresowanych do sektora ekonomii społecznej. Zadaniem KSES będzie inicjowanie i promocja działań związanych z ekonomią społeczną,

⁵⁹ Komitet będzie miał charakter międzyresortowy/międzysektorowy, zgodnie z zarządzeniem Prezesa Rady Ministrów. Będzie stanowił kontynuację Zespołu ds. Rozwiązań Systemowych w Zakresie Ekonomii Społecznej powołanego zarządzeniem Prezesa Rady Ministrów nr 141 z dnia 15 grudnia 2008 r. W sferze finansowej i organizacyjnej Komitet będzie obsługiwany przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej.

zapewnianie spójności działań odnoszących się do tej sfery podejmowanych w ramach różnych polityk sektorowych i regionalnych oraz współpraca z województwami,

- b) działania na rzecz Krajowego Komitetu Rozwoju Ekonomii Społecznej poprzez realizację decyzji i wniosków Komitetu, przygotowywanie zadań publicznych związanych m.in. z działaniami akredytacyjnymi, innowacyjnymi,
 - c) realizację aktywnych działań na rzecz sektora ekonomii społecznej poprzez zapewnianie jakości systemu wsparcia (akredytowanie podmiotów świadczących usługi na rzecz sektora), tworzenie przyjaznego otoczenia prawnego, stymulowanie rozwoju instrumentów finansowych. KSES odpowiedzialny będzie również za monitoring, zbieranie, udostępnianie i generowanie wiedzy, inicjowanie debaty publicznej na temat miejsca i roli ekonomii społecznej w politykach publicznych,
 - d) realizację aktywnych działań na rzecz uczestników procesu wdrażania KPRES, w szczególności regionów, w postaci szkoleń i doradztwa rozwojowego, budowy bazy danych pozwalającej na gromadzenie, udostępnianie i prezentację danych z monitoringu i ewaluacji, a także wsparcia w zakresie wypracowywania, monitorowania, ewaluowania i zarządzania regionalnymi planami.
3. Wyłonienie, w trybie konkursu lub przetargu, innowacyjnego podmiotu mającego formę spółki *non profit* lub spółdzielni osób prawnych, którego udziałowcami będą organizacje pozarządowe (z udziałem MPiPS w organie nadzoru), realizującego zadania wynikające ze zobowiązań dotyczących wsparcia działań regionalnych. Podmiot realizowałby usługi związane z wdrażaniem działań o charakterze innowacyjnym, jak również działalności akredytacyjnej, doradztwa i edukacji na rzecz regionów oraz zlecenia zadań publicznych w sferze usług na rzecz przedsiębiorstw społecznych.

		2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Termin realizacji zadań	1.							
	2.							
	3.							
Indykatywne źródła finansowania	W ramach limitu wydatków części budżetu państwa, której dysponentem jest minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego (1, 2, 3); Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014–2020, Cel 9., Priorytet inwestycyjny 9.8. (1, 2, 3).							
Koordinacja	Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego.							

Działanie IV.2. Koordynacja polityki ekonomii społecznej na poziomie regionalnym.

Z uwagi na wzrost roli regionów w kreowaniu polityki rozwoju, istotnym elementem jest włączenie polityki ekonomii społecznej w działania realizowane na poziomie województw. To właśnie tam zapadać ma szereg kluczowych decyzji o charakterze programowym, organizacyjnym i finansowym, dlatego też realizowane będą następujące zadania:

1. Włączenie ekonomii społecznej do strategii rozwoju województw w obszarach związanych z rynkiem pracy, integracją społeczną, rozwojem przedsiębiorczości oraz innowacji, rozwojem usług użyteczności publicznej oraz innymi priorytetami, w ramach których możliwy jest regionalny rozwój ekonomii społecznej; realizacja zapisów strategii będzie na bieżąco analizowana na poziomie wojewódzkim oraz przez Krajowy Komitet Rozwoju Ekonomii Społecznej.
2. Stworzenie, realizacja i monitoring, we współpracy z kluczowymi interesariuszami, regionalnych programów rozwoju ekonomii społecznej na lata 2014–2020, określających działania regionalnych władz publicznych, dotyczące w szczególności:
 - a) instytucjonalizacji zarządzania rozwojem ekonomii społecznej (problematyka regionalnego komitetu ekonomii społecznej, forum współpracy z podmiotami ekonomii społecznej, instytucje odpowiedzialne),
 - b) podstawowych kierunków rozwoju sektora ekonomii społecznej – preferowanych we wsparciu finansowym – w zakresie reintegracji zawodowej, integracji społecznej oraz dostępnych usług społecznych. Kierunki te powinny wynikać ze zdiagnozowanych w województwie potrzeb, należących do obszarów określonych w Priorytecie I. Preferencje mogą polegać na promowaniu

- określonych rodzajów działalności (promocja, edukacja), preferowaniu tworzenia podmiotów działających w określonych sferach (kryteria dostępu i kryteria strategiczne w programach operacyjnych finansowanych ze środków europejskich, kryteria strategiczne w dostępie do środków krajowych Funduszu Pracy i PFRON), zachęcaniu samorządów powiatowych i gminnych (tworzenie lokalnych map potrzeb w dziedzinie usług użyteczności publicznej, partnerstwa lokalne z samorządami),
- c) stworzenia docelowej sieci usług wsparcia ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych w województwie,
 - d) zaprojektowania mechanizmów współpracy samorządu województwa z samorządami powiatów i gmin w zakresie rozwoju ekonomii społecznej (rola gminnych i powiatowych strategii, partnerstwo lokalne jako podstawa rozwoju), kontrakty pomiędzy województwem a samorządami lokalnymi finansujące działania lokalne, w tym w ramach rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność (CLLD),
 - e) określenia zasad i form współpracy na rzecz ekonomii społecznej między różnego rodzaju instytucjami, które mogą mieć wpływ na jej rozwój w regionie, m.in. ROPS, WUP, a instytucjami zarządzającymi i wdrażającymi programy finansowane ze środków europejskich,
 - f) opracowania koncepcji promocji idei ekonomii społecznej w województwie poprzez system edukacji formalnej i nieformalnej dla dzieci i młodzieży oraz system edukacji formalnej i pozaformalnej dla dorosłych.

Programy powinny zawierać spójną i logiczną strukturę celów i oczekiwanych efektów, jak również odpowiadające im wskaźniki produktu i wskaźniki rezultatu. Określą one również zasoby finansowe niezbędne do osiągnięcia wyznaczonych celów i rezultatów, obejmujące zarówno środki krajowe (samorządu terytorialnego, funduszy celowych i budżetu państwa), jak i europejskie. Programy muszą również opisywać systemy zarządzania i corocznego monitorowania efektów, w tym w formie corocznego raportu o stanie ekonomii społecznej w regionach. Odpowiedzialne za przygotowanie i wdrażanie programów, w imieniu samorządów województw, będą Regionalne Ośrodki Polityki Społecznej.

Przygotowane dotychczas przez ROPS wieloletnie regionalne plany działań na rzecz promocji i upowszechnienia ekonomii społecznej będą przekształcane w 2014 r. w regionalne (wojewódzkie) programy rozwoju ekonomii społecznej (mające status programu wojewódzkiego) i uzupełniane w oparciu o przedstawione elementy, w szczególności plan finansowy.

3. Stworzenie Regionalnych Komitetów Rozwoju Ekonomii Społecznej, koordynujących działania województw w zakresie ekonomii społecznej, złożonych z przedstawicieli samorządu województwa i samorządów lokalnych, a także przedstawicieli sektora ekonomii społecznej, nauki oraz biznesu⁶⁰.
4. Wyznaczenie w województwie jednostki odpowiedzialnej za koordynację działań związanych z ekonomią społeczną – Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej. Jednostka ta będzie koordynować działania władzy publicznej w zakresie realizacji regionalnego programu oraz merytorycznie określać kierunki, preferencje i procedury wsparcia ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych.

		2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Termin realizacji zadań	1.							
	2.							
	3.							
	4.							
Indykatywne źródła finansowania	Budżety samorządu województwa (1); Program Operacyjny Kapitał Ludzki, Priorytet VII, Działanie 7.1.3. (2) do czerwca 2015 r.;							

⁶⁰ Regionalny Komitet Ekonomii Społecznej powoływany będzie uchwałą zarządu województwa. Finansowany będzie w ramach budżetu ROPS lub z innych źródeł określonych przez samorząd wojewódzki.

	Regionalny Program Operacyjny, Cel 9., Priorytet inwestycyjny 9.8. (2, 3, 4).
Koordinacja	Samorządy województw.

Działanie IV.3. Samoorganizacja ekonomii społecznej.

Istotnym elementem rozwoju ekonomii społecznej jest samoorganizacja sektora, umożliwiająca reprezentację interesów podmiotów ekonomii społecznej w wymiarze terytorialnym i sektorowym, jak również budowę systemu samokontroli w odniesieniu do standardów działania. Dlatego też realizowane będą następujące zadania:

1. Wsparcie, zarówno poprzez regulacje prawne, jak i wsparcie instytucjonalne, stworzenia silnej reprezentacji środowisk przedsiębiorstw społecznych i ekonomii społecznej, jako partnera dla administracji publicznej i biznesu na poziomie krajowym i regionalnym.
2. Określenie, wspólnie z sektorem ekonomii społecznej, zasad reprezentacji sektora oraz jasnych zasad konsultowania z nim działań publicznych.
3. Wspieranie działań na rzecz samoorganizacji i federalizacji sektora, w tym w szczególności przyszłej Izby Przedsiębiorstw Społecznych, ogólnopolskich i regionalnych spotkań oraz innych platform współpracy, jak również doradztwa i promocji.
4. Wspieranie tworzenia i funkcjonowania platform wymiany informacji na rzecz wzmocnienia powiązań sieciowych wewnątrz sektora, w tym portali internetowych oraz wydawnictw prasowych.
5. Wspieranie oddolnych systemów znaków jakości i certyfikacji, zmierzających do poprawy jakości usług i produktów podmiotów ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych, oraz stworzenie znaku jakości „Gmina/powiat przyjazna/y ekonomii społecznej” na podstawie kryteriów wypracowanych przez władze publiczne i reprezentację sektora.

		2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Termin realizacji zadań	1.							
	2.							
	3.							
	4.							
	5.							
Indykatywne źródła finansowania	W ramach limitu wydatków części budżetu państwa, której dysponentem jest minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego (1, 2); Program Operacyjny Fundusz Inicjatyw Obywatelskich (3); Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014–2020, Cel 9., Priorytet inwestycyjny 9.8. (4, 5).							
Koordinacja	Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego.							

Działanie IV.4. Monitoring ekonomii społecznej.

Realizacja prawidłowej polityki wobec ekonomii społecznej wymaga kompleksowej i stale aktualizowanej wiedzy o stanie sektora, jego otoczeniu oraz relacjach publiczno-społeczno-prywatnych. Zapewnienie dostępu do wiarygodnych danych oraz analiza kondycji sektora będą podstawą do formułowania polityki publicznej w tym obszarze. Dlatego też realizowane będą następujące zadania:

1. Prowadzenie repozytorium wiedzy – wyników badań, narzędzi badawczych, raportów etc. przez Krajowy Sekretariat Ekonomii Społecznej, na bazie danych zebranych przez KSES oraz otrzymanych z GUS i ROPS.

2. Stały monitoring ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych, dotyczący dynamiki rozwoju sektora, osiągniętych efektów ekonomicznych oraz działalności w sferze społecznej, a ponadto aktywności jednostek publicznych na rzecz ekonomii społecznej. Na monitoring będą się składały:
 - a) stałe monitorowanie jakości dostępnych danych na temat kondycji sektora ekonomii społecznej,
 - b) systematyczne i bieżące zbieranie wynikowych danych statystycznych i administracyjnych na temat kondycji sektora ekonomii społecznej, realizowane przez KSES,
 - c) analizowanie zebranych danych i publikowanie co najmniej raz w roku raportu podsumowującego kondycję sektora ekonomii społecznej oraz stan realizacji Programu, zawierającego wnioski i rekomendacje,
 - d) budowa w ramach KSES i ROPS informatycznego systemu zbierania, gromadzenia, przetwarzania i upowszechniania danych z wykorzystaniem danych gromadzonych w ramach PO WER i RPO.
3. Prowadzenie badań dotyczących zarówno kondycji sektora ekonomii społecznej, jak i oceny polityki publicznej prowadzonej w tym obszarze poprzez:
 - a) rozwijanie i upowszechnianie metodologii badań dotyczących sektora ekonomii społecznej, w tym szczególnie mierzenia oddziaływania społecznego,
 - b) realizację badań na zlecenie Krajowego Komitetu Rozwoju Ekonomii Społecznej oraz Krajowego Sekretariatu Ekonomii Społecznej,
 - c) prowadzenie badań statystycznych z zachowaniem zasad tajemnicy statystycznej,
 - d) wdrożenie stałych mechanizmów mierzenia oddziaływania społecznego przedsiębiorstw społecznych i poziomu kapitału społeczno-ekonomicznego w ekonomii społecznej,
 - e) opracowywanie i publikowanie w kraju i za granicą raportów podsumowujących efekty prowadzonych badań nad rozwojem ekonomii społecznej; wsparcie rozwoju baz danych i katalogów branżowych podmiotów ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych, a także podobnych narzędzi dostarczających dane nt. sektora,
 - f) promowanie problematyki ekonomii i przedsiębiorczości społecznej wśród kadry naukowej, w tym młodych naukowców, m.in. poprzez organizację konkursów na najlepszą pracę badawczą, stypendia dla doktorantów i pracowników naukowych.

Powyższe działania będą prowadzone z uwzględnieniem rekomendacji zawartych w Komunikacie Komisji Europejskiej pt. „Inicjatywa na rzecz przedsiębiorczości społecznej”⁶¹. Jedną z podstawowych jest potrzeba łatwego i szybkiego dostępu do istniejących informacji na temat przedsiębiorstw społecznych, umożliwiającą wymianę doświadczeń w celu rozpowszechniania najlepszych praktyk. Dotyczy to w szczególności konieczności dysponowania środkami na narzędzia umożliwiające ocenę i wykorzystanie oddziaływania tej działalności (na przykład poprzez wzorowanie się na doświadczeniach niektórych państw członkowskich Unii Europejskiej, które stworzyły rachunki satelitarne umożliwiające gromadzenie danych statystycznych na temat przedsiębiorstw społecznych). W dalszej perspektywie należy także mieć na uwadze wspieranie badań nad charakterem i oddziaływaniem społeczno-gospodarczym przedsiębiorczości społecznej, w szczególności współfinansowanie projektów krajowych na rzecz tworzenia rachunków satelitarnych umożliwiających wykazywanie przedsiębiorstw społecznych w systemach rachunków narodowych.

		2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Termin realizacji zadań	1.							
	2.							
	3.							
Indykatywne źródła finansowania	W ramach limitu wydatków części budżetu państwa, której dysponentem jest minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego, Prezes							

⁶¹ Komunikat Komisji Europejskiej, *Inicjatywa na rzecz przedsiębiorczości społecznej. Budowanie ekosystemu sprzyjającego przedsiębiorstwom społecznym w centrum społecznej gospodarki i społecznych innowacji*, COM(2011) 682, [SEK(2011) 1278].

	Głównego Urzędu Statystycznego oraz Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014–2020, Cel 9., Priorytet inwestycyjny 9.8. (1); Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014–2020, Cel 9., Priorytet inwestycyjny 9.8. (2, 3).
Koordinacja	Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego.

Oczekiwane efekty Priorytetu IV

Rezultaty Priorytetu IV w zakresie stworzenia systemu koordynacji polityki publicznej wobec ekonomii społecznej na poziomie centralnym, regionalnym i lokalnym, wspierania rozwoju samoorganizacji sektora ekonomii społecznej oraz sprawnego systemu monitoringu, służą osiągnięciu Celu operacyjnego 3 *Przywództwo*, którego rezultatem nadrzędnym jest wzrost skuteczności mechanizmów zarządzania i koordynacji w obszarze polityki wspierania rozwoju ekonomii społecznej. Służą one również realizacji rezultatu Celu 1, który ma zapewnić wzmocnienie powiązań podmiotów ekonomii społecznej ze wspólnotami lokalnymi.

Działanie IV.1.

- stworzenie do końca 2014 r. Krajowego Komitetu Rozwoju Ekonomii Społecznej oraz Krajowego Sekretariatu Ekonomii Społecznej w ramach Departamentu Pożytku Publicznego MPiPS;
- wyłonienie do końca I kwartału 2015 r. podmiotu *non profit* założonego przez organizacje obywatelskie, który przejmie zadania w zakresie akredytacji usług, koordynacji działań w obszarze innowacji i doradztwa dla ekonomii społecznej jako instytucja wdrażająca Krajowy Program Operacyjny w zakresie ekonomii społecznej;

Działanie IV.2.

- stworzenie do końca 2014 r. w ramach każdego Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej pionu koordynacji działań w obszarze ekonomii społecznej w województwie;
- wdrożenie do realizacji w każdym województwie regionalnych programów ekonomii społecznej;

Działanie IV.3.

- stworzenie do 2015 r. Izby Przedsiębiorstw Społecznych;
- coroczne Ogólnopolskie Spotkania Ekonomii Społecznej;
- osiągnięcie stanu, w którym minimum 40% PES będzie należeć do przynajmniej jednej organizacji sieciowej;

Działanie IV.4.

- stworzenie do 2018 r. jednolitego systemu badania ekonomii społecznej, z uwzględnieniem założeń *Strategii rozwoju badań statystyki publicznej w zakresie trzeciego sektora i kapitału społecznego* i *Kierunków rozwoju polskiej statystyki publicznej do 2017 r.*;
- przygotowanie sześciu raportów o rozwoju ekonomii społecznej.

Priorytet V. Edukacja dla ekonomii społecznej.

Ekonomia społeczna wciąż jest nowym zjawiskiem w polskim życiu społecznym i gospodarczym, stosunkowo słabo zakorzenionym w świadomości społecznej, praktycznie nieznanym przeciętnemu obywatelowi, decydentowi czy biznesmenowi. Ci, którzy o niej słyszeli, mają często fałszywe wyobrażenia na jej temat, kojarząc ją najczęściej z formą pomocy społecznej czy też zatrudnienia socjalnego. Dlatego też niezbędne jest upowszechnienie ekonomii społecznej w zbiorowej świadomości oraz zbudowanie jej silnej, pozytywnej marki. Równocześnie rozwój ekonomii społecznej wymaga licznych kompetencji, zarówno zawodowych, jak i społecznych, nie tylko u osób zaangażowanych w tworzenie przedsiębiorstw społecznych, ale również wśród ogółu społeczeństwa. Szczególne znaczenie mają tutaj postawy związane z zaufaniem, umiejętnością

współpracy z innymi, aktywnego wpływania na własne otoczenie oraz przedsiębiorczością. Rozwijanie tych kompetencji powinno być zadaniem zarówno edukacji formalnej, jak i pozaformalnej. W tym zakresie powinny zostać wykorzystane doświadczenia i potencjał Grupy Edukacyjnej Zespołu ds. Rozwiązań Systemowych w Zakresie Ekonomii Społecznej.

Działanie V.1. Ekonomia społeczna jako idea i tożsamość kulturowa.

Ekonomia społeczna ma w Polsce ponad 150-letnie tradycje i stanowi istotną część jej dorobku kulturowego i historycznego. Z uwagi na ryzyko zubożenia kapitału społecznego, na który składa się również tożsamość kulturowa, rozwój ekonomii społecznej nie może odbywać się bez odniesienia do jej historii. Ważne jest zatem popularyzowanie tradycji oraz fundamentalnych zasad, takich jak solidarność społeczna, wspólnotowość, kooperacja czy przedsiębiorczość. Rozwój ekonomii społecznej zależy od upowszechnienia tych zasad w społeczeństwie, dlatego też wspierane będą następujące działania:

1. Tworzenie i realizacja we współpracy z organizacjami samorządowymi ogólnopolskich, regionalnych i lokalnych kampanii informujących o ekonomii społecznej, promujących jej idee, kreujących jej pozytywny wizerunek i kształtujących postawy konsumenckie, w tym organizacja konkursów dla samorządów realizujących działania na rzecz ekonomii społecznej oraz dla zaangażowanych w jej rozwój tradycyjnych przedsiębiorców.
2. Tworzenie i realizacja krajowych, regionalnych i lokalnych programów o/dla ekonomii społecznej w systemie edukacji pozaformalnej, prowadzonej przez organizacje pozarządowe, samorządy lokalne, instytucje rynku pracy, instytucje kultury czy media, a skierowanych do dzieci, młodzieży, osób dorosłych, samorządów lokalnych, organizacji pozarządowych i sektora biznesu.
3. Wspieranie badań i publikacji historycznych dotyczących polskich tradycji ekonomii społecznej oraz wspieranie inicjatyw społecznych przywołujących te tradycje.
4. Promowanie włączania polskich tradycji ekonomii społecznej w bieżące działania projektowe, ukazujące ciągłość społeczną działań obywatelskich.
5. Wspieranie działań edukacyjnych z zakresu upowszechniania dorobku polskiej przedsiębiorczości społecznej adresowanych do dzieci i młodzieży.

		2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Termin realizacji zadań	1.							
	2.							
	3.							
	4.							
	5.							
Indykatoryjne źródła finansowania	W ramach limitu wydatków części budżetu państwa, której dysponentem jest minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego (1, 2, 3, 4, 5); budżety samorządu województwa (4); budżety jednostek samorządu powiatowego i gminnego (4); Regionalne Programy Operacyjne, Cel 9., Priorytet 9.8. (4, 5 – jako element kompleksowych projektów edukacyjnych).							
Koordinacja	Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego, samorząd województwa.							

Działanie V.2. Działania edukacyjne dla środowisk lokalnych.

Dotychczasowe działania edukacyjne koncentrują się głównie na szkoleniach adresowanych wyłącznie do pracowników urzędów pracy czy też ośrodków pomocy społecznej. Jednak nawet wysoka efektywność szkoleń, przy braku jakiegokolwiek informacji adresowanej do lokalnych polityków (radnych i członków zarządów), w wielu przypadkach nie zapewni możliwości działania. Dotychczasowe doświadczenia wskazują, że właśnie działania edukacyjne adresowane do lokalnych polityków przynoszą największe efekty. Zrozumienie władz

lokalnych jest często podstawą istnienia pożądaných zapisów w strategiach rozwiązywania problemów społecznych, strategiach rozwoju gospodarczego, programach współpracy, jak również bieżącej realizacji polityki miasta, gminy czy też powiatu sprzyjającej rozwojowi ekonomii społecznej. Dlatego też wspierane będą następujące zadania:

1. Rozwój systemu wsparcia (szkoleń, doradztwa, animacji itp.) adresowanego do członków Powiatowych i Wojewódzkich Rad Zatrudnienia, Gminnych, Powiatowych i Wojewódzkich Rad Działalności Pożytku Publicznego, wójtów, burmistrzów, prezydentów miast i starostów, członków kierownictwa jednostek pomocniczych gminy oraz członków komisji polityki społecznej i rozwoju gospodarczego w gminach, powiatach i województwach.
2. Rozwój systemu wsparcia (szkoleń, doradztwa, animacji itp.) adresowanego do radnych samorządów gminnych, powiatowych i wojewódzkich oraz rad młodzieżowych, realizowanego we współpracy z organizacjami samorządowymi.

		2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Termin realizacji zadań	1.							
	2.							
Indykatoryne źródła finansowania	Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014–2020, Cel 11., Priorytet inwestycyjny 11.3. (1 – w zakresie wsparcia zarządzania strategicznego w JST); Regionalne Programy Operacyjne, Cel 9., Priorytet inwestycyjny 9.8. (1, 2).							
Koordynacja	Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego, samorząd województwa.							

Działanie V.3. Edukacja na poziomie szkolnym i akademickim.

Jedną z podstaw rozwoju sektora ekonomii społecznej jest edukacja dzieci i młodzieży w zakresie tego sektora. Przygotowanie na etapie preorientacji zawodowej, dostarczające wiedzy i kompetencji oraz przede wszystkim znajomości zasad postępowania i procedur demokratycznego zarządzania przedsiębiorstwem, jest w istocie kluczowe dla dalszego rozwoju młodzieży. To właśnie na etapie edukacji w dużym stopniu tworzą się podstawy kapitału społecznego, który może stać się fundamentem nie tylko aktywności w sektorze ekonomii społecznej, ale także szeroko rozumianej przedsiębiorczości. Do tych działań zaangażowane zostaną samorządy lokalne oraz Ochotnicze Hufce Pracy. Dlatego też wspierane będą następujące zadania: przegląd podstawy programowej kształcenia ogólnego pod kątem możliwości uzupełnienia podstawy programowej przedmiotu pn. *Podstawy przedsiębiorczości* o treści dotyczące ekonomii społecznej oraz promowanie problematyki ekonomii społecznej w celu wykorzystania jej w realizacji uczniowskich projektów edukacyjnych w ramach lekcji *Wiedzy o społeczeństwie* lub programu *Kształcenie Obywatelskie w Szkole Samorządowej* (projekt *Młody obywatel* i inne) mających na celu rozwój przedsiębiorczości młodzieży.

1. W początkowym okresie przeprowadzony zostanie pilotaż rozwiązań w odniesieniu do treści edukacyjnych w ramach obowiązujących przedmiotów. Przygotowane zostaną: materiały edukacyjne dla nauczycieli, szkolenia dla nauczycieli metodyków oraz pilotaż w wybranych szkołach.
2. Odrodzenie i rozwinięcie idei spółdzielczości uczniowskiej w szkołach m.in. poprzez:
 - a) działania promujące idee spółdzielczości uczniowskiej w szkołach, w tym organizacja konkursów dla opiekunów spółdzielni uczniowskich oraz nauczycieli i instytucji wspierających tę formę spółdzielczości, certyfikacja szkół przyjaznych ekonomii i przedsiębiorczości społecznej,
 - b) zapewnienie wsparcia metodycznego w tworzeniu i prowadzeniu spółdzielni uczniowskich z wykorzystaniem doświadczeń z projektów realizowanych w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki i Programu Operacyjnego Fundusz Inicjatyw Obywatelskich,
 - c) opracowanie i upowszechnienie programów doskonalenia nauczycieli w zakresie ekonomii i przedsiębiorczości społecznej; wypracowanie rozwiązań stanowiących skuteczną zachętę dla nauczycieli i pedagogów, czyli w obecnej praktyce opiekunów spółdzielni uczniowskich w celu rozwoju tych spółdzielni, które w szkołach powinny mieć status „warsztatów życia” (m.in. uznanie opieki nad spółdzielniami uczniowskimi za zajęcia pozalekcyjne),

- d) rozwój systemu wsparcia (szkoleń, doradztwa, animacji itp.) adresowanego do nauczycieli szkół podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych, metodyków, pracowników kuratoriów oświaty, placówek doskonalenia nauczycieli, rzeczoznawców wskazanych przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania lub ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego oraz pracowników podmiotów, o których mowa w art. 2 ustawy z dnia 27 września 1991 r. o systemie oświaty,
- e) włączenie problematyki ekonomii i przedsiębiorczości społecznej w proces kształcenia nauczycieli prowadzących zajęcia z przedsiębiorczości oraz wiedzy o społeczeństwie,
- f) organizację konkursów, turniejów i olimpiad.
3. Wsparcie organizacji wolontariatu, praktyk i staży zawodowych w podmiotach działających w obszarze ekonomii społecznej (integracja osób kształcących się) – działanie zbieżne z Działaniem II.1.
 4. Współpraca szkolnictwa zawodowego z sektorem ekonomii społecznej poprzez odbywanie obowiązkowych praktyk zawodowych w przedsiębiorstwach społecznych.
 5. Wspieranie świadczenia wysokiej jakości usług przez instytucje (np. akademickie biura karier) wspomagające studentów w rozpoczęciu aktywności na rynku pracy w ramach przedsiębiorczości społecznej.
 6. Rozwój oferty uczelni w zakresie realizacji ich misji jako forum aktywności społecznej np. poprzez programy realizowane przy współpracy z organizacjami obywatelskimi.
 7. Włączenie tematyki przedsiębiorczości społecznej do zajęć na kierunkach ekonomicznych oraz turystycznych, a także społecznych, ze szczególnym naciskiem na wykorzystanie jej jako instrumentu przeciwdziałania i walki z wykluczeniem społecznym oraz jako instrumentu rozwojowego dla wspólnot lokalnych i tworzenia wysokiej wartości dodanej w łańcuchach wartości.
 8. Promowanie przedsiębiorczości społecznej oraz merytoryczne i promocyjne wsparcie akademickich biur karier i inkubatorów przedsiębiorczości akademickiej, a także komercjalizacji wypracowanych na uczelniach rozwiązań i powiązań typu *spin-out* i *spin-off*.

		2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Termin realizacji zadań	1.							
	2.							
	3.							
	4.							
	5.							
	6.							
	7.							
	8.							
Indykatoryjne źródła finansowania	w ramach limitu wydatków części budżetu państwa, której dysponentem jest minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego (2); Program Fundusz Inicjatyw Obywatelskich (2, 3); budżety samorządu województwa (2, 3, 4); Regionalne Programy Operacyjne, Cel 9., Priorytet inwestycyjny 9.8. (2, 3, 4); Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój, Cel 9., Priorytet 9.8. (1) w zakresie pilotażu; Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój, Cel 10., Priorytet 10.2. (5, 6); budżety szkół wyższych (7, 8).							
Koordinacja	Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego, samorządy województw.							

Działanie V.4. Model edukacji pozaformalnej dzieci i młodzieży.

Drugim z aspektów edukacji dzieci i młodzieży w zakresie ekonomii społecznej są działania pozaformalne, w które – obok organizacji pozarządowych – należy włączyć samorządy wszystkich szczebli oraz podległe im placówki, m.in. oświatowe i kulturalne. W tym zakresie mamy dobre praktyki, które należy upowszechnić w całym kraju⁶². Jest to bardzo ważne, gdyż stworzenie partnerstw organizacji pozarządowych i samorządów lokalnych jest warunkiem dotarcia do dużej liczby dzieci i młodzieży. To z kolei przełoży się na rozwój kompetencji społecznych, aktywność społeczną i obywatelską dzieci i młodzieży – zwłaszcza w środowiskach zagrożonych wykluczeniem społecznym. W tym zakresie wspierane będą następujące rozwiązania:

1. Wprowadzanie systemu minigrantów w formie Regionalnych Funduszy Młodzieżowych, dostępnych dla młodzieży z formalnych i nieformalnych grup według następujących zaleceń:
 - a) ograniczenie do minimum formalności – uproszczenie procedur, formularzy, rozliczeń, składanie wniosków i sprawozdań przez internet itp.,
 - b) podnoszenie świadomości społecznej młodzieży i promocja uczestnictwa (partycypacji) młodych ludzi w każdym etapie realizacji zadania – np. komisje przyznające wsparcie finansowe złożone wyłącznie z młodzieżowych liderów i liderów,
 - c) włączenie samorządów lokalnych we współfinansowanie lokalnych edycji Funduszu Młodzieżowego na poziomie województwa, powiatu i gminy,
 - d) zapewnienie trwałości działań poprzez wsparcie szkoleń i coachingu grup młodzieżowych na każdym etapie realizacji miniprojektów,
 - e) wsparcie upowszechniania rezultatów najlepszych miniprojektów – organizowanie konkursów promujących najlepsze młodzieżowe inicjatywy lokalne na poziomie lokalnym, regionalnym i krajowym,
 - f) specjalne edycje konkursów grantowych Funduszy Młodzieżowych dla przedsiębiorstw uczniowskich (młodzieżowych), organizowane dla szkół i organizacji pozarządowych.
2. Regionalne Fundusze Młodzieżowe mogą spełniać ważną rolę w rozwoju ekonomii społecznej, jeżeli obejmą swoim zasięgiem młodzież ze wszystkich lub prawie wszystkich gmin. Będzie to możliwe wyłącznie dzięki wdrożeniu wsparcia w większości gmin w formie Centrów Młodzieżowych.
 - a) stworzenie regionalnych, powiatowych i gminnych Centrów Młodzieżowych na bazie istniejących i nowo powstałych punktów informacji młodzieżowej (np. sieć Eurodesk), Centrów Wolontariatu, organizacji pozarządowych, placówek oświatowych i kulturalnych itp., które umożliwiają dotarcie do młodzieży i dzieci w większości gmin. W tym zakresie będą wspierane następujące zadania Centrów Młodzieżowych:
 - o wdrożenie Regionalnego Funduszu Młodzieżowego na terenie gminy/powiatu, zwłaszcza w przypadku współfinansowania z budżetu danego samorządu;
 - o budowa i aktualizacja bazy zajęć pozalekcyjnych dla dzieci i młodzieży z terenu gminy/powiatu w celu wykorzystania obecnych możliwości w zakresie edukacji pozaformalnej;
 - o wsparcie informacyjne młodzieżowych organizacji i grup nieformalnych, młodzieży i pracowników młodzieżowych – wykorzystanie potencjału i wypracowanych przez sieć Eurodesk standardów krajowego systemu informacji młodzieżowej;
 - o wsparcie inkubatorowe i lokalowe małych/nowych młodzieżowych organizacji pozarządowych oraz grup nieformalnych;
 - o budowa i wsparcie regionalnych portali młodzieżowych, które – oprócz udostępniania informacji młodzieżowej – będą umożliwiały dialog usystematyzowany między decydentami i młodymi ludźmi, promowanie postaw obywatelskich poprzez włączenie systemu internetowego głosowania

⁶² Proponowane rozwiązania to pomorski model wsparcia organizacji pozarządowych działających na rzecz dzieci i młodzieży. Umożliwia on powszechną edukację dzieci i młodzieży w zakresie ekonomii społecznej – dotarcie w praktyce prawie do każdego powiatu i gminy. Już podczas realizacji projektu innowacyjno-testującego model został wdrożony dzięki wsparciu pomorskich samorządów – w Gdańsku i Kwidzynie, w powiecie lęborskim oraz w gminach Wicko i Cewice w ramach projektu innowacyjnego Stowarzyszenia *Morena*.

do samorządów szkolnych i Rad Młodzieżowych, wymianę materiałów szkoleniowych dla liderów i liderów młodzieżowych itp.

Powyższe zadania powinny być realizowane m.in. przy udziale wsparcia w formie grantów wieloletnich, ze szczególnym uwzględnieniem działań organizowanych przez partnerstwa.

		2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Termin realizacji zadań	1.							
	2.							
Indykatywne źródła finansowania	W ramach limitu wydatków części budżetu państwa, której dysponentem jest minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego (promocja); Regionalny Program Operacyjny, Cel 9., Priorytet inwestycyjny 9.8. (1, 2); Budżety jednostek samorządu terytorialnego (1, 2).							
Koordinacja	Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego, samorząd województwa.							

Oczekiwane efekty Priorytetu V

Rezultaty Priorytetu V w zakresie edukacji służą realizacji Celu 5, mającego doprowadzić do wzrostu kompetencji w społeczeństwie. Rezultaty te służą również realizacji Celu I, w zakresie poszerzenia kompetencji w dziedzinie ekonomii społecznej członków lokalnych RDPP i członków rad komisji samorządowych. Umożliwiają również pobudzenie aktywności społecznej młodzieży.

Działanie V.1.

- Realizacja rocznie minimum 3 projektów mających na celu rozwój i upowszechnianie myśli polskiej ekonomii społecznej;

Działanie V.2.

- przeszkolenie do 2020 r. 100% członków rad działalności pożytku publicznego oraz 50% członków komisji polityki społecznej gmin, powiatów i województw;
- wzrost wiedzy o ekonomii społecznej wśród 30% członków lokalnych RDPP, rad JST oraz zarządów JST;

Działanie V.3.

- przeгляд po 2015 r. podstawy programowej kształcenia ogólnego pod kątem możliwości uzupełnienia podstawy programowej przedmiotu *Podstawy przedsiębiorczości* realizowanego na IV etapie edukacyjnym o treści dotyczące ekonomii społecznej;
- realizacja w co najmniej 16 uczelniach studiów podyplomowych w zakresie ekonomii społecznej;
- wsparcie co najmniej 100 nowych projektów „przedsiębiorstw społecznych na próbę” w Akademickich Inkubatorach Przedsiębiorczości lub innych formach akademickiej aktywności w zakresie przedsiębiorczości społecznej;

Działanie V.4.

- stworzenie co najmniej 12 Regionalnych Funduszy Młodzieżowych, które obejmą wsparciem grupy młodzieżowe z 90% powiatów i 75% gmin w swoich województwach.

Rozdział IV

Monitorowanie realizacji Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej⁶³

Monitoring i ewaluacja należą do kluczowych obszarów realizacji KPRES pozwalających na właściwą ocenę stanu realizacji programu, bieżące i strategiczne, elastyczne zarządzanie zaplanowanymi działaniami, a także reagowanie na zmiany zachodzące na lokalnych rynkach pracy, jak i w ich szerszym otoczeniu.

Proponowany system monitorowania rozwoju przedsiębiorczości społecznej opiera się na następujących założeniach:

- standaryzacji danych i narzędzi;
- publicznej prezentacji danych;
- uzupełnianiu i wykorzystywaniu dostępnych danych;
- agregowalności, dezagregowalności i porównywalności danych na każdym poziomie.

System ma układ pionowy, tzn. dane podstawowe z działalności OWES, a także gmin i powiatów są gromadzone i wstępnie agregowane na poziomie regionu, a następnie ostatecznie agregowane na poziomie kraju. Pozostałe dane dotyczące rozwoju ekonomii społecznej są gromadzone na poziomie regionów lub krajowym i następnie przekazywane do regionów lub do Krajowego Sekretariatu Ekonomii Społecznej. W KSES powołany zostanie międzysektorowy i międzyresortowy zespół ds. monitoringu ekonomii społecznej, który opracuje narzędzie bazodanowe pozwalające na gromadzenie, transfer danych i ich udostępnianie, a także prowadzenie podstawowej analizy zarówno na poziomie kraju, jak i regionów oraz poszczególnych OWES.

Do zbierania i analizy danych związanych z ekonomią społeczną wykorzystane zostanie narzędzie, jakim jest Ocena zasobów pomocy społecznej, gromadzące informacje poprzez bazę danych Statystycznej Aplikacji Centralnej (SAC). Wymagać to będzie uzupełnienia jej o dział dotyczący ekonomii społecznej oraz udostępnienia możliwości wprowadzania danych przez poszczególne OWES. Za rozwiązaniem tym przemawia z informatyzowanie tego narzędzia, a także wyposażenie w narzędzia analityczne, powszechność jego użytkowania przez służby społeczne na poziomie gminy i powiatu, a także nałożenie na Regionalne Ośrodki Polityki Społecznej obowiązku koordynacji zbierania danych. Co ważne, dane o przedsiębiorczości społecznej i ekonomii społecznej uzupełnią coroczne raporty generowane na poziomie gmin i powiatów, a także zwiększą stopień kooperacji pomiędzy gminami a OWES w zakresie wymiany danych/informacji. Oparcie monitoringu ekonomii społecznej na Ocenie zasobów pomocy społecznej wymagać będzie:

- podniesienia jakości i kompletności gromadzonych danych;
- uzupełnienia narzędzia i zaopatrzenia w jasne definicje;
- intensyfikacji szkoleń osób odpowiedzialnych za wprowadzanie danych;
- wprowadzenia sankcji za nieterminowe lub nierzetelne wprowadzanie danych.

Corocznie z działań monitorujących na poziomie gmin, powiatów, OWES, regionów oraz kraju powstanie raport o stanie ekonomii społecznej będący częścią oceny. Na poziomie krajowym KSES zadba o standaryzację

⁶³ Opracowano na podstawie rozwiązań wypracowanych w ramach grupy Monitoring i ewaluacja, działającej w ramach SKES w składzie: Michalina Laskowska – Fundacja Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych, Paweł Klimek – Centrum Rozwoju Społeczno-Gospodarczego, koordynator tworzenia standardów dla inkubatora Sektor 3, Robert Jurszo – Centrum Rozwoju Społeczno-Gospodarczego, Jarema Piekutowski – ewaluator OWES, Dawid Zieliński – ewaluator działań OWES ze Śląska, Antoni Sobolewski – Stowarzyszenie Czas Przestrzeń Tożsamość/Centrum Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Przedsiębiorstwo Społeczne Sp. z o.o. (koordynator).

podstawowych narzędzi używanych przez regiony – ma to zapewnić porównywalność danych, możliwość ich agregacji i dezagregacji. KSES będzie również prowadzić repozytorium przykładowych narzędzi, które mogą być pomocne regionom w prowadzeniu dodatkowych badań i analiz, a także szkolenia i doradztwo dla regionów i OWES w zakresie monitoringu i ewaluacji przedsiębiorczości społecznej (zadania te mogą być powierzone lub zlecone innym podmiotom).

Dla wdrożenia procesu monitorowania konieczne jest powołanie międzyinstytucjonalnego zespołu odpowiedzialnego za monitoring rozwoju ekonomii społecznej w Polsce oraz realizacji KPRES. W skład zespołu powinni wejść przedstawiciele publicznych i niepublicznych podmiotów zbierających dane dotyczące ekonomii społecznej, w tym w szczególności przedstawiciele GUS, MF – administracji skarbowej, MS/KRS, Krajowej Rady Spółdzielczej, MG, ZUS, ROPS oraz sektora ekonomii społecznej (np. SKES).

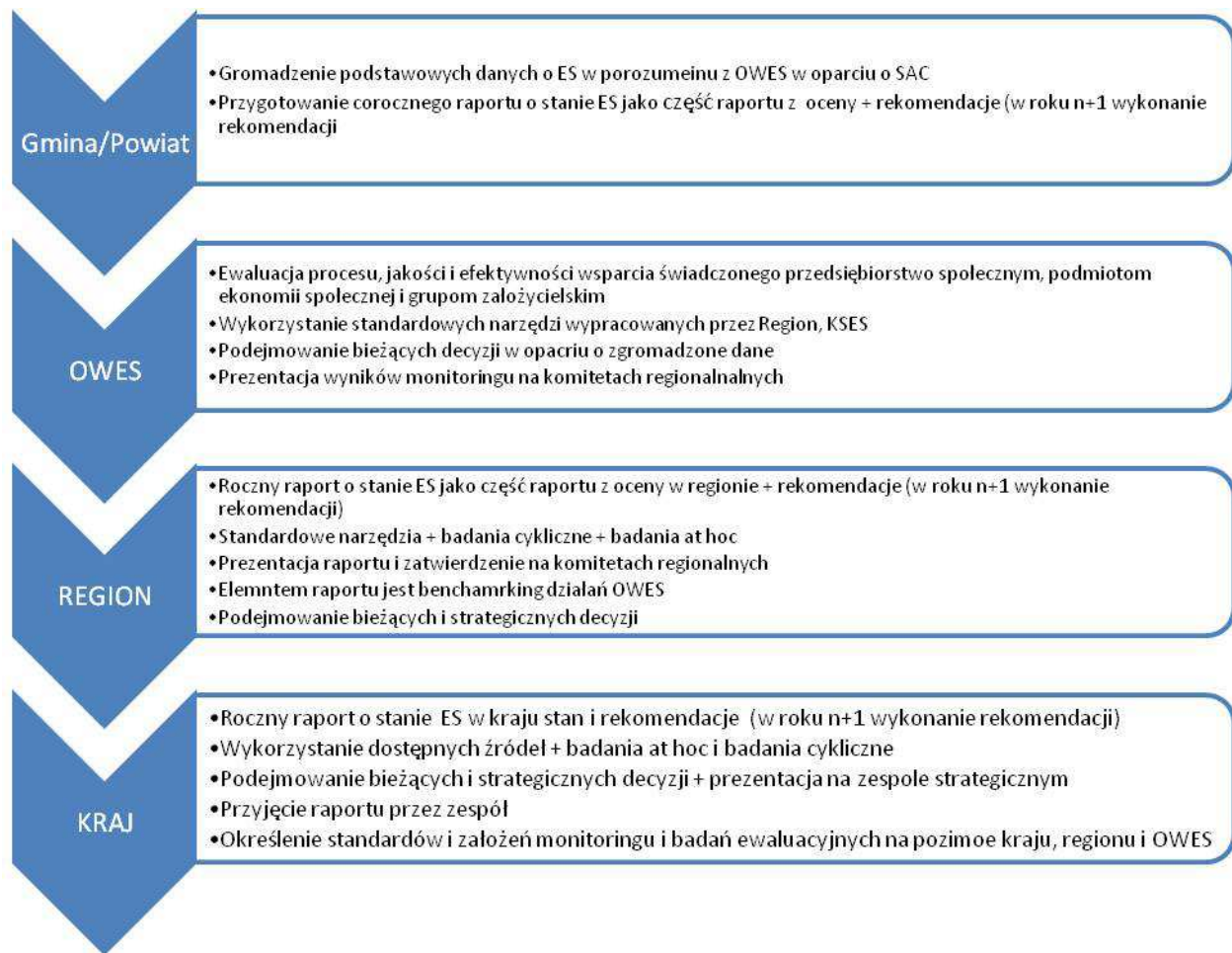
Zespół w pół roku od przyjęcia KPRES opracuje z wszystkimi interesariuszami:

- szczegółowy opis systemu monitorowania ekonomii społecznej i KPRES, obejmujący również opis zadań poszczególnych instytucji;
- ostateczny zestaw wskaźników, wyposażony w niezbędne informacje (tzw. karty wskaźników), np. nazwę instytucji zbierającej dane dotyczące danego wskaźnika (oraz ewentualnie nazwę badania/sprawozdania, na podstawie którego gromadzone są dane). Ponadto każda karta będzie określała wartość bazową i docelową.

Załącznik nr 1 zostanie wówczas uzupełniony również o wskaźniki celów i rezultatów; propozycje do planu badań prowadzonych przez GUS; niezbędne uzupełnienia do narzędzia pn. *Ocena zasobów pomocy społecznej* lub wypracuje nowe narzędzie pozwalające generować raporty od poziomu gminy do poziomu kraju i zawierające:

- jasne definicje i komunikaty dotyczące zbieranych danych; niezbędne poziomy kontroli jakości i kompletności zbieranych danych (w tym również na poziomie samej aplikacji);
- adekwatne do poziomu wiedzy odbiorców przewodniki i instrukcje, a także materiały promocyjne motywujące do wykorzystywania zebranych danych;
- odpowiedni system wspierający zbieranie danych w postaci szkoleń i doradztwa dla pracowników gmin, powiatów i ROPS oraz OWES i współpracujących instytucji;
- propozycję działań kontrolnych i motywujących do terminowego przekazywania dobrej jakości i kompletnych danych;
- propozycję testowania systemu przed jego wdrożeniem;
- projekt ścieżki krytycznej systemu.

W celu usprawnienia przysyłania danych konieczne jest zacieśnienie współpracy z Krajowym Rejestrem Sądowym w celu lepszego wykorzystania danych z KRS, w tym np. uzupełnienia rejestru o informacje na temat statusu spółek *non profit*.

Poziom krajowy

Na poziomie krajowym za monitorowanie działań odpowiadać będzie Krajowy Sekretariat Ekonomii Społecznej (samodzielnie lub w ramach zlecenia lub powierzenia zadania). Zadanie to polegać będzie na koordynacji działań monitoringowych i ewaluacyjnych, a także uzupełnieniu badań prowadzonych przez MPiPS i GUS oraz inne jednostki o aspekt ekonomii społecznej.

Krajowy Sekretariat sporządzać będzie coroczny raport o stanie przedsiębiorczości społecznej w Polsce. W skład raportu wejdzie część analityczna, obejmująca dane wtórne oraz dane jakościowe przekazane przez regiony i Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej. Raport będzie powstawał również na podstawie badań własnych. Wspomniane opracowanie będzie równocześnie sprawozdaniem z realizacji Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej. Będzie ono przyjmowane i prezentowane przez Krajowy Komitet Rozwoju Ekonomii Społecznej. Elementem dokumentu będą rekomendacje zmian w zakresie funkcjonowania przedsiębiorczości społecznej i jej otoczenia – raport za kolejny rok będzie zawierał informacje o stopniu wdrożenia tych rekomendacji. Raport będzie zawierał również część benchmarkingową, dotyczącą działań podejmowanych przez regiony. Po przyjęciu przez KKRES raport będzie prezentowany na stronie internetowej KSES.

W skład raportu wchodzić będzie:

- opis ogólnej sytuacji przedsiębiorczości społecznej w Polsce;
- dane dotyczące rozwoju przedsiębiorczości społecznej w kraju na podstawie wskaźników KPRES;
- dane na temat stanu realizacji regionalnych planów na rzecz ES;
- dane dotyczące działalności infrastruktury wsparcia;
- porównanie benchmarkingowe działalności regionów i wdrażania programów w kraju;
- ocena trwałości funkcjonowania podmiotów ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych;

- rekomendacje w zakresie rozwoju ekonomii społecznej;
- sprawozdanie ze sposobu wdrożenia rekomendacji z roku poprzedniego;
- sprawozdanie z działań KKRES.

Dodatkowo rekomenduje się prowadzenie przez KSES na wniosek KKRES własnych badań:

- kompleksowej ewaluacji śródkresowej (ang. *midterm*) w zakresie KPRES;
- co dwa lata badania jakościowego wybranych aspektów działania przedsiębiorstw społecznych i podmiotów ekonomii społecznej;
- co dwa lata badania jakościowego i efektywnościowego infrastruktury wsparcia (we współpracy z regionami);
- co rok badania jakości współpracy lub stworzenie bazującego na jasnym wskaźniku rankingu współpracy pomiędzy samorządami a sektorem ekonomii społecznej (na podstawie dotychczasowych narzędzi autoewaluacji samorządu lokalnego oraz zewnętrznych badań jakościowych). Mogą być one uzupełnione o badania wizerunku ekonomii społecznej, percepcji i jakości współpracy na poziomie lokalnym, stosowania CSR we wspieraniu rozwoju przedsiębiorstw społecznych, szybkości rejestracji przedsiębiorstwa społecznego czy barier formalno-administracyjnych utrudniających funkcjonowanie przedsiębiorstw społecznych etc.

Zadania te mogą być zlecone, powierzone w całości lub części, bądź samodzielnie wykonywane przez MPiPS. W ramach wspomnianych działań powinna być również prowadzona „hurtownia” danych surowych, dostępna dla regionów i umożliwiająca im przeprowadzanie własnych analiz regionalnych i lokalnych. Niezwłocznie po przyjęciu KPRES, Grupa Strategiczna Zespołu ds. Rozwiązań Systemowych w Zakresie Ekonomii Społecznej zorganizuje spotkanie z głównymi interesariuszami w celu określenia zakresu zbierania, częstotliwości aktualizacji oraz sposobu udostępniania danych.

Na poziomie krajowym istotną rolę w procesie zbierania danych i monitorowania rozwoju ekonomii społecznej odgrywa GUS w ramach swoich zadań statutowych.

Poziom regionalny

Za monitorowanie rozwoju przedsiębiorczości społecznej na poziomie regionu odpowiadać będzie samorząd województwa poprzez ROPS. Będzie on odpowiadał za zbieranie danych na poziomie regionalnym według standardów określonych przez KSES – zarówno w zakresie monitorowania polityki, planów działania (minimalne założenia), jak i monitorowania oraz ewaluowania działalności podmiotów realizujących usługi na rzecz ekonomii społecznej. Samorząd województwa (ROPS) będzie również odpowiedzialny za jakość i agregację danych dostarczanych przez gminy i powiaty oraz zewnętrzną ewaluację podmiotów realizujących usługi na rzecz ekonomii społecznej. Ewaluacja ta w szczególności powinna być ukierunkowana na efektywność i jakość procesu wsparcia. ROPS będzie sporządzać coroczny raport ze stanu ekonomii społecznej w regionie, będący częścią raportu z Oceny. Powinien on zawierać:

- opis ogólnej sytuacji przedsiębiorczości społecznej w regionie;
- dane dotyczące rozwoju przedsiębiorczości społecznej w regionie na podstawie wskaźników regionalnego programu rozwoju ekonomii społecznej oraz KPRES;
- dane na temat stanu realizacji regionalnego programu rozwoju ekonomii społecznej;
- porównanie benchmarkingowe działalności infrastruktury wsparcia (w całym regionie);
- ocenę trwałości funkcjonowania podmiotów ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych;
- rekomendacje w zakresie rozwoju ekonomii społecznej;
- sprawozdanie z wdrażania rekomendacji z roku poprzedniego.

Rekomenduje się uzupełnienie raportu o bazę danych przedsiębiorstw społecznych wraz ze wskazaniem obszarów ich działalności.

Raport będzie przyjmowany przez komitet zajmujący się monitorowaniem wdrażania regionalnego programu rozwoju ekonomii społecznej, a po przyjęciu upubliczniany na stronach internetowych samorządu województwa, ROPS oraz KSES. Samorząd województwa odpowiada również za monitoring realizowanych na jego terenie projektów.

Poziom podmiotów realizujących usługi na rzecz ekonomii społecznej

Podmioty realizujące usługi wsparcia będą prowadzić monitoring prowadzonej przez siebie działalności na podstawie wypracowanych przez ROPS i KSES standaryzowanych narzędzi. Powinny być one uzupełnione o wdrożenie przez te podmioty narzędzi autoewaluacji. Zewnętrzną ewaluację działania podmiotów prowadzić będzie ROPS. Każdy OWES będzie miał obowiązek sporządzać raport z prowadzonych działań monitoringowych i zamieszczać go na swojej stronie internetowej. Raport powinien zawierać:

- opis ogólnej sytuacji przedsiębiorczości społecznej na terenie działania podmiotu realizującego usługi;
- dane dotyczące rozwoju przedsiębiorczości społecznej na terenie działania podmiotu realizującego usługi;
- dane na temat stanu realizacji projektu, w ramach którego działa podmiot realizujący usługi;
- opis innych działań podejmowanych przez podmiot realizujący usługi, w tym współpracy z partnerami społecznymi;
- wyniki autoewaluacji.

Poziom gminy/powiatu

JST prowadzą monitoring działań przy zastosowaniu narzędzia „Ocena” i systemu SAC na podstawie zasobów OPS i PCPR. Dane muszą być zbierane w porozumieniu z OWES działającymi na terenie poszczególnych gmin i powiatów.

Rozdział V

Podstawowe założenia systemu realizacji

Realizacja Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej wymaga szeregu działań o wymiarze prawnym, organizacyjnym, finansowym i edukacyjnym, realizowanych przez wielu partnerów w ramach administracji publicznej oraz partnerstwa publiczno-społecznego. Istotnym elementem będzie skorelowanie działań o charakterze krajowym z działaniami realizowanymi w regionach.

Na poziomie krajowym realizowany będzie szereg działań o charakterze legislacyjnym, przygotowujących otoczenie prawne, ponadto szereg działań organizacyjnych w zakresie koordynowania publicznych polityk administracji rządowej. Te elementy będą wspierane ze środków budżetowych. Zarządzanie programem będzie realizowane przez Krajowy Komitet Rozwoju Ekonomii Społecznej, stanowiący forum dyskusji publicznych i określania kierunków działań programowych. KKRES będzie politycznym koordynatorem wszelkich prac związanych z realizacją Programu, składającym się w połowie z przedstawicieli resortów odpowiedzialnych za realizację polityk państwa w kluczowych dla ekonomii społecznej obszarach i reprezentantów województw oraz w połowie z przedstawicieli sektora ekonomii społecznej. Komitet będzie dysponował budżetem na ekspertyzy i raporty (w ramach limitu wydatków budżetu państwa, którego dysponentem jest minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego oraz środków z Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach PO WER). KKRES zastąpi funkcjonujący obecnie Zespół ds. Rozwiązań Systemowych w Zakresie Ekonomii Społecznej. Zapleczem Komitetu będzie Krajowy Sekretariat Ekonomii Społecznej, który przyjmie formułę wydziału, wyodrębnionego w strukturze departamentu w MPiPS odpowiedzialnego za ekonomię społeczną. Zadaniem KSES będzie wsparcie działań Komitetu oraz koordynowanie wszystkich prac związanych z działaniami administracji publicznej w obszarze ekonomii społecznej. Departament ten jednocześnie, w ramach realizacji zadań związanych ze wsparciem krajowym, współfinansowanych z EFS w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, będzie beneficjentem działań związanych z Celem 9. – Priorytet inwestycyjny 9.8.

MPiPS (departament odpowiedzialny za ekonomię społeczną – KSES) odpowiadać będzie również za zadania w zakresie organizacji procesu akredytacji Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej, wspierania projektów innowacyjnych, a także za działania edukacyjne, promocyjne, doradczo-szkoleniowe dla województw oraz za działania badawczo-monitorujące i ewaluacyjne.

Zadania o charakterze operacyjnym realizowane będą przez spółkę *non profit* (lub spółdzielnię osób prawnych), której udziałowcami będą organizacje pozarządowe. Spółka (lub spółdzielnia osób prawnych) otrzyma zadanie zlecone w trybie ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie lub w trybie ustawy – Prawo zamówień publicznych, w zakresie działań o charakterze wykonawczym dla ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego.

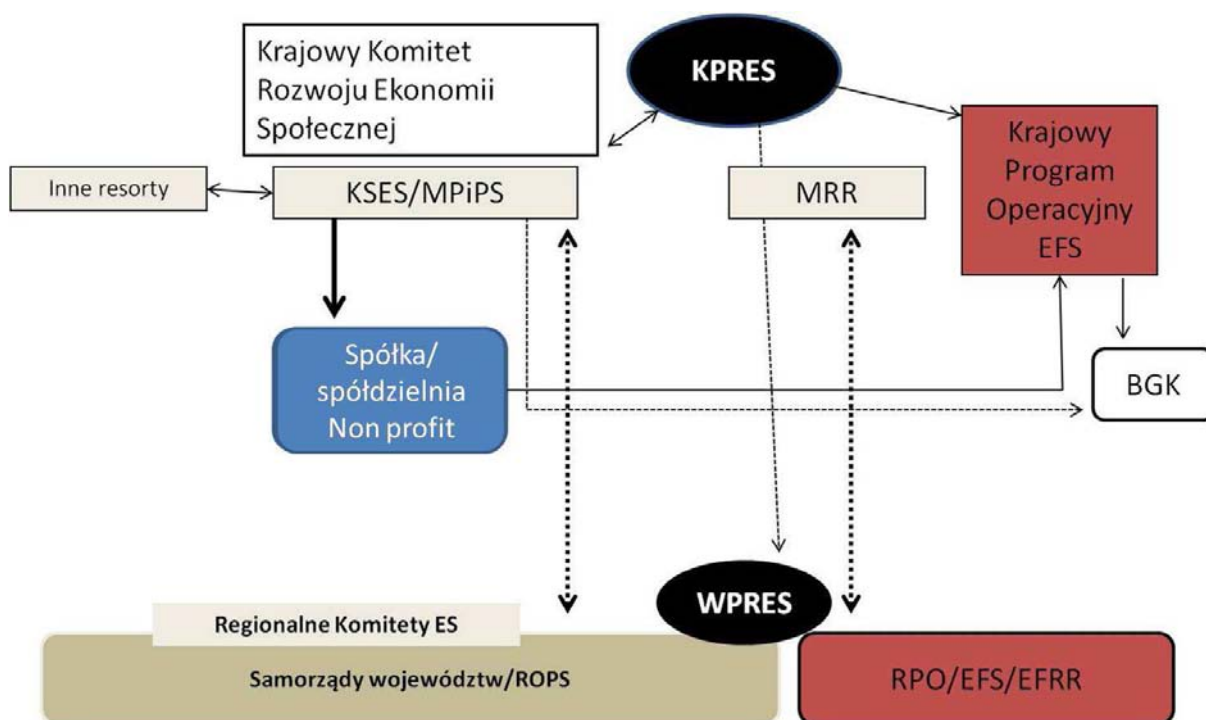
Istotnym komponentem będzie „fundusz funduszy”, zarządzany przez Bank Gospodarstwa Krajowego. Cały ten obszar działań powinien być wspierany w ramach komponentu krajowego programu operacyjnego, wspierającego działania na rzecz wzrostu kapitału ludzkiego i kapitału społecznego, ewentualnie grantu globalnego tego programu, zarządzanego na zasadach partnerstwa publiczno-społecznego.

Duża część kierunków interwencji publicznej powinna być realizowana w województwach. Jak wskazali eksperci OECD w raporcie z 2009 r.: *Chociaż z pewnością prawdą jest, że ramy polityczne ekonomii społecznej muszą skutecznie reagować na różnorodność regionalną, prawdą jest również, że wspólne ramy określające podstawowe parametry ekonomii społecznej i jej wspólne potrzeby polityczne pomogą wszystkim regionom. Odpowiedzią na zróżnicowanie regionalne jest projektowanie polityk ekonomii społecznej, które następnie zostaną włączone w ogólne strategie rozwoju społecznego i gospodarczego opracowywane w danych regionach. Tendencja do dzielenia sektora ekonomii społecznej na ściśle wyspecjalizowane podmioty realizujące określone cele poważnie ogranicza jej zdolność do odpowiedniego reagowania na nie. Aby ekonomia społeczna*

była efektywna, musi stanowić część zintegrowanej strategii transformacji społeczno-gospodarczej. Oznacza to, że władze wszystkich szczebli należy angażować jako partnerskie podmioty dla organizacji ekonomii społecznej⁶⁴.

Dlatego też w ramach proponowanych kierunków interwencji publicznej najistotniejsze będą działania określone w Priorytecie I oraz III, stanowiące część regionalnej polityki rozwoju. Muszą one znaleźć swój wyraz w strumieniach pieniężnych przepływających przez Powiatowe Urzędy Pracy, Powiatowe Centra Pomocy Rodzinie oraz Ośrodki Pomocy Społecznej. Działania te będą finansowane ze środków Funduszu Pracy, Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych oraz jednostek samorządu terytorialnego. Dodatkowym impulsem wspierającym te działania będą środki EFS i EFRR w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego. Program ten będzie również wspierał działanie systemu Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej, akredytowanych na poziomie centralnym z udziałem Krajowego Sekretariatu Ekonomii Społecznej i Komitetu Akredytacyjnego. Dodatkowym impulsem będzie wsparcie ze źródeł krajowych dla funduszy pożyczkowych (EFS), działań innowacyjnych (EFS) i edukacyjnych (EFS), a także regionalnych strumieni na *start-up* dla młodych organizacji obywatelskich (FIO).

Zarządzanie wdrażaniem Programu na poziomie województw realizowane będzie przez Regionalne Ośrodki Polityki Społecznej przy współpracy z regionalnymi organizacjami ekonomii społecznej.

⁶⁴ Poprawa potencjału integracji społecznej na poziomie lokalnym poprzez ekonomię społeczną. Raport na temat Polski, MRR, Warszawa, grudzień 2009 r., s. 9.

Rozdział VI

Plan Finansowy Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej

Przedstawiony Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej, zgodnie z art. 17 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, jest obowiązany zawierać plan finansowy, w tym:

- źródła finansowania realizacji programu;
- kwotę środków przeznaczonych na finansowanie realizacji programu i jej podział między poszczególne priorytety;
- informację o wysokości współfinansowania na poziomie programu i priorytetów;
- podstawowe założenia systemu realizacji.

Realizacja Programu będzie wspierana przez następujące programy o charakterze operacyjnym oraz źródła finansowania:

- Program Fundusz Inicjatyw Obywatelskich 2014–2020, finansowany ze środków budżetu państwa;
- Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014–2020, finansowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego;
- Regionalne Programy Operacyjne, finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego;
- Program Operacyjny Kapitał Ludzki 2007–2013;
- Resortowy Program MPiPS „Ekonomia społeczna 2015–2020”, finansowany w ramach limitu wydatków części budżetu państwa, której dysponentem jest minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego⁶⁵;
- Fundusz Pracy;
- Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych;
- budżet państwa w ramach limitu wydatków części budżetu państwa, których dysponentami są właściwi ministrowie, bez ubiegania się o dodatkowe nakłady;
- budżety jednostek samorządu terytorialnego;
- środki prywatne (organizacji pozarządowych i banków).

Możliwe jest również finansowanie z innych źródeł, np. Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich, które zostaną zidentyfikowane po uruchomieniu Programu.

Trudność w konstrukcji planu finansowego Programu wynika z faktu, iż w zakresie objętym Regionalnymi Programami Operacyjnymi instytucjami zarządzającymi będą samorzady województw, dlatego też część wydatków odnoszących się w szczególności do RPO ma charakter ramowy, który dopasowywany będzie elastycznie do potrzeb wojewódzkich, z wyjątkiem podstawowych elementów, które są wyznacznikiem osiągnięcia rezultatów na poziomie całego kraju. Z wydatków na poziomie regionalnym zasadnicze znaczenie posiadają i szczególne miejsce zajmują wydatki w Działaniu III.1. oraz III.3., jak również IV.2., które powinno traktować się jako punkt odniesienia podczas kreowania Regionalnych Programów Operacyjnych, co służyć ma

⁶⁵ Wydatki w ramach resortowego programu „Ekonomia społeczna” nie stanowią dodatkowego obciążenia funduszy celowych, będąc ich doprecyzowaniem dla osiągnięcia zakładanych rezultatów i będą finansowane w ramach wydatków zaplanowanych w ustawach budżetowych bez konieczności ubiegania się o dodatkowe środki. Oznacza to, że warunkiem ich uruchomienia jest umieszczenie ich w limitach wydatków na dany rok budżetowy określony w ustawie budżetowej. Ewentualne zmiany i dodatkowe koszty dla finansów publicznych mogą być udzielone wyłącznie za zgodą Rady Ministrów.

osiągnięciu rezultatów o charakterze krajowym. Jednocześnie, niezależnie od powyższego, możliwości dofinansowania ze środków europejskich poszczególnych działań zaplanowanych w Programie są uzależnione zwłaszcza od ostatecznie zaakceptowanego przez Komisję Europejską kształtu Umowy Partnerstwa i poszczególnych programów operacyjnych, zarówno RPO, jak również Krajowego Programu Operacyjnego EFS.

Pozostałe środki nie stanowią natomiast kwot o charakterze obligatoryjnym, jedynie indykatywne źródła finansowania, które powinny zostać zabudżetowane w większym lub mniejszym zakresie. Środki z budżetów jednostek samorządu terytorialnego zostały ujęte w takim zakresie, w jakim stanowią 15% wkładu w realizację projektów europejskich. Nie ujęto zwiększenia wydatków JST na zadania zleczone, nie stanowią one bowiem dodatkowych wydatków, a jedynie projekcję innego sposobu ich wydatkowania w ramach działań nieobligatoryjnych.

Zaplanowane wydatki nie stanowią dodatkowego obciążenia funduszy celowych, stanowiąc ich doprecyzowanie sprzyjające osiągnięciu zakładanych rezultatów, i będą finansowane w ramach wydatków zaplanowanych w ustawach budżetowych bez konieczności ubiegania się o dodatkowe środki. Podobnie wydatki budżetowe w zasadniczej części będą realizowane w ramach obecnie obowiązujących limitów, poza niezbędnymi kosztami wynikającymi z udziału Polski w działaniach rozwojowych na rzecz spełnienia warunków *ex ante* wyznaczonych przez Komisję Europejską. Oznacza to, że warunkiem ich uruchomienia jest umieszczenie ich w limitach wydatków na dany rok budżetowy określonych w ustawie budżetowej. Ewentualne zmiany i dodatkowe koszty dla systemu finansów publicznych wymagają zgody Rady Ministrów.

Budżet Priorytetu I

Priorytet I obejmuje działania związane z animacją społeczności lokalnych, partycypacyjnego rozwoju oraz rozwoju podmiotów ekonomii społecznej realizujących niegospodarcze usługi użyteczności publicznej.

W **Działaniu I.1.**, mającym na celu wspieranie partycypacyjnych modeli badania potrzeb społecznych i planowania lokalnego, przewiduje się wydatki w kwocie **225 100 tys. zł**, z czego:

- 5 000 tys. zł z Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014–2020, Cel 11, Priorytety 9.3. na sfinansowanie przygotowania i wdrożenia elastycznych narzędzi dialogu obywatelskiego, wspieranie wspólnych projektów JST i organizacji obywatelskich w zakresie wykorzystywania przestrzeni publicznej dla aktywności obywatelskiej;
- 18 850 tys. zł z Regionalnych Programów Operacyjnych Działanie 9.7. na wspieranie rozwoju poradnictwa prawnego i obywatelskiego;
- 10 000 tys. zł z Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Priorytet V. Działanie 5.4.2. na wypracowanie modelowych standardów działania Gminnych, Powiatowych i Wojewódzkich Rad Działalności Pożytku Publicznego oraz wdrożenie wypracowanych modelowych standardów działania co najmniej przez 75% działających RDPP;
- 171 000 tys. zł z Programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich (Priorytet III) na wspieranie projektów rozwoju edukacji obywatelskiej i kompetencji społecznych, wspieranie tworzenia partnerstw (w tym partnerstwa publiczno-społecznego) i innych form współpracy służących aktywizacji obywateli oraz (Priorytet II) tworzenie warunków dla rozwoju bezpłatnego poradnictwa prawnego i obywatelskiego (Priorytet III), wspieranie aktywizacji obywateli w sprawach wspólnotowych (Priorytet II), wspieranie aktywizacji współpracy wspólnot lokalnych i instytucji publicznych (Priorytet II) oraz zwiększanie wpływu obywateli na polityki publiczne (Priorytet III);
- 3 150 tys. zł z budżetów jednostek samorządu terytorialnego na wkład własny do Regionalnych Programów Operacyjnych;
- 17 100 tys. zł środków prywatnych (środki organizacji obywatelskich jako wkład do projektów FIO).

Pozostałe działania będą realizowane w ramach dotychczasowego limitu wydatków ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego.

W **Działaniu I.2.** przewiduje się kwotę 92 800 tys. zł:

- 4 000 tys. zł ze środków resortowego programu MPiPS „Ekonomia społeczna” na szkolenia animatorów i liderów lokalnych oraz działania wspierające inicjatywę lokalną;
- 73 400 tys. zł ze środków Programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich (w tym mikrogranty oraz wsparcie wolontariatu długoterminowego, Priorytet I i II);
- 2 000 tys. zł ze środków Funduszu Pracy na finansowanie wolontariatu długoterminowego – w sytuacji braku formalnoprawnych przeciwwskazań;
- 6 000 tys. zł z Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014–2020, Cel 11., Priorytet 11.3. na wspieranie rozwoju jednostek pomocniczych JST na rzecz włączenia społecznego i tworzenia miejsc pracy;
- 7 400 tys. zł ze środków prywatnych (środki organizacji obywatelskich jako wkład do projektów w ramach Programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich).

W **Działaniu I.3.** przewiduje się kwotę **36 000 tys. zł**, w tym:

- 30 600 tys. zł w Regionalnym Programie Operacyjnym, Cel 9., Priorytet inwestycyjny 9.7. z przeznaczeniem na organizowanie regionalnych działań edukacyjnych na rzecz zmiany sposobu realizacji zadań użyteczności publicznej poprzez włączenie sektora ekonomii społecznej, za pomocą rocznych i wieloletnich programów współpracy z organizacjami obywatelskimi i podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3;
- 5 400 tys. zł ze środków budżetów samorządów terytorialnych jako wkład do RPO.

Wydatki związane z działaniami o charakterze rozwojowym w zakresie usług społecznych użyteczności publicznej przewidziano w planie finansowym Krajowego Programu Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020.

W programie tym przewiduje się wydatki ze środków EFS w ramach Celu 9., Priorytetu 9.7., przeznaczone na rozwój usług społecznych użyteczności publicznej realizowanych w ramach kontraktów lokalnych, przy udziale wkładu własnego jednostek samorządu terytorialnego, a także wydatki ze środków EFS w ramach Celu 9., Priorytetu 9.7. przeznaczone na rozwiązania systemowe, w tym tworzenie nowych standardów i wdrażanie dotychczas opracowanych oraz na projekty innowacyjne w zakresie usług użyteczności publicznej.

Ponadto należy zwrócić uwagę, iż działania Priorytetu I mają na celu wzrost liczby zadań zleczanych podmiotom ekonomii społecznej ze środków budżetów jednostek samorządu terytorialnego z poziomu 2 300 000 tys. zł w 2014 r. do poziomu 3 500 000 tys. zł w 2020 r. Środków tych nie umieszczono w planie finansowym, traktując je jako rezultat działań. Nie stanowią one dodatkowych wydatków w budżetach JST, a jedynie inny sposób ich rozdysponowania w ramach zadań własnych tych jednostek.

Tab. 6. Prognoza środków JST na zlecenie zadań w trybie konkursowym 2014–2020 (w zł).

rok	Wydatki JST na zadania zlecone podmiotom ekonomii społecznej
2014	2 320 942 264,25 zł
2015	2 507 411 278,58 zł
2016	2 703 877 176,61 zł
2017	2 907 989 097,20 zł
2018	3 122 627 882,28 zł
2019	3 345 024 724,03 zł
2020	3 578 457 392,70 zł

Obliczenia na podstawie danych MPiPS.

W **Działaniu I.4.** przewiduje się **20 000 tys. zł** na wsparcie projektów innowacyjnych mających na celu wspieranie rozwoju działań ekonomii społecznej w kluczowych sferach rozwojowych. Wsparcie to będzie odbywało się w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014–2020, Cel 9., Priorytet 9.8. w ramach osi Priorytetowej III: *Innowacje społeczne i współpraca ponadnarodowa*. Pozostałe źródła finansowania w Działaniu I.4. mają charakter indykatywny. Preferencje rodzajów działalności i programów specjalnych finansowanych z Funduszu Pracy w zakresie zgodnym z ustawą nie rodzą bezpośrednich skutków finansowych dla Funduszu (a jedynie powodują zmianę jego struktury wydatków).

Budżet Priorytetu II

Priorytet II odnoszący się do kreowania zmian prawnych finansowany będzie ze środków bieżących ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego.

W **Działaniu II.1.** KPRES nie odnosi się do skutków finansowych ustawy o przedsiębiorstwie społecznym oraz innych regulacji. Koszty i zyski będą oszacowane w Ocenie Skutków Regulacji przygotowywanej w odrębnym trybie. Przewiduje się natomiast wydatkowanie **300 tys. zł** w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój na monitorowanie przepisów ustawy o przedsiębiorstwie społecznym od 2016 r.

W Działaniu II.2. koszty finansowane są w ramach budżetów Urzędu Zamówień Publicznych, ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego, Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów jako część działań urzędu na realizację swoich zadań, co nie wymaga dodatkowych nakładów.

Dodatkowym nakładem w ramach **Działania II.2.** jest kwota **16 000 tys. zł**, na którą składa się:

- 8 000 tys. zł przeznaczone na szkolenie pracowników instytucji kontrolnych, instytucji i podmiotów zamawiających, przedsiębiorców społecznych oraz doradców regionalnych. Kwota ta zostanie uwzględniona w Programie Operacyjnym Wiedza Edukacja Rozwój 2014–2020, Cel 11., Priorytet inwestycyjny 11.3. oraz Cel 9., Priorytet inwestycyjny 9.8. Szczegółowy podział na priorytety i działania zostanie doprecyzowany po uszczegółowieniu zapisów PO WER.
- 8 000 tys. zł, które powinno zostać uwzględnione w Regionalnych Programach Operacyjnych na działania szkoleniowe w regionach adresowane do jednostek samorządu terytorialnego, z czego:
 - 6 800 tys. zł ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego;
 - 1 200 tys. zł ze środków budżetów JST (wkład 15%).

Budżet Priorytetu III

Priorytet III odnosi się do finansowania infrastruktury wsparcia w zakresie:

- wsparcia finansowego na utworzenie miejsca pracy;
- pożyczek i poręczeń dla istniejących przedsiębiorstw;
- usług wspierających rozwój ekonomii społecznej;
- projektów mających na celu budowanie innowacyjnego otoczenia na rzecz rozwoju ekonomii społecznej;
- działań o charakterze wspierającym sieciowanie i rozwój przedsiębiorczości społecznej w wymiarze ekonomicznym.

Działanie III.1. W przypadku **wsparcia finansowego na utworzenie miejsca pracy w przedsiębiorstwie społecznym** szacunki oparte są na założeniu, iż w każdym z 380 powiatów ze środków krajowych Funduszu Pracy powstawać będzie średnio 5 miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych rocznie. Oznacza to w skali roku 1900 nowych miejsc pracy, zaś w okresie do 2020 r. powstanie 13 300 miejsc pracy ze środków Funduszu

Pracy. Ponadto ze środków PFRON powstawać będą średniorocznie 2 miejsca pracy w statystycznym powiecie, co rocznie daje 760 miejsc pracy oraz oznacza powstanie do 2020 r. łącznie 5320 miejsc pracy ze środków krajowych PFRON.

Gdy powiat stworzy miejsca pracy ze środków krajowych, otrzyma dodatkowy limit środków EFS na stworzenie kolejnych miejsc pracy: 5 w powiatach ziemskich i 20 w powiatach grodzkich. Daje to rocznie 2890 (5 x 314 + 20 x 66), zaś do 2020 r. 20 230 nowych miejsc pracy. Przyjęto, że stworzenie miejsca pracy w przedsiębiorstwie społecznym przeciętnie kosztuje 30 tys. zł, co obejmuje dofinansowanie i wsparcie pomostowe.

Tym samym w okresie 2014–2020 planuje się powstanie: ze środków Funduszu Pracy – ok. 13 300 miejsc pracy, ze środków PFRON – ok. 5320 miejsc pracy, oraz ze środków EFS – ok. 20 230 miejsc pracy, co oznacza w przybliżeniu ok. 38 600 miejsc pracy. Przy szacunkowym koszcie stworzenia miejsca pracy wynoszącym 30 tys. zł oznacza to wydatki z funduszy celowych (Fundusz Pracy i PFRON) w kwocie 557 130 tys. zł w ramach obecnie obowiązujących i przyszłych limitów zapisanych w ich planach finansowych oraz 602 700 tys. zł w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych (z czego 512 295 tys. zł ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego i 90 405 000 tys. zł ze środków budżetów jednostek samorządu terytorialnego). Daje to łączną kwotę **1 159 830 tys. zł** w okresie 2014–2020.

Rys. 4. Szacunki liczby utworzonych miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych utworzonych dzięki wsparciu z EFS w stosunku do liczby miejsc pracy utworzonych w przedsiębiorstwach społecznych ze wszystkich źródeł (FP, PFRON, EFS) w ramowym podziale na województwa.

Środki z budżetu UE znajdują się na poziomie Regionalnych Programów Operacyjnych, Cel 9., Priorytet inwestycyjny 9.8. i będą przekazywane powiatom, zaś środki państwowych funduszy celowych będą przekazywane zgodnie z algorytmem dla samorządu powiatowego w ramach limitów przyznanych powiatom na aktywne formy przeciwdziałania bezrobociu oraz rehabilitację zawodową osób niepełnosprawnych. Propozycje

te w żadnym stopniu nie naruszają samodzielności powiatów w dysponowaniu środkami Funduszu Pracy oraz PFRON.

Ponadto w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych przewiduje się kwotę co najmniej 112 000 tys. zł na dotacje inwestycyjne (Priorytet inwestycyjny 9.3.), z czego 95 200 tys. zł ze środków EFRR i 16 800 tys. zł ze środków budżetów jednostek samorządu terytorialnego.

Działanie III.2. W przypadku środków na **pożyczki i poręczenia** przewiduje się kwotę **140 100 tys. zł**, uwzględniając wzrastającą stopniowo liczbę przedsiębiorstw społecznych i kalkulując następujące elementy kosztów:

1. *Social venture capital* – instrument wsparcia kapitału – jako pilotaż z kwotą 5 000 tys. zł. Ten instrument powinien wygenerować celowy kapitał prywatny na podobną kwotę, tj. 5 000 tys. zł, co pozwoliłoby wesprzeć ok. 150–200 przedsiębiorstw w perspektywie 5-letniej (pierwszy rok działania ok. 5–10 podmiotów – na podstawie doświadczeń europejskich).

2. *Kapitał pożyczkowy*:

- Grupa I – pożyczek podporządkowanych – średnia wielkość pożyczki 45 tys. zł, zakres 20 tys. – 100 tys. zł; ta forma jest uzupełniająca/zastępcza w stosunku do svc. Szacuje się, że powinno skorzystać z nich ok. 250 przedsiębiorstw. Zakładany kapitał 16 000 tys. zł.
- Grupa II – pożyczek krótkoterminowych (kapitał obrotowy) do 18 miesięcy – średnia pożyczka 55 tys. zł, zakres 10 tys. – 120 tys. zł. Jest to instrument niezbędny w pierwszych dwóch latach działalności, nim podmioty zostaną „ubankowione”. Liczba pożyczek w okresie 5 lat to ok. 2000 (rocznie ok. 400). Zakładany kapitał 20 000 tys. zł, przy założeniu, że kapitał może być obracany w okresie 7 lat.
- Grupa III – pożyczek długoterminowych o terminie spłaty 5–7 lat, średnia wielkość pożyczki 65 tys. zł, zakres 30 tys. – 300 tys. zł. Liczba pożyczek w okresie 5 lat to ok. 800. Zakładany kapitał to 25 000 tys. zł.

3. *Kapitał poręczeniowy* powinien co najmniej dwukrotnie zwiększyć dostęp do finansowania zewnętrznego. Zakłada się, że kapitał poręczeniowy i reporeęczeniowy powinien w skali kraju kształtować się na poziomie 32 000 tys. zł. Powyższe wyliczenia oparto za założeniu, iż poręczenia indywidualne udzielane będą do 80% wartości zaciąganego przez PES zobowiązania, zaś poręczenia portfelowe do 50% wartości zaciąganego zobowiązania.

Podział środków między poszczególne typy pożyczek oraz między pożyczkami i poręczeniami ma charakter indykatorywny i zostanie szczegółowo określony po uruchomieniu działania.

Środki te będą umieszczone w Programie Operacyjnym Wiedza Edukacja Rozwój 2014–2020, Cel 9., Priorytet inwestycyjny 9.8., zaś operatorem będzie Bank Gospodarstwa Krajowego.

W działaniu III.2. przewiduje się również możliwość realizowania projektu lub projektów innowacyjnych w zakresie poszukiwania i tworzenia instrumentów finansowych, na co przewidziano wsparcie w wysokości do 20 000 tys. zł. Wsparcie to będzie odbywało się w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014–2020, Cel 9., Priorytet 9.8. w ramach osi Priorytetowej III: *Innowacje społeczne i współpraca ponadnarodowa*. Podobnie w działaniu III.3. przewidziano kwotę 4 000 tys. zł na projekt wspierający rozwój innowacji w obszarze ekonomii społecznej.

Działanie III.3. Wydatki na usługi infrastrukturalne w regionach wynosić będą **354 200 tys. zł** w Regionalnych Programach Operacyjnych, z czego:

- 308 000 tys. zł ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego;
- 46 200 tys. zł ze środków jednostek samorządu terytorialnego (wkład 15%).

Powyższe środki sfinansują koszty realizacji usług od 44 do 47 Ośrodków Wspierania Ekonomii Społecznej w województwach, zgodnie z propozycjami określonymi przez samorządy województw, zapewniającymi wszystkim obywatelom i podmiotom ekonomii społecznej na terenie danego regionu możliwość korzystania z usług wsparcia.

Ponadto w ramach PO WER przewiduje się wydatki na kwotę 4 000 tys. zł na projekty innowacyjne w zakresie działań systemowych wspierających działania innowacyjne.

Działanie III.4. Na finansowanie wsparcia rozwoju sieci kooperacji i partnerstw ekonomii społecznej przeznaczona zostanie kwota **19 820 tys. zł.**

Działania w zakresie szerokiej edukacji w dziedzinie współpracy międzysektorowej i tworzenia partnerstwa lokalnego, wsparcia wdrażania i upowszechniania znaków jakości i innych programów promujących odpowiedzialne zachowania konsumentów, jak również wspierania rozwoju franczyzy społecznej, bazującej na lokalnych powiązaniach kooperacyjnych z udziałem przedsiębiorców społecznych, finansowane będą w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój (Priorytet inwestycyjny 9.8.) w kwocie 1 000 tys. zł.

Działania w zakresie wspierania budowy powiązań kooperacyjnych, w tym wsparcie transferu innowacji pomiędzy uczelniami, sektorem nauki, tradycyjnymi przedsiębiorstwami a przedsiębiorstwami społecznymi, finansowane będą w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych (Priorytet inwestycyjny 3.2.) w kwocie 2 720 tys. zł, ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz w wysokości 480 tys. zł ze środków budżetów jednostek samorządu terytorialnego.

Działania w zakresie kształcenia menadżerów ekonomii społecznej finansowane będą w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój Cel 8., Priorytet inwestycyjny 8.9. w kwocie 15 620 tys. zł. Umożliwi to wykształcenie na studiach podyplomowych 2 240 studentów (średnio 20 studentów na województwo rocznie).

Budżet Priorytetu IV

Priorytet IV obejmuje wydatki związane z:

- krajową koordynacją działań w zakresie ekonomii społecznej;
- koordynacją regionalną;
- wsparciem sieciowania podmiotów ekonomii społecznej;
- monitorowaniem rozwoju ekonomii społecznej.

Działanie IV.1. Wydatki na koordynację działań podejmowanych przez regiony na rzecz ekonomii społecznej i przedsiębiorczości społecznej. W puli tej mieszczą się wydatki związane z działaniami Krajowego Komitetu Rozwoju Ekonomii Społecznej (zarządzanie, ewaluacja, badania), wsparciem doradczym dla regionów (ROPS i OWES) oraz koszty akredytacji. Wydatki na te cele wynosić będą łącznie **26 000 tys. zł**, w tym:

- 23 000 tys. zł z Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014–2020, Cel 9., Priorytet inwestycyjny 9.8., z czego 8 000 tys. zł przeznaczonych będzie na wszystkie kwestie związane z zarządzaniem, akredytacją, ewaluacją działań, zaś 15 000 tys. zł na wsparcie doradcze i kompetencyjne regionów;
- 3 000 tys. zł w ramach limitu wydatków części budżetu państwa, której dysponentem jest minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego, w ramach resortowego programu MPiPS „Ekonomia społeczna”.

Działanie IV.2. pociąga za sobą wydatki regionalne na zarządzanie politykami publicznymi na poziomie województw, działania sieciujące, promowanie kooperacji z jednostkami samorządu terytorialnego. Na ten cel w ramach Programu przewidziano kwotę **121 900 tys. zł**, z czego:

- 106 000 tys. zł w Regionalnych Programach Operacyjnych Cel 9., Priorytet inwestycyjny 9.8.;
- 15 900 tys. zł ze środków budżetów województw (wkład 15%).

Działanie IV.3. Przewidziano kwotę **64 000 tys. zł** na działania sieciujące sektor ekonomii społecznej, mające na celu wspieranie działań na rzecz samoorganizacji i federalizacji sektora, również doradztwa i promocji działań, wspieranie tworzenia i funkcjonowania platform wymiany informacji na rzecz wzmocnienia powiązań sieciowych wewnątrz sektora, w tym portali internetowych oraz wydawnictw prasowych, a także wspieranie oddolnych systemów znaków jakości i certyfikacji zmierzających do poprawy jakości usług i produktów podmiotów ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych, z czego:

- 32 000 tys. zł w Regionalnych Programach Operacyjnych Cel 9., Priorytet inwestycyjny 9.8.;
- 30 000 tys. zł ze środków Programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich 2014–2020 w Priorytecie IV;
- 1 000 tys. zł ze środków prywatnych (10% z 10 mln zł – wkład organizacji do projektów w ramach FIO);
- 1 000 tys. zł w ramach limitu wydatków części budżetu państwa, której dysponentem jest minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego, w ramach resortowego programu MPiPS „Ekonomia społeczna”.

Działanie IV.4. obejmujące monitoring ekonomii społecznej wymaga wydatków na poziomie **17 900 tys. zł**, z czego:

- 3 500 tys. zł na poziomie krajowym w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014–2020, Cel 9., Priorytet inwestycyjny 9.8.;
- 12 240 tys. zł ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w Regionalnych Programach Operacyjnych Cel 9., Priorytet inwestycyjny 9.8.;
- 2 160 tys. zł ze środków jednostek samorządu terytorialnego (wkład 15%).

Budżet Priorytetu V

Priorytet V Programu obejmuje wydatki związane z edukacją:

W **Działaniu V.1.**, którego przedmiotem jest ekonomia społeczna jako element tożsamości kulturowej, przewiduje się wydatki w kwocie **9 050 tys. zł**, w tym:

- 7 000 tys. zł w Regionalnych Programach Operacyjnych Cel 9., Priorytet inwestycyjny 9.8.;
- 1 000 tys. zł w ramach limitu wydatków części budżetu państwa, której dysponentem jest minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego, w ramach resortowego Programu MPiPS „Ekonomia społeczna”;
- 1 050 tys. zł ze środków JST (wkład 15%).

W **Działaniu V.2.** obejmującym wsparcie edukacyjne dla środowisk lokalnych przewiduje się wydatki w kwocie **31 900 tys. zł**, z czego:

- 3 000 tys. w Programie Operacyjnym Wiedza Edukacja Rozwój, Cel 11., Priorytet inwestycyjny 11.3.;
- 27 000 tys. zł w Regionalnych Programach Operacyjnych Cel 9., Priorytet inwestycyjny 9.8.;
- 1 900 tys. zł ze środków jednostek samorządu terytorialnego.

W ramach **Działania V.3.** obejmującego kwestie edukacji na poziomie szkolnym i akademickim przewiduje się wydatkowanie w kwocie **170 600 tys. zł**, z czego:

- 100 000 tys. zł ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach RPO;
- 30 000 tys. zł będzie pochodziło ze środków Funduszu Inicjatyw Obywatelskich (Priorytet II) w związku ze spółdzielniami uczniowskimi i działaniami edukacyjnymi;
- 2 000 tys. zł w ramach limitu wydatków części budżetu państwa, której dysponentem jest minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego, w ramach resortowego Programu MPiPS „Ekonomia społeczna” w związku z działaniami na rzecz spółdzielni uczniowskich oraz wsparciem metodycznym dla nauczycieli w kwestiach związanych z ekonomią społeczną;
- 600 tys. zł z Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój na przeprowadzenie pilotażu edukacyjnego w 2015 r.;
- 20 000 tys. zł ze środków Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój (Cel 10.) na wspieranie świadczenia wysokiej jakości usług przez instytucje (np. akademickie biura karier) wspomagające

studentów w rozpoczęciu aktywności na rynku pracy (w tym na 100 nowych inicjatyw) oraz rozwój oferty uczelni w zakresie realizacji ich misji jako forum aktywności społecznej, np. poprzez programy realizowane przy współpracy z organizacjami pozarządowymi;

- 15 000 tys. zł ze środków jednostek samorządu terytorialnego jako wkład do RPO;
- 3 000 tys. zł ze środków prywatnych jako wkład organizacji obywatelskich do FIO.

W ramach **Działania V.4.** obejmującego model edukacji pozaformalnej dzieci i młodzieży przewiduje się wydatkowanie łącznie **115 000 tys. zł**, z czego:

- 100 000 tys. zł ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w Regionalnych Programach Operacyjnych, Cel 9., Priorytet inwestycyjny 9.8.;
- 15 000 tys. zł ze środków jednostek samorządu terytorialnego jako wkład do RPO.

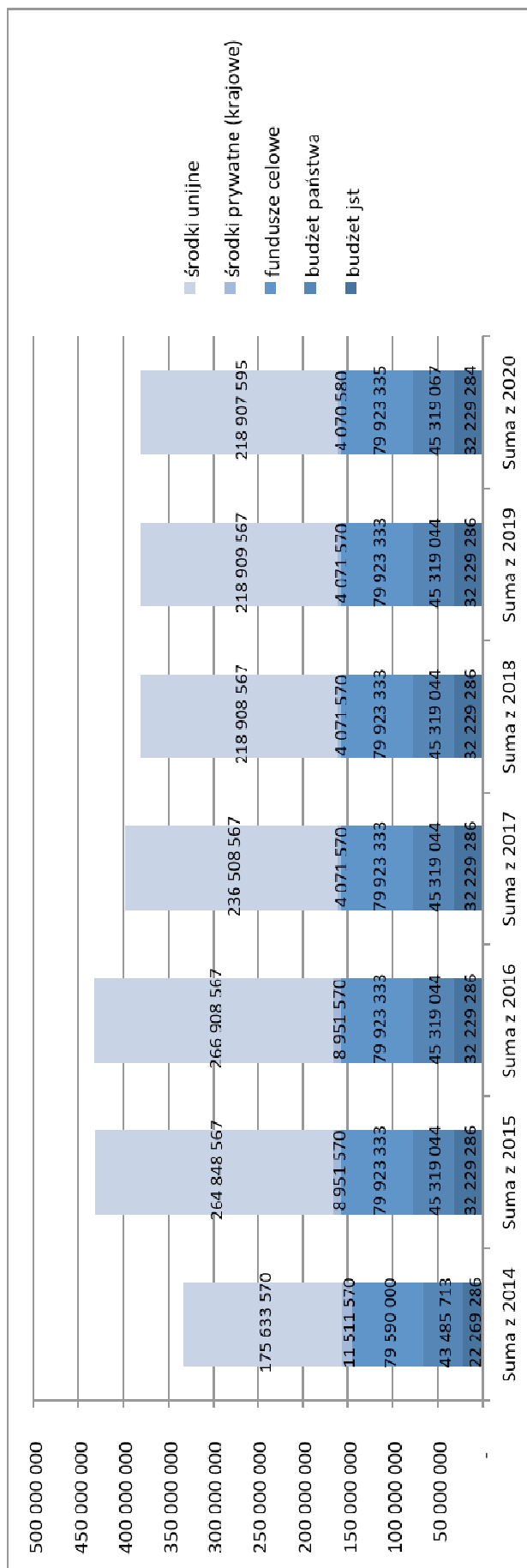
Należy pamiętać, iż w Priorytecie V plan wydatków ma charakter ramowy, pozostawiając w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych przestrzeń do wyboru właściwych działań i określenia ich alokacji. Wszystkie wydatki mają charakter indykacyjny, co oznacza, iż poszczególne wielkości w ramach RPO mogą być kształtowane w sposób specyficzny dla danego województwa, przy zachowaniu rezultatów wyznaczonych dla całego kraju.

Plan finansowy KPRES

	Kwoty w zł										2014-2020 (w zł)	
	Suma z 2014	Suma z 2015	Suma z 2016	Suma z 2017	Suma z 2018	Suma z 2019	Suma z 2020					
Priorytet I	43 414 284	55 914 283	62 914 283	58 914 283	50 914 283	50 914 283	50 914 301					373 900 000
Działanie I.1.	31 871 428	36 371 428	31 371 428	31 371 428	31 371 428	31 371 428	31 371 432					225 100 000
Budżet JST	-	525 000	525 000	525 000	525 000	525 000	525 000					3 150 000
Budżet państwa	24 428 571	24 428 571	24 428 571	24 428 571	24 428 571	24 428 571	24 428 574					171 000 000
Fundusze celowe	-	-	-	-	-	-	-					-
Środki prywatne (krajowe)	2 442 857	2 442 857	2 442 857	2 442 857	2 442 857	2 442 857	2 442 858					17 100 000
Środki unijne	5 000 000	8 975 000	3 975 000	3 975 000	3 975 000	3 975 000	3 975 000					33 850 000
Działanie I.2.	11 542 856	13 542 855	13 542 855	13 542 855	13 542 855	13 542 855	13 542 869					92 800 000
Budżet JST	-	-	-	-	-	-	-					-
Budżet państwa	10 485 714	11 152 380	11 152 380	11 152 380	11 152 380	11 152 380	11 152 386					77 400 000
Fundusze celowe	-	333 333	333 333	333 333	333 333	333 333	333 335					2 000 000
Środki prywatne (krajowe)	1 057 142	1 057 142	1 057 142	1 057 142	1 057 142	1 057 142	1 057 148					7 400 000
Środki unijne	-	1 000 000	1 000 000	1 000 000	1 000 000	1 000 000	1 000 000					6 000 000
Działanie I.3.	-	6 000 000	6 000 000	6 000 000	6 000 000	6 000 000	6 000 000					36 000 000
Budżet JST	-	900 000	900 000	900 000	900 000	900 000	900 000					5 400 000
Budżet państwa	-	-	-	-	-	-	-					-
Fundusze celowe	-	-	-	-	-	-	-					-
Środki prywatne (krajowe)	-	-	-	-	-	-	-					-
Środki unijne	-	5 100 000	5 100 000	5 100 000	5 100 000	5 100 000	5 100 000					30 600 000
Działanie I.4.	-	-	12 000 000	8 000 000	-	-	-					20 000 000
Budżet JST	-	-	-	-	-	-	-					-

Finansowanie KPRES według źródeł (w tys. zł)

		Wartości (w zł)									
		Suma z 2014	Suma z 2015	Suma z 2016	Suma z 2017	Suma z 2018	Suma z 2019	Suma z 2020	Suma		
Budżet JST		22 269 286	32 229 286	32 229 286	32 229 286	32 229 286	32 229 286	32 229 284	215 645 000		
Budżet państwa		43 485 713	45 319 044	45 319 044	45 319 044	45 319 044	45 319 044	45 319 067	315 400 000		
Fundusze celowe		79 590 000	79 923 333	79 923 333	79 923 333	79 923 333	79 923 333	79 923 335	559 130 000		
Środki prywatne (krajowe)		11 511 570	8 951 570	8 951 570	4 071 570	4 071 570	4 071 570	4 070 580	45 700 000		
Środki unijne		175 633 570	264 848 567	266 908 567	236 508 567	218 908 567	218 909 567	218 907 595	1 600 625 000		
Suma końcowa		332 490 139	431 271 800	433 331 800	398 051 800	380 451 800	380 452 800	380 449 861	2 736 500 000		

Załącznik nr 1

Wskaźniki osiągnięcia rezultatów na poziomie działań

Priorytet I. Ekonomia społeczna na społecznie odpowiedzialnym terytorium.

Działanie	Wskaźnik	Źródło danych	Rezultat	Wartość docelowa
Działanie I.1.	Liczba opracowanych narzędzi dostarczających dane porównawcze umożliwiające tworzenie programów polityki społecznej na poziomie gmin i powiatów	Sprawozdanie KSES	Opracowane do roku 2015 narzędzie dostarczające dane porównawcze umożliwiające tworzenie programów polityki społecznej na poziomie gmin i powiatów	1
	Liczba JST stosujących narzędzia dostarczające dane porównawcze umożliwiające tworzenie programów polityki społecznej na poziomie gmin i powiatów	Ocena zasobów	Do roku 2016 60% jest stosuje narzędzia dostarczające dane porównawcze umożliwiające tworzenie programów polityki społecznej na poziomie gmin i powiatów	60%
	Odsetek gmin, które wdrożyły nowy system programowania polityki społecznej	Ocena zasobów	Wprowadzenie do roku 2016 we wszystkich gminach i powiatach nowego systemu programowania polityki społecznej wraz z systemem konsultacji społecznych	100% gmin
	Odsetek powiatów, które wdrożyły nowy system programowania polityki społecznej	Ocena zasobów	Wprowadzenie do roku 2016 we wszystkich gminach i powiatach nowego systemu programowania polityki społecznej wraz z systemem konsultacji społecznych	100% powiatów
	Odsetek RDPP powołanych w gminach i powiatach	Sprawozdanie zasobów	Stworzenie do roku 2020 w 50% gmin i 30% powiatów rad działalności pożytku publicznego	50% gmin i 30% powiatów

Działanie 1.2.	Liczba aktywnych organizacji obywatelskich	Sprawozdanie zasobów/SOF	MPIPS/ocena	Zwiększenie liczby aktywnych organizacji obywatelskich o 20 tys. w stosunku do roku 2011	100 tys.	
	Odsetek JST, które zrealizowały minimum jedną procedurę inicjatywy lokalnej	Sprawozdanie zasobów	MPIPS/ocena	Wprowadzenie w 90% JST procedur realizowania inicjatywy lokalnej	80% JST stosujące inicjatywę lokalną	
	Odsetek JST, które wprowadziły możliwość realizacji inicjatywy lokalnej	Sprawozdanie zasobów	MPIPS/ocena	Wprowadzenie w 90% JST procedur realizowania inicjatywy lokalnej	80% JST dopuszczających stosowanie inicjatywy lokalnej	
	Liczba inicjatyw lokalnych realizowanych przez JST	Sprawozdanie zasobów	MPIPS/ocena	Zwiększenie liczby inicjatyw lokalnych do co najmniej 1000 rocznie	1000 inicjatyw lokalnych rocznie	
	Odsetek gmin posiadających szczegółowe określenie trybu i kryteriów oceny realizacji zadania publicznego w ramach IL	Sprawozdanie zasobów	MPIPS/ocena	Określony tryb i szczegółowe kryteria oceny wniosków o realizację zadania publicznego w ramach inicjatywy lokalnej w 100% gmin	100%	
	Liczba osób uczestnicząca w wolontariacie długoterminowym			Liczba osób uczestnicząca w wolontariacie długoterminowym w organizacjach obywatelskich. Do 2020 roku	310	
	Średni czas niezbędny do rejestracji poszczególnych rodzajów podmiotów	KRS		Maksymalny czas niezbędny do rejestracji organizacji od momentu złożenia kompletnych dokumentów do uzyskania wpisu 7 dni	7 dni	
	Odsetek JST, które rozliczają minimum 1 zadanie publiczne na podstawie rezultatów	Ocena MPIPS	zasobów/sprawozdanie	Wprowadzenie w 30% JST rozliczania realizacji zadań na podstawie rezultatów	30% Jst	
	Kwota na zadania publiczne przekazywana przez JST w trybie konkursowym podmiotom ekonomii społecznej	Sprawozdanie zasobów	MPIPS/ocena	Zwiększenie realizacji zadań publicznych zleczanych w trybie konkursowym przez jednostki samorządu terytorialnego podmiotom ekonomii społecznej do 3,5 mld z budżetów jednostek samorządu terytorialnego	3,5 mld rocznie	
	Odsetek zadań zleczanych PES	Sprawozdanie zasobów	MPIPS/ocena	Zwiększenie liczby powierzanych zadań publicznym podmiotom ekonomii społecznej do 15% zadań zleczanych w trybie konkursowym	15% zadań	
	Liczba osób zatrudnionych w PES nie będących PS	Sprawozdanie zasobów	MPIPS/ocena	Zwiększenie zatrudnienia w podmiotach ekonomii społecznej niebędących przedsiębiorstwami o 40 tys. osób w stosunku do 2010 roku	40 tys.+ stan z roku 2010	
	Liczba nowo powstałych miejsc pracy w PS	Sprawozdanie do Izby PS		Utworzenie 10 tys. miejsc pracy w PES dla osób w wieku 50+	10 tys.	
	Działanie 1.4.					

		Sprawozdanie do Izby PS	Utworzenie 10 tys. miejsc pracy w PES dla młodzieży	10 tys.
		Sprawozdanie do Izby PS	Powstanie 20 tys. miejsc pracy związanych ze świadczeniem usług polityki rodzinnej i opiekuńczych	20 tys.
		Sprawozdanie do Izby PS	Powstanie 5 tys. zielonych miejsc pracy	5 tys.
	Odsetek PUP i PCPR, które wykorzystają minimum jeden instrument z obszaru ekonomii społecznej	Monitoring	Problematyka ekonomii społecznej włączona do działań wszystkich urzędów pracy i ośrodków pomocy społecznej	100%

Priorytet II. Działania regulacyjne w zakresie ekonomii społecznej.

Działanie	Wskaźnik	Źródło danych	Rezultat	Wartość docelowa
Działanie II.1.	Liczba ustaw regulujących status przedsiębiorstwa społecznego	Dziennik Ustaw	Przyjęta w 2014 r. ustawa regulująca status przedsiębiorstwa społecznego	1
	Liczba raportów z monitoringu prawa spółdzielczego, prawa spółdzielni socjalnych, zatrudniania osób niepełnosprawnych i przedsiębiorstw społecznych	Sprawozdanie z działania KSES	Coroczny raport z monitoringu prawa opracowany przez KSES	7
Działanie II.2.	Liczba RIO, których pracownicy zostali przeszkoleni z zakresu społecznie odpowiedzialnych zamówień publicznych	Monitoring działań	przeszkolenie do 2020 r. pracowników 16 Regionalnych Izb Obrachunkowych odpowiedzialnych za kontrole w jednostkach samorządu terytorialnego	16
	Liczba przedsiębiorstw społecznych, których pracownicy zostali przeszkoleni z zakresu społecznie odpowiedzialnych zamówień publicznych	Monitoring działań	przeszkolenie pracowników 1000 przedsiębiorstw społecznych z zakresu społecznie odpowiedzialnych zamówień publicznych	1000
	Liczba trenerów/doradców przygotowanych z zakresu społecznie odpowiedzialnych zamówień publicznych	Monitoring działań	przeszkolenie 100 trenerów/doradców z zakresu społecznie odpowiedzialnych zamówień publicznych	100

Działanie	Wskaźnik	Źródło danych	Rezultat	Wartość docelowa
	Odsetek jednostek samorządu terytorialnego, w których przeskolono pracowników odpowiedzialnych za prowadzenie postępowań o udzielenie zamówienia publicznego	Monitoring działań	przeszkolenie pracowników jednostek samorządu terytorialnego odpowiedzialnych za zamówienia publiczne	30%
	Odsetek społecznych zamówień publicznych w stosunku do zamówień publicznych ogółem	Dane UZP	Osiągnięcie w 2020 roku 15% poziomu „społecznych” zamówień publicznych na szczeblu krajowym mierzonego na podstawie metodologii UZP	15%
	Odsetek jst stosujących społecznie odpowiedzialne zamówienia publiczne ze szczególnym uwzględnieniem instrumentów prozatrudnieniowych	Ocena zasobów/dane MPiPS/dane UZP	Stosowanie klauzul społecznych w zamówieniach publicznych lub/i zamówień zastrzeżonych przez co najmniej 15% jednostek samorządu terytorialnego w 2020 roku	15%

Priorytet III. System wsparcia ekonomii społecznej.

Działanie	Wskaźnik	Źródło danych	Rezultat	Wartość docelowa
Działanie III.1.	Liczba miejsc pracy powstałych w PS w wyniku udzielonych dofinansowań	Sprawozdanie do Izby PS Sprawozdanie z działania OWES	Powstanie 38,6 tys. miejsc pracy w PS w wyniku udzielonych dofinansowań	38 600
	Liczba miejsc pracy powstałych w PS w wyniku udzielonych dofinansowań, a utrzymanych dłużej niż rok	Sprawozdanie do Izby PS Sprawozdanie z działania OWES	Powstanie ok. 35 tys. trwałych miejsc pracy w PS w wyniku udzielonego wsparcia	35 000
	Liczba pośredników dla regionalnych funduszy pożyczkowych	BGK/ROPS/RPO	Wyłonienie 16 pośredników dla funduszy pożyczkowych oraz funduszy poręczeniowych	16

Działanie	Wskaźnik	Źródło danych	Rezultat	Wartość docelowa
			obejmujących wszystkie województwa	
	Wartość udzielonych pożyczek	Sprawozdanie z działania funduszy	Wsparcie do 2020 roku 1500 przedsiębiorstw społecznych i podmiotów ekonomii społecznej pożyczkami do 2020 roku	Wskaźnik zostanie określony w 2015 roku po zakończeniu pilotażu instrumentu finansowego
	Liczba udzielonych pożyczek	Sprawozdanie z działania funduszy	Wsparcie do 2020 roku 1500 przedsiębiorstw społecznych i podmiotów ekonomii społecznej pożyczkami	3000
	Odsetek pożyczek zagrożonych	Sprawozdanie z działania funduszy	Wsparcie 1500 przedsiębiorstw społecznych i podmiotów ekonomii społecznej pożyczkami	10%
	Liczba pożyczek zwróconych	Sprawozdanie z działania funduszy	Wsparcie 1500 przedsiębiorstw społecznych i podmiotów ekonomii społecznej pożyczkami	Wskaźnik zostanie określony w 2015 roku po zakończeniu pilotażu instrumentu finansowego
	Wartość pożyczek zwróconych	Sprawozdanie z działania funduszy	Wsparcie 1500 przedsiębiorstw społecznych i podmiotów ekonomii społecznej pożyczkami	Wskaźnik zostanie określony w 2015 roku po zakończeniu pilotażu instrumentu finansowego
Działanie III.3.	Liczba wypracowanych koncepcji projektów systemowych w ramach RPO	RPO/ROPS	Wypracowana w każdym województwie do 2014 roku koncepcja sieci usług ekonomii społecznej finansowanych z Regionalnego Programu Operacyjnego	16
	Liczba sieci obejmujących swoim zasięgiem cały region	RPO/ROPS	Stworzenie do 2015 roku w każdym województwie sieci usług wsparcia ekonomii społecznej posiadających akredytację Ministra Pracy i Polityki Społecznej	16
	Liczba akredytowanych OWES-ów	Operator systemu akredytacji/ROPS	W każdym regionie działają certyfikowane OWES-y w liczbie zgodnej z założeniami	44

Działanie	Wskaźnik	Źródło danych	Rezultat	Wartość docelowa
			regionalnych planów	
	Liczba partnerstw, w których zaangażowany jest OWES	Sprawozdanie z działania OWES	Każdy OWES jest zaangażowany w minimum jedno powiatowe partnerstwo	380
	Liczba projektów wygenerowanych w ramach animowanych przez OWES partnerstw	Sprawozdanie z działania OWES	Każde partnerstwo generuje na poziomie powiatu minimum 1 projekt	380
	Liczba nowych podmiotów PES założonych w wyniku działalności OWES	Sprawozdanie z działania OWES	Minimum dwa PES w każdym powiecie, w którym działa OWES	760
	Liczba NGO działających dłużej niż rok, które w wyniku działania OWES zaczęły prowadzić działalność gospodarczą	Sprawozdanie z działania OWES	Minimum jedno ekonomizowane NGO w każdym powiecie, w którym działa OWES	380
	Liczba PS założonych w wyniku działalności OWES	Sprawozdanie z działania OWES	Minimum dwa PS w każdym powiecie, w którym działa OWES	760
	Liczba miejsc pracy stworzona w wyniku działalności OWES	Sprawozdanie z działania OWES	W wyniku działalności OWES powstanie łącznie 35 tys. miejsc pracy	35 000
	Odsetek PES, które powstały w wyniku działalności OWES, a działają dłużej niż 24 miesiące	Sprawozdanie z działania OWES	Minimum 70% PES spośród przedsiębiorstw działających dłużej niż 24 miesiące	70%
	Liczba PES, w których wdrożono Program rozwoju	Sprawozdanie z działania OWES	Na terenie każdego z powiatów wdrożono rocznie minimum 4 programy rozwoju PES	1516
	Liczba PES, w których wdrożono Program restrukturyzacji	Sprawozdanie z działania OWES	Na terenie każdego z powiatów wdrożono rocznie minimum 1 program restrukturyzacji PES	380 rocznie
Działanie III.4.	Odsetek klastrów, których członkiem jest minimum 1 przedsiębiorstwo społeczne	ROPS	10% dotychczasowych klastrów posiada wśród swoich członków minimum 1 przedsiębiorstwo społeczne	10%

Działanie	Wskaźnik	Źródło danych	Rezultat	Wartość docelowa
	Liczba klastrów dedykowanych podmiotom ekonomii społecznej	KSES/ROPS	Powstanie 3 klastrów z wiadącymi PS/PES	3
	Liczba systemów franczyzowych	KSES/operatorzy franczyzy	Działające minimum 4 systemy franczyzowe zrzeszające minimum 60 podmiotów	4
	Liczba podmiotów zrzeszonych w systemach franczyzowych	KSES/operatorzy franczyzy	Działające minimum 4 systemy franczyzowe zrzeszające minimum 60 podmiotów	60
	Liczba strategii posiadających instrumenty dla rozwoju PES/PS	RPO/ROPS	Strategie CLLD i ZIT posiadają instrumenty dla rozwoju PES	Wskaźnik zostanie określony w 2015 roku
	Odsetek doradców przeszkolonych w zakresie ES	MRIRW	100% przeszkolonych doradców ODR i TZD w zakresie ekonomii społecznej	100%
	Odsetek PES współpracujących z uczelniami	Sprawozdanie do Izby PS	10% PS współpracuje z uczelniami	10%
	Odsetek PES działających w sieciach partnerskich	Ocena zasobów	60% PES działa w sieciach partnerskich	60%
	Odsetek LGD, których członkami jest minimum 1 PES	LGD/ROPS	50% LGD posiada wśród swoich członków minimum 1 PES	50%
	Liczba osób, które ukończyły studia podyplomowe w zakresie ekonomii społecznej	Sprawozdanie realizatorów studiów	Minimum 320 osób rocznie ukończy studia podyplomowe	320 osób rocznie
	Odsetek PS biorących udział w targach i misjach zagranicznych	Sprawozdanie z działania PS	Minimum 10% PS bierze udział w misjach i targach zagranicznych	10%
	Liczba wydarzeń o charakterze targowym w Polsce dedykowanych PS	ROPS/OWES	W każdym regionie odbywa się wydarzenie o charakterze targowym dedykowane PS	16 rocznie

Priorytet IV. Włączenie ekonomii społecznej do głównego nurtu polityk publicznych na poziomie krajowym i regionalnym.

Działanie	Wskaźnik	Źródło danych	Rezultat	Wartość docelowa
	Liczba działających KSES	DPP MPIPS	Powołanie do 2014 roku Krajowego Komitetu Rozwoju Ekonomii Społecznej	1
Działanie IV.1.	Liczba działających KSES	Sprawozdanie z działania DPP	Powołanie do 2014 roku Krajowego Sekretariatu Ekonomii Społecznej	1
	Liczba działających podmiotów <i>not for profit</i> powołanych przez MPIPS	Sprawozdanie z działania KSES	Powołanie w 2014 roku podmiotu non profit założonego przez organizację obywatelską, który przejmie zadania w zakresie akredytacji usług, koordynacji działań w obszarze innowacji i działań doradczych ekonomii społecznej jako instytucja wdrażająca Krajowy Program Operacyjny w zakresie ekonomii społecznej	1
	Liczba realizowanych regionalnych programów ES	ROPS	Wdrożenie do realizacji w każdym województwie regionalnych programów ekonomii społecznej	16
	Liczba działających Izby PS	Dane Izby PS	Stworzenie do 2015 roku Izby Przedsiębiorstw Społecznych	1
Działania IV.2, IV.3.	Liczba podmiotów będących członkami Izby	Dane Izby PS	Liczba członków Izby w 2020 roku 760 przedsiębiorstw społecznych	760

Działanie	Wskaźnik	Źródło danych	Rezultat	Wartość docelowa
	Liczba systemów znaków jakości i certyfikacji	KSES	Do roku 2020 działają ogólnopolskie systemy znaków jakości i certyfikacji	3
	Liczba uzyskanych znaków jakości	Operatorzy znaków jakości	Do roku 2020 przyznano minimum 224 znaki jakości (co najmniej po 2 rocznie w regionie)	224
	Odsetek PES zrzeszonych w minimum jednej organizacji sieciowej	Sprawozdanie PS/Ocena zasobów	Minimum 40% PES przynależy do przynajmniej jednej organizacji sieciowej	40%
	Liczba OSES	KSES	Co roku organizowane są Ogólnopolskie Spotkania Ekonomii Społecznej	7
	Liczba uczestników OSES	KSES	Co roku organizowane są Ogólnopolskie Spotkania Ekonomii Społecznej	400 rocznie
	Liczba Regionalnych Ośrodków Polityki Społecznej posiadających plan koordynacji działań w obszarze ekonomii społecznej w województwie		Stworzenie do 2014 r. w 16 Regionalnych Ośrodkach Polityki Społecznej pionu koordynacji działań w obszarze ekonomii społecznej w województwie	16
	Liczba raportów	MPIPS	Przygotowanie rocznych raportów o rozwoju ekonomii społecznej	6
	Liczba raportów regionalnych dotyczących kondycji sektora ES	ROPS	Przygotowanie sześciu corocznych raportów o rozwoju ekonomii społecznej	16 x 6

Priorytet V. Edukacja dla ekonomii społecznej.

Działanie	Wskaźnik	Źródło danych	Rezultat	Wartość docelowa
Działania V.1., V.2., V.3., V.4.	Liczba projektów badawczych realizowanych w obszarze ekonomii społecznej przez osoby rozpoczynające karierę naukową nieposiadające stopnia naukowego doktora (program Preludium)	NCN	Rozwój myśli polskiej ekonomii społecznej w oparciu o zasoby naukowe polskich uczelni	2 projekty badawcze rocznie
	Liczba projektów badawczych realizowanych w obszarze ekonomii społecznej przez osoby posiadające minimum stopień naukowy doktora (programy Maestro, Sonata Bis, Harmonia)	NCN	Rozwój myśli polskiej ekonomii społecznej na podstawie zasobów naukowych polskich uczelni	2 projekty badawcze rocznie
	Liczba projektów realizowanych w	NCBR	Rozwój myśli polskiej ekonomii	1 projekt rocznie

Działanie	Wskaźnik	Źródło danych	Rezultat	Wartość docelowa
	obszarze ekonomii społecznej finansowanych przez NCBIR		społecznej na podstawie zasobów naukowych polskich uczelni	
	Odsetek przeszkolonych członków RPP	Monitoring działań	Przeszkolenie do 2020 roku 100% członków rad pożytku publicznego oraz 50% członków komisji polityki społecznej gmin, powiatów i województw w zakresie działań sprzyjających rozwojowi ekonomii społecznej	100% członków
	Odsetek przeszkolonych członków komisji polityki społecznej gmin, powiatów i województw	Monitoring działań		50% członków
	Liczba edycji studiów podyplomowych w zakresie ekonomii społecznej	Uczelnie	Realizacja w cyklach dwuletnich w co najmniej 16 uczelniach studiów podyplomowych w zakresie ekonomii społecznej	16 x 3 edycje
	Liczba uczestników studiów podyplomowych w zakresie ekonomii społecznej	Uczelnie		16 x 3 x 40 (1920)
	Liczba wspartych projektów z zakresu tworzenia PS „na próbę”	Uczelnie	Wsparcie co najmniej 100 nowych projektów „przedsiębiorstw społecznych na próbę” w Akademickich Inkubatorach Przedsiębiorczości	100 projektów
	Liczba wspartych grup młodzieżowych	Na podstawie sprawozdań funduszy	Stworzenie co najmniej 12 Regionalnych Funduszy Młodzieżowych, które obejmą wsparciem grupy młodzieżowe z 50% powiatów i 30% gmin w kraju	12

Załącznik nr 43 do Regulaminu konkursu: Minimalny zakres Regulaminu rekrutacji uczestników projektu

Minimalne elementy *Regulaminu rekrutacji uczestników projektu* :

- a. opis kryteriów kwalifikowalności uczestników (wskazanie grup docelowych wraz z ewentualnym uzasadnieniem);
- b. kryteria oceny Formularzy Zgłoszeniowych (elementy, które powinny być brane pod uwagę w trakcie przeprowadzanej oceny);
- c. metodologię przyznawania punktacji w ramach poszczególnych kryteriów wraz ze szczegółowym uzasadnieniem;
- d. minimalny zakres opisu uzasadniającego ocenę Formularzy Zgłoszeniowych¹;
- e. minimalną liczbę punktów kwalifikujących uczestnika do udziału w projekcie;
- f. obowiązek poinformowania uczestników projektu o przyjętych kryteriach kwalifikacji do udziału w projekcie (udokumentowany przez podpisanie stosownego oświadczenia);
- g. mechanizmy postępowania w przypadku wystąpienia rozbieżności w ocenie Formularzy Zgłoszeniowych;
- h. opis procedury odwoławczej przewidzianej na etapie rekrutacji do projektu.

¹ OWES opracowuje Formularz Zgłoszeniowy.

Załącznik nr 44 do Regulaminu konkursu: Minimalny zakres Formularza Rekrutacyjnego uczestników projektu

Minimalne elementy *Formularza Rekrutacyjnego uczestników projektu*:

- a. informacja, czy kandydat jest osobą fizyczną czy prawną i na jakiej podstawie kwalifikuje się do udziału w projekcie;
- b. dane kontaktowe kandydata/kandydatów (w przypadku osób prawnych oprócz danych kontaktowych osoby delegowanej do udziału w projekcie przez osobę prawną, należy podać nazwę i siedzibę osoby prawnej oraz osoby uprawnione do jej reprezentacji i ich dane kontaktowe);
- c. status na rynku pracy (jedynie w odniesieniu do osób fizycznych);
- d. informacja o innych osobach (w szczególności biorących udział w postępowaniu rekrutacyjnym), z którymi kandydat zamierza założyć przedsiębiorstwo społeczne;
- e. krótki opis działalności planowanej w ramach przedsiębiorstwa społecznego (sektor, branża, posiadane zasoby, w tym kwalifikacje i umiejętności niezbędne do prowadzenia działalności, planowany koszt inwestycji);
- f. forma wsparcia, której otrzymaniem kandydat jest zainteresowany (w tym w szczególności informacja, czy kandydat zamierza ubiegać się o środki finansowe na:
 - utworzenie nowych miejsc pracy poprzez utworzenie przedsiębiorstwa społecznego;
 - utworzenie nowych miejsc pracy w istniejących podmiotach ekonomii społecznej pod warunkiem przekształcenia ich w przedsiębiorstwo społeczne;
 - socjalnej utworzenia nowych miejsc pracy w istniejących przedsiębiorstwach społecznych;
- g. alternatywy (np. czy kandydat założy przedsiębiorstwo społeczne, jeżeli nie otrzyma wsparcia finansowego w ramach projektu);
- h. informację na temat otrzymanej dotychczas pomocy de minimis/pomocy publicznej¹;
- i. oświadczenie o tym, że kandydat nie posiadał wpisu do Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej lub Krajowego Rejestru Sądowego w okresie 12 miesięcy poprzedzających dzień przystąpienia do projektu (tj. dzień podpisania deklaracji uczestnictwa w projekcie);
- j. oświadczenie o tym, że kandydat nie korzysta z innych środków publicznych na pokrycie tych samych wydatków związanych z utworzeniem nowych miejsc pracy w przedsiębiorstwie społecznym, w tym zwłaszcza ze środków Funduszu Pracy, PFRON oraz środków z funduszy europejskich;
- k. oświadczenie o prawdziwości danych zawartych w formularzu.

¹ Dotyczy przedsiębiorstwa społecznego.

Fundusze Europejskie
Program Regionalny

WOJEWÓDZTWO
KUJAWSKO-POMORSKIE

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

Załącznik nr 45 do *Regulaminu konkursu*: Minimalny zakres Karty Oceny Formularza Rekrutacyjnego

1. ***Karta Oceny Formularza Rekrutacyjnego*** uczestników projektu musi zawierać co najmniej następujące elementy:
 - a. kryteria punktowe oceny Formularza Rekrutacyjnego;
 - b. uzasadnienie dla przyznanej oceny (minimum 5 zdań);
 - c. minimalną liczbę punktów kwalifikujących kandydata do udziału w projekcie;
 - d. oświadczenie o bezstronności i poufności.

Fundusze Europejskie
Program Regionalny

WOJEWÓDZTWO
KUJAWSKO-POMORSKIE

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

Załącznik nr 46 do Regulaminu konkursu: Wzór umowy na świadczenie usług szkoleniowo-doradczych.

**Wzór umowy o udzielenie wsparcia szkoleniowo-doradczego¹
w ramach
Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego
na lata 2014 – 2020**

**Oś Priorytetowa 9
Solidarne społeczeństwo**

**Działanie 9.4
Wzmocnienie sektora ekonomii społecznej**

**Poddziałanie 9.4.1
Rozwój podmiotów sektora ekonomii społecznej**

**UMOWA NR
NA ŚWIADCZENIE USŁUG SZKOLENIOWO – DORADCZYCH**

zawarta w dniu

pomiędzy:

(pełna nazwa Beneficjenta (Projektodawcy)), zwanym dalej „Beneficjentem”,

reprezentowanym przez:

.....

na podstawie pełnomocnictwa stanowiącego załącznik do umowy,

a *(pełne dane Beneficjenta pomocy), zwanym dalej „Beneficjentem pomocy”²*

Strony uzgodniły, co następuje:

¹ Dokument może być modyfikowany. Zmiany w dokumencie wymagają zgody Instytucji Zarządzającej.

² Uczestnik projektu staje się Beneficjentem pomocy (otrzymuje pomoc publiczną) w momencie zarejestrowania działalności gospodarczej. Z uwagi na założenie, według którego celem projektu jest rozpoczęcie działalności gospodarczej przez jego uczestników, Instytucja Pośrednicząca posługuje się pojęciem Beneficjenta pomocy również w odniesieniu do uczestników, którzy są dopiero na etapie szkolenia podstawowego, wprowadzającego do rejestracji działalności gospodarczej.

§ 1

Przedmiot umowy

1. Przedmiotem niniejszej umowy jest udzielenie przez Beneficjenta, Beneficjentowi pomocy wsparcia w formie nieodpłatnych usług szkoleniowo-doradczych, dotyczących zagadnień związanych z założeniem i prowadzeniem przedsiębiorstwa społecznego.
2. Wsparcie szkoleniowo-doradcze dzieli się na:
 - 1) wsparcie służące tworzeniu nowych przedsiębiorstw społecznych;
 - 2) wsparcie rozwoju i funkcjonowania podmiotów ekonomii społecznej .
3. Wsparcie szkoleniowo-doradcze – udzielane jest do dnia zarejestrowania przez Uczestnika projektu działalności gospodarczej.
4. Wsparcie będące przedmiotem niniejszej Umowy udzielane jest w zakresie objętym programem bloku szkoleniowo-doradczego.
5. Beneficjent pomocy otrzymuje wsparcie szkoleniowo-doradcze na zasadach i warunkach określonych w niniejszej umowie.

§ 2

Okres udzielania wsparcia szkoleniowo - doradczego

Wsparcie szkoleniowo-doradcze udzielane jest w okresie realizacji projektu, tj. od dnia do dnia

§ 3

Podstawowe wsparcie szkoleniowo-doradcze - postanowienia szczegółowe

1. Podstawowe wsparcie szkoleniowo-doradcze nie jest objęte regułami dotyczącymi udzielania pomocy publicznej.
2. Zakres wsparcia szkoleniowo-doradczego ustalany jest przez Beneficjenta na podstawie:
 - 1) formularza rekrutacyjnego Beneficjenta pomocy;
 - 2) diagnozy potrzeb szkoleniowo-doradczych Beneficjenta pomocy;
 - 3) innych uzasadnionych kryteriów stosowanych przez Beneficjenta w procesie rekrutacji.
3. Na podstawie dokumentów, o których mowa w ust. 2 Beneficjent:

- 1) dokonuje wyboru Beneficjentów pomocy do projektów;
 - 2) sporządza raport z wyboru;
 - 3) określa potrzeby szkoleniowo-doradcze dla Beneficjenta pomocy.
4. Liczba godzin usług szkoleniowych, lub doradczych świadczona na rzecz Beneficjenta pomocy, potwierdzana jest podpisem Beneficjenta pomocy wraz z podaniem jego numeru PESEL, złożonym w dniu korzystania z usługi na odpowiednim formularzu.
5. Udział Beneficjenta pomocy w podstawowym wsparciu szkoleniowo-doradczym, w zakresie i w czasie określonym przez Beneficjenta, potwierdzony zgodnie z ust. 4, jest podstawowym warunkiem starania się o wsparcie pomostowe i jednorazową dotację inwestycyjną na rozwój działalności.

§ 5

Zmiana umowy

1. Wszelkie zmiany Umowy, wymagają aneksu w formie pisemnej, pod rygorem nieważności.
2. Jeżeli wniosek o zmianę Umowy pochodzi od Beneficjenta pomocy, musi on przedstawić ten wniosek Beneficjentowi nie później niż w terminie 30 dni przed dniem, w którym zmiana umowy w tym zakresie powinna wejść w życie.
3. Zasada, o której mowa w ust. 2 nie dotyczy sytuacji, gdy niezachowanie terminu, o który mowa w ust. 2 nastąpi z przyczyn niezależnych od Beneficjenta pomocy, lub została zaakceptowana przez Beneficjenta.
4. Obowiązki i prawa wynikające z umowy, oraz związane z nią płatności, nie mogą być w żadnym wypadku przenoszone na rzecz osoby trzeciej.

§ 6

Rozwiązanie umowy

1. Beneficjent pomocy może rozwiązać Umowę ze skutkiem natychmiastowym bez wypowiedzenia, co jest jednoznaczne z zaprzestaniem uczestniczenia w projekcie.
2. Beneficjent może rozwiązać Umowę ze skutkiem natychmiastowym, oznaczającym wykluczenie Beneficjenta pomocy z udziału w projekcie, w przypadkach kiedy:
 - 1) opuści więcej niż 20% czasu przeznaczonego na wsparcie szkoleniowo-doradcze, określonego w programie bloku szkoleniowo-doradczego, o którym mowa w § 1 ust. 3 pkt. 1;
 - 2) nie wypełni, bez usprawiedliwienia, jednego ze swych zobowiązań i po otrzymaniu pisemnego upomnienia nadal ich nie wypełnienia lub nie przedstawi w okresie 30 dni stosownych wyjaśnień;
 - 3) zawiesi działalność lub zaprzestanie prowadzenia działalności w trakcie otrzymywania wsparcia objętego aneksem, o którym mowa w § 4 ust. 2³;

³ Dotyczy Beneficjenta pomocy, który zarejestrował działalność gospodarczą w formie przedsiębiorstwa społecznego w ramach projektu.

- 4) zmieni status prawny lub formę prawną działalności gospodarczej, chyba że wcześniej zostanie podpisany aneks dopuszczający taką zmian⁴;
 - 5) przedstawi fałszywe lub niepełne oświadczenia w celu uzyskania wsparcia szkoleniowo-doradczego.
3. Beneficjent pomocy może zostać zobowiązany przez Beneficjenta do zwrotu wydatków poniesionych przez niego na realizację bloku szkoleniowo-doradczego, o którym mowa w § 1 ust. 3 pkt. 1, w przypadkach, o których mowa w ust 2, gdy Beneficjent poniesie z tego tytułu straty.
4. W przypadkach, o którym mowa w ust. 1 i 2 Beneficjent pomocy traci prawo korzystania z dalszych usług szkoleniowo-doradczych, oraz traci prawo starania się o wsparcie pomostowe i jednorazową dotację inwestycyjną na rozwój działalności, lub do otrzymywania takiego wsparcia.

§ 7

Prawo właściwe i właściwość sądów

1. Postanowienia niniejszej umowy podlegają prawu polskiemu.
2. Wszelkie spory między Beneficjentem a Beneficjentem pomocy, związane z realizacją niniejszej umowy podlegają rozstrzygnięciu przez sąd właściwy dla siedziby Beneficjenta.
3. Umowę sporządzono w dwóch jednobrzmiących egzemplarzach: jednym dla Beneficjenta oraz jednym dla Beneficjenta pomocy.
4. Umowa wchodzi w życie w dniu jej zawarcia.

§ 8

Korespondencja

Wszelka korespondencja związana z realizacją niniejszej umowy będzie prowadzona w formie pisemnej oraz będzie się powoływała na numer niniejszej umowy. Korespondencja będzie kierowana na poniższe adresy:

Do Beneficjenta:

<nazwa i adres Beneficjenta>

Do Beneficjenta pomocy:

<adres Beneficjenta pomocy >

§ 9

Załączniki.

Załącznik 1: Pełnomocnictwo Beneficjenta⁵

.....

Podpis osoby upoważnionej

.....

Podpis Beneficjenta pomocy

⁴ Dotyczy Beneficjenta pomocy, który zarejestrował działalność gospodarczą w formie przedsiębiorstwa społecznego w ramach projektu.

⁵ Jeśli dotyczy.

WOJEWÓDZTWO
KUJAWSKO-POMORSKIE

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

do podpisania umowy

Fundusze Europejskie
Program Regionalny

WOJEWÓDZTWO
KUJAWSKO-POMORSKIE

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

Załącznik nr 47 do Regulaminu konkursu: Minimalny zakres *Biznesplanu*

1. ***Biznesplan*** musi zawierać co najmniej:

- a. charakterystykę planowanego przedsięwzięcia/ planowanych działań,
- b. wysokość łącznej kwoty wnioskowanych środków,
- c. szczegółowe zestawienie towarów lub usług, które przewidywane są do zakupienia w ramach realizacji biznesplanu wraz ze wskazaniem ich parametrów technicznych lub jakościowych oraz wartości jednostkowej,
- d. harmonogram działań przewidzianych do realizacji,
- e. termin, w którym nastąpi pełne wykorzystanie środków przyznanych przedsiębiorstwu społecznemu.

Załącznik nr 48 do Regulaminu konkursu: Minimalny zakres Regulaminu przyznawania środków finansowych

1. *Regulamin przyznawania środków finansowych* musi zawierać co najmniej:
 - a. zakres minimalnych wymagań dotyczących oceny biznesplanów i kryteria¹² ich oceny (elementy, które powinny być brane pod uwagę w trakcie przeprowadzanej oceny);
 - b. metodologię przyznawania punktacji w ramach poszczególnych kryteriów wraz ze szczegółowym uzasadnieniem;
 - c. minimalny zakres opisu uzasadniającego ocenę biznesplanów;
 - d. minimalną liczbę punktów kwalifikujących biznesplan do dofinansowania;
 - e. obowiązek poinformowania uczestników projektu o przyjętych kryteriach oceny biznesplanów (udokumentowany przez podpisanie stosownego oświadczenia);
 - f. mechanizmy postępowania w przypadku wystąpienia rozbieżności w ocenie biznesplanów;
 - g. obowiązek pisemnego poinformowania na prośbę uczestnika o przyczynach nieprzyznania wsparcia finansowego;
 - h. opis procedury odwoławczej przewidzianej na etapie przyznania środków finansowych.

¹ Zgodnie z kryterium dostępu ocenie podlegać będzie czy wśród kryteriów na podstawie których przyznawane będą dotacje na tworzenie nowych miejsc pracy uwzględnione zostanie kryterium preferujące tworzenie miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych, których działalność dotyczy obszaru gospodarki odpadami, w tym wykorzystujących doświadczenia wynikające z realizacji Projektu CERREC.

² Zgodnie z kryterium dostępu ocenie podlegać będzie czy wśród kryteriów na podstawie których przyznawane będą dotacje na tworzenie nowych miejsc pracy uwzględnione zostanie kryterium preferujące tworzenie miejsc pracy w kluczowych sferach rozwojowych wskazanych w Działaniu 1.4 KPRES, tj. zrównoważony rozwój, solidarność pokoleń, polityka rodzinna, turystyka społeczna, budownictwo społeczne, lokalne produkty kulturowe oraz w kierunkach rozwoju określonych w strategii rozwoju województwa i Kujawsko-Pomorskim Programie na Rzecz Ekonomii Społecznej do roku 2020.

Fundusze Europejskie
Program Regionalny

WOJEWÓDZTWO
KUJAWSKO-POMORSKIE

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

Załącznik nr 49 do *Regulaminu konkursu*: Wzór Karty Oceny Formalnej Biznesplanu

KARTA OCENY FORMALNEJ BIZNESPLANU

w ramach

*Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego
na lata 2014 – 2020*

Oś Priorytetowa 9
Solidarne społeczeństwo

Działanie 9.4
Wzmocnienie sektora ekonomii społecznej

Poddziałanie 9.4.1
Rozwój podmiotów sektora ekonomii społecznej

Deklaracja poufności:

Zobowiązuję się do nieujawniania informacji dotyczących weryfikowanego przeze mnie wniosku oraz że dołożę należytej staranności dla zapewnienia, aby informacje te nie zostały przekazane osobom nieuprawnionym.

Data, miejscowość i podpis:

1. Dane identyfikacyjne Biznesplanu

Data wpływu Biznesplanu	
Numer kancelaryjny	

Pełna nazwa Beneficjenta pomocy	
--	--

2. Ogólne kryteria formalne

L.p.	Kryterium	Tak	Nie	Uwagi
1	Czy miejsce i termin złożenia Biznesplanu są prawidłowe?			
2	Czy Biznesplan został wypełniony w języku polskim?			
3	Czy Biznesplan jest kompletny (czy wszystkie pola Formularza zostały wypełnione)?			
4	Czy przedstawiony w Biznesplanie okres jego realizacji nie wykracza poza okres realizacji projektu przez operatora wsparcia?			
5	Czy przedstawiony w Biznesplanie okres trwałość utworzonych miejsc pracy wynosi co najmniej 12 miesięcy od dnia przyznania dotacji lub utworzenia stanowiska pracy?			
6	Czy Biznesplan dotyczy przedsięwzięcia realizowanego na terenie województwa kujawsko-pomorskiego?			
7	Czy Biznesplan zakłada tworzenie miejsc pracy i przedsiębiorstw społecznych, których działalność dotyczy obszaru gospodarki odpadami, w tym wykorzystujących doświadczenia wynikające z realizacji Projektu CERREC?			
8	Czy Biznesplan zakłada preferencje dla tworzenia miejsc pracy i przedsiębiorstw społecznych w kluczowych sferach rozwojowych wskazanych w Działaniu 1.4 KPRES oraz w kierunkach rozwoju określonych w strategii rozwoju województwa i Kujawsko-Pomorskim Programie na Rzecz Ekonomii Społecznej do roku 2020?			
9	Czy Biznesplan został podpisany przez właściwą osobę?			

Wynik oceny formalnej

Fundusze Europejskie
Program Regionalny

WOJEWÓDZTWO
KUJAWSKO-POMORSKIE

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

Biznesplan należy skierować do uzupełnienia

.....

data i podpis osoby oceniającej

Rekomenduję/nie rekomenduję* do oceny merytorycznej

.....

data i podpis osoby oceniającej

.....

data i podpis osoby zatwierdzającej

*niepotrzebne skreślić

Załącznik nr 50 do Regulaminu konkursu: Wzór Karty Oceny Merytorycznej Biznesplanu

KARTA OCENY MERYTORYCZNEJ BIZNESPLANU

w ramach

***Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego
na lata 2014 – 2020***

**Oś Priorytetowa 9
*Solidarne społeczeństwo***

**Działanie 9.4
Wzmocnienie sektora ekonomii społecznej**

**Poddziałanie 9.4.1
Rozwój podmiotów sektora ekonomii społecznej**

Deklaracja poufności i bezstronności:

Imię:

Nazwisko:

Nazwa Beneficjenta pomocy:

Nr kancelaryjny Biznesplanu:

Niniejszym oświadczam, że:

- zapoznałem/am się z Regulaminem przyznawania środków finansowych,

- nie pozostaję w związku małżeńskim albo w stosunku pokrewieństwa lub powinowactwa w linii prostej, pokrewieństwa lub powinowactwa w linii

bocznej do drugiego stopnia i nie jestem związany/a z tytułu przysposobienia, opieki, kurateli z Beneficjentem pomocy ubiegającym się o udzielenie dofinansowania. W przypadku stwierdzenia takiej zależności zobowiązuję się do niezwłocznego poinformowania o tym fakcie Beneficjenta i wycofania się z oceny tego Planu,

- nie pozostaję z Beneficjentem pomocy w takim stosunku prawnym lub faktycznym, że może to budzić uzasadnione wątpliwości co do mojej bezstronności. W przypadku stwierdzenia takiej zależności (lub uzasadnionych wątpliwości) zobowiązuję się do niezwłocznego poinformowania o tym fakcie Beneficjenta i wycofania się z oceny tego Planu,
- zobowiązuje się również nie zatrzymywać kopii jakichkolwiek pisemnych lub elektronicznych informacji,
- zobowiązuję się, że będę wypełniać moje obowiązki w sposób uczciwy i sprawiedliwy, zgodnie z posiadaną wiedzą,
- zobowiązuję się do zachowania w tajemnicy i zaufaniu wszystkich informacji i dokumentów ujawnionych mi lub wytworzonych przeze mnie lub przygotowanych przeze mnie w trakcie lub jako rezultat oceny i zgadzam się, że informacje te powinny być użyte tylko dla celów niniejszej oceny i nie powinny być ujawnione osobom trzecim,

Data, miejscowość i podpis:

1. Dane identyfikacyjne Biznesplanu

Data wpływu Biznesplanu	
Numer kancelaryjny	
Pełna nazwa Beneficjenta pomocy	

2. Ocena merytoryczna

Minimalna liczba punktu (60 pkt)	L.p.	Kryterium merytoryczne	Maksymalna liczba punktów (100 pkt)	Przyznana liczba punktów	Uwagi (minimum 3 zdania do każdej części oceny)
Minimum 12 pkt	1	Celowość przedsięwzięcia	20		
Minimum 9 pkt	2	Wykonalność przedsięwzięcia, w tym: - dostępność zasobów, - możliwości pozyskania i utrzymania rynków zbytu,	15		
Minimum 12 pkt	3	Operatywność – szeroko pojęty potencjał (osobowy, kompetencyjny, kwalifikacyjny, motywacyjny) przyszłych członków przedsiębiorstwa społecznego	20		
Minimum 9 pkt	4	Przejrzystość, prostota, zrozumiałość założeń	15		
Minimum 6 pkt	5	Wielowariantowość (możliwość rozszerzenia działalności lub zmiany jej profilu)	10		
Minimum 6 pkt	6	Kompletność (całościowość opisu przedsięwzięcia)	10		
Minimum 6 pkt	7	Niezbędność i racjonalność finansowa zakupów towarów lub usług przewidzianych w Biznesplanie ze środków	10		

		przyznanych przedsiębiorstwu społecznemu przy uwzględnieniu ich parametrów technicznych lub jakościowych.			
	Łączna liczba punktów				

Czy wniosek/biznesplan otrzymał wymagane minimum 60% punktów w każdej kategorii?	☐ TAK	☐ NIE
Czy wniosek/biznesplan spełnia wymagania minimalne, aby otrzymać dofinansowanie?	☐ TAK	☐ NIE

Uzasadnienie (minimum 10 zdań)

.....
.....

Czy biznesplan należy skierować do uzupełnienia w drodze negocjacji? (jeżeli tak, to w jakim zakresie?)

.....

Wynik oceny merytorycznej

Biznesplan należy przyjąć/skierować do uzupełnienia/odrzuć*

.....
data i podpis osoby oceniającej

.....
data i podpis osoby zatwierdzającej

***niepotrzebne skreślić**

Załącznik nr 51 do *Regulaminu konkursu*: Wzór wniosku o przyznanie środków finansowych

Fundusze Europejskie
Program Regionalny

WOJEWÓDZTWO
KUJAWSKO-POMORSKIE

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

WNIOSEK O PRYZNANIE ŚRODKÓW FINANSOWYCH

w ramach
*Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego
na lata 2014 – 2020*

Oś Priorytetowa 9
Solidarne społeczeństwo

Działanie 9.4
Wzmocnienie sektora ekonomii społecznej

Poddziałanie 9.4.1
Rozwój podmiotów sektora ekonomii społecznej

projekt: „.....”

Nr Wniosku

Data i miejsce złożenia wniosku:

Dane Beneficjenta pomocy:

Nazwa, adres, nr telefonu, fax

.....

Dane Beneficjenta (Projektodawcy):

Nazwa, adres, nr telefonu, fax

.....

Całkowite wydatki inwestycyjne wynoszą brutto/netto¹: zł.

Wnioskowana kwota dofinansowania wynosi: zł.

UZASADNIENIE

.....
.....
.....
.....
.....

Do niniejszego wniosku załącza się następujące dokumenty:

- 1) wpis do Krajowego Rejestru Sądowego lub innego właściwego rejestru*,
- 2) kopia nadania numeru REGON Beneficjentowi pomocy*,
- 3) kopia dokumentu zawierającego PESEL Beneficjenta pomocy,
- 4) biznes plan na okres 2 lat działalności przedsiębiorstwa,
- 5) kopia aktualnego dokumentu poświadczającego zgłoszenie w ZUS/KRUS*,
- 6) oświadczenie o nieotrzymaniu, w roku kalendarzowym, w którym Beneficjent pomocy przystępuje do projektu oraz w poprzedzających go dwóch latach kalendarzowych, pomocy *de minimis* z różnych źródeł i w różnych formach, której wartość brutto łącznie z pomocą, o którą się ubiega, przekracza równowartość w złotych kwoty 200 000,00 euro, a w przypadku podmiotu prowadzącego działalność w sektorze transportu drogowego – równowartość w złotych kwoty 100 000, 00 euro, obliczonych według średniego kursu Narodowego Banku Polskiego obowiązującego w dniu udzielenia pomocy, lub
- 7) oświadczenie o wysokości otrzymanej pomocy *de minimis* w roku kalendarzowym, w którym Beneficjent pomocy przystępuje do projektu oraz w poprzedzających go dwóch latach kalendarzowych wraz z zaświadczeniami o pomocy *de minimis*, wystawionymi przez podmioty udzielające pomoc

.....
(Data i Podpis Beneficjenta pomocy)

* Dokumenty należy dostarczyć po dokonaniu czynności związanych z zarejestrowaniem przedsiębiorstwa.

¹Maksymalna kwota dotacji:

- na stworzenie jednego miejsca pracy stanowi sześciokrotność przeciętnego wynagrodzenia w rozumieniu art. 2 ust. 1 pkt 28 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy.
- dla jednego podmiotu stanowi trzydziestokrotność przeciętnego wynagrodzenia w rozumieniu art. 2 ust. 1 pkt 28 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy.

Załącznik nr 52 do Regulaminu konkursu: Minimalny zakres Umowy o przyznanie środków finansowych

1. Umowa między beneficjentem a przedsiębiorstwem społecznym powinna zawierać przynajmniej zobowiązanie beneficjenta-operatora środków (OWES) do przekazania środków finansowych na rachunek przedsiębiorstwa społecznego oraz zobowiązanie przedsiębiorstwa społecznego do:

- działania i wydatkowania środków zgodnie z *Biznesplanem*, stanowiącym załącznik do umowy;
- zapewnienia trwałości utworzonych miejsc pracy przez okres co najmniej 12 miesięcy od dnia przyznania dotacji lub utworzenia stanowiska pracy, o ile ten termin jest późniejszy niż termin przyznania dotacji;
- dokonania zakupów towarów lub usług ze środków przyznanych przedsiębiorstwu społecznemu zgodnie z *Biznesplanem*;
- rozliczenia otrzymanych środków w terminie wskazanym w umowie, nie dłuższym niż 30 dni kalendarzowych od dnia, w którym nastąpiło zakończenie wykorzystywania przyznanych środków;
- poddania się kontroli właściwych organów kontrolnych;
- zwrotu, przyznanych środków wraz z odsetkami w wysokości określonej jak dla zaległości podatkowych, naliczonych za okres od dnia otrzymania środków finansowych do dnia ich zwrotu w terminie 30 dni od dnia otrzymania wezwania beneficjenta lub właściwego organu kontrolnego, jeżeli:
 - a. otrzymane środki zostaną wykorzystane niezgodnie z *Biznesplanem* w szczególności w sytuacji gdy zakupiono towary lub usługi nie ujęte w zestawieniu towarów lub usług przewidzianych do zakupienia¹
 - b. nie zapewni trwałości utworzonych miejsc pracy przez okres co najmniej 12 miesięcy od dnia przyznania dotacji lub utworzenia stanowiska pracy, o ile ten termin jest późniejszy niż termin przyznania dotacji;
 - c. złoży niezgodne z prawdą oświadczenia na etapie ubiegania się o środki;
 - d. naruszy inne istotne warunki umowy.

¹ Z wyłączeniem sytuacji w której przedsiębiorstwo społeczne wystąpiło do Beneficjenta z pisemnym wnioskiem o zmianę biznesplanu i otrzymała pisemną decyzję dotyczącą zatwierdzenia wnioskowanych zmian.

Fundusze Europejskie
Program Regionalny

WOJEWÓDZTWO
KUJAWSKO-POMORSKIE

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

WNIOSEK O UDZIELENIE PODSTAWOWEGO WSPARCIA POMOSTOWEGO

w ramach

Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego

na lata 2014 – 2020

Oś Priorytetowa 9

Solidarne społeczeństwo

Działanie 9.4

Wzmocnienie sektora ekonomii społecznej

Poddziałanie 9.4.1

Rozwój podmiotów sektora ekonomii społecznej

projekt: „.....”

Nr Wniosku.....

Data i miejsce złożenia wniosku:.....

Dane Beneficjenta pomocy:

Nazwa, adres, nr telefonu, fax

.....

Dane Beneficjenta (Projektodawcy):

Nazwa, adres, nr telefonu, fax

.....

Zgodnie z Rozporządzeniem Komisji (UE) nr 1407/2013 z dnia 18 grudnia 2013 r. w sprawie stosowania art. 107 i 108 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej do pomocy de minimis oraz Rozporządzeniem Ministra Infrastruktury i Rozwoju z dnia 2 lipca 2015 r. w sprawie udzielania pomocy de minimis oraz pomocy publicznej w ramach programów operacyjnych finansowanych z

Europejskiego Funduszu Społecznego na lata 2014-2020 (Dz. U. poz. 1073 z dnia 30 lipca 2015 r.)
wnosząc o przyznanie podstawowego wsparcia pomostowego w formie:

comiesięcznej pomocy w wysokości².....zł
(słownie:.....złotych) wypłacanej w okresie od
dnia.....do dniaOkres określony powyżej, nie przekracza łącznie okresu 6 miesięcy
od dnia rozpoczęcia działalności gospodarczej.

UZASADNIENIE

.....
.....
.....
.....
.....

Do niniejszego wniosku załącza się następujące dokumenty:

- 1) potwierdzenie wykonania usługi szkoleniowo-doradczej,
- 2) wpis do Krajowego Rejestru Sądowego lub innego właściwego rejestru,
- 3) kopia nadania numeru REGON Beneficjentowi ostatecznemu,
- 4) biznesplan działalności przedsiębiorstwa społecznego,
- 5) kopia aktualnego dokumentu poświadczającego zgłoszenie w ZUS (ZUS, ZUA, ZUS ZFA/ZPA)/KRUS³,
- 6) oświadczenie o nieotrzymaniu innej pomocy dotyczącej tych samych kosztów kwalifikowalnych lub tego samego projektu na realizację którego jest udzielana pomoc *de minimis*,
- 7) oświadczenie o nieotrzymaniu, w roku kalendarzowym, w którym Beneficjent ostateczny przystępuje do projektu oraz w poprzedzających go dwóch latach kalendarzowych, pomocy *de minimis* z różnych źródeł i w różnych formach, której wartość brutto łącznie z pomocą, o którą się ubiega, przekracza równowartość w złotych kwoty 200 000,00 euro, a w przypadku podmiotu prowadzącego działalność w sektorze transportu drogowego -równowartość w złotych kwoty 100 000,00 euro, obliczonych według średniego kursu Narodowego Banku Polskiego obowiązującego w dniu udzielenia pomocy, lub
- 8) oświadczenie o wysokości otrzymanej pomocy *de minimis* w roku kalendarzowym, w którym Beneficjent ostateczny przystępuje do projektu oraz w poprzedzających go dwóch latach kalendarzowych wraz z zaświadczeniami o pomocy *de minimis*, wystawionymi przez podmioty udzielające pomocy.

*Podpis Beneficjenta ostatecznego
lub osoby uprawnionej do jego reprezentowania*

.....

² Miesięczna wysokość niezbędna do sfinansowania podstawowych kosztów funkcjonowania przedsiębiorstwa społecznego w początkowym okresie działania, jednak nie większa niż zwielokrotniona o liczbę utworzonych miejsc pracy kwota minimalnego wynagrodzenia w rozumieniu przepisów o minimalnym wynagrodzeniu za pracę.

³ Zaznaczyć właściwe.

Fundusze Europejskie
Program Regionalny

WOJEWÓDZTWO
KUJAWSKO-POMORSKIE

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

WNIOSEK O PRYZNANIE PRZEDŁUŻONEGO WSPARCIA POMOSTOWEGO

w ramach

*Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego
na lata 2014 – 2020*

Oś Priorytetowa 9

Solidarne społeczeństwo

Działanie 9.4

Wzmocnienie sektora ekonomii społecznej

Poddziałanie 9.4.1

Rozwój podmiotów sektora ekonomii społecznej

Nr Wniosku.....
(wypełnia Beneficjent)

Data i miejsce złożenia Wniosku

.....
(wypełnia Beneficjent)

.....
Dane przedsiębiorstwa społecznego
(nazwa , adres siedziby, wpis w KRS, NIP, REGON)

.....
Podpis i pieczęć Beneficjenta

Zgodnie z Rozporządzeniem Komisji (UE) nr 1407/2013 z dnia 18 grudnia 2013 r. w sprawie stosowania art. 107 i 108 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej do pomocy de minimis oraz Rozporządzeniem Ministra Infrastruktury i Rozwoju z dnia 2 lipca 2015 r. w sprawie udzielania pomocy de minimis oraz pomocy publicznej w ramach programów operacyjnych finansowanych z Europejskiego Funduszu Społecznego na lata 2014-2020 (Dz. U. poz. 1073 z dnia 30 lipca 2015 r.) wnoszę o przyznanie przedłużonego wsparcia pomostowego na łączną kwotę w wysokości zł (słownie:), w formie comiesięcznej pomocy w wysokości¹zł (słownie: złotych) wypłacanej w okresie od dnia..... do dnia..... Okres określony powyżej, nie przekracza łącznie okresu do 12 miesięcy od dnia podpisania Umowy o przyznanie wsparcia pomostowego, liczonego łącznie z okresem udzielenia pomocy w formie podstawowego wsparcia pomostowego, przyznanej na podstawie Umowy Nr z dnia

UZASADNIENIE potrzeby otrzymania przedłużonego wsparcia pomostowego²:

.....
.....
..

w tym:

- stopień realizacji planowanych działań (przychody, koszty, odstępstwa od realizacji planowanego przedsięwzięcia)³:
.....
.....
....
- problemy z płynnością finansową wynikają z⁴:
.....
.....
....
- odzyskanie płynności finansowej będzie zależało od⁵:
.....
.....
....
- rodzaj i wysokość wydatków wraz z uzasadnieniem konieczności ich poniesienia oraz metodologią ich oszacowania
.....
.....
....

Do niniejszego Wniosku załącza się następujące dokumenty:

1. Kopia dokumentu potwierdzającego zarejestrowanie przedsiębiorstwa społecznego w KRS.

¹ Miesięczna wysokość niezbędna do sfinansowania podstawowych kosztów funkcjonowania przedsiębiorstwa społecznego w początkowym okresie działania, jednak nie większa niż zwielokrotniona o liczbę utworzonych miejsc pracy kwota minimalnego wynagrodzenia w rozumieniu przepisów o minimalnym wynagrodzeniu za pracę.

² Przedłużone wsparcie pomostowe (obejmujące finansowe wsparcie pomostowe) może być przyznane uczestnikowi projektu wyłącznie w wyjątkowej sytuacji, związanej z utrzymującymi się problemami dotyczącymi braku płynności finansowej.

³ Należy podać szczegółowe informacje na temat przychodów oraz kosztów działalności, zysków bądź strat oraz odstępstw od założeń realizacji planowanego przedsięwzięcia.

⁴ Należy wskazać szczegółowe informacje na temat przyczyn problemów z płynnością finansową.

⁵ Należy wskazać szczegółowe informacje dotyczące podejmowanych środków zaradczych oraz przeznaczenia przedłużonego wsparcia pomostowego.

2. Pełnomocnictwo Przedstawiciela przedsiębiorstwa społecznego.⁶
3. Kopia zaświadczenia o pomocy *de minimis* otrzymanej w okresie obejmującym bieżący rok podatkowy oraz dwa poprzedzające go lata podatkowe wraz z ich tabelarycznym zestawieniem.
4. Oświadczenie/kopia dokumentu potwierdzającego poniesienie wydatków na ubezpieczenia społeczne i zdrowotne oraz niezaleganie z uiszczaniem podatków⁷.

.....
Data i podpis Pełnomocnika przedsiębiorstwa społecznego.

⁶ Jeśli dotyczy.

⁷ Zaświadczenie z ZUS lub KRUS i US wydane nie wcześniej niż 1 miesiąc przed dniem złożenia Wniosku.

Fundusze Europejskie
Program Regionalny

WOJEWÓDZTWO
KUJAWSKO-POMORSKIE

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

**UMOWA NR
O UDZIELENIE WSPARCIA POMOSTOWEGO**

w ramach
*Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego
na lata 2014 – 2020*

**Oś Priorytetowa 9
Solidarne społeczeństwo**

**Działanie 9.4
Wzmocnienie sektora ekonomii społecznej**

**Poddziałanie 9.4.1
Rozwój podmiotów sektora ekonomii społecznej**

zawarta w w dniu

pomiędzy:

..... (*pełna nazwa Beneficjenta*), zwanym dalej „Beneficjentem” (operatorem wsparcia),
reprezentowanym przez:

.....

na podstawie pełnomocnictwa stanowiącego załącznik do Umowy¹

a

.....
(nazwa, adres)

KRS:

NIP:

REGON:

reprezentowany/m przez:

.....

na podstawie pełnomocnictwa stanowiącego załącznik do Umowy²

Strony uzgodniły, co następuje:

¹ W przypadku, gdy dotyczy.

² Jeśli dotyczy.

§ 1

Przedmiot umowy

1. Przedmiotem niniejszej Umowy jest udzielenie przez Beneficjenta podstawowego finansowego wsparcia pomostowego (zwanym dalej podstawowym wsparciem pomostowym), mającego ułatwić przedsiębiorstwu społecznemu pokrycie obowiązkowych opłat ponoszonych w pierwszym okresie prowadzenia działalności przez przedsiębiorstwo społeczne oraz zapewnić dostęp do wsparcia szkoleniowo-doradczego, zgodnie z zatwierdzonym przez Beneficjenta *Wnioskiem o przyznanie podstawowego wsparcia pomostowego*.
2. Wsparcie pomostowe może być udzielone w formie:
 - 1) zindywidualizowanych usług w szczególności ukierunkowanych na wzmocnienie kompetencji biznesowych
 - 2) wsparcia finansowego (przyznawane miesięcznie w wysokości niezbędnej do sfinansowania podstawowych kosztów funkcjonowania przedsiębiorstwa społecznego w początkowym okresie działania, jednak nie większej niż zwielokrotniona o liczbę utworzonych miejsc pracy kwota minimalnego wynagrodzenia w rozumieniu przepisów o minimalnym wynagrodzeniu za pracę).
3. Pomoc będąca przedmiotem niniejszej Umowy jest udzielana w oparciu o pomoc *de minimis*, zgodnie z *Rozporządzeniem Komisji (UE) nr 1407/2013 z dnia 18 grudnia 2013 r. w sprawie stosowania art. 107 i 108 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej do pomocy de minimis* (Dz. Urz. UE L nr 352 z 24.12.2013 r.) oraz zgodnie z *Rozporządzeniem Ministra Infrastruktury i Rozwoju z dnia 2 lipca 2015 r. w sprawie udzielania pomocy de minimis oraz pomocy publicznej w ramach programów operacyjnych finansowanych z Europejskiego Funduszu Społecznego na lata 2014-2020* (Dz. U. poz. 1073) zwanym dalej „rozporządzeniem”.

§ 2

Okres udzielania podstawowego i przedłużonego wsparcia pomostowego

1. Podstawowe wsparcie pomostowe udzielane jest przez okres do 6 miesięcy liczonych od dnia zawarcia niniejszej umowy.
2. W uzasadnionych przypadkach istnieje możliwość przedłużenia podstawowego wsparcia pomostowego nie dłużej niż do 12 miesiąca od dnia zawarcia niniejszej umowy. Przedłużone wsparcie pomostowe udzielane jest na *Wniosek o przyznanie przedłużonego wsparcia pomostowego* przedsiębiorstwa społecznego składany do Beneficjenta.
3. W przypadku pozytywnego rozpatrzenia wniosku o udzielenie przedłużonego wsparcia pomostowego, złożonego zgodnie z rozporządzeniem, jego udzielenie regulować będzie aneks do niniejszej Umowy.

§ 3

Finansowanie wsparcia pomostowego

1. Całkowita kwota przyznanej pomocy na podstawowe wsparcie pomostowe wynosi zł (słownie: zł).
2. Beneficjent wypłaci przedsiębiorstwu społecznemu podstawowe wsparcie pomostowe, o którym mowa w ust. 1:

- na zasadzie refundacji³ w wysokościzł⁴ (słownie:zł), za okres od dniado dnia..... .
 - w formie zaliczki w (liczba rat) miesięcznych ratach w wysokości zł każda (słownie:zł), począwszy od dnia
3. Beneficjent w dniu podpisania niniejszej Umowy zobowiązany jest wydać przedsiębiorstwu społecznemu zaświadczenie o udzielonej pomocy *de minimis*, zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 20 marca 2007 r. w sprawie zaświadczeń o pomocy *de minimis* i pomocy *de minimis* w rolnictwie lub rybołówstwie (Dz. U. Nr 2015, poz. 1983).
 4. Przedsiębiorstwo społeczne zobowiązane jest przechowywać dokumentację związaną z otrzymaną pomocą przez okres 10 lat, licząc od dnia podpisania niniejszej Umowy udzielenia pomocy oraz udostępnianie tychże dokumentów, jak również stosownych informacji dotyczących udzielonej pomocy na żądanie uprawnionych podmiotów.
 5. Wszystkie płatności będą dokonywane przez Beneficjenta w zł na rachunek bankowy przedsiębiorstwa społecznego nr prowadzony w złotych polskich.
 6. Przedsiębiorstwo społeczne zobowiązuje się do przeznaczenia całej kwoty środków uzyskanej w wyniku zwrotu zapłaconego VAT na pokrycie wydatków związanych z prowadzoną działalnością.

§ 4

Postanowienia szczegółowe dotyczące wypłaty i wydatkowania podstawowego wsparcia pomostowego

1. Przedsiębiorstwo społeczne zobowiązuje się do wydatkowania podstawowego wsparcia pomostowego z najwyższym stopniem staranności oraz zgodnie z postanowieniami niniejszej Umowy.
2. W ramach podstawowego wsparcia pomostowego przedsiębiorstwo społeczne może sfinansować wydatki, których rodzaj określa poniższy katalog:
 - koszty ZUS,
 - koszty eksploatacji pomieszczeń (w tym m.in. koszty czynszu lub wynajmu pomieszczeń bezpośrednio związanych z prowadzoną działalnością gospodarczą, opłaty za energię elektryczną, ciepłą, gazową i wodę),
 - koszty usług księgowych,
 - koszty związane z ubezpieczeniem mienia związane bezpośrednio z prowadzoną działalnością gospodarczą.
3. W szczególnie uzasadnionym przypadku Beneficjent, po uzyskaniu zgody Instytucji Zarządzającej, dopuszcza możliwość ponoszenia wydatków przez przedsiębiorstwo społeczne wykraczających poza katalog określony w ust. 2.
4. Beneficjent uzależnia wypłatę kolejnych rat od udokumentowania przez przedsiębiorstwa społecznego opłacenia składek na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne za ostatni miesiąc poprzedzający wypłatę kolejnej raty.

³ Jeśli dotyczy.

⁴ Miesięczna wysokość niezbędna do sfinansowania podstawowych kosztów funkcjonowania przedsiębiorstwa społecznego w początkowym okresie działania, jednak nie większa niż zwielokrotniona o liczbę utworzonych miejsc pracy kwota minimalnego wynagrodzenia w rozumieniu przepisów o minimalnym wynagrodzeniu za pracę.

5. Warunkiem uznania wydatków poniesionych w ramach wsparcia pomostowego za kwalifikowane jest wydatkowanie środków w ramach wsparcia pomostowego zgodnie z *Wnioskiem o przyznanie podstawowego/przedłużonego wsparcia pomostowego*.
6. W przypadku wydatkowania otrzymanych środków niezgodnie z zatwierdzonym *Wnioskiem o przyznanie podstawowego/przedłużonego wsparcia pomostowego*, z zastrzeżeniem §4 ust. 3, lub przedsiębiorstwo społeczne zobowiązane jest dokonać zwrotu otrzymanego wsparcia pomostowego z odsetkami w wysokości jak dla zaległości podatkowych naliczonych za okres od dnia otrzymania środków finansowych do dnia ich zwrotu na rachunek bankowy Beneficjenta nr w terminie 7 dni kalendarzowych od dnia określonego przez Beneficjenta.
7. W przypadku, gdy opóźnienie w przekazywaniu płatności wynika z przyczyn niezależnych od Beneficjenta, przedsiębiorstwu społecznemu nie przysługuje prawo domagania się odsetek za opóźnioną płatność.
8. W przypadku wystąpienia opóźnień w przekazywaniu płatności, o których mowa w ust 7, przekraczających 14 dni kalendarzowych, Beneficjent zobowiązany jest niezwłocznie poinformować przedsiębiorstwo społeczne, w formie pisemnej, o przyczynach opóźnień i prognozie przekazania płatności.

§ 5

Monitoring i kontrola

1. Przedsiębiorstwo społeczne zobowiązane jest poddać się monitoringowi i kontroli uprawnionych organów w zakresie prawidłowości wydatkowania przyznanego wsparcia pomostowego.
2. Obowiązek monitorowania i kontroli w zakresie prawidłowości wydatkowania przyznanego wsparcia pomostowego spoczywa na Beneficjencie.
3. Przedsiębiorstwo społeczne zobowiązane jest niezwłocznie powiadomić Beneficjenta o wszelkich okolicznościach mogących zakłócić lub opóźnić prawidłowe wydatkowanie przyznanego wsparcia pomostowego.
4. W okresie 12 miesięcy od dnia przyznania przedsiębiorstwu społecznemu wsparcia pomostowego Beneficjent, Instytucja Zarządzająca/lub inny uprawniony podmiot może przeprowadzić kontrolę „na miejscu”, w siedzibie przedsiębiorstwa społecznego i/lub w miejscu prowadzenia działalności gospodarczej w celu zbadania, czy wydatki z tytułu wsparcia pomostowego zostały prawidłowo ponoszone i realizowane, w tym ponoszone zgodnie z wnioskiem, o którym mowa w § 1 ust. 1.
5. Jeżeli na podstawie czynności kontrolnych przeprowadzonych przez uprawnione organy zostanie stwierdzone, że przedsiębiorstwo społeczne wykorzystało całość lub część przyznanego wsparcia pomostowego niezgodnie z przeznaczeniem, bez zachowania odpowiednich procedur lub pobrała całość lub część przyznanego wsparcia pomostowego w sposób nienależny albo w nadmiernej wysokości, zobowiązane jest ono do zwrotu tych środków odpowiednio w całości lub w części wraz z odsetkami w wysokości określonej jak dla zaległości podatkowych, w terminie i na rachunek wskazany przez Beneficjenta w § 4 ust. 6.
6. Odsetki od kwoty podstawowego wsparcia pomostowego pobranego w sposób nienależny albo w nadmiernej wysokości, o których mowa w ust. 5, są naliczane od dnia przekazania nieprawidłowo wykorzystanej lub pobranej kwoty podstawowego wsparcia pomostowego.
7. W przypadku likwidacji przez przedsiębiorstwo społeczne działalności w czasie korzystania z pomocy objętej niniejszą Umową, przedsiębiorstwo społeczne ma obowiązek poinformowania Beneficjenta o tych okolicznościach w terminie 7 dni kalendarzowych od dnia ich wystąpienia.

8. W przypadku, o którym mowa w ust. 7 przedsiębiorstwo społeczne zobowiązane jest zwrócić otrzymane wsparcie pomostowe w całości wraz z odsetkami w wysokości określonej jak dla zaległości podatkowych, naliczonych za okres od dnia otrzymania środków finansowych do dnia ich zwrotu na rachunek bankowy Beneficjenta, w terminie określonym przez Beneficjenta i na rachunek wskazany w § 4 ust. 6.

§ 6

Zmiana umowy

1. Wszelkie zmiany umowy, wymagają aneksu w formie pisemnej, pod rygorem nieważności, z zastrzeżeniem ust. 2 i 3.
2. Jeżeli wniosek o zmianę umowy pochodzi od przedsiębiorstwa społecznego, musi ona przedstawić ten wniosek Beneficjentowi nie później niż w terminie 7 dni kalendarzowych przed dniem, w którym zmiana Umowy w tym zakresie powinna wejść w życie.
3. Zasada, o której mowa w ust. 2 nie dotyczy sytuacji, gdy niezachowanie terminu, o którym mowa w ust. 2 nastąpi z przyczyn niezależnych od przedsiębiorstwa społecznego lub została zaakceptowana pisemnie przez Beneficjenta.
4. Obowiązki i prawa wynikające z umowy oraz związane z nią płatności nie mogą być w żadnym wypadku przenoszone na rzecz osoby trzeciej.

§ 7

Rozwiązanie umowy

1. Przedsiębiorstwo społeczne może rozwiązać umowę w każdym momencie bez wypowiedzenia, za pisemnym powiadomieniem Beneficjenta.
2. Beneficjent może wypowiedzieć umowę ze skutkiem natychmiastowym i bez wypłaty jakichkolwiek odszkodowań, gdy przedsiębiorstwo społeczne:
 - 1) nie wypełni, bez usprawiedliwienia, jednego ze swych zobowiązań i, po otrzymaniu pisemnego upomnienia, nadal ich nie wypełnia lub nie przedstawi w terminie wyznaczonym przez Beneficjenta stosownych wyjaśnień;
 - 2) zaprzestanie prowadzenia działalności, w tym dokona jej likwidacji, w trakcie otrzymywania podstawowego wsparcia pomostowego objętego niniejszą umową;
 - 3) zmieni swoją formę prawną, chyba że wcześniej zostanie podpisany aneks dopuszczający taką zmianę;
 - 4) przedstawi fałszywe lub niepełne oświadczenia w celu uzyskania podstawowego wsparcia pomostowego;
 - 5) dopuści się nieprawidłowości finansowych.
3. Wypowiedzenie Umowy, o którym mowa w ust. 2 skutkuje wstrzymaniem wypłaty rat podstawowego wsparcia pomostowego, przysługujących po ostatnim dniu miesiąca, w którym nastąpiło wypowiedzenie umowy.
4. W przypadku, o którym mowa w ust. 1 i 2, przedsiębiorstwo społeczne zobowiązane jest do zwrotu otrzymanego wsparcia pomostowego w całości wraz z odsetkami w wysokości określonej jak dla zaległości podatkowych, naliczonych za okres od dnia otrzymania środków finansowych do dnia ich zwrotu w terminie określonym przez Beneficjenta i na rachunek bankowy..... .

5. W przypadku, gdy przedsiębiorstwo społeczne nie dokonało w wyznaczonym terminie zwrotu, o którym mowa w ust. 4, § 5 ust. 5 i § 5 ust. 8, Beneficjent podejmie czynności zmierzające do odzyskania należnych środków, z wykorzystaniem dostępnych środków prawnych. Koszty czynności zmierzających do odzyskania nieprawidłowo wykorzystanych środków podstawowego wsparcia pomostowego obciążają przedsiębiorstwo społeczne.
6. O czynnościach podjętych w związku z sytuacją, o której mowa w ust. 7, Beneficjent informuje Instytucję Zarządzającą w ciągu 14 dni kalendarzowych od dnia podjęcia tych czynności.

§ 8

Prawo właściwe i właściwość sądów

1. Wszelkie spory między Beneficjentem a przedsiębiorstwem społecznym związane z realizacją niniejszej Umowy podlegają rozstrzygnięciu przez sąd powszechny właściwy dla siedziby Beneficjenta.
2. Umowę sporządzono (*miejsowość*), w dwóch jednobrzmiących egzemplarzach: jednym dla Beneficjenta oraz jednym dla przedsiębiorstwa społecznego.
3. Umowa wchodzi w życie w dniu podpisania jej przez obie strony.

§ 9

Korespondencja

Wszelka korespondencja związana z realizacją niniejszej Umowy będzie prowadzona w formie pisemnej oraz będzie się powoływała na numer niniejszej Umowy. Korespondencja będzie kierowana na poniższe adresy:

Do Beneficjenta:

<nazwa i adres Beneficjenta>

Do przedsiębiorstwa społecznego:

<nazwa i adres siedziby>

§ 10

Załączniki.

Następujące dokumenty są załącznikami do niniejszej Umowy i stanowią jej integralną część:

Załącznik 1: Pełnomocnictwo Beneficjenta;

Załącznik 2: Pełnomocnictwo Przedstawiciela przedsiębiorstwa społecznego⁵;

Załącznik 3: *Wniosek/kopia Wniosku przedsiębiorstwa społecznego o przyznanie podstawowego wsparcia pomostowego wraz z załącznikami.*

⁵ Jeśli dotyczy.

Przedstawiciel przedsiębiorstwa społecznego

.....

*[Imię i nazwisko oraz pieczęć osoby
Upoważnionej do podpisania Umowy
w imieniu przedsiębiorstwa społecznego]*

[podpis]

[data]

Beneficjent

.....

*[Imię i nazwisko oraz pieczęć osoby
Upoważnionej do podpisania Umowy
w imieniu Beneficjenta]*

[podpis]

[data]